BASARABIA

CONSIDERAȚIUNI GENERALE, AGRICOLE, ECONOMICE ȘI STATISTICE

DE

C. FILIPESCU
Consilier technic al Directoratului de Agricultură din Basarabia

ȘI

EUGENIU N. GIURGEA
Șeful Statisticii agricole din Basarabia

CHIȘINĂU

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „ROMÂNIA NOUĂ"
STRADA PUȘCHIN No. 48

www.dacoromanica.ro

1919

PREFAŢĂ.

Avem mari datorii de împlinit asupra Basarabiei. Nu-i deajuns, că ea s'a alipit la ţara noastră; că prin aceasta ne-am mărit teritoriul şi populaţia. Se impune mai întâiu să studiem şi să cunoaştem în cele mai mici amănunte întreaga fiinţă a acestei provincii. Să-i studiem pământul şi bogăţiile lui, să-i studiem clima, apele, populaţia şi îndeletnicirile ei; instituţiile ei de cultură şi de educaţie; starea materială şi economică a populaţiei; într'un cuvânt să-i cunoaştem temelia pe care vom avea de clădit edificiul social de mai târziu. Studiind întreg fondul şi organizaţia Basarabiei, vom ajunge a-i pătrunde sufletul ei. Şi când vom fi copartaşi la toate nevoile, bucuriile şi aspiraţiile poporului basarabean, atunci numai, vom putea zice, că unirea completă, fără rezervă, este un fapt îndeplinit. Scrierea ce vine după aceste rânduri, are darul de-a începe această apropiere, această cunoaştere amănunţită a unei părţi din ceea ce este Basarabia. Nădăjduim, că ea va împlini un gol în scrierile româneşti. Adăugându-i se noui contribuţii de cercetări pe terenuri diferite şi cu mijloace diferite, în curând vom începe a o cunoaşte în toată complexitatea ei.

Aceasta ar fi scopul scrierii de faţă. Noi am fi mulţumiţi, dacă urmărindu-l, l'am ajunge.

Autorii.

www.dacoromanica.ro

INTRODUCERE.

După 106 ani de stăpânire străină, această parte mănoasă a Moldovei, cu ocaziunea fericitelor evenimente actuale, a venit, să se alătureze de trupul sfânt al României mame, de care o mână criminală o despărţise.

Intr'o provincie anexată şi asuprită, oblăduirea străină, totul poate să distrugă, afară de legătura de suflet şi de sânge, cari, oricum ar fi împrejurările, rămâne în fiinţa fraţilor de acelaş neam, cari, odată, au trăit împreună între aceleaşi hotare.

Mai târziu sau mai devreme, instinctul naţional trebue să se dezvolte în firea unui popor, trebue să se nască în el dorinţa de a se lipi mai mult de haina mohorâtă şi zdrenţoasă a celui, ce este sânge din sângele lui şi corp din corpul lui, de cât de costumul elegant al străinului, care într'un mod cu totul prefăcut, caută să insinueze, să-i captiveze firea, pentru ca să-l subjuge la urmă şi să poată mai bine beneficia de dânsul.

Aşa s'a petrecut lucrul cu moldovenii din Moldova, dintre Prut şi Nistru, în sufletul cărora s'a aprins dorinţa de a scutura jugul străinului şi a da mâna cu fraţii lor, cari de mult îi aşteaptă cu braţele deschise, ca să-i lumineze, să-i ocrotească şi să le arăte întunerecul, în care străinul, i-a ţinut mai bine de o sută de ani.

Mănoasă şi bogată, populată de oameni cu fire

www.dacoromanica.ro

blândă, supuşi şi foarte modeşti, Basarabia, de multă vreme a atras atenţiunea guvernanţilor fostului imperiu rus şi le-a deschis pofta de cucerire în sud. Când ţarul, Petru-cel-Mare a Rusiei a făcut memorabilul testament, prin care cereà urmaşilor lui, să întindă dominaţiunea rusească până la Constantinopol, el şi-a dat perfect de bine seamă de valoarea economică şi politică a Basarabiei şi a provinciilor dunărene, Moldova şi Valachia, şi vedeà profitul cel mare, ce-l va avea Rusia în viitor.

Spre fericirea noastră, a românilor, acest mare plan al fostului conducător al imperiului rusesc, nu s'a pus în aplicare decât în parte, aşa încât, numai Basarabia a căzut victimă lăcomiei străine, pe când majoritatea teritorului a rămas mai mult sau mai puţin liber, aşa încât neamul nostru a putut, să se dezvolte aproape nesupărat pe toate căile şi din toate punctele de vedere.

Acest sâmbure al românismului, reprezintat prin neamul românesc din România liberă, întocmai ca o avalanşă de zăpadă, mic la început, a crescut treptat — treptat şi va creşte încă, pentru ca prin forţa şi greutatea lui, să sfărâme în vale toate năzuinţile de asuprire şi de heghemonie a popoarelor, cari credeau. că tot ce este mic e şi fără putere, că neavând putere n'are dreptul la libertate şi viaţă.

Mai mult decât ori când, în împrejurările de faţă, principiul de egalitate şi dreptul la traiu şi libertate se cristalizează din ce în ce mai mult, şi ia o formă definită, eşind din nebulozitatea principiilor şi atmosferii de acaparare şi neegalitate, ce au stăpânit omenirea până în prezent.

Din cristalizarea acestui principiu a eşit Ukraina, Polonia, Finlanda etc. şi tot de aci a eşit şi eliberarea provinciei noastre româneşti, *Basarabia*, asupra căreia vom face câteva consideraţiuni în această lucrare.

www.dacoromanica.ro

CONSIDERAȚIUNI ISTORICE

In anul 1360 un voevod român din Maramureș, veni în părțile acestea ale Moldovei și întemeià un voevodat mare și neatârnat, care se întindeà pe toată regiunea de pe stânga Prutului. Din acest an se pomenește în istorie încă din timpurii mai vechi de această regiune, ca regiune românească.

S'a pomenit în cărțile istorice, însă, de două cetăți dela sudul Basarabiei, Chilia; numită încă și Lycostomo și Cetatea Albă sau Asprokastron și Maurokastron sau Cetatea Neagră.

Aceste cetăți, locuite în bună parte de greci, făceau un întins comerț cu alte orașe de pe acele vremuri, cum erau de pildă: Tomis (Constanța de astă-zi) și Kaklatis. Populațiunea grecească erà în mare număr în aceste cetăți, pentrucă, ele dela început au fost colonii elene, și cu nume grecești chiar, așa, de pildă, Cetatea Albă erà denumită Tyras, vechiul nume al Nistrului.

Chilia și Cetatea Albă au fost pentru Bizantini cele mai bune mijloace de apărare contra hoardelor barbare, cari năvăleau atât pe apă, cât și pe uscat. Și printre aceste hoarde istoricii pun și bandele de Cazaci, cari se scoborau în spre sud, venind din regiunile Donului.

Pe lângă aceste cetăți singuratice s'au făcut mai târziu mânăstiri, iară-și cu nume grecești, așa avem Chilie, sau pe românește Chilia.

In aceste mânăstiri, pe la sfârșitul secolului al XIII-lea,

www.dacoromanica.ro

un patriarh dela Constantinopol a venit de s'a stabilit aci; precum şi un Mitropolit, care era în legătură cu Mitropolitul rutean dela Kiev.

Deşi tătarii, pe la finele veacului al XIII, venind din părţile de sud ale Rusiei, au pus stăpânire pe aceste regiuni moldoveneşti, şi anume pe partea de sud a Basarabiei de mai târziu, cu toate acestea cetăţile nu au fost nimicite cu desăvârşire, pentru-că în documente se pomeneşte că ele făceau negoţ cu oraşul Trapezunt din Asia Mică, în care stătea un împărat grec separatist. Din oraşul Trapezunt veni un negustor numit Ioan, care aci, la Cetatea Albă, din ordinul păgânilor a fost supus la toate chinurile posibile, rămânându-i şi numele de Sfântul Ioan cel Nou, ale cărui moaşte se păstrează astăzi la Suceava, în Bucovina.

Peste aceste locuri, pe lângă greci şi bizantini, pe la 1410, un genovez număra Cetatea Albă ca o colonie genoveză şi aceasta ca o demonstraţie din partea acestui popor contra tatarilor, cari, pustiind totul în cale, se scoborau tot mai spre sud.

Mai târziu, când domnii Munteniei au început, să se împuternicească în scaun, şi-au întins stăpânirea lor şi asupra acestor cetăţi, şi lucrul acesta s'a petrecut pe timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, care-şi zicea *„Domn peste amândouă malurile Dunării până la Marea cea Mare“*.

Moldovenii, cari aveau, să-şi revendice drepturile lor asupra Basarabiei de sud, trebuiau, să lupte contra Genovezilor, contra Tătarilor şi contra Muntenilor, cari aveau în fruntea lor pe Mircea cel Mare.

Aveau de luptă Moldovenii pe acele vremuri şi cu coloniştii ruşi, ce veneau de peste Nistru, din aşa numitul principat dela Halici, care era sâmburele statului rutean.

Coloniştii ruteni, mai mult nişte oameni fără vreun căpătâiu, au mers până şi în Ungaria şi chiar în România şi Maramureş.

Aceşti ruteni voiau, să se întindă şi mai departe,

www.dacoromanica.ro

în spre apus, însă au fost opriţi de către poloni uniţi cu galiţienii prin îmboldul lui Ludovic de Ungaria.

Cu toată invazia ruteană de peste Nistru, Moldovenii s'au menţinut în Basarabia şi între multele dovezi istorice, cari ne probează acest lucru este şi povestirea din cronici, care arată, că *„pe apa Nistrului, la Cetatea „Alba, Tighina şi Hotin erau vameşi moldoveni, pe or „unde treceai te închedicai de oaste, care nu te lăsa în „voia ta"*.

Călătorul Zossima, rus, ce venea din Podolia pe la la anul 1420, şi care mergea la Constantinopol spune, că: *„am dat de un vad al Nistrului, unde pe deoparte „era vama Podolică, iar de ceal'altă parte vama moldo- „venească, şi anume stânca Vămii („Mitirev Căimln")*, astă-zi localitatea Atachi, care se găseşte faţă în faţă cu oraşul Moghilev din Podolia.

Altă povestire istorică, ne arată pe adevăraţii locuitori ai Basarabiei, Moldovenii, şi anume la 1412, când Polonii şi Ungurii, prin reprezentanţii lor dela Lublan, au hotărât împărţirea Moldovei între dânşii, ei au pomenit atunci că „vom lua drept în două toată pădurea *locuită de Moldoveni „ce se întinde între Prut şi Nistru până la Chilia"*.

In această Basarabie Moldovenească se văd începuturi de organizare naţională românească înainte de vremea domniei lui Ştefan Cel Mare, organizaţie care, era făcută cu multe greutăţi de către domnii şi boerii de pe vremuri din cauza războaelor ce trebuiau să le poarte bieţii moldoveni cu fel de fel de neamuri străine.

Nu se pomeneşte, până pe la 1454, de mânăstiri moldoveneşti prin aceste locuri, dar, se pomeneşte în hrisoave vechi de „venituri pe pescuit, pe vamă, precum şi moşii cu prisăci" aparţinând diverselor mânăstiri din dreapta Prutului, cum este Bistriţa, care, se zice, că era „ocrotită de neamul lui Alexandru cel Bun". De asemeni se zice, „carele călugărilor dela Moldoviţa merg după „peşte la Dunăre ori la Nistru prin vadul Lăpuşnei, prin „al Călugărilor şi al Ţutorei, mânăstirea avea dela un „Ştefan Vodă locul Leonta, la Nistru cu prisaca, iezerile,

www.dacoromanica.ro

„fânețele, moara și vadul la Nistru până la locul, unde „a șezut Vâlcea, iar dela Ștefan, fiul lui Alexandru cel „Bun și dela Alexandrel (1445, 1449), jumătate din lacul „Covurlui, în care se varsă apa Ialpugul, ce vine dela „Cahul, cu dreptul de a lua jumătate din pescuit și vama „peștelui, și cea de pe uscat". (După N. Iorga).

De asemeni tot pentru a dovedi începuturile de aranjamente economice, se amintește în Arhiva istorică, p. 114—115 că: „Călugării dela Mânăstirea „Probota „făciau la Botna, unde-i zice înnalta, Vissoca, lângă lacul „dela pustia Bâcului, miere scutită de dijmă, și aveau în „față pescării la Nistru".

Prin urmare, pentru ca toate aceste lucruri, să fie făcute danie, trebue, să fi existat o oare-care organizație economică, care să li fi dat putința de a fi înjghebate.

Tot prin vremea aceasta, în documente și hrisoave se vorbește de moșiile răzeșilor (1436), lucru care ne dovedește, cât de veche este această organizație, acest fel de proprietate Basarabeană. De alt-fel, ei erau mai vechi decât domnia, așa încât, în diferiți ani, domnii, pe baza actelor, au trebuit să recunoască răzeșilor drepturile lor de proprietate. Și lucrul acesta se vede dintr'un document nou, de prin anul 1786, și care privea moșiile Cornova, Cocioaca și Sfinteni din județul Orhei, și care glăsuește ast-fel: *„acei răzeși, măcar de și n'au avut „scrisori, ci numai niște zapise de vânzare între dânșii „carele încă nefiind cuprinzătoare de tot trupul moșiilor, „însă Sfatul Divanului, răzemându-se pe vechea lor „urmată stăpânire, au hotărât că o stăpânire învechită „nici-o-dată nu se poate sminti și Domnul Alexandru Ioan „(Mavrocordat) au întărit anaforaua*". (După Uricariul, IV, p. 204—205 (formă din veacul al XVIII-lea (N. Iorga).

Pe timpul lui Ștefan cel Mare această organizație economică Basarabeană este mult împiedecată de diferite războae, pe cari acest erou al românilor le-a avut cu diferitele națiii.

Așa, Tătarii din Crimeea ai hanului Mengli Chirai,

www.dacoromanica.ro

pe la 1469, invadară părţile de nord ale Basarabiei, voind a pune mâna pe Cetatea Hotinului.

De asemenea turcii, cam tot în acelaş timp voiau, să pună stăpânire pe Chilia şi celel'alte cetăţi din sudul Basarabiei.

Pe la 1484, Hanul tatarilor, împreună cu sultanul şi cu Vlad Călugărul, domnul Munteniei, pornesc în contra lui Ştefan, care în faţa forţelor armate superioare, a trebuind, să cedeze lupta, s'a retras, lăsând cetăţile din sudnl Basarabiei în stăpânirea turcească. In acest timp au apărut cei dintâiu renegaţi moldoveni, şi între ei se citează în hrisoave cazul unui boer de neam, numit Sinan-Celebi, care a fost în mare funcţiune la Poarta din Constantinopol.

După anul 1504, adecă după moartea lui Ştefan Voevod, Basarabia fu invadată de fel de fel de naţii năvălitoare şi între altele au fost şi cazacii, nume care nu este de cât o poreclă tătărască, ce se dădea ruşilor din regiunea Donului, şi care înseamnă *„haimana"*.

Mulţi dintre aceşti năvălitori au căutat, să se aşeze pentru câtăva vreme în Basarabia, cum au fost Turcii, cari au stat şi ocupat Chilia, alţii însă, s'au mulţumit numai cu tributul, ce trebuia să-l plătească Basarabia de dincoace de Prut şi Moldova de dincolo de Prut; aşa se pomeneşte de sute de care încărcate, ce trebuiau să meargă şi să îndestuleze pe voevozii Poloni şi aşa mai departe.

Chiar în acest timp însă, cu toată starea tulbure, în care se găsea Basarabia, se continua întru câtva organizările sociale şi economice, şi încep a se face şi aşezeminte.

Documentele ne povestesc, că se făcuse de către Ştefan, Mânăstirea Căpriana, care se găseşte la 35 km. departe de Chişinău, căruia Petru Rareş, în Octombre 1544, îi dărueşte o evanghelie, iar Alexandru Lăpuşneanu la 1559, voia să-i facă danie 12 moşii.

Această mănăstire a fost închinată de către domnul Ţării Moldovei, Antioh Cantemir la 1698, locaşului sfânt de la muntele Athos.

www.dacoromanica.ro

Cele două-spre-zece moşii făcute danie de către Alexandru Lăpuşneanu (care-şi trage numele de la Lăpuşna din Basarabia) sunt: Lozău, Pârjolteni, Oneşti, Sadova, Biliceni, Luceni, Vorniceni, Dumeni, Glăvăşeni Bisericani, Purcanii de jos.

Această mănăstire mai are şi astă-zi proprietăţi şi păstrează încă şese sate cu populaţie curat moldovenească şi anume Malcoci, Vorniceni, Lozova, Scoreni, Chipriana şi Condriţa.

Pe la 1535 Sultanul Soliman a făcut o mare expediţie împotriva ţărilor moldoveneşti, şi a pus stăpânire pe sudul Basarabiei, punând pe tronul Moldovei pe Ştefan Lăcustă.

Turcii au luat în stăpânire toată partea de sud, şi Tighina, căreia i-a schimbat numele în acel de Bender, ceia-ce pe turceşte înseamnă poartă.

Pentrucă atâta pământ se pierduse din trupul Moldovei, boerii Moldoveni s'au răsculat contra lui Ştefan Lăcustă, numit încă şi Lăcustă Turcitul, l'au dat jos din scaun, şi apoi l'au omorât.

Şi cei ce au urmat după Ştefăniţă, au căutat, să deie lupte aprige pentru Chilia, pentru Cetatea Albă şi Tighina; şi, zice un hrisov în privinţa aceasta, „chiamă la luptă străinul Ioan Vodă Despot pe boerii moldoveni, *„urmaşi ai Romanilor“*.

Mai pe urmă, moldovenii au mai scos parte din pământ, din mânile străinilor rămânând numai fără Chilia şi Cetatea Albă, cari, nu mai erau ceia-ce fuseseră odinioară; îşi pierduseră mult din faima şi din tăria lor ca cetăţi puternice, cum erau odată.

Deşi stăpânirea străină a dăinuit multă vreme asupra acestei părţi din Moldova, cu toate acestea, oraşele şi cetăţile nu şi-au pierdut deloc numele lor vechi.

Aşa, de pildă, se mai aude, încă şi pe la 1760, zicându-se Tighina sau Teghinea şi Cetatea Albă.

Elementul moldovenesc în toate timpurile a avut o mare putere de a influinţa asupra celor l'alte naţii în ceia-ce priveşte limba şi obiceiurile, şi documentele ne arată, că pe la 1580 însu-şi Begul de Bender ştia a vorbi

www.dacoromanica.ro

şi a scrie moldoveneşte. Iată şi scrisoarea acestuia, care dovedeşte ori-şi-cui putinţa de răspândire a graiului moldovenesc:

„Eu, Ali, Bei de Tighina, scriu multă viaţă şi sănă-„tate starostilui (polon) de Raşcov. Dup'aiasta dau ştire „dumitale ca să ştiţi dumnevoastră să nu vă hie nici o „grijă, nici o teamă de nemică, ce să hiţi foarte cu pace „bună de cătră noi; c'am auzit că vă temeţi. Atâta doară „de veţi bănui pre noi, atâta, căci c'am mărs de-am „lovit neşte sate de am luat câţi-va robi, pentru că ce „c'au fost vina lor, căce c'au prins neşte spahei de ai „noştri: deci, pentr'acel lucru s'au făcut aceasta. Iară de „cătră noi bine să ştiţi, că vă sîntem foarte cu priinţă „bună şi ştim prieteşugul cel bun şi vă sîntem cu „toată inema şi cu toată credinţa. De aiasta vă dăm „ştire. De la Domnul, amin.

„Şi în ceia carte ce s'au scris roseşte, să cauţi cum „e scris: tot este de folos, cătră dumneavostră, cu pace „în toată vremea. De aceasta să se ştie.

„Şi alta, pohtesc pe dumeata ca să-mi trimiţi un „horilcă, să-mi hie de Hanul, că este să vie spre la „Tighinea, şi ţi-l voiu plăti cu bani dumitale, nouă; dar „foarte te poftesc să-mi trimiţi curând, până nu vine „Hanul. Şi mă rog, să-mi trimiţi pre cest om al mieu. „Şi să nu mi-l zăbăgeşti. Şi-ţi voiu mai trimete carte ro-„sească dumitale, de vezi şti de tot".

Influenţa românească mergea crescând şi se răspândea în diferitele sate şi oraşe ale Basarabiei, şi de modul, cum acest lucru se prezenta pe acea vreme, ne spune francezul François Pavie baron de Fourquevaulx, care a făcut pe aici o călătorie pe la anul 1585. (După I. N. Halippa, „Trudnăi Bessarabscoi Gubernscoi ucenoi arhivnoi kommissii", II, 1902, p. 231 şi urm.). (N. Iorga).

„La gurile Dunării se prind mulţime de moruni, pe „cari i-am văzut vânzându-se, ori, mai degrabă, dân-„du-se în dar cu câte doi solizi din banii noştri, bucata; „dar aşa de mari, încât fiecare putea încărca cu un că-„târ. De aceea nici nu fac pescuire aşa de mare, cu

www.dacoromanica.ro

„toate că sunt foarte buni de mâncat, decât pentru a'i „spinteca şi a li lua icrele."

„De-a lungul acestui mal, în mai multe locuri, am „văzut familii, cari-şi schimbau sălaşul din vreme în „vreme după păşune: n'au altă locuinţă decât căruţe cu „patru roate, foarte lungăreţe, în cari au mui multe ca- „turi, şi la capăt o moară de vânt, cu patru până la „şese pânze, ca să facă făină, şi le trag, unde vreau ei, „mai multe părechi de cai ori de boi."

„La şepte zeci de mile de Chilia intrăm într'un riu „frumos şi mare al Turcilor, anume Tuzla; la zece mile „în susul lui se arată oraşul Akerman, unde mergea ca „sangeac acela ce gătise cele două galiote. Pe riul a- „cesta Tuzla; la zece mile în susul ei, care cred, să fie „cel ce se numeà odată Nistrul sau Tyras, se văd vara „o grămadă de vietăţi mici, care dimineaţa se nasc ca „nişte viermi şi fug pe apă; la amiazi fac aripi şi zboară „spre ţerm şi la apusul soarelui pier: mi se pare, că „am cetit într'un istoric vechiu că filosofii naturii li zic efemere."

„*Akkerman e oraş din Moldova, pe care Sultanul şi „l'a supus acum 95 de ani, câştigându-l asupra geno- „vezilor;* e aşezat pe ţărmul riului Turla, având la unul „din aceste capete o cetăţue cu multe turnuri, zld în- „doit şi şanţuri adânci, după datina din vremuri, dar, „precum se şi poate, bine alcătuită; mahalalele sunt cu „mult mai mari decât oraşul, şi casele toate, de sus până „jos, tot de lemn, negăsindu-se piatră de cât cu greu- „tate mare. Acest oraş se zicea odată Moncastro sau „*Cetatea Albă*, şi aici a trebuit, să deprind meşteşugul „de drumeţ, negăsind nici cai, nici trăsuri, ca *să mă „duc la curtea Moldovei*, încotro plecăiu, încărcând cu „boi cu toate ale noastre şi cu ceva merinde, cu atât „mai de nevoe cu cât nu se găsesc de cât rar locuri „pentru a le însuşi.

Mai departe scriitorul francez spune: „In lungul dru- „murilor merg toţi cu frică mare de spre partea *unor „hoţi, ce se zic cazaci, izgoniţi de prin Polonia, Rusia şi „alte ţări vecine.*"

www.dacoromanica.ro

La întoarcerea lui, scriitorul francez adaogă: „*Tuzla (sau Nistrul) care trebue trecută cu luntrea aici la Ho-*„*tin*, **desparte frumoasa ţară a Moldovei, de pro-**„**vîncia Podoliei, care e a regatului Poloniei**, şi cel „d'intăi oraş, unde se ajunge e la Cameniţa."

„In Moldova fără să ştii limba nu te puteai „învărti nicăiri, căci moldovenii doar nu ştiau nici „franţuzeasca, nici leşasca, ei una a lor o ţin".

Se vede deci, că şi străinii, cari erau veniţi prin părţile locului, erau şi ei minunaţi de străşnicia, cu care acest popor moldovenesc ţinea la limba sa naţională, de şi alte neamuri, mai tari ca dânsul, îl încălcaseră pe propriul său pământ strămoşesc.

După 1620, Basarabia a fost mult zbuciumată din cauza tatarilor, cari sub pretextul, că vroesc, să izgonească pe turci de prin locurile acestea, au prădat în tot timpul ţara Moldovei şi Dobrogea, ajungând până la Silistra, din care au făcut punctul extrem sudic al împărăţiei lor, şi de unde ameninţau chiar Constantinopolul.

Mai multe expediţii turceşti au fost făcute în contra lor, dar fără nici un succes, până când Sultanul Murad, s'a hotărăt, în fine, să isprăvească cu aceşti bandiţi. In acelaş timp vedem şi pe Vasile Lupu, care împreună cu Matei Basarab, domnul Munteniei, căutând a pune linişte în ţară alungă pe aceşti tatari.

Pe lângă aceste expediţii îndreptate contra lor, ceea ce a ajutat la distrugerea dominaţiei tatarăşti din sudul Basarabiei şi Dobrogea, a fost izbucnirea unui războiu civil, între tătari din cauza celor două partizi adverse, cari se ivise.

Starea, în care se găsea Basarabia după izgonirea tatarilor, era de plâns; totul era pustiu, prădat şi distrus, şi acest lucru îl vedem de altfel şi în afirmaţia boerului Teodor Ianovici care spune: „*între Nistru şi Prut „n'a mai rămas o casă*".

Avea şi Moldova deci nevoe de puţină odihnă, căci prea mulţi barbari trecuseră printr'ânsa, care prea făcuseră pe bieţii moldoveni, să ajungă la sapă de lemn, şi

www.dacoromanica.ro

această odihnă şi-a găsit-o puţin această ţară în timpul domniei lui Vasile Lupu, când fiecare şi-a mai putut căuta de casa şi de trebile lui.

In acest timp, a domniei lui Vasile Vodă Lupu, vedem în Basarabia multe familii de boeri moldoveni întinzându-şi proprietăţile lor mari, ce le aveau cu zapise în regulă, dela domnie. Aşa, găsim pe boerul Vartic, care căpătase încă dela Alexandru Lăpuşneanu siliştea Andreicăuţi şi care se întinsese în timpul lui Vasile Vodă, după cum spun datele istorice, „şi în alte hotare domneşti“ (N. Iorga), ca Solonetul, unde a găsit ca proprietari pe mulţi răzeşi, cu cari a intrat îndată în cârcă, de oarece aceşti din urmă nu voiau, să-şi cedeze proprietăţile lor.

De asemenea se citează familiile Stroiceştilor, cari şi-au întins stăpâniri mari de moşii; aşa, din neamul lor găsim pe Simion Stroici, vistierul, care a cumpărat moşia Grozinţi, din judeţul Hotin, pe care o lasă danie nepotului său Miron Barnovschi, care a fost domn în Moldova.—Apoi Movileşti, cari şi-au întins proprietăţile lor prin Soroca şi Orhei foarte mult.

Găsim încă de pe la 1600 pe Căpitanul Donici încunjurat de răzeşii din Siţăneşti, Gateşti, Verpca, Pituşca, Vărzăreşti; pe Ignat Ciogolea, care era pe la 1603 Pârcalab de Orhei şi întemeitorul familiei Moldoveneşti a Ciogoleştilor, şi care a cumpărat de pe la răzeşi moşia Şipoteni. Dintre aceşti răzeşi boeriţi şi îmbogăţiţi s'a ridicat şi renumitul Stefcu, care a fost mâna dreaptă a domnului ţării, Ştefan Tomşa, şi care a fost trimis cu o însărcinare din partea acestui domn al Moldovei la principele Ardealului.

De asemeni găsim pe la 1660 pe marele boer şi Spătar Costachi Moţoc, care şi-a cumpărat mari moşii pe aici, cu care a rămas familia lui, în urmă; apoi familia moldovenească Bucioc, care şi-a cumpărat moşia Costeşti, din judeţul Hotin „cu hileşti şi loc de moară precum şi pod pe dubase la Prut“, moşia Găncenii din judeţul Iaşi şi Dumenii, pe Prut, în judeţul Hotin. (N. Iorga).

www.dacoromanica.ro

Tot pe vremea asta s'a ridicat la mare rang un boer moldovan de pe Cogalnic, numit Cogălniceanu, care a primit ca dar dela familia Movileștilor satul Tălăești. Răzășii, ce se găseau stăpânitori ai pământurilor de prin împrejurimile acestei moșii, întrară în ceartă cu acest Cogălniceanu, pentru siliștea Călmățuiului și pentru dreptul de a face un helești, după cum spune cronica.

In timpul domniei lui Vasile Lupu o altă mare familie, a Cantacuzineștilor, începe, să se întindă în Basarabia cumpărând sau căpătând danie de pe la fețele domnești multe moșii dela un capăt la cell'alt al acestei provincii.

Alături cu proprietatea mare, în acest timp, găsim și proprietatea răzășească, dar a cărei dezvoltare nu are o lungă durată, așa că în scurt timp o vom vedea-o descrescând. Mulți dintre aceșii răzeși prin mijlocul funcțiilor, pe cari le-au ocupat, au ajuns la oare-care stare mult mai bună decât aceea, la care i-ar fi dus răzășia lor propriu zisă.

Mulți răzeși și-au putut cumpăra mai târziu moșii mai mari, cum este cazul, pe la 1650, când Avram din satul Lunceni lasă întreaga lui avere compusă din moșia Pilipăuți lui Toderașcu și Cristea, fii lui. Tot asemenea găsim pe răzeșii din familia Sturzescul, cari au avut putința de a cumpăra moșiile Sârbeni și Cercelești.

In acest timp orașele erau pavate cu lemn, cum era și în Iași și aveau mori multe purtate de apă ori de vânt. Vasile Vodă Lupu a avut grija ca să iezeasçă, cu iezeturi bune, marile lacuri cari aduceau în deajuns pește pentru orașe. Pe acea vreme, fie-care târg avea năvodarii lui, tocmai din cauză că erau în deajuns de îngrijite iazurile cu pește; de asemeni se găsiau gălbinari, negustori de iarbă galbenă pentru vopsit, apoi negustori de răscumpărare a robilor, ca Alexandru din Hotin, etc.

Se găseau vechi răzăși prin sate și orașe, și dintre familiile, cari se întâlnesc mai des, sunt: Costin, Fătu, Popăscu, Sipoteanul, Gălbeneanul, Mihuleț, Micul, Badea, Balan, Albu, Buzescu, Nicoriță, Răspop, Grăjdeanul, Balaban, Gribince, Luchian etc.

www.dacoromanica.ro

Dintre oraşe, pe acea vreme, Chişinăul, după cum spune Dimitrie Cantemir „era un târg de mai nimica", Era un sat mai mult, care erá proprietatea, cu pământul de prin prejur, bisericii lui Balica, numită a „Sfinţilor Apostoli, şi *bisericii Galata dela Iaşi.* O parte din acest pământ din jurul Chişinăului *era ca danie în proprietatea mai multor boeri moldoveni.*

D-l Iorga spune: „Târgul se înfiripase încă de pe „la 1650; avea un Vornic şi era supus Domnului, dar în „veacul al XVII-lea fu scos din domeniul ei şi pus sub „un Pârcălab. Era încă un loc adaos Lăpuşnei".

Cât priveşte de oraşul Soroca, asupra lui nu sunt date; actele municipale de aci lipsesc cu totul, dar, prin modul său de aşezare, fiind tocmai la extremitatea ţării, pe malul Nistrului, era expus continuu diverselor hoarde de duşmani, şi mai cu seamă cazacilor din sudul Rusiei, aşa că trebue să fi fost distrus aproape cu totul.

Ca să se poată apăra întru câtva toate aceste oraşe de barbari, s'a înfiinţat în Basarabia o serdărie ca acea turco-tătară. Atribuţiile sardarului, care avea şi el pe alţii sub dânsul (hotnojii dela hotare) (namernicii) era de a păzi oraşele şi a feri cât mai mult de a se distruge satele. Era însărcinat de asemeni cu supravegherea cât mai mare de a nu se face furturi de cai, de a culege robii şi de a observa hotarele ţării.

Serdarul avea sub ordinele sale călăraşi, şi avea ca sediu mai cu seamă Orheiul sau Lăpuşna. Ca serdar erau diverşi boeri moldoveni, şi printre dânşii a fost pe la 1680 şi Constantin Cantemir, care mai târziu a fost domn al Moldovei, şi care se iscălea chiar *„fost Serdar".*

Acest aranjament social intern, în Basarabia, a făcut, ca să se formeze aci o nouă nobilime revoluţionară şi războinică, după cum a fost pe vremea domniei lui Alexandru Lăpuşneanu, Petru Şchiopul, Radu Mihnea etc. Dintre aceşti nobili războinici avem pe:

Boerul Duca, om cu mare trecere în ţară pe acea vreme şi închinat Turcilor, a pus peste Nistru un vice Hatman, greco-slav numit Iene Draghinici, mai mare

www.dacoromanica.ro

peste Ukraina, şi urmaş al Hatmanilor Hilmniţkii şi Doroşenco.

Mihalcea Hâncul, boer foarte bogat, care avea proprietăţi prin împrejurimile Chişinăului. El a făcut la 1678 mănăstirea de maice a Sfintei Paraschiva, care poartă numele lui.

Alături cu dânsul avem pe Apostol Durac, serdarul, apoi familiile Hâjdău dela Hotin; familia Murguleţ etc.

Din cauza nemulţumirii, ce se ivise între boeri contra boerului Duca, care nu voia, să introducă la curtea domnească pe boerii din Lăpuşna şi Orhei, se face o răscoală provocată de boerul Hâncu, pe la 1671 contra Domnului, şi de atunci a rămas în popor vestita vorbă: „Vodă vrea şi Hâncu ba!".

De şi răscoala aceasta s'a potolit, cu toate astea nu era încă sosită liniştea şi odihna în ţara Moldovei, pentrucă certuri dela întăetate şi dela pământ au urmat şi mai înnainte, şi apoi şi duşmanii din afară începuseră iarăşi a-şi îndrepta privirile lor către această Moldovă mănoasă şi bogată.

Către finele anului 1712, Turcii intrară din nou în Moldova şi cuprinseră cetatea Hotinul, în care Moldovenii nu aveau, să se mai întoarcă de acum înainte ca conducători şi stăpânitori, ci ca nişte simpli supuşi, luptând pentru alte neamuri.

Din momentul căderii sale această cetate, cât şi întreaga Moldovă ocupată de turci, trebuia să deie diverse daruri ca bir diferiţilor paşi turceşti, cari erau în locul vechilor pârcălabi români şi cari se schimbau foarte des. Ori, tocmai schimbarea aceasta nu convenea deloc poporului, pentrucă la fiecare paşă nou sosit, trebuiau alte noi daruri, şi poate mai mari şi mai scumpe, ca cele, ce le dăduse predecesorului său.

Din cauza dominaţiunii turceşti şi apoi din cauza celei ruseşti mulţi dintre boerii vechi moldoveni au fost nevoiţi a lua drumul pribegiei, pentrucă n'au voit, să să se supună regimului impus de străini. Cu durerea în suflet, iubitori de ţara şi de pământul, pe care s'au născut, aceşti boeri au lăsat scrisori, din cari se poate

www.dacoromanica.ro

vedea cu câtă amărăciune priveau ei încălcarea de păgâni şi duşmani a propriului lor pământ strămoşesc. Aşa, de pildă, avem scrisoarea pribeagului boer Gheorghe Lupaşcu Hajdău, în care el spune: *„Eu, nepot şi moşte-„nitor de sânge a lui Ştefan Vodă Petriceicu, Domnul „ţării Moldovei, eu, nenorocitul fugar din ţara părinţilor, „moşilor şi străbunilor mei, eu, care am fost odată boier „bogat, care acuma sunt pribeag în ţară străină, sărac „şi lipsit în aşa fel, că nu pot la bătrâneţele mele niei „chiar, să las Dumnezeului meu o pomană şi jertfă „vrednică de el. Dacă va da Dumnezeu ca Moldova sau „judeţul Hotinului, să scape de duşmanii turci şi fiii „mei, nepoţii mei, neamul meu să redobândească moşiile „şi stăpânirile lor. Să nu pierdem nădejdea în Dumnezeu „că ne va erta şi că scumpa Moldovă nu va rămânea „totdeauna sub piciorele musulmane. Mă rog bunului „Dumnezeu, ca picioarele păgânilor să nu calce pe mor-„mintele străbunilor noştri, şi, dacă nu ale mele, macar „ale urmaşilor mei oase să se odihnească în ţara stră-„moşească“.*

Cam în acelaş timp cu dominaţia turcească în nord, tatarii la sudul Basarabiei încep, să se întindă iară-şi, şi dintr'un hrisov de pe la 1777, 1782 reese, că sub domnia lui Constantin Moruzi, a fost trimes de către Domn, Logofatul Neculai Roset, ca să hotărască până unde merge Moldova, şi de unde începe Bugeacul, care era ocupat de tatari.

In actul aceasta de hotărnicie se zice, că linia trecea pe la satul Hotărniceni, pe la Troian până la Beştiman şi de aci la Tatarli.

Dominaţiunea Tătărască nu a fost extrem de rea pentru Moldova de astădată, cum fusese la început, căci şefii tatarilor în înţelegere cu Domnii Moldovei luau măsuri contra tuturor acelora, cari furau, loveau sau se purtau rău cu supuşii moldoveni. Chiar însu-şi domnii Moldovei aveau dreptul şi luau fel de fel de măsuri în contra tuturor acelora, cari căutau, să se poarte rău cu oamenii, sau să le facă oricare alt rău.

Hanul tatarilor sau Seraschierul, după cum a fost

www.dacoromanica.ro

numit în urmă, primea ca dare din partea oamenilor câte un leu de fiecare casă şi de fie-care sat o oae, afară de aceasta mai primea 500 de boi şi dijmă din cereale.

In acest timp oraşul Cetatea Albă a fost alipit la Oceacov. Paşa din acest din urmă oraş avea un reprezintant în Cetatea Albă, care-l ajuta la administraţie, Acesta se chiema Muselim sau Muteselim. Ca populaţie a oraşului, după cum spun hrisoavele, erau 4—5000 de armeni, evrei şi români şi 15000 de musulmani; **nu erau ruşi,** iar grecilor nu li-se permitea, ca să se aşeze în acest oraş.

De şi tatarii erau în aşa mare număr aci, cu toate acestea, isvoarele ne spun, că atât la Cetatea Albă, cât şi mai la nord, în Tighina evreii, armenii şi cu moldovenii la un loc făceau o populaţie mai numeroasă de cât cea musulmană.

Cu toată stăpânirea turcească şi tătărască din Basarabia, cu toate acestea, obiceiurile şi întreaga viaţă românească şi-a urmat cursul ei normal, şi nimic nu a fost distrus din ea, dovedind încă-o dată mai mult de cât or-când, caracterul conservativ al acestui neam în ceia-ce priveşte limba şi moravurile lui.

Moldovenii au trecut şi pe malul cellalt al Nistrului, căci găsim la Dubasari în aceste vremuri un polcovnic român şi apoi în Mohilău, se găsea un Şolţuz (boerie moldovenească) în tocmai ca şi în alte oraşe din Moldova, pentru-că aici, după cum spune cronicarul *„populaţiunea era şi armenească şi moldovenească"*.

Această populaţie *moldovenească* de peste Nistru *trăia în foarte strânse legături cu moldovenii de dincoace „de Nistru „parcă ar fi fost sacat Nistru cu totul, şi cât „eră apa de mare, tot căutau vadurile şi treceau"*. Se făceau fel de fel de negustorii între locuitorii, de o parte şi de alta a Nistrului, aşa, se făcea negoţ cu cherestea din Lăpuşna şi Orhei, din codrii Vasluiului şi ai Reziner, apoi cu cofe, mangal, donite pentru lapte, şi apoi piei de oae sau de bou, cari erau trimise până în Crimeea.

Prin situaţia geografică, Polonia nu are un râu mare, pe care să poată transporta produsele sale, sau se aducă

www.dacoromanica.ro

mai uşor produse din alte părţi, şi de aceea, Polonii au voit să facă Nistrul navigabil, lucru ce a mai fost propus încă şi la 1558 de către un Florentin, tot de asemenea şi de către prinţul de Nassau.

Un mare schimb se făcea de asemeni şi cu peştele din bălţile Basarabiei, care era transportat mai cu seamă pe caice Ţurceşti în susul Dunării. Tot cu caice se mai transportau şi diverse produse, cari apoi erau puse în căruţi şi duse pe uscat de aşa numiţii carăuş-arabaş. (De aci numirea de cărăuşi şi harabagii, pe care le avem în limba română).

Un comerţ destul de întins se făcea cu sarea, tutunul, şi tot în Basarabia noastră se construiau cele mai bune paturi pentru puşti şi pistoale turceşti; de asemeni se exporta lâna şi brânzeturile.

Dacă starea comercială nu era atât de proastă în aceste timpuri, însă starea proprietăţii nu era de loc de invidiat, căci multe familii vechi de boeri moldoveni se pierd şi în locul lor apar greci din Ţarigrad, cari cumpără pământ foarte eftin, aproape pe un preţ de nimic, după cum ne spune Dimitrie Cantemir, în scrierea sa: *„cei ce de lipsă, moşiele şi satele îşi vând şi acum, în „mare strânsoare fiind, cu eften preţ le vei cumpăra“.*

Dintre familiile de boeri moldoveni, cari mai ramân, se citează familia Donici şi unul dintre ei, Constantin Donici, pe la 1740, are posibilitatea de a putea răscumpăra robi din Bugeac, şi pe care i-a adus înnapoi în Moldova. — Familia aceasta a Doniceştilor şi-a întins mult stăpânirea lor aci, pentru că-i găsim, mai târziu pe la 1801, şi anume pe Matei Donici ca proprietar la Orhei, iar pe Ancuţa şi Constantin ca proprietari ai moşiei Şerpeniţa din judeţul Dorohoiu.

Alte familii mai sunt Grecenii, Vartolomeii, Râşcâneştii etc.

Mulţi din aceşti mari proprietari Basarabeni se înbogăţiră pe socoteala răzeşilor, căci sub motiv, că moşiile trebue a fi date ca domneşti, li se luau acestora din urmă proprietăţile lor, mai cu seamă atunci, când nu posedau acte şi documente în regulă, cu cari, să-şi

www.dacoromanica.ro

poată proba dreptul lor de proprietate. Mulți și poate cei mai mulți mari boeri însă, și-au format domeniile lor, prin cumpărare. Iată numele cătorva din marii proprietari Basarabeni de pe vremea aceea:

Doamna Moruzi, din neamul Roset avea moșia Zevedenii din Soroca, iar în judecată era cu Păhărniceasa Maria Panaitoaea pentru moșia Sângerei din districtul Iași (astă-zi numit Bălți); de asemenea poseda moșia Cocorozeni, din județul Orhei, și pentru care avea zapise încă de pe vremea lui Vasile Lupu. Domnița Rallu Callimaki, ce avea moșia Telinești. Constantin Ipsilanti, ce avea 8 moșii.

Logofătul Constantin Balș avea moșia Țiplicești, și era în judecată cu Domnița Catinca a lui Nicolae Vodă Caragea pentru o altă moșie a lui, Nistorești, ambele din județul Soroca.

Alexandru Moruzi, pune stăpânire pe pământurile dintre Răut și Nistru și scoate de acolo, ca fost proprietar al moșiilor Zevidelele, Heciul și Bilicenii, — pe boerul moldovan Paharnicul Iordachi Panaiti.

Găsim de asemeni pe Ienachi Cantacuzino, care cumpără moșia răzășească, Stoicani de la familiile Spânul, Răzmerița, Goia, Zencă, Țăpușel, Fotescu, Jalbă, Bocșa, Bozga. Cumpără de asemeni și alte 11 moșii, pe care după cum zice cronica „nu le lucra toate ci le mai „și arenda de frica războaelor". — Familia Balș de asemeni avea mari domenii în Basarabia, cu moșiele Văscăuți, Vornovați, Vlădiceni (Hotin), Noua Suliță, Bârlești, Lopatinții, Climăuții, Ciornolenca, Izvoarele etc., în total vre-o 35 de moșii.

Multe moșii de asemeni au Sturzeștii, Ruseteștii și Catargii apoi Micleștii, Ghyca, Palade.

Familia Crupensky, care la început era formată din mici boeri, descendenți dintr'un ofițer polon din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, se îmbogățesc treptat în Basarabia luând pământuri de pe la răzeși. Apoi găsim familiile: Carp, Cazimir, Lazu, Bașotă, Caragea. Beldiman, toate îmbogățite către sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui al XIX-lea.

www.dacoromanica.ro

Sunt şi unele familii de negustori, cari se îmbogăţesc în acest timp, cum găsim, de pildă familia Manoleştilor, cari au cumpărat moşiile Amedariu şi Micovatij, în judeţul Soroca (pe la 1780).

Mulţi vameşi, de asemeni cumpără moşii, cum este, de pildă, Gheorghe din Chişinău, care la 1803 cumpără moşia Valea Adâncă din judeţul Orhei, şi apoi mulţi răzeşi căutând a se îmbogăţi pe socoteala altora.

Pe timpul acesta mănăstirile căpătară fie prin danie, fie prin cumpărătură, multe moşii, pe cari în bună parte le stăpânesc încă şi astăzi. Aşa este, Mănăstirea Neamţului, apoi Bârnova, din Iaşi, Barboiul (Iaşi), Cetăţuia (Iaşi), Golia (Iaşi), Sf. Spiridon, S-ta Vineri (Iaşi).

Pe lângă aceste mânăstiri mai capătă pământuri în Basarabia şi multe mânăstiri greceşti închinate. Aşa de pildă mănăstirea Maicii Domnului din Ianina avea moşia Măgura, care era arendată pe la anul 1910 unor greci veniţi de prin Epir.

Tot acum mai apar încă o mulţime de mânăstiri nouă clădite de diferiţi credincioşi, în mare parte boeri, şi cărora le lăsa ca danie multe pământuri, cari se găseau în jurul acestor locaşuri sfinte, pământuri, cari de cele mai multe ori erau foarte întinse, şi cuprindeau sate şi moşii sau târguri întregi.

Proprietatea răzăşească nu se distruge, ci din contra ea continuă de a exista; răzeşii sunt însă în continuă ceartă pentru încălcări de hotare. Cei mai mulţi din aceşti răzeşi erau moldoveni-neaoşi, cu frumoase pronume de familie româneşti. Aşa, găsim pe: Rugină, Gâlcă, Prăjescu, Bădicul, Moga, Pântiul, Erhan, Şendrea, Bozul, Frate, etc.

Toate proprietăţile răzăşeşti sunt răspândite prin Bălţi, Soroca şi Orhei, şi în această privinţă, cronica ne citează ca la o sută de moşii de răzeşi numai în judeţul Orhei.

Starea locuitorilor basarabeni chiar şi după întinderea proprietăţii mari, nu era aşa de rea, căci după cum se arată din hrisoave vechi, Lăpuşna, Orheiul şi Soroca plăteau cel mai mare bir, şi anume 2105 galbeni, însă

www.dacoromanica.ro

oamenii de multe ori erau împiedecaţi în trebile lor din cauza multor venetici, cari veneau necontenit de peste Nistru, favorizaţi fiind de faptul, că erau scutiţi de bir, aci, prin firman de la Domnie. Se citează în cronică cazul cu cei aşezaţi la Budău pe Cogalnic, şi cari au fost aduşi de unul Ifrim Prutenescu, şi alţii.

Pe lângă acest lucru, care supăra mult starea locuitorilor din acea vreme, mai erau şi privilegiile, pe cari curtea domnească le acorda boerilor, şi din care cauză toate greutăţile cădeau asupra locuitorilor de pe la sate.

Cu toate acestea însă ţăranii moldoveni au trecut peste toate aceste greutăţi, şi şi-au păstrat chiar libertatea lor, mai cu seamă cei de pe Prut, de pe Nistru şi cei de la hotarul Bugeacului.

Se poate zice chiar, că situaţiunea acestora era mai bună decât a răzeşilor, a căror moşii erau încălcate în hotarele lor, continuu, de către boerii megieşi, pentru că odgonul, cu care se măsura pământul nu era niciodată drept, şi totdeauna cădea partea cea bună la boer şi nu la răzeş, căci, după cum spune hrisovul: *„Umbla, să ne înstrăineze din moşiile noastre, ce ne sunt baştină şi moştenire moşilor şi a părinţilor noştri“.*

Boerii au căutat de asemeni, să desfiinţeze târgurile, căci între altele se citează cazul lui Alexandru-Vodă Callimachi, de a ceda oraşul Orhei lui Costachi Balş, care avea tot dreptul asupra proprietarilor din acel oraş.

Pe lângă boeri mai sunt încă şi Cazaci veniţi de peste Nistru, cari se împroprietăresc aici, şi cari îşi întind drepturile lor asupra oraşelor.

Cei mai mulţi dintre boeri cultivau pământul lor, alţii însă îl arendau, alţii în fine se ocupau şi cu cultura pământului şi cu negoţul.

Acest negoţ n'a putut, să rămână în mâna Moldovenilor, pentru că evreii, cari erau foarte numeroşi în Polonia, începuseră a trece în Basarabia şi a acapara acest fel de activitate omenească, care le aducea fără muncă, un mare profit.

Cronicele arată de altfel, că evreii au început a-şi

www.dacoromanica.ro

înmulți numărul lor în Basarabia de prin anul 1727, când se spunea chiar că: *„la Soroca stau evrei și poloni „cu haham jidovesc", ocupându-se cu împrumuturile de bani, de la cari luau dobândă, fără a pierde însa legăturile lor cu cel de peste Nistru.* De la început, ca și astăzi, de altfel, acest neam speculant a nemulțumit pe locuitorii băștinași, căci căpitanul de la Soroca scrie următoarele: *„Cum boiarii cari au moșii la margine, au „vândut toate vadurile jidovilor, încă și alți i cari au câte „un petec de moșie la malul Nistrului, caută și aceia, „să pună orândari pela vadari, și-au făcut luntre de „umblă în vad, pentru brudină, și fac ce li-i voie jido- „vii pe la vaduri, de se petrec oameni fel de fel de peste „Nistru. Pentru care se roagă să se scrie carte Măriei „Sale la cei cu moșiile, să nu fie margine în seama ji- „dovilor; că de nu se va ridica aceasta, el nu poate da „sama de margine".* *(N. Iorga).*

Din toate acestea se poate vedea, cât de mari erau neajunsurile, pe cari le făceau acești evrei, din cauza cărora se făceau plângeri chiar la Domnul Țării.

Toate aceste stări economice și sociale le găsim înnainte de anul 1812, data anexării Basarabiei de către ruși.

În 1812 Basarabia a fost ocupată de ruși, și din acel timp zilele bune ale populațiunii băștinașe moldovenești au dispărut, pentru ca să nu mai apară de cât astăzi după 106 ani de stăpânire rusească, când Basarabia conștientă de menirea ei, s'a reîntors iarăși la sânul Moldovei.

Mulți boeri moldoveni, basarabeni, chiar din acest timp au început a se rusifica intrând în serviciul pravoslavnicii Rusii. Așa, se citează cazul generalului Scarlat Sturza, moldovan, ce-și făcuse studiile în străinătate, și care a rămas peste Nistru; tot de asemeni colonelul Manole Balș, care s'a stabilit la Dubasari, Alexandru Tăutu, s'a stabilit la Odessa, iar moșia lui din Basarabia a fost luată de un grec numit Diboglu.

Acesta era preludiul noii stăpâniri rusești, care avea, să se țină până în zilele noastre asupra Basarabiei.

www.dacoromanica.ro

Această stăpânire, care datează dela 1812 este chiar de la început de tristă amintire pentru noi, căci ruşii, aşa zişii liberatori ai Moldovei din stânga Prutului, se purtau foarte prost cu populaţia şi lucrul acesta se poate vedea din următorul act, căre ne-a rămas, şi care spune astfel: **„Nu se poate spune prin cuvinte cum se poartă „trupele cu locuitorii ţării: pradă aşa de cumplit „încât nimeni nu mai este sigur de averea lui, „Ţara e datoare, să dea proviziile trebuitoare, dar „comandanţii le vând şi locuitorii trebue, să dea „hrana sau bani în locul ei". Or cine nu mergea „cu ruşii era decretat ca trădător de partie şi tăiat. „Divanul era rugat, să caute în acest Principat un „calău, care este trebuitor pentru aducerea la în„deplinire a pedepsei cu moarte".** (N. Iorga).

Mulţi dintre boerii moldoveni, cari nu aveau vederi ruseşti, şi cari doreau ca vechea lege şi oblăduire strămoşească, să domnească asupra ţării, erau trimişi peste Nistru, iar alţii erau maltrataţi ca nişte câini de către zbirii ruseşti.

Cronica, în privinţa aceasta citează cazul bătrânului boer şi vistier al Moldovei de prin acele vremuri, Iordachi Roznovanu, care **„a fost bătut şi târât de barbă prin Divan"** pentru motivul, că nu putea da în timp de zece zile 20000 de cară. *Cei ce ţineau parte acestui boier au fost condamnaţi şi ameninţaţi cu executarea.*

In acest timp un grec numit Radofinichiu, un uneltitor de profesie, aţâţa pe boeri, să facă cerere, prin care Basarabia, să se anexeze la Rusia.

Turcia nu voia să cedeze cu nici un preţ această bucată din pământul Moldovei, şi când, după înfrângerea Turcilor în Muntenia, ruşii au trimis ca delegaţi de pace la Rusciuk pe Langerou şi pe Prinţul Essen, Marele Vizir le-a spus: „E ruşinos, ca Ruşii, cari stăpânesc un „sfert al globului, să se certe pentru o palmă de pământ, „care nici nu le este folositoare".

Negocierele de pace au ţinut foarte mult şi tărăgăneala se datora atât Turcilor, cari cu nici un preţ nu voiau să facă pe placul ruşilor, precum şi generalismu-

www.dacoromanica.ro

lui rus, generalúl Cutuzov, care după afirmaţiunea unor diplomaţi contimporani cu dânsul, era prea molatec şi lipsit de energie în conducerea tratativelor, aşa că Turcii îl purtau, cum vroiau.

Armatele ruseşti, ce se găseau în acest timp în principatele române prădau în dreapta şi în stânga şi din cauza aceasta nemulţumirea era foarte mare în sânul populaţiei româneşti, lucru, ce a ajuns până la urechile împăratului, care a spus că *„nu mai poate se sufere „grozăviile ce se făceau acolo, după raportul, ce pri- „mise“.*

Trimiţând pe Ciceagov ca delegat din partea Rusiei, anexarea Basarabiei s'a făcut imediat spre dezolarea populaţiunii româneşti de aci. Şi lucrul acesta a fost observat chiar de străini, pentrucă în momentul, când ruşii şi-au retras armatele din Moldova şi din Muntenia rămânând numai în Basarabia, consulul francez scria următoarele: *„Cred, că nu mă înşel spunând, că Rusia are foarte puţini partizani în cele două provincii. Vexaţiunile şi execuţiunile revoltătoare, pe cari autorităţile ruseşti le-au săvârşit în ultemele clipe, lasă amintiri prea amare pentru ca Moldovenii şi Muntenii să poată dori încă întorcerea lor“.*

Prima cârmuire a Basarabiei sub ruşi a fost luată de generalul *Scarlatachi Sturza*, care îşi vânduse averea şi trecuse peste Nistru. Era un renegat moldovan, care avea ca ajutor pe **Matei Crupenski,** pe care un raport consular îl numeşte *„un mizerabil“* (ein niederträchtiger Mensch), „un ponegritor fără talente“.

Un hrisov de pe acea vreme scrie de acest om: *„Pros ia guvernatorului Sturza şi mulţămită ei, nemăsu- „rata lăcomie a feciorului de boer de aici* **Matei Cru- „penschi,** *care i s'a dat ca viceguvernator, şi a ispav- „nicilor, ce atârnă de el, au dat frâu slobod la toată „samavolnicia, apăsarea şi nedreptatea şi fac guvernul „rusesc în acea parte, cu adevărat odios. Cine plăteşte „bine are dreptate acolo, precum era odată aici“.*

Ocârmuirea Basarabeană rusească stabilită de aceşti oameni a ruinat cu totul proprietatea, aşa încât peste 3000 de ţărani au trecut Prutul ducându-se în Moldova.

www.dacoromanica.ro

Odată cu țăranii au trecut și boeri, cari nu vroiau să se mai întoarcă în Basarabia. Guvernul rus însă a luat hotărârea, ca să se vândă moșiile celor ce au trecut Prutul, și să nu se mai îngădue schimbări de moșii între boeri, după cum era obiceiul, să se facă.

Deși rusificarea se făcea prin autorități, totuși actele ne arată, că pe la 1824 „judecătoria politicească" din Basarabia avea pecete moldovenească. De asemeni exista noua Episcopie a Chișinăului și Hotinului, **care-și întindea păstoria și asupra satelor românești de peste Nistru".**

Biserica rusească a îngăduit până la 1844 moldovenilor de-a scrie în limba lor cărți și molitfe bisericești. Dela venirea însă a episcopului Antonie din Ural, în capul bisericii Basarabene totul s'a schimbat, căci atât slujba în biserică cât și cărțile toate, erau făcute în rusește.

Limba rusă era limba oficială atât în biserică cât și în școală, și acest lucru s'a întărit din ce în ce mai mult cu cât mai mult ne apropiem de timpurile de astăzi.

Prin urmare din aceste câteva observațiuni istorice culese din lucrările d-lui profesor N. Iorga, se dovedește în mod temeinic, că Basarabia de astăzi a fost de a pururi românească, și ca atare și pe viitor ea trebue, să rămână la fel.

Dacă astăzi Basarabia, în ceiace privește cultura, este una din regiunile foaste rusești, dintre cele mai înnapoiate, și acesta este un motiv mai mult, care ne face, să credem, că stăpânii de eri ai acestei provincii aveau tot interesul de a ținea neamul nostru în întunerec pentruca niciodată, să nu se deștepte, și să vadă, că pe acest sfânt pământ strămoșesc, el, și numai el are dreptul la viață, și că toți ceil'alți sunt niște venetici din toată lumea, cari voesc, să se folosească de bogățiile pământului mănos și cari trebuesc înlăturați.

Dar așa, în starea de incultură și inconștiență, în care se găsește poporul moldovenesc din Basarabia, era foarte ușor guvernanților ruși, ca să stăpânească, mai cu

www.dacoromanica.ro

seamă având în vedere firea primitoare, supusă şi blajină a moldovanului.

Cei din clasa de sus, moldovenească, prin legăturile de familie, pe cari le-au făcut în cursul celor 100 de ani de dominaţiune rusească, având toate favorurile dela guvernul rus, tocmai pentru a-i ademeni şi a-i îndepărta de poporul de jos, niciodată nu s'au gândit la starea mizerabilă, în care se găsea ţăranul, în ceiace priveşte cultura.

Ruşii îşi dădeau perfect de bine seamă, că boerii moldoveni, ce aveau cultură ar fi fost în stare, să lumineze poporul, şi să-i arăte drepturile lui, ca atare deci pentru dânşii asemenea elemente ar fi fost foarte periculoase dominaţiunii ruseşti în Basarabia, şi de aceea cu bani sau cu onoruri, căutau, să atragă la dânşii cu un moment mai înnainte pe toţi aceşti moldoveni, să-i rusifice, şi să-i facă pierduţi cu desăvârşire pentru neamul lor.

Ruşii, în Basarabia, ca să contrabalanseze puterea etnică românească, căci prin rusificare nu reuşiseră tocmai mult în stratele poporului, au căutat, să ridice la mari ranguri, şi pe alte naţii, ce se găseau aci, cum, de pildă, greci, armeni, etc, pentruca să se ascundă cât se poate mai mult origina românească a acestei provincii. Pentru aceasta am văzut în administraţiile de tot felul a Basarabiei, fel de fel de greci, de armeni sau de jidani, cocoţaţi la nişte ranguri sociale, ce nu corespundeau de loc cu gradul lor de cultură şi de capacitate intelectuală.

Această eră de tristă amintire a trecut, timpuri frumoase au venit şi pentru neamul românesc de aci, căci după 100 de ani de amorţire, a sosit momentul redeşteptării culturale! Să muncim deci, din răsputeri spre a da cultura necesară păturii de jos Basarabene, căci aceea este baza românizmului provinciei, aceea reprezintă puterea de rezistenţă a neamului nostru, şi pe care cu nădejde ne vom putea sprijini întregul edificiu social, construit pe temelie românească în Basarabia.

www.dacoromanica.ro

POPULAȚIA BASARABIEI

Asupra populației Basarabiei s'au făcut diverse constatări și cercetări în diferite timpuri, ultimele lucrări de recensemânt au fost făcute în anul 1915, și de oarece nu mai există vre-o altă lucrare făcută mai târziu, în această privință în Basarabia, de aceea ne vom servi de aceste date.

In ultimii doi ani, din cauza revoluției și a diverselor boale, cari au bântuit în Basarabia, populațiunea a trebuit, de sigur, să prezinte foarte multe schimbări față cu anul 1916. De aceea, bazați pe toate lucrările rusești mai vechi, împreună cu d. profesor Gh. Murgoci am calculat populațiunea Basarabiei, cnm trebue ea să fie în anul curent, calcul care se va putea vedea din ultimul tablou, ce'l dăm privitor la populație.

Vom lua și discuta populațiunea fiecărui județ în parte, în modul acesta se va putea observa ușor, după cum observă mulți statisticiani ruși, preponderența elementului românesc asupra tuturor celorlalte elemente străine. Mai mult decât atâta, din lucrările lor reese clar faptul, teama, pe care ei o manifestă pentru repedea romanizare a elementelor nemoldovenești și mai cu seamă a populației maloruse.

Județul Hotin, cel mai nordic dintre județele Basarabiei este cuprins între Bucovina la vest, Podolia la nord și est, de care se desparte prin fluviul Nistru; Moldova, la sud și județele Bălți și Soroca. In județul

www.dacoromanica.ro

acesta găsim mase întregi de populațiune românească, mai cu seamă în partea dinspre Prut. In orașe și orășelele întocmai ca și în județul Dorohoiu și Botoșani găsim o numeroasă populațiune evreiască.

Populațiunea malo-rusă sau rusinii, cari la 1907 erau destul de numeroși în acest județ, astăzi s'a împuținat fle din cauza războiului pe de o parte, iar pe de alta, din cauza influenții covârșitoare, pe care a avut'o în ultimul timp populația românească din această regiune. După cum spune autorul rus A. Nesterovsky în lucrarea sa: „In nordul Basarabiei, note de călătorie", publicată la Varșovia în 1910, „Mai toți locuitorii din județul Ho„tin sunt moldoveni, se cunosc după chipul lor", iar mai „departe zice: „Sub înrâurirea moldovenească și malo„rușii, câți mai erau și-au schimbat felul de îmbrăcă„minte, de petrecere. Dar și limba moldovenească a „exercitat o enormă influență asupra maloruşilor; așa că „mulți maloruși ai Basarabiei au fost complect romani„zați. Elementul activ este cel românesc, iar cel pasiv, „și care a cedat complect acțiunii de romanizare este „elementul malorus. Nu ne vom încumeta a căuta cauza „acestei reușite trimfătoare a elementului moldovenesc". Autorul, rus care, bine înțeles este alarmat de toate aceste împrejurări nu vroește, să admită rezistența etnică a poporului nostru, ci explică tot faptul acesta numai prin aceea, „că moldovenii sunt foarte nepricepuți la învățarea unei limbi străine".

Nici nu este nevoe, cred, să mai insist asupra tăriei acestui argument, care cade de la sine, de oarece experiența generală ne arată tocmai contrarul, că românul învață cu multă ușurință limbile străine, și le vorbește foarte corect.

Profesorul Kociubinsky în lucrarea sa: „Manual de „limba moldovenească pentru școalele rusești" publicat în anul 1903 afirmă: „Românii exercitează acțiunea lor „asupra Rusinilor, ce erau în spre Prut și grație rezis„tenții și elasticității precum și a puterii lor de muncă „considerabilă au romanizat și romanizează încetul cu „încetul toată populația malorusă. In anumite locuri a-

www.dacoromanica.ro

„cest proces de absorbire a populaţiei slavo-ruse s'a „început de mult, încă din secolul al XVI-lea, dacă nu„mai de vreme chiar, şi acum s'a desăvârşit, şi acolo, „unde odinioară răsuna vioaea limbă malo-rusă, nu se „mai aude decât graiul moldovenesc. Numai puţine da„tine, şi mai cu deosebire cântece, basme mai sunt încă „mărturia unui trecut dispărut, şi care arată că odată a „fost aci populaţia rusină."

Mai departe zice: „La fiecare pas întâlneşti în sa„tele cu populaţie moldoveană şi malo-rusă, familii ru„seşti, bătrâni, cari abia ştiu ruseşte; generaţia tânără „nu poate vorbi această limbă şi nici nu o înţelege, se „vorbeşte numai moldoveneşte."

„Sate întregi, cari odată au fost maloruse, astăzi au „fost cotropite de acest element moldovenesc, devenind „curat moldoveneşti."

Profesorul mai afirmă apoi, că este foarte greu de ştiut, cum să arăţi numărul maloruşilor dintre moldoveni, şi în privinţa aceasta chiar învăţătorii şi preoţii, cari stau în contact direct cu ţăranii încă nu sunt în stare, să arăte situaţia exactă în ceeace priveşte numărul populaţiei maloruse.

Această desnaţionalizare a puţinelor elemente ruse, câte mai erau în acest judeţ se continuă şi sporeşte în favoarea românilor, cari prin forţa lor etnică, dovedesc străinilor dreptul nestrămutat, pe care îl au asupra acestei provincii, în care au venit mai pe urmă neamurile slave şi alte neamuri, cari s'au aşezat, şi s'au făcut stăpâne peste poporul băştinaş al ei.

După datele ruseşti mai vechi găsim pentru judeţul Hotin următoarea repartizare de populaţie:

Moldoveni	90136	
Malo-ruşi	181043	
Evrei	36859	
Ţigani	1034	
Velico-ruşi	23	Total 314526
Poloni	1337	
Nemţi	302	
alte naţionalităţi (Lipoveni).	1392	
Români amesticaţi cu Maloruşi	2400	

www.dacoromanica.ro

Din aceste date vedem deci, că majoritatea populaţiei este formată din moldoveni, ruşi şi evrei, toate celel'alte populaţii intră cu un procent mic în numărul total.

Evreii sunt destul de numeroşi, răspândiţi şi pe la sate, veniţi de prin Polonia şi Galiţia rusească şi aşezaţi prin aceste locuri. Aproape toţi cunosc şi vorbesc limba moldovenească.

Polonii sunt în majoritate creştini catolici, şi după părerea unor scriitori şovinişti ruşi, ei nu sunt alt-ceva decât malo-ruşi, de religie catolică şi veniţi de peste Nistru.

Colonişti nemţi în Hotin găsim foarte puţini, cu toate acestea sunt răspândiţi prin vre-o două, trei sate, trăind cu totul izolat de celel'alte naţionalităţi, păstrându-şi limba şi obiceiurile.

Ţiganii, ca populaţie sunt în număr mai mic ca în alte părţi, şi pentru acest motiv ei şi-au putut păstra mai bine limba şi individualitatea lor; în alte judeţe ei s'au contopit cu moldovenii.

Judeţul Soroca. Este situat pe malul Nistrului, care-l mărgineşte în tot lungul lui despărţindu-l de provincia rusească Podolia. Este un judeţ destul de bine populat în comparaţie cu regiunile învecinate de peste Nistru ale Podoliei.

Acest judeţ numit încă şi în lucrările ruseşti, Moldova de peste Prut, are o populaţie aproape curat moldovenească şi ca origine şi ca limbă.

După o statistică rusească dela 1897, fără să se pună la socoteală populaţia oraşelor, din 203.510 locuitori, ce formau întreaga populaţie 135.145 o forma pătura moldovenească. Mai în urmă, la 1907 după alte statistici ruseşti, în judeţul Soroca populaţia moldovenească a rămas aproximativ în acelaş număr. Zic aproximativ, pentrucă în realitate populaţiunea moldovenească a crescut, lucru, pe care ruşii îl ascund, şi creşterea s'a făcut pe de o parte din cauza prolificităţii rasei noastre, iar pe de alta din cauza desnaţionalizării populaţiunii maloruse de prin părţile acestea.

După recensământul de la 1897 s'au găsit în ju-

www.dacoromanica.ro

deţul Soroca 34328 de maloruşi, în 1907 ruşii admit, că ar fi în tot judeţul 40000, admiţând creşterea normală de 1,6 % pe an; cifră cu totul eronată, pentru că tot nişte lucrări ruseşti spun, că în cursul celor zece ani au fost romanizaţi mai bine de 10000 de maloruşi, prin urmare deci, chiar admiţând creşterea normală de populaţie, după cum spun ruşii tot nu am găsi la 1907 de cât maximum 30000 de maloruşi şi nu 40000, prin urmare propriu vorbind nu ar fi de loc vorba de o creştere a numărului ruşilor, ci de o creştere a numărului de moldoveni.

După lucrările lui Ciubinsky asupra populaţiei, se poate vedea modul, cum s'a făcut de repede desnaţionalizarea maloruşilor de către moldoveni în tot cuprinsul judeţului Soroca.

In anul 1870 erau în judeţul Soroca, zice, Ciubinsky, 26 de localităţi locuite pur şi simplu numai de rusini, cari vorbeau exclusiv numai această limbă; în 1907, au rămas numai 16 localităţi, în cari se mai cunoaşte şi se vorbeşte pe ici pe colo, de câte unul sau doi limba malorusă; aceste localităţi sunt: Naslavici, Codreni, Rujniţa, Volcineţ, Samoilova, Borosiani Maramonovca, Ataki, Moşani, Oclanda, Egorovka, Zgura, Stefanovka, Poiana, Volovita. In localităţile Anfisovca, Sofia şi Trifoneşti, cari mai înainte erau considerate ca populate cu maloruşi, acum moldovenii cu limba lor au o preponderanţă considerabilă, aşa că limba rusă nici nu se mai aude aproape vorbindu-se. In ultimii zece ani, de la 1897 — 1907, localităţile Vanţina, Şeptilici, Roşietici şi Kroşovka s'au moldovenizat cu desăvârşire; acelaş lucru s'a petrecut în localităţile, Vasokoe, Cricicăuţi, Gorodiştea, Frasinu, Corbul, Lipnik, Cernolevka, Tărnova, Plopi, Climăuţi, Pârliţa, Tiepilova şi Pol-Piepilova.

Alte 22 de localităţi, în cari la 1870, populaţiunea era jumătate română şi jumătate ruteană, s'au romanizat cu desăvârşire, aşa încât astăzi nici unul nu-şi mai recunoaşte originea sa rusă.

Dacă la 1907, se mai găseau încă în acest judeţ, pe ici pe colo ceva mase de populaţiune ruteană acea-

www.dacoromanica.ro

sta se datoreşte colonizării tacite şi neoficiale, pe care Rusia o făcea în aceste regiuni cu colonişti aduşi de peste Nistru, din Podolia, şi aceasta tocmai în scopul de a putea desnaţionaliza elementul românesc. Lucrul acesta n'a reuşit, din potrivă, s'a întâmplat fenomenul contrar.

Intr'o statistică rusească de la 1907 se spune; „Pre-„dominarea elementului rutean e în puţinele sate din „câteva puncte din nordul judeţului, dar nici acolo malo-„ruşii nu trăesc în mase compacte, satele lor sunt peste „tot împrăştiate printre moldoveni. *Trebue gândit ce „anume s'ar mai putea face pentru a se împotrivi des-„naţionalizări, puţinelor sate din colţul de nord-est al „judeţului, învecinate cu satele moldoveneşti din judeţul „Hotin şi din Podolia.*

De acest strigăt de alarmă al scriitorului statistician rus trebuie, să ţinem socoteală, şi să ne bucurăm de vigoarea poporului nostru, care nu numai, că nu-şi pierde naţionalitatea sa, dar încă are enorma putere de a desnaţionaliza şi pe alte naţii. Tot din această afirmaţiune a scriitorului rus, trebuie să mai reţinem încă şi alt fapt de prima importanţă, că ruşii singuri recunosc existenţa populaţiunii româneşti de peste Nistru, care este în număr destul de mare, dacă are putinţa de a desnaţionaliza elementele ruse, cari vin sau cari se găsesc dincoace de Nistru.

Pentru judeţul Soroca găsim următoarea repartizare a populaţiei:

Moldoveni	165473	Total = 310861
Maloruşi	41816	
Evrei	29132	
Velicoruşi	3138	
Poloni	422	
Nemţi	109	
Armeni	214	
Alte naţionalităţi (Ţigani) .	560	

Vedem din datele alăturate enorma disproporţie între populaţia moldovenească şi între cele l'alte naţionalităţi, şi majoritatea zdrobitoarea, pe care o are.

www.dacoromanica.ro

Cele l'alte naţionalităţi, cari sunt într'un aşa de mic număr faţă de moldoveni, nici nu comptează aproape pentru acest judeţ şi afară de jidani, pe cari religia şi enorma deosebire de rasă îi îndepărtează cu totul de creştinii noştri, moldoveni, cele l'alte popoare în curs de cel mult 20—30 ani vor fi desnaţionalizate cu desăvărşire.

Judeţul Bălţi. Acest judeţ se mărgineşte în tot lungul său cu râul Prut, care-l desparte de judeţul Iaşi. Era numit în lucrările ruseşti acest judeţ până la 1887, Iaşii sau Iaskii şi considerat ca făcând parte din aşa zisă Moldova de peste Prut. Şi aci ca şi în Soroca avem de aface cu o populaţiune aproape curat moldovenească, care absoarbe în mod considerabil şi aci ca şi în Soroca elementul rusesc. Cu toate, că din cauza fertilităţii solului acest judeţ, a atras mulţi ruşi venetici, veniţi de prin alte părţi, şi cu toate că procesul de colonizare înlesnit în mod tacit de guvernul rus, cu elemente aduse din Polonia sau Herson, se făcea continu, cu toate acestea desnaţionalizarea exercitată din partea elementului moldovenesc era mai puternică, aşa-că preponderenţa numerică în întreg judeţul, în tot cursul timpului, a rămas tot în mâna moldovenilor.

După lucrările statistice ruseşti, în judeţul Bălţi, numai la sate, afară de oraşe, s'au numărat 23159 de ruteni, în anul 1897; credinţa lor este, că acest număr bazat pe creşterea normală anuală a populaţiei de 1.6% pe an la 1907 trebue, să fi fost de 27000 de locuitori, iar că astă-zi ar fi 35000 de mii. Tot autorul rus spune, că în acest interval de timp au emigrat (el nu vroeşte, să zică colonizat) vre-o 8000 de ruteni din Podolia sau Herson. Credinţa noastră este, că numărul emigranţilor trebue, să fi fost mai mare, ca să poată rămânea numărul de 35000 de ruteni, cât admite statistica rusească astă-zi pentru judeţul Bălţi, ţinând seamă de puterea de desnaţionalizare a moldovenilor.

De alt-fel în ceia-ce priveşte şi în acest judeţ desnaţionalizarea, autorul rus Ciubinsky spune: „Din 13 lo-„calităţi, în care la 1870 se vorbea exclusiv numai limba „ruteană, nu au rămas la 1906 de cât 6 localităţi, Brătuşani,

www.dacoromanica.ro

„Balau, Asnăşani, Sturzoaea, Slobozia—Chişcăreni şi „Gojumăneşti, în cari predomină deja acum (1907) ele„mentul moldovenesc. De asemeni acum, prepondereză „elementul moldovenesc la Volodeni, Petreşti, Pakaria şi „Fântâna Nouă. Apoi în alte 5 sate graiul moldovenesc „a luat întâetatea, de şi limba maternă de puţină vreme „a fost limba ruteană".

Din aceasta observaţiune a scriitorului rus, se vede, că şi în acest judeţ desnaţionalizarea face progrese uimitoare, şi trebue să ne gândim, că în actualele împrejurări, când de peste Nistru nu mai pot veni fel de fel de colonişti noi, puterea de românizare în aceste două judeţe, Soroca şi Bălţi, este mult ajutată, aşa că desnaţionalizarea se va face cu foarte multă uşurinţă. Pentru acest judeţ repartizarea diverselor categorii de locuitori ar fi următoarea:

Moldoveni	148214	Total = 205271
Malo-ruşi	34344	
Evrei	19012	
Velicoruşi	653	
Poloneji	731	
Nemţi	1764	
Ţigani	452	
Armeni	62	
Greci	21	
Gruzini	9	
Găgăuţi	4	
Bulgari	5	

Dintre toate aceste diferite naţionalităţi, cari trăesc în judeţul Bălţi, evreii sunt mulţi, şi ei nu se contopesc. Mulţi sunt veniţi acum de prin alte părţi. Cei ce s'au desnaţionalizat cu totul au fost velico-ruşii şi ţiganii, cari toţi au devenit moldoveni, aşa că acum este imposibil a-i distinge din marea masă moldovenească.

Afară de moldoveni, cari formează mase compacte, şi unde în multe părţi nici nu a putut străbate limba rusească, toate cele l'alte naţionalităţi sunt răspândite izolat prin diferitele localităţi, şi afară de evrei, cari

www.dacoromanica.ro

sunt îngrămădiţi prin târguşoare, la un loc, toţi cei l'alţi sunt răspândiţi şi se confundă cu marea masă a moldovenilor.

Judeţul Orhei. Acest judeţ este aşezat de asemeni pe malul Nistrului, şi are poziţiuni admirabile, cari-l deosebesc de cele l'alte judeţe din centrul sau sudul Basarabiei. A fost caracterizat în vechime prin aşa numiţii codri a Bâcului şi Nistrului, cari formau păduri virgine şi seculare, astă-zi aproape în totalitate tăiate. Şi acest judeţ ca şi cele l'alte descrise până aci face parte din aşa numita categorie a regiunii Moldovii de peste Prut.

Şi judeţul Orhei ca şi Soroca şi ca şi Bălţi are o populaţiune eminamente moldovenească. După statisticele ruseşti dela 1897 din 201340 de locuitori, cât forma populaţiunea sătească numai, 162813 erau moldoveni, iar restul de alte naţionalităţi.

Rutenii nu aveau la 1897 de cât 11711 reprezintanţi în acest judeţ, iar în 1907, admiţindu-se creşterea de 1.6% a populaţiei, aveau după acelea-şi statistici ruseşti 14500 suflete. In acest din urmă număr intră însă şi emigranţi veniţi de peste Nistru sau colonizaţi de guvernul rus.

După cum spun ruşii însu-şi, codrii judeţului şi toate cele l'alte frumuseţi naturale, pe cari le găsim aci, erau un stimulent, care favoriza imigrarea populaţiunii de peste Nistru. Toţi aceşti venetici însă veniţi de peste Nistru s'au întâlnit cu rezistentul popor moldovenesc, aşa că foarte curând ei şi-au pierdut şi limba, şi obiceiurile, şi au îmbrăţişat graiul şi toate apucăturile neamului dominant, moldovenesc.

Chiar autorii ruşi admit, că în judeţul Orhei desnaţionalizarea a mers şi va merge încă mai iute de cât în cele l'alte judeţe, ce le-am văzut până aci, aşa-că în câţiva ani, cu multă greutate vom mai putea descoperi urmele populaţiei parvenite ruseşti, în acest judeţ.

Satele populate cu ruteni erau răspândite mai cu seamă în partea de sud a judeţului şi pe malul Nistrului, aşezate mai cu deosebire pe lângă mănăstirile ruseşti sau chiar româneşti, ce se găsesc în acest judeţ.

www.dacoromanica.ro

Repartizată pe naţionalităţi populaţiunea judeţului Orhei este:

Moldoveni	170550	Total = 210005
Maloruşi	15726	
Evrei	17987	
Velicoruşi	446	
Poloni	170	
Nemţi	18	
Ţigani şi alţii	2166	
Armeni	62	
Greci	60	
Bulgari	20	
Moldoveni şi Maloruşi amestecaţi	2800	

Procentul moldovenilor, după cum se vede din tablou, este foarte mare faţă cu cele l'alte naţionalităţi. In acest judeţ numărul evreilor întrece pe al maloruşilor. Dintre toate aceste populaţiuni, ţiganii şi-au pierdut cu totul limba, contopindu-se cu moldovenii.

Judeţul Chişinău. Dintre toate judeţele Basarabiei este cel mai moldovenésc judeţ, căci după statisticile ruseşti, din 171174 locuitori, sunt 156845 moldoveni. Cele l'alte naţionalităţi sunt într'un număr foarte mic.

Rutenii, puţini, cari se găsesc, sunt pretutindeni amestecaţi şi contopiţi în masa moldovenilor, ei s'au desnaţionălizat pierzându-şi cu totul limba şi obiceiurile.

Toate cele l'alte naţionalităţi, afară de jidani şi nemţi, tind a se contopi complect cu moldovenii pierzându-şi cu desăvârşire tot ceia, ce formează puterea de viaţă, şi etnică a unui popor.

In judeţul Chişinău au mai rămas câteva mase de ţigani curaţi, cari la 1907 îşi mai păstrau încă caracterul lor etnic, dar cari astă-zi se sting complect trecând la romanizare.

Repartizarea raselor este următoarea:

www.dacoromanica.ro

Moldoveni	169319	
Maloruşi	1060	
Evrei	4880	
Veli oruşi	756	
Nemţi	662	
Poloneji	26	To'al = 180683
Ţigani	3723	
Armeni	140	
Bulgari	51	
Greci	58	
Găgăuţi	8	

Nici unul din popoarele, cari locuesc în judeţul Chişinău nu formează mase compacte, cum formează moldovenii, toţi cei l'alţi fiind răspândiţi izolat, aşa de pildă în satul Hânceşti găsim vre-o sută de armeni, ce sunt de religie gregoriană, dar cari vorbesc limba moldovenească, de oare-ce pe a lor şi au uitat'o cu desăvârşire.

Judeţul Tighina *(Bender)*. Acest judeţ se limitează cu gubernia rusească Herson, de care se desparte prin fluviul Nistru. Inainte de 1806 această regiune era locuită numai de moldoveni, cari se întindeau în tot sudul provinciei, mergând până la Dunarea. Amestecaţi cu moldovenii erau nogaiţii, cari apoi au plecat şi s'au răspândit prin diversele părţi ale Rusiei. In locul lor guvernul imperial a căutat, să aducă fel de fel de naţii străine, ca să populeze toate aceste regiuni. Printre aceşti străini erau şi ruşi aduşi de prin părţile de sud ale Rusiei şi mai cu seamă din Podolia, cari erau împroprietăriţi de guvern făcânduli-se toate avantajele posibile, numai, ca să stee, şi să populeze aceste regiuni, unde se găsesc numai moldoveni, cu intenţia bine înţeles de a-i desnaţionaliza pe aceşti din urmă.

In raport cu judeţele, pe cari le-am văzut până acum, Tighina, faţă cu întinderea lui este puţin populat, aşa-că găsim încă regiuni întregi, cari nu sunt populate, şi unde s'ar putea coloniza locuitori destul de numeroşi aduşi din alte părţi.

www.dacoromanica.ro

Cei, cari au căutat, să emigreze din alte județe, în Tighina au fost rutenii. Natural această emigrare a fost încurajată de autoritățile rusești, și făcută cu scopul de a se forma din acest județ un centru de rusificare, o bază, care să reziste curentelor de naționalizare moldovenească.

Ceia-ce a voit guvernul rus, însă n'a reușit, și s'a petrecut de alt fel ca și în cele l'alte județe, fenomenul contrar. Așa, după statistica de la 1897 întreaga populație a județului, afară de orașe a fost de 177616 locuitori, dintre cari 100044 erau moldoveni; ceia-ce reprezenta mai mult ca 50% populație românească. La acestă dată moldovenii erau răspândiți mai mult în nordvestul județului și cătră est, spre malul Nistrului, astă-zi însă sunt răspândiți în toată întinderea acestui județ formând mase compacte, cari înnădușă pe cele l'alte naționalități, puține și răzlețite, și cari împreună cu dânșii trăesc pe teritoriul acestui județ.

Malorușii, după statistica de la 1897, erau 14877, răspândiți mai mult în jurul orașului Tighina. Dacă îi găsim în acest număr, aceasta se datorește emigrării de peste Nistru, care s'a făcut continuu. Astă-zi ca și în alte județe această imigrare de populație rusească a încetat, așa-că cea cari mai este, a rămas la slabele ei forțe, cari în curs de câți-va ani vor fi doborâte prin vigoarea etnică a poporului nostru, moldovenesc.

Ca repartizare de populație, în acest județ găsim următoarea:

Moldoveni	100944	Total = 177616
Maloruși	17831	
Evrei	4329	
Velicoruși	3501	
Nemți	5026	
Bulgari	18415	
Găgăuți	37290	
Țigani	280	

In județul Tighina, bulgarii și găgăuții formează

www.dacoromanica.ro

împreună cu nemții aglomerări de populație trăind—mai cu seamă nemții — cu totul separat de cei l'alți locuitori. Aceste colonii de Bulgari, Găgăuți sau Nemți sunt răspândite mai mult către sudul județului. Pe ici, pe colo se găsește câte o îngrămădire de evrei. Velicorușii, Rutenii și cele l'alte naționalități sunt foarte puține la număr, așa-că influența lor este aproape zero. Această influență se va reduce cu desăvârșire, când elementul românesc își va stabili o bază culturală solidă, care va forma temelia viitoarei propagande naționale moldovenești.

Județul Cetatea Albă. Este un județ situat eminamente într'o regiune marină și de stepă, mărginindu-se cu Nistrul în tot lungul lui și apoi cu Limanul Nistrului, și cu Marea Neagră.

Moldovenii se întindeau și se întind și astă-zi până la Nistru, întinzându-se pe toată suprafața acestui județ, și trecând și dincolo de Nistru. — In această parte a Basarabiei încercările de colonizare s'au făcut în toate timpurile, s'au adus atât ruși, cât și alte naționalități. Romanizarea maloruşilor s'a făcut mai cu seamă pe malurile Nistrului, și se face și astă-zi pe o scară foarte întinsă.

In acest județ există colonii întinse de nemți, cari s'au așezat formând sate după planurile cele mai moderne și introducând o cultură mai mult sau mai puțin corespunzătoare cu cerințile actuale ale științii. Aceste colonii se întind mai cu deosebire în centrul județului. Astă-zi coloniile nemțești, de și formează mase în acest județ, cu toate acestea, au început a fi răzbătute de elemente moldovenești, cari au venit de prin județele Chișinău sau Tighina.

Aici găsim, prin sate răspândiți pe ici, colo și evrei. dar numărul lor este redus față cu județele de prin nord.

Ca repartizare de populație în județul Cetatea Albă găsim :

www.dacoromanica.ro

Moldoveni	74943	
Maloruși	40367	
Evrei	5988	
Velicoruși	6343	
Nemți	43102	Total = 237612
Bulgari	38760	
Găgăuți	13155	
Țigani	11584	
Francezi	3370	

Francezii sunt mult răspândiți în județul Cetatea Albă, și formează îngrămădiri mai cu seamă în regimea Chabo, și în alte părți, și au gospodării întinse, și frumoase culturi de vie.

Județul Ismail și Cahul. Aceste două județe formau sub dominațiunea rusească un singur județ, care se întindea în tot lungul Prutului până la Reni și mergând pe o zonă aproape egal de lată în toată lungimea ei. Din dreptul Renilor județul acesta se frângea în două și frântura aceasta, ce forma limita de nord mergea aproape paralel cu direcțiunea Dunării.

Aceasta parte a vechii Românii a fost luată de către Rusia la 1878, după ce ea ni se dăduse nouă prin tractatul dela Paris de la 1878.

In realitate în organizația politică a Rusiei acest județ nu forma unul singur, ci trei județe unite la un loc, și anume Bolgradul, Cahulul și Ismailul, care forma județul Ismail. In toate lucrările și publicațiunile agricole sau statistice rusești, de alt-fel tot ce se referă la această regiune este sub numele județului Ismail.

Organizațiunea românească în această parte a Basarabiei a rămas, cum era și când aceste județe erau sub administrație română; aici nu se găsește împărțirea administrativă rusească, a județului în voloste, ci în comune, ca în România. In prezent în județul Ismail este împărțit în două județe: Cahul dealungul Prutului până la Dunăre și restul județul Ismail.

Populația este majoritate moldovenească, căci din 164813 locuitori 102406 sunt moldoveni, deci mai mult

www.dacoromanica.ro

ca jumătate. Aceasta era din cauza dispariţiei velicoruşilor.

In acest judeţ se găseau foarte mulţi refugiaţi, sectari ruşi lipoveni sau alte secte religioase, toţi îşi găseau refugiul în această parte a ţării. La 1897 erau vre-o 17 sau 18000 de velicoruşi în aceste judeţi.

Prin ucazul imperial de la 1905, prin care se dădea libertatea de credinţă tuturor popoarelor în Rusia, foarte mulţi, aproape toţi aceşti velicoruşi, au părăsit această regiune a Basarabiei, ducându-se fie-care pe la foastele lor vetre, de unde au fost prigoniţi de fanaticii ortodoxi sau de alte secte, sau în fine chiar de guvernul rusesc, ca lucrând în contra intereselor religiei de stat, ruseşti.

Populaţiunea se repartizează în modul următor:

Moldoveni	122289	
Maloruşi	30648	
Evrei	5336	
Velicoruşi	6043	
Nemţi	831	
Găgăuţi	27732	
Greci	170	Total = 220631
Alte naţionalităţi	1470	
Bulgari	24447	
Albaneji	1100	
Cehi	311	
Poloni	70	
Armeni	184	

După cum vedem în aceste două judeţe naţionalităţile sunt foarte diferite, dar faptul principal, care trebue, să ne intereseze pe noi este, că toate aceste naţionalităţi adunate împreună nu fac cât moldovenii, cari au 60% la numărul total.

Ca o particularitate a regiunii, găsim aci un număr de 1100 de Albanezi, veniţi dela sud, şi cari formează o colonie. In mare parte ei trăesc amestecaţi cu bulgarii şi cu moldovenii. Işi păstrează mai bine decât popoarele ruseşti caracterul lor etnic, fiind greu de desnaţionalizat. Şi aceasta din cauză, că trăesc mai mult izolaţi, mai

www.dacoromanica.ro

mult numai între ei, de şi stau în mijlocul celorl'alte naţionalităţi. .

Din toate aceste date mai vechi, combinate pe cari le-am găsit şi le-am dat numai, ca să se vadă proporţia diferitelor naţionalităţi pe judeţe, se poate vedea clar, chiar şi de acei, cari speră încă la o Rusie mare în vechile ei hotare, că prepoderanţa etnică în Basarabia este a elementului moldovenesc, care formează mai mult de 60 % în termen minim.

După cum vom vedea imediat chiar autorii ruşi afirmă dreptul etnic asupra Basarabiei Moldovenilor. Ei spun, că „la unirea Basarabiei cu Rusia, în 1812, ea „nu prezinta un ce întreg, ci din contră judeţele Bălţi, „Orhei, Soroca, Chişinău, partea de nord a Benderului, „Hotinului şi Ismailul precum şi malurile Nistrului de „sud alcătuiau *o parte din principatul Moldovei* şi se „numea Moldova de peste Prut, şi căreia noi i-am schimbat „numele de Basarabia. La nord Hotinul şi la sud Chilia, „Ismailul, Cetatea Albă, Reni şi Tighina erau fortăreţe „turceşti, care cu satele d'imprejur formau aşa numitele „raja" închinate Porţii.

„Mai cu deosebire pe lângă fortăreaţa Hotinului erau „numeroase fortăreţe de acest fel. Sudul, adecă o parte „însemnată din judeţele Bender, Akerman şi Ismail aşa „numite Bugeac, era stăpânit de hoardele de nogaiţi, a „căror reşedinţă a hanului lor se afla la Căuşani în „judeţul Bender".

Ruşii căută a împărţi această regiune şi din punct de vedere etnografic tot în trei părţi, şi zic: „partea de „nord este rusească, partea de mijloc pur moldovenească „şi partea de sud un amestec de naţionalităţi, aşa că nimeni „nu ar putea să-şi stabilească prepoderanţa etnică". Cu toate acestea tot autorii ruşi afirmă: „De şi recensămân- „tul din 1897 a dat un procent de 47.58 % moldoveni, „adecă ceva mai puţin ca jumătate, cu toate acestea, „*ce i drept ei sunt cei mai numeroşi*, şi naţionalitatea de „căpetenie a guberniei aparţine numai moldovenilor, mai „cu seamă, că restul de 52.42 % nu aparţin unei sin- „gure naţionalităţi, ci la mai multe".

www.dacoromanica.ro

După statistica rusească dela 1897 se admite, că sunt în Basarabia următoarele naţionalităţi, în următoarele proporţii:

Moldoveni	47.58%
Maloruşi	19.62%
Evrei	11.79%
Velicoruşi	8 05%
Bulgari	5.33%
Nemţi	3%
Găgauţi	2.88%
Poloni	0.60%
Ţigani	0.45%
Beloruşi	0.13%
Alte naţionalităţi	0.46%

Faţă cu această statistică, care natural nu poate, să fie decât foarte subiectiv rusească, şi care a fost făcută după placul şi interesul lor, totu-şi găsim, că autorii ruşi nu se găsesc mulţumiţi cu ea, căci într'o lucrare statistică a Guberniei Basarabiei dela 1908 am găsit următorul pasaj: *„Astăzi încă, după 100 de ani de stă-„pânire rusească, nu domneşte în Basarabia limba rusă, „ci cea moldovenească are o putere de atracţie deose-„bită pentru toate celelalte naţionalităţi din Gubernie, „cari chiar în familiile lor îşi părăsesc frumoasa limbă „maternă rusă, şi vorbesc limba moldovenească, tras-„formându-se complect în moldoveni. Acest proces de „desnaţionalizare face progrese repezi“.*

Din cauza procesului de desnaţionalizare a elementului rusesc, în Basarabia, statisticile ruse admit, că dacă mai mult de jumătate dintre moldoveni sunt de baştină aici, apoi peste această jumătate mai mult de un sfert sunt proveniţi din alte naţionalităţi, ce sunt complect romanizate acum.

Rutenii şi velicoruşii, pe cari toate statisticile ruseşti vroesc, să-i scoată în relief astă-zi numai formează mase compacte cum formau odată din cauza desnaţionalizării continue. Această populaţiune este toată venită din Rusia, adusă aci ca colonişti de către guvern, şi

www.dacoromanica.ro

care a înlocuit în parte din populațiunea românească, ce a fost transplantată de către guvernul rus, cu desăvârșire din Basarabia.

Astă-zi este știut de toată lumea faptul, că guvernul rus în tendința și dorința de desnaționalizare a elementului moldovenesc de aci, a căutat, să-l împământenească în Caucaz și în Siberia.

S'au oferit pământuri moldovenilor mai cu seamă în Siberia, de aceea pe acolo găsim astăzi sate întregi formate din români, cari erau ca și deportați, decât sub altă formă.

Ca să poată fi atrași li se făcea multe înlesniri de plată a pământului, ba, la cei mai mulți el era oferit chiar gratiut de către statul rusesc.

Dar moldovenii și-au păstrat și acolo și limba și obiceiurile și mulți dintre dânșii mai cu seamă în timpul din urmă s'au reîntors din nou în Basarabia, de și-au reluat vechile lor ocupațiuni, mai puțin influințați de viața rusească, de cât când s'au dus.

Dar desnaționalizarea, pe care au încercat'o guvernele ruseți, de a o exercita asupra românilor nu se mărginește numai la izolarea păturii de jos, a țăranilor, ci a acaparării păturii de sus.

Prin ajutorul diverselor persoane de înnaltă propagandă rusă, se stabileau legături foarte intime între societatea, așa zisă cultă, basarabeană și societatea rusească de prin Moscova sau Petrograd. Cele mai mari ranguri sociale sau onoruri erau rezervate de ruși tuturor personajelor culte din Basarabia, pentru-ca ast-fel, să le poată atrage, și să le depărteze în felul acesta de tendințele lor individuale, naționale. Și au reușit, pentru-că dacă astă-zi pătura pseudo-cultă basarabeană este aproape complect rusificată aceasta se datorește numai acestui procedeu lent și continuu de desnaționalizare întrebuințat cu multă măestrie de către guvernanții de la Petrograd.

Aceste lucruri observate pentru întreaga Basarabie, ne arată dorința cea mare a rușilor de a menține cu or-ce preț această provincie, care constitue puntea de

www.dacoromanica.ro

trecere împreună cu țara noastră, Moldova și Muntenia, către drumul spre Bizanțul atât de visat de toți acei, cari nădăjduiau într'o mare Rusie, care să înghită toate națiunile din orientul European.

După ce am făcut toate aceste puține considerațiuni, să vedem care este socoteala generală a populației pe județe ținând seamă și de populația orașelor, nu numai de a satelor, cum am făcut până acum, și căutând a face considerațiuni comparative între anii, 1897, 1908, 1916 și 1918. Pentru anii 1897, 1908 și 1916 ne vom servi de datele rusești, iar pentru 1918, pentrucă nu s'a putut face un recensiment general, din cauza evenimentelor și mai cu seamă a situațiunii financiare, cu totul contrară împrejurărilor, ne vom servi de o socoteală absolut amănunțită, ce am făcut-o împreună cu D-l profesor Gh. Murgoci ținând socoteală de toate regulele până în cele mai mici amănunte cerute de o asemenea lucrare.

Luând în primul loc județul Hotin vedem, că la 1897 numărul locuitorilor aci era de 307500, numărul acesta s'a ridicat în 1908 la 368600, iar în 1916 la 396000, care reprezintă maximum, prin urmare deci în curs de aproape 20 de ani creșterea a fost cam de 90000 de locuitori. Această creștere, ținând socoteală de faptul, că acest județ a fost teatrul războiului din 1917, s'a redus considerabil, fie că o bună parte a murit, fie că o altă parte, mai cu seamă din evrei, s'au refugiat în alte părți ale Basarabiei, sau chiar au trecut Nistrul în Podolia de sud. Socoteala noastră a eșit numai la 366000 de locuitori pentru întreg județul, cu orașe cu sate împreună.

In Soroca, la 1897 găsim o populațiune de 218800 suflete. Procentul de creștere a acestei populațiuni pentru anul 1908, de 265100 locuitori este considerabil, și aceasta se datorește pe lângă progresului normal al populației și immigrațiunilor de peste Nistru fie de ruși, dar mai cu seamă de evrei fugiți din Polonia și Podolia din cauza marilor progromuri, cari au avut loc prin acele părți, pe la anul 1905. Creșterea aceasta se con-

www.dacoromanica.ro

tinuă în 1916 ajungând populația județului la 286800, iar în 1918, la 307000 suflete.

Populația județului Orhei la 1897 era de 213400; ea a crescut apoi la 25930 în anul 1908. Observând mai de aproape creșterea numărului de locuitori în aceste două județe, constatăm, că pentru aceea-și perioadă de timp ea a fost aceea-și, căci cu cât a crescut una, a crescut și ceia l'altă. De la 259 de mii numărul s'a ridicat la 277200 în 1916, iar pentru 1918 este socotit la 295000.

In județul Bălți găsim la 1897 o populație de 211400 de suflete, care crește în 1908 la 254300 și în 1916 la 273900, iar în 1918 la 294000.

Județul Chișinău se prezintă în 1897 cu 279600 de locuitori, la 1908 cu 321600, iar la 1916 cu 348100. In 1918 populațiunea s'a ridicat la 376000 de locuitori.

Dacă venim la Tighina vedem că în 1897 acest județ avea 194900 de locuitori, populația lui s'a ridicat în 1908 la 236500. în 1916 la 260700 iar în 1918 la 269000. Această mică diferință de creștere de la 1916 la 1918 se datorește faptului, că în aceasta regiune au fost luptele mari între bolșevici și români, așa-că multă din populație a trecut în județele Chișinău și Orhei.

In județul Cetatea Albă aveam la 1897 o populațiuni de 265200 de locuitori care a crescut la 1908 la 334000, la 1916, la 363000 iar la 1918 la 377000. In fine în județul Ismail și Cahul, la 1897 am avut 244200, la 1908, 305100, la 1916, 333200, iar la 1918, județul Cahul l'am găsit cu 184000 de locuitori, iar Ismailului cu 174000, ambele împreună având o populație de 358000 suflete.

Dacă observăm această populație a Basarabiei vedem, că ea este îngrămădită mai mult în nordul acestei provincii, și cu cât ne scoborâm în spre sud populațiunea se rărește mai cu deosebire în sudvestul provinciei. Ingrămădirea de locuitori din mijlocul Basarabiei, Chișinăul având 376000 de locuitori se dătorește orașului Chișinău, care singur a fost găsit în 1918 cu o popu-

www.dacoromanica.ro

laţie de vre-o 133000 de locuitori, rămânând ast-fel judeţul numai în 143000 locuitori.

Comparând populaţiunea anului 1916 cu a anului 1918, s'ar părea, că în 1918 numărul lacuitorilor a crescut disproporţionat şi anormal, dar aceasta se datoreşte statisticii ruseşti din 1916, care este făcută pe baze cari nu sunt absolut de loc raţionale.

In 1916 s'a făcut un recensământ al populaţiei şi al sămănăturilor în vederea aprovizionării armatei, care a fost publicat chiar de către comisia generală de recensământ.

Această lucrare, aproape fără mari modificări a fost publicată şi în anul 1918, de către biuroul de statistică a foastei Zemste Guberniale a Basarabiei.

Dacă considerăm mai de aproape această statistică, vedem, că ea nu are o valoare prea mare pentru următoarele motive:

1. Este un recensiment făcut numai la ţară, nu şi în oraşe, şi apoi este făcut în timp de răsboi. Astăzi, de altfel de toată lumea este cunoscut lucrul, că în timp de pace şi este greu a face statistică, care să fie absolut exactă, dar în timp de răsboiu încă! Cine nu ştie că, într'un astfel de timp, ţăranii nu voesc, să spună exact numărul sau vârsta băeţilor, de teamă, să nu-i ia în armată! Şi numai aşa se explică lucrul, cum de în statistica aceasta a Zemstvei numărul bărbaţilor e mai mic de cât al femeilor.

Or, toate statisticile, ce le avem până acum dovedesc puterea virilă a poporului român, căci procentul bărbaţilor este mai mare cu 4—5% de cât al femeilor. In statistica aceasta, sunt în întreaga Basarabie 433.000 de familii, ce cuprind 845.000 de bărbaţi şi 1.012.000 de femei.

S'ar putea invoca motivul, că bărbaţii erau la răsboiu. Dacă socotim însă, cât trebuia, să fie numărul bărbăţilor după numărul femeilor, am deduce, că ar fi fost la răsboiu, în 1916 cam 17%, ceiace nu este admisibil, căci cele mai organizate popoare din Occident şi mai civilizate, nu ca poporul rusesc, incult şi fără o sistemă

www.dacoromanica.ro

modernă de organizaţiune socială, s'a dovedit că nu au putut scoate mai mulţi soldaţi de cât 10 maximum 11% din întregul populaţiei. Şi dacă este aşa lucrul, atunci ne punem întrebarea, cum de Rusia a putut scoate mai mulţi soldaţi?

2. Făcându-se recensământul în timpuri anormale, oamenii nu au voit să declăre întreaga cantitate de producţie, pe care au avut-o în vara anului 1916, şi, mai cu seamă, au ascuns grâul şi porumbul, au declarat însă exact orzul şi ovăsul, şi aceasta pentru motivul, că preţul acestor două din urmă plante este mai scăzut de cât al celor d'intâi. In cazul, când grâul, de pildă, ar fi fost rechiziţionat de către armată, evident, că fiecare ar fi trebuit, să-l vândă pe un preţ unic şi mai mic, ceiace ar fi fost o piedecă pentru speculă, pe care au făcut-o foarte mulţi producători, şi care le-a adus foloase materiale reale pentru cea mai mare parte dintre speculanţi. Aşa se explică pentru ce în statistica rusească dela 1916 cantitatea de orz prezintă o aşa mare disproporţie faţă cu cantitatea de grâu.

Stând aşa lucrul, era natural, ca să ne gândim a face un studiu indirect asupra populaţiei Basarabiei, şi să dăm o socoteală pentru starea actuală a acestei populaţiuni, în lipsa, pentru moment, din cauza financiară, a unui recensământ general.

Această socoteală am făcut-o servindu-ne de datele statistice dela 1897, 1909 şi 1913, şi de creşterea populaţiunii observată din aceste date.

Până la 1914 creşterea se face normal cu 1.6% pe an, dela 1914 încoace însă creşterea este numai 1% pe an.

Ţinând socoteală de împrejurările, în cari s'a găsit judeţul Hotin, care în ultima fază a fost teatrul de războiu, am făcut o scădere globală de 50.000 de locuitori sau 1.8%. Pe lângă războiu a intervenit aci şi răscoala mai mare a bolşevicilor.

Populaţia satelor şi a oraşelor am socotit-o tot aşa, ţinând seamă de influenţele războiului şi a bolşevicilor. S'a scăzut numărul populaţiei generale sub cel global de

www.dacoromanica.ro

statistică oficială din 1917, care da 2.686.000 de locuitori pentru anul 1916, și aceasta din aceleași motive.

Numărul românilor la sate este mult mai mare de cât la orașe, găsim în toată Basarabia 1.564.000 de moldoveni la țară și 98.000 la orașe. Maximum de populațiune românească îl găsim în județul Orheiu, iar minimum în județul Ismail.

Acest număr a fost socotit după procentele lui Durman, căutând a ne îndepărta mai mult la Hotin. Am controlat socotelele cu diverse hărți etnografice și prin socoteala de creștere anuală a românilor, plecând dela 1897.

Numărul străinilor atât la sate cât și la orașe l'am dedus după statistica din 1897 ținând seamă de creșterea populației și din alte isvoare, ce am avut la îndămână.

Asupra numărului evreilor nu încape nici o îndoială, ei fiind dați prin naționalitate și religie. Astăzi sunt însă mai puțini de 11% de cât în 1897, pentrucă, credem, că întreaga populație a Basarabiei a crescut cu alte naționalități mai mult prin imigrări, pe de alta, pentrucă războiul i-a făcut pe mulți, să plece, mai cu seamă din județul Hotinului, Sorocei, Tighinei și Cetății Albe, unde evreii erau cu totul opuși vederilor românești. Aci am făcut o reducere de vre-o 10.000 de locuitori din cei 300.000, ce ar fi trebuit, să fie.

Asupra nemților de asemeni nu se încape nici-o îndoială, ci fiind dați prin naționalitate și religie, au fost calculați cu un coeficient de creștere mai mic de cât moldovenii (13%).

Numărul bulgarilor, în cari sunt și un număr de găgăuți, corespunde aproape cu cel susținut de autorii bulgari; a fost dedus pe baza popalațiunii medii.

O parte din găgăuți sunt cuprinși împreună cu țiganii etc. între alte naționalități, cari n'au importanță mare. Găgăuții, de obiceiu au fost trecuți ca Turci (după limbă). In total ar trebui, să fie în Basarabia vre-o 35.000, iar țiganii cam 50.000.

Populația orașelor este mult scăzută față de ce ar trebui, să fie, căci statistica oficială dela 1915 arată 412 mii de locuitori la orașe. Scăderea se observă mai cu

www.dacoromanica.ro

seamă la Hotin, Bender şi Akerman şi se datoreşte pierderilor cauzate de războiu şi fugii populaţiei din faţa românilor.

Pentru celelalte naţionalităţi am procedat la fel, plecând dela statistica din 1897. Numărul bulgarilor, polonilor şi nemţilor a rămas aproape neschimbat, şi nu se depărtează de adevăr. Evreii sunt scăzuţi, mai ales din Hotin, Tighina şi Cetatea Albă.

Numărul ruşilor l'am luat prin diferenţă, scăzând relativ mai mult numărul velico-ruşilor, între cari, de sîgur sunt trecuţi funcţionarii moldoveni rusificaţi.

La sate, în loc de o creştere generală de 40.000 de locuitori (între cari şi imigranţi) am socotit dela 1915 încoace numai aproximativ 15.000, iar pentru oraşe chiar am făcut o scădere cam de 10% în total din cauza plecării străinilor atât în timpul războiului cât şi după venirea românilor. Scădere mai mare am făcut-o pentru aceleaşi oraşe pentru motivele amintite.

Din tabloul alăturat ne vom putea face o idee de raportul ca număr între diferitele naţionalităţi, cari se găsesc actualmente în Basarabia.

(A se vedea tabloul din pagina 55).

www.dacoromanica.ro

Populația Basarabiei pe anul 1918—1919 calculată după ultimile statistici *)

JUDEȚE	POPULAȚIA LA SATE												Numele orașelor	POPULAȚIA LA ORAȘE								Proporția la % după naționalit.				Observații
	Total general	Total la sate	Români	Velico-ruși	Malo-ruși	Lipoveni și cazaci	Evrei	Nemți	Bulgari	Găgăuți	Alte naționalități			Totalul la orașe	Români	Velico-ruși	Malo-ruși	Lipoveni	Evrei	Nemți și alte naț.	Bulgari și găgăuți		La sate	La orașe	Media în total	
Chișinău	376	243	230	2	2	1	5	1	—	—	2		Chișinău	133	40	8	7	4	62	10	2	—	—	—	—	
Tighina	269	241	160	5	12	2	8	9	15	14	5		Tighina	26	5	3	3	2	8	5	2	Români	68.9	27	63.2	
Cetatea Albă	377	343	142	18	10	17	7	53	48	14	4		Cetatea Albă	34	8	4	3	3	8	5	3	Malo-ruși	14.5	20.8	15.3	
Ismail	174	104	32	3	20	7	8	6	15	6	3		Chilia	15	5	2	1	2	3	2	—	Velico-ruși				
													Ismail	37	8	3	3	3	11	6	3					
													Bolgrad	18	2	2	1	—	2	—	11					
Cahul	184	158	128	2	7	1	6	—	6	6	2		Cahul	12	5	1	1	—	3	1	1					
													Reni	14	4	1	1	1	4	2	1	Lipoveni				
Orhei	295	276	244	1	7	2	20	—	—	—	3		Orhei	19	5	2	2	—	8	3	—	Evrei	6.0	35.0	10.0	
Bălți	294	272	233	4	12	1	18	2	—	—	3		Bălți	22	7	1	2	1	8	3	—	Bulgari	3.7	6.8	4.05	
Soroca	307	288	235	2	20	1	25	1	—	—	2		Soroca	19	5	2	3	1	6	2	—	—	—	—	—	
Hotin	366	349	180	8	105	9	40	—	—	—	9		Hotin	17	4	1	2	1	6	3	—	—	—	—	—	
Total	2625	2274	1585	45	225	41	138	72	84	40	33		Total	368	98	30	29	18	129	41	23	—	—	—	—	Restul populației este format din alte naționalități, cari sunt în mai mic număr în Basarabia.

*) Datele sunt socotite în mii de locuitori.

www.dacoromanica.ro

Din acest tablou reese clar numărul covâşitor al moldovenilor faţă de celelalte naţionalităţi, şi mai cu deosebire în populaţiunea dela ţară.

La oraşe, unde, natural, sunt centre de comerţ, un loc de frunte îl ocupă jidanii, pentrucă ocupaţiunea de căpetenie a acestei naţiuni este cea mai uşoară dintre toate ramurile de activitate omenească, şi care nu este de cât comerţul. Şi ca dovadă, că lucrul este aşa, de aceea îi vedem îngrămădiţi în Chişinău şi Ismail, oraşe, cari posedă cea mai mare activitate comercială din întreaga Basarabie, şi de unde pot, sa scoată cel mai mare profit.

La sate, acest element este mult mai puţin răspândit şi aceasta pe deoparte, pentrucă a fost prigonit şi de autorităţile ruseşti şi de populaţie, iar pe de alta pentrucă cele mai mari gheşefturi se fac tot la oraşe şi foarte puţine la sate.

Dacă la oraşe găsim o mai mare populaţie rusească, de cât la sate, (procentul fiind de 20% la oraşe faţă de 14.5 % la sate), aceasta se explică prin faptul, că în oraşe fiind adusă armata rusească şi funcţionari aproape exclusiv numai ruşi, toţi aceştia măreau numărul populaţiunii ruseşti şi micşorau pe al celorlalte naţionalităţi.

Această populaţiune rusă, flotantă şi de umplutură, care se aşeza mai mult pe la oraşe, şi care avea în mânele ei conducerca ţării, avea de scop de a dovedi în mod fictiv populaţiunii băştinaşe, cât de numeroşi sunt ruşii şi că acea populaţie niciodată nu ar trebui, să se gândească a avea conducerea provinciei, în care ei (ruşii) nu erau de cât nişte musafiri nepoftiţi.

Putem socoti deci, că astăzi populaţiunea românească în Basarabia se ridică la vre-o 1700—1800000 de suflete, iar toate celelalte populaţii la un loc se urcă la 800 mii de locuitori, cari se hrănesc şi trăesc pe pământul acestei provincii.

Şi când situaţia se prezintă astfel, când într'o regiune sunt mai mult de $^2/_3$ locuitori, cari sunt de naţie română, când găseşti centre, unde nici nu se cunoaşte altă limbă de cât cea românească, atunci evident trebue

www.dacoromanica.ro

de admis dreptul de stăpânire a acestui neam, asupra acestei provincii, unde s'au născut şi trăit de sute de ani moşii şi strămoşii lui, proveniţi din nobilul popor latin. Şi te miri cum astăzi se mai găsesc naţionalişti ruşi, de contrabandă, cari caută, să înfrunte adevărul, şi să tăgăduiască neamului nostru dreptul de a stăpâni acest pământ, apărat cu sudoarea şi sângele predecesorilor noştri, împotriva tuturor barbarilor, ce au venit dela nord est, şi printre cari istoria numără şi pe slavi.

Ca chestiune generală, judecând această populaţie a Basarabiei după felul naţionalităţilor găsim că, cultura şi ştiinţa de carte se repartizează proporţional, după cum urmează :

FELUL NAŢIONALITĂŢILOR	La % ştiutori de carte	
	Bărbaţi	Femei
Români	10.5 %	1.7 %
Nemţi	63.5 %	62.9 %
Poloni	55.6 %	52.9 %
Evrei	49.6 %	24.1 %
Bulgari	31.4 %	6.4 %
Turci	21.1 %	2.4 %
Velico-ruşi	49.9 %	21.1 %
Malo-ruşi	15.3 %	3.1 %

Faţă cu toate celelalte naţionalităţi românii, în Basarabia sunt din nefericire cei mai înapoiaţi în ceeace priveşte cultura, şi putem spune, că pentru femeile româncе procentul la sută a celor, ce ştiu carte este nul, aproape. Dintre naţionalităţi, cei ce vin în fruntea culturii, sunt nemţii şi polonii, cari sunt pătrunşi de spiritul cultural apusean şi apoi jidanii, cari ca în orice ţară orientală, şi aci au căutat, ca să se cultive, şi să formeze astfel o pătură mai inteligentă, mai şmecheră,

www.dacoromanica.ro

pentru ca astfel, să poată exploata mai repede pe băştinaşi şi, să trăiască mai uşor în viaţă.

Dacă velico-rusii, în Basarabia, au un procent de 40% aproape, de ştiutori de carte, aceasta se datoreşte tocmai faptului, că au sosit aci prin emigrare din Rusia, împinşi de guvernul rus, tot felul de cinovnici sau ştiutori de carte, care să vină aci, să colonizeze provincia aceasta, şi să se impună băştinaşilor prin cultură. Să nu se creadă însă, că procentul acesta este egal cu cel din Rusia, ferească Dumnezeu, pentrucă prin guberniile Orenburg, Tula, Riazan etc. nu găsim de cât numai 2—3%, bărbaţi şi femei, cari ştiu carte, iar în alte părţi şi mai puţin.

Ruşii, conducători ai acestei provincii, au înţeles primejdia romanizării, şi de aceea au căutat, să ţină pe moldoveni cât mai departe de curentul cultural, pentrucă numai cu modul acesta au putut, să-i conducă ca pe o turmă de oi, şi să-i domineze.

Astăzi, când împrejurările s'au schimbat complect, este de datoria noastră, ca să căutăm a cultiva cât mai mult pe acest popor cu o enormă rezistenţă etnică, pentru ca să-l facem, să poată mai uşor lupta contra tuturor elementelor străine, ce voesc să-l cotropească.

Dacă socotim la o mie de locuitori, găsim în Basarabia, că ţărani sunt 721; burghezi 230; titraţi, negustori 11; nobili şi funcţionari 11; preoţi şi clerici 6; cazaci 1 şi alte categorii 20.

Toată această populaţiune din punct de vedere a densităţii se prezintă în modul următor la 1 km. p.

Judeţul	Hotin	92.4
„	Soroca	58
„	Orhei	61.6
„	Bălţi	46
„	Chişinău	86.8
„	Tighina	38.6
„	Cetatea Albă	41.6
„	Ismail şi Cahul	36.6
Total pentru Basarabia		53

locuitori la 1 kilometru patrat.

www.dacoromanica.ro

Comparând această densitate cu alta pe care o avea populațiunea Basarabiei acum 56 de ani vedem, că prezintă o creştere, căci pe când la 1873 densitatea era de $28._4$ locuitori la 1 km. p. la 1897 era de $45._8$ locuitori la 1 km. p., iar la 1908 la 53 la km. p. Astăzi putem socoti această densitate între 50—60 locuitori la 1 km. p., luând în considerare toate evenimentele, prin care a trecut Basarabia în ultimul timp.

www.dacoromanica.ro

OROGRAFIA SOLULUI

In ceiace privește Basarabia, orografia ei este asămănătoare cu a Moldovei, de aceea pe ici pe colo vom face și un paralelizm între aceste două provincii, pentru motivul, că vom avea o mare asămănare de climat între ele, datorită tocmai asămănării orografice în bună parte.

Basarabia actuală are limite absolut naturale de jur împrejurul ei, afară puțin de partea ei de nord-vest, în spre Bucovina, unde se desparte de această din urmă provincie printr'o linie convențională, ce merge dela satul Anuta și revărsarea râului Zbruci în Nistru până la Noua Suliță, ce se găsește situată la nordul județului Dorohoiu, pe malul Prutului, adecă în total pe o distanță de 55 km.

La răsărit și nord Basarabia se mărginește cu provincia Podolia, din Ukraina și cu provincia Herson, de care se desparte prin fluviul Nistru, la sud-est cu Marea Neagră, la sud cu Marea Neagră și cu Dobrogea, de care se desparte prin fluviul Dunărea, iar la răsărit cu Moldova, de care se desparte prin râul Prut și cu Bucovina, de care se desparte prin linia convențională, de care am vorbit.

Intre aceste frontiere, după datele statistice ale comisiunii Topografice ale statului major rusesc, suprafața totală a Basarabiei ar fi de 44936 km. p., nesocotindu-se însă suprafața lacurilor mari, cari aproximativ ar trece de 2500 km. p. Ea este cuprinsă între latitudine

www.dacoromanica.ro

nordică 44° şi 49°, şi între 24° longitudine de est şi 29 longitudine de vest.

Solul Basarabiei prezintă mari variaţiuni, şi în general vorbind în partea sa de nord are mai multe şi mai mari ridicături, cari merg dela nord vest către sud est. Toate aceste ridicături şi dealuri nu sunt decât prelungirea subcarpatică a ridicăturilor, cari vin din Bucovina şi Moldova şi cari se continuă apoi mai departe în Basarabia.

In afară de ranificaţiile carpatice şi subcarpatice, în partea de nord est a Basarabiei se întinde în Ukraina platoul Podoliei şi a Rusiei de sud, care atinge Carpaţii. Acest platou merge, prelungindu-se spre sud, către Basarabia şi Moldova şi formează ridicătura centrală, care domină aproape toată Moldova şi Basarabia formând, după lucrările şi părerile d-lui profesor G. Murgoci aşa numitul *podiş moldovean.* Acest podiş se îndreaptă către Marea Neagră şi aproape pe nesimţite se transformă într'un şes cu mică altitudine, care ocupă aproape tot sudul Basarabiei şi care nu este decât Bugeacul.

Ca să ne dăm seama mai bine de situaţia reliefului regiunii acestea, vom reprezinta în mod ideal o secţiune, ce am face-o noi în sol reprezintând profilul lui după o linie, ce ar pleca din Valea Tisei, ar trece peste partea orientală a pustei Ungureşti, prin munţii Apuseni (catenă carpatică transilvăneană) după ce a tăiat podişul Transilvaniei, tae cele două catene separate ale Carpaţilor orientale, scoboară către Siret şi Prut şi apoi tae Bugeacul de a curmezişul, oprindu-se în valea Nistrului.

Din această secţiune transversală vedem, că terenul jos din valea Tisei se menţine şi se continuă cu pusta ungurească orientală, de unde, spre est el începe a se ridica formându-se masivul Carpaţilor apuseni, apoi se scoboară iară-şi pentru a forma podişul Transilvaniei, în mijlocul căruia se află valea Mureşului. De aci terenul se ridică formând cele două catene ale Carpaţilor orientali, despărţite bine între ele prin văile mari ale Oltului şi Mureşului şi formând creasta Carpaţilor moldoveni, se scoboară treptat spre Moldova prin ramificaţiile

www.dacoromanica.ro

subcarpatice dintre Tarcău şi Siret, trece peste Valea Siretului, cu ridicături bine pronunţate şi despărţitoare ale văilor Siret şi Bârlad şi ajunge până în valea Prutului, de unde se continuă în Basarabia prin nişte coline mici foarte puţin pronunţate în unele locuri ce formează aşa zisa câmpie a Basarabiei sau Bugeacul, străbătută dela nord la sud de cursurile câtor-va râuleţe, ce se aruncă în lacurile din sudul Basarabiei, Dunărea şi Marea Neagră.

Terenul acesta deja destul de jos merge încă mai departe, treptat scoborându-se până la Limanul Nistrului pentru-ca, să treacă mai departe şi să se continuă cu podişul scoborât al Hersonului.

Făcând'o a doua secţiune, care să treacă prin nordul Moldovei şi Basarabiei, Bucovina, Transilvania şi Podolia vom găsi, că terenul plecând din valea Tisei mai la nord de Szolnok, se continuă cu pusta joasă a Ungariei până la lanţul Carpaţilor apuseni, unde terenul se ridică, având înălţimi de peste 1000 metri apoi se scoboară formând partea de nord a platoului Transilvaniei, ce are cam în mijlocul ei valea abruptă a Sameşului; se ridică apoi eară-şi formând masivul Rodnei cu vârful Inăului şi munţii Mestecănişului, cari constitue culmea, ce desparte cele două versante, ale Carpaţilor Transilvaniei de cei Bucovineni, apoi terenul menţinându-se aproape de 1000 de metri, este tăiat de valea Moldovei şi mai la est de valea Sucevei şi a Siretului, ce se unesc apoi.

Intre Siret şi Prut, în judeţul Botoşani avem o serie de dealuri, ce variază între 300 şi 550 metri, între cari Tancuşa. Linia se scoboară până în Valea Prutului şi trece în Basarabia peste nişte coline aproape tot aşa de de înalte ca şi cele Moldovene cari prezintă văi mai mari şi mai mici până ce ajungem în valea ceva mai largă a Răutului. Dela această vale spre est se ridică iară-şi dealuri ceva mai înalte, cari despart basemul Răutului de al Nistrului, apoi terenul se scoboară în valea Nistrului, ca să se ridice apoi din nou mai puţin pronunţate trecând în vastul platou al Podoliei.

www.dacoromanica.ro

Din aceste două profituri, din partea lor privitoare la Moldova și Basarabia reese un fapt principal, și anume, că nu avem un adevătat amfiteatru al terenului, mergând de la munți spre șes, atât în Moldova cât și în Basarabia, după cum avem în Muntenia.

In Basarabia avem ridicături înalte, unele continuare ale celor din Moldova, sau conice foarte neregulate, cari merg în lungul apelor, separând ast-fel versantele între ele. In Moldova mai cu seamă și pe ici, pe colo și în nordul Basarabiei aceste coline ajung înălțimi până la 400 sau 500 de metri.

Dealurile acestea se continuă mai departe și peste Nistru formând podișul înalt al Podoliei din Ucraina. Regiunea aceasta, care de alt fel este foarte, întinsă, este străbătută numai de văile câtor-va cursuri de apă, iar mai către sudul ei înălțimile se pierd, și se transforma în marele șes al Basarabiei, Bugoacul, care de alt fel nu este altă ceva de cât continuarea șesului Munteniei, și care merge și peste Nistru, departe în gubernia Hersonului.

Toate dealurile, cari trec peste Nistru, își micșorează înălțimile și nu ajung mai mult de 300 metri. Toate aceste dealuri, de alt fel, când trec în nordul Basarabiei își păstrează mai mult sau mai puțin înălțimile lor, pentru-că ele sunt dintr'o continuitate geologică; căci calcarele și argilele sarmatice ale acestor înălțimi sunt analoage și în corespundere, unele cu altele. Ele au constituit când-va, în timpii geologici, unul și acelaș strat, îndreptat mai mult către sud, sud-est, și în care s'au săpat de ape văi largi, cu două până la trei terase, iar dealurile rămânând cu relief uniform.

Considerând în general această regiune de podiș, găsim în partea de nord și vest dealuri, cari să treacă înălțimea de 500 metri, așa de pildă, în estul Bucovinei, pe ambele maluri ale Prutului; ca dealul Țărâna cu 540 metri, la sudul Prutului și dealul Horodiștea la nordul acestui riu, cu 515 metri înălțime.

In Moldova, pe stânga Siretului, în județul Dorohoi Botoșani, Bacău și Tutova; în Basarabia de mijloc, cam

www.dacoromanica.ro

în dreptul Iaşilor avem dealul Măgura a cărei înălţime trece de patru sute de metri, fiind cel mai înnalt punct al podişului basarabean din partea sa centrală, căci în colo înălţimile din acestă parte nu trec de 350 de metri înălţime.

Dealurile podişului moldovean au o direcţie generală de la nord-vest la sud-est urmând printre diversele cursuri de apă. Cu toate acestea, începând din nordul Bucovinei, de lângă Cernăuţi, şi mergând transversal prin Basarabia, avem o serie de dealuri mai mult sau mai puţin înnalte, care se înşiră în direcţia de est, dealungul Nistrului până în judeţul Soroca.

Mai la sud, şi aproape la mijlocul podişului moldovean, găsim o altă serie de dealuri, începând de la cheile Bârladului, se continuă cu dealul Repedea, de lângă Iaşi. Intrerupte prin valea Prutului, ele trec prin înălţimele Măgurei, în Basarabia, iar mai departe spre est apar tocmai în codrii Bâcului, trec pe la sud de bălţile Răcutului, mergând spre judeţul Orhei.

Acest şir de dealuri are o direcţie generală de la S.-V. spre N.-E., paralelă aproape cu coasta mării.

Atât şirul de dealuri transversale, ce l'am găsit la nord vestul Basarabiei, cât şi acesta, de aici, merg de-a curmezişul regimului hidrografic şi de aceea cred, că au o mare influinţă asupra climatului, împiedicând anumiţi curenţi de Nord şi nord-est de a scădea prea mult temperatura aerului. Zona aceasta de înălţime a fost şi este încă acoperită în cea mai mare parte cu păduri, de amestecături de esenţe, între cari fagul şi mesteacănul pe înălţimele mai mari.

In partea de răsărit a judeţelor, Botoşani, Dorohoi şi Iaşi, în judeţul Bălţi şi în vestul judeţului Orhei. găsim o depresiune, în podişul moldovean, care foarte probabil este de origine tectonică, constituind aşa numita regiune a *Prutului mijlociu*. Ea este caracteristică prin vegetaţia erbacee asămănătoare, cu acea, ce se găseşte în gubernia Herson, în partea de sud a ei, şi cu cea din sudul Basarabiei, continuând un ochiu mare de stepă în partea centrală a podişului moldovean. Culmile pla-

www.dacoromanica.ro

toului moldovenesc sunt în genere, în partea de nord puțin bombate, mai mult lățite sau rotunzite, cu rari vârfuri, ce au mai mult forma unei movili mari. Dealurile au coaste puțin abrupte și netede, de cele mai multe ori prezintă pante dulci, cari se continuă apoi cu șesurile râurilor, și cari constituesc terenurile de adevărată cultură agricolă, fiind în posibilitate de a se lucra. Văile sunt de cele mai multe ori largi și cu fundul neted, pe pat de marne, cu multe isvoare, făcând posibilă dezvoltarea culturilor de legume.

Numai în partea de nord a Basarabiei văile au caracterul de cânon săpate în placă calcară, sarmatică.

Apele. Râurile, cari brăzdează întreaga Basarabie și restul podișului moldovean nu sunt prea numeroase, ele merg aproape toate de la nord-vest la sud est îndreptându-se și aruncându-se spre sud, spre Dunăre sau Marea Neagră.

In podișul moldovean, Valea Siretului, est, o vale largă aproape în toată lungimea ei și, mai la sud de Tecuci, ea se lărgește încă și mai mult, când se face confluența Siretului cu Bârladul și cu Putna, trecând în adevărata câmpie a Moldovei sudice, care este continuitatea câmpiei Munteniei de est.

Basinul acestui râu este mic în partea de sus a Bucovinei și Moldovei, se lărgește și se mărește după ce primește pe Suceava și mai cu seamă pe Moldova și Bistrița, care cu apele ei repezi mărește și viteza apelor Siretului. La confluența Moldovei și a Trotușului valea Siretului este largă, de aci în jos mergând spre Dunărea primind pe dreapta pe Putna, Râmnicul și Buzeul, basinul său se mărește, abia se lărgește, și se adâncește, în schimb însă apa își încetinează mersul.

De observat este pentru acest mare râu, că majoritatea basinelor secundare, ce se formează, și cari vin toate de se aruncă în Siret, ce conține basinul principal, sunt pe dreapta acestei ape, pe când în stânga, ca basin secundar este al Bârladului.

Valea acestuia la origine este îngustă, mai apoi, cu cât se îndreaptă în spre est și sud ea se lărgește

www.dacoromanica.ro

pentru a se lărgi complect şi a forma o vale comună cu a Siretului mai la sud ceva de oraşul Tecuci.

Prutul, care face limita Basarabiei în partea de vest, îşi ia originea din Bucovina. El are în partea de nord a Basarabiei şi a Moldovei o vale relativ îngustă, cu maluri înalte şi pe alocuri stâncoase, aceasta ţine până la Comăndăreşti, în judeţul Botoşani; de aci începe a se lărgi, iar de la Sculeni, din judeţul Iaşi, valea Prutului se uneşte cu valea Jijiei, ea devine foarte largă, şi se continuă astfel, până ce dă în regiunea inundabilă dela gura lui.

Basinul Prutului, în partea de nord a sa, primeşte afluenţi mici, fără mare însemnătate, cari toţi se scoboară de sus în jos, ceiace pe lângă constituţia terenului a făcut pe unii, să creadă, că apele acestor cursuri au influenţat asupra curburii, pe care o prezintă Prutul în această regiune, cu concavitatea îndreptată înspre nord. Mai la sud însă, pe partea dreaptă a râului găsim de mică importanţă basinul Başeului, iar mai la vale mult mai important este basinul Jijiei şi al Başeului, care se uneşte cu al Prutului formând toate trei împreună o vale mare şi largă, ce merge până ceva mai la nord est de oraşul Huşi.

Spre sud, atât pe partea dreaptă, cât şi pe partea stângă Prutul primeşte afluenţi de mică însemnătate, toţi însă, până la îmbucătura lui au o direcţiune dela nord înspre sud, mergând aproape toţi în linie relativ dreaptă.

In general vorbind, apele Basarabiei au văi înguste, cu maluri înalte, şi în toate părţile se observă mari eroziuni produse în roci. Dintre văi, a Nistrului este mult mai adâncă decât a Prutului, prezintând în diverse părţi strate primare şi cretatice. Este un râu, care prezintă foarte multe cotituri şi valea este relativ mult îngustă mai cu seamă în părţile de nord ale Basarabiei, cu maluri înalte, în canon, până aproape de Bender; de aci, până la Marea, el îşi croeşte o vale mult mai largă, cu o mare zonă de inundaţie şi cu un mare Liman, ce-l formează pe marginea Mării.

Dintre afluenţii, pe cari Nistrul îi are, în Basarabia,

www.dacoromanica.ro

principalul este Răutul, care are un basen destul de important prin mulțimea micelor ape, cari se varsă într'ânsul, și cari în majoritate au direcțiune dela nord la sud, sau puțin dela nord-vest, către sud-est. Insu-și direcțiunea Răutului, afară de un mic cot, pe care-l face în regiunea orașului Bălți, e către răsărit, pentru ca apoi, să se îndrepte către sud-est, este aproape paralelă cu direcțiunea, pe care o ia Prutul în această regiune.

Această apă are importanță geografică, căci spre răsărit puțin de orașul Bălți, și în regiunea orașului Orhei formează două regiuni mari, băltoase, formând așa numitele regiuni inundabile ale stepei de nord a Basarabiei.

Podișul moldovean lărgindu-se mai spre sud încetul cu încetul începe a-și pierde din înălțimea sa, și în sud se transformă într'un șes ca și cel din sudul Moldovei, și constitue, după cum am mai amintit, regiunea numită Bugeac, regiune de stepă, care de aci și peste Nistru se întinde departe pe o zonă alăturată mării, în Gubernia Hersonului.

Uniformitatea ridicăturilor din platoul moldovean este aproape pretutindeni afară de regiunea de nord, unde între Nistru și Prut, la est de linia Hotin-Lipcani apar pe culmea înălțimilor stânci de piatră de var, cari sunt așezate aproape în linii paralele, și cari se găsesc continuându-se, și mai la nord, în Podolia și Galiția.

Stâncile acestea calcare, numite Toltry, din timpuri vechi geologice, s'au format la fel, cum se formează azi în mările calde recifele coraligere.

Această piatră calcară, miocenă, este acoperită în dealurile podișului de către marne sarmatice sau löess, și numai unde löessul este spălat de ape, sau lipsește din alte împrejurări, numai acolo apar stâncele goale cu caracterele menționate.

Prin urmare, aproape toată întinderea Moldovei cu Bucovina și Basarabia este din punct de vedere geografic un podiș înalt cu o continuitate geologică primitivă, în care s'a săpat sistemul de văi, regiunea care din punct de vedere climatologic prezintă un foarte mare interes.

La sudul Bugeacului, pe malul Dunării și al Mării

www.daeoromanica.ro

se găsesc în Basarabia lacuri mari şi numeroase, cari adăpostesc în ele cantităţi foarte mari de peşti de tot soiul, cari exploatate, chiar după regulele legilor româneşti actuale, a pescăriilor, vor aduce beneficii foarte însemnate, constituind pentru Basarabia de sud o parte din marea avere naţională.

In aceste locuri se aruncă, mergând dela nord la sud, o mulţime de râuleţe mici, cari-şi iau originea din unele dintre micile înălţimi, ce-şi fac apariţia întâmplător, pe ici, pe colea, în podişul jos al Bugeacului.

Imprejurul acestor lacuri şi râuleţe, mai cu seamă către confluenţa lor terenul este aşa de jos, încât în vremea apelor mari, după topirea zăpezii, sau în alte locuri şi mai târziu, el devine inundabil formând mlaştine întinse, acoperite cu stuf şi papură, pe suprafeţe enorme de pământ, făcând în modul acesta ca o bună suprafaţă din judeţele Cahul şi Ismail, unde se găsesc asemenea mlaştini, să fie cu totul nefolosită fiind cu totul improprie pentru cultură.

Ar trebui mari capitaluri pentru transformarea acestui teren din mlăştinos în teren bun pentru cultură, lucru care pentru moment este imposibil.

www.dacoromanica.ro

CONSIDERAȚIUNI GENERALE GEOBOTANICE

Diferitele studii și mai cu seamă din lucrările lui Paciovsky privitoare la descrierile sale de plante, au arătat importanța Basarabiei și a Moldovei din punct de vedere al florei. Căci prin mijlocul acestor regiuni trece limita de vegetație a principalelor esențe silvice. Așa de pildă:

1) **Fagul.**— (*fagus sylvatica*) formează o zonă, care în platoul moldovean acopere culmile înălțimilor de 200—300 metri, urmând o linie limită de vegetație, sud-estică, care vine din Carpații Munteniei, trece peste dealurile Bârladului, sue de-alungul Prutului până la Răducăneni, și de aci se continuă cu Pădurile Bâcului, se ridică în dealurile Sorocei, merge de-alungul Nistrului și trece în vestul Podoliei, în regiunea Moghilău-Cameniță.

Fagul formează păduri, numai în partea de apus a podișului moldovean, încolo el se amestecă cu esențele pădurilor de ștejar; formează dumbrăvi, rareori în Basarabia.

2) **Mesteacănul** (*Bettula alba, varietas verrucosa*). Linia sa vine din Muntenia și merge aproape paralel cu linia fagului, dar mai la vest, până în valea Siretului, trece peste dealurile dintre Siret și Bârlad, sue Siretul pe stânga până aproape de Bucovina, trece dealurile la apus de Dorohoiu, în valea Prutului și pe aceasta până la Cernăuți, și apoi se sue în sus pe podiș trecând în Podolia prin apusul Hotinului.

Stejarul și esențele înrudite, cari esențe formează

www.dacoromanica.ro

elementul principal silvic, ce se găseşte în podişul moldovean, începe în munţi şi în diversele ramificaţii subcarpatice moldovene dela limita de jos a fagului şi acopere toate înălţimile împădurite din podiş, se scoboară la câmp, şi merge până în stepă.

Lărgimea zonei silvice a stejarului este în legătură cu condiţiile naturale ale regiunii. Dealungul văilor, unde atmosfera este mai umedă, iar solul şi subsolul levigat, stejarul merge mai departe decât pe câmpie.

Aceste păduri, la limita lor, se termină prin copaci mai mici, arbuşti şi mărăcinişuri, formate din măcieş, păducei, cari pot lupta bine în clima şi lipsa de apă din stepă. Ei pregătesc solul în stepă, şi uşurează înaintarea arborilor mari, cari apar mai târziu, fiindcă seminţile lor sunt aduse apoi de animale şi de vânturi.

Pe lângă aceste esenţe, în podişul moldovean găsim pe *Tilia cordata* (Teiul) şi *Acer platanoides* (Arţarul). Acest din urmă are în această regiune limita sa de nord. Afară de aceste două feluri de arbori mai găsim pe *Carpinus betulus* (limita sa de sud), arcuindu-se pe la nord de Chişinău şi trecând mai departe, spre răsărit în Pădurile Podoliei sudice şi a Hersonului. La sud de oraşul Chişinău trec liniile de sud a esenţei *Fraxinus-excelsior* (Frasinul) şi *Acer campestris* (Arţarul).

Foarte important pentru agricultură şi climatul podişului este faptul, că aproape pe toată întinderea creşte vita de vie (*vitis vinifera*), care nu trece departe în Podolia sudică; peste Nistru ceva mai departe în gubernia Hersonului.

Nucul (*Iunglans regia*), ca esenţă silvică creşte atât în păduri, cât şi izolat peste toată suprafaţa Basarabiei şi podişului moldovean.

Dacă ne apropiem atât de stepa dela mijlocul podişului moldovean-basarabean cât şi de ceea din sudul lui, vedem, că pădurile încep, să se rărească, ele nu mai sunt aşa de dese şi stufoase, formează multe poene, cu arbori mai mici, mai strâmbi şi mai puţin variaţi ca speţă. De obiceiu cresc numai acele esenţe, ce se pot

www.dacoromanica.ro

aranja mai bine ca chestie de viață a lor, cu regimul din stepă.

Multe din pădurile de pe podișul moldovean, ce constituiau subzona stejarului, cum erau, de pildă, codrii Tigheciului și Tighinei, sau ai Bâcului și Orheiului au fost tăiate fără nici-o socoteală, iar în locul lor s'au făcut sămănături de plante cereale.

Și în partea de nord a Basarabiei, în ținutul Hotin, de altfel ca și în județele moldovene Dorohoi și Iași s'au devastat mult pădurile.

Pe văile și alviunile apelor, ce brăzdează podișul găsim zăvoaie formate din cele două esențe principale, plopul și salcea, și cari din cauza coloritului frunzelor, dau acestor păduri aspectul acela argintiu, atât de caracteristic.

Foarte principal pentru Basarabia, și în genere pentru podișul moldovean este întinderea pădurilor și înaintarea lor spre sud, deoparte și de alta a Prutului, formând două limbi între câmpia Bărăganului și podișul Bugeacului. Acest fapt stă de sigur în legătură cu înălțimile din această parte, cu solul nisipos și levigat, și cu siguranță și cu clima, influențându-se.

Caracteristica stepei

In podișul moldovean, care domină toată întinderea Basarabiei și Moldovei se găsesc două zone de stepă, stepa de sud si stepa de nord. Stepa de sud se întinde ca o bandă neregulată în lungul Dunărei, având lățimea cea mai mare în județele Brăila și Ialomița și înaintând pe valea Siretului și Bârladului la nord de Tecuci. Se îngustează în județul Covurlui și Cahul, dar înaintează în lungul Prutului, apoi se lărgește în Bugeac și mai ales în basinul Cogalnicului și afluenții săi, și apoi mergând spre răsărit, se lărgește peste Nistru spre Tiraspol.

Stepa, pe o zonă îngustă sue pe stânga Nistrului, în Basarabia, până ce ajunge în partea de sud a Podoliei.

www.dacoromanica.ro

Stepa din partea nordică ă podişului moldovean o putem denumi stepa Prutului mijlociu, ea se întinde în judeţele Botoşani, estul judeţului Iaşi, judeţul Bălţi şi vestul judeţului Orhei şi Soroca corespunzând cu o mare depresiune orografică sub 250 m., foarte probabil, după părerea d-lui profesor Murgoci, de origină tectonică, şi pe care d-sa o arată ca depresiunea moldavă a lui Tayssere. Limita zonei pădurilor şi a zonei de stepă nu este bine hotărâtă, de oarece fâşii de păduri au pătruns şi în zona de stepă, pe întinderi destul de importante. Găsim în stepă esenţe de păduri, ce sunt aranjate aproape în general în stare de masiv, cum sunt, de pildă, năgara, săricica, atc.

Tot aci, de asemeni sunt şi movile atât de caracteristice regiunilor de stepă. Această parte din stepă invadată de păduri constitue **anti-stepa.**

In partea centrală a stepei podişului moldovan, pe toată întinderea ei nu cresc arbori, ci numai o vegetaţie erbacee mică şi foarte puţin variată ca speţe de plante. Din cauză, că aici apa cade în cantităţi mai mici şi din cauza solului şi vânturilor, ce bat aproape continuu în aceste regiuni, scoarţa superioară a pământului se usucă tare şi crapă, iar vegetaţia se usucă, şi pe unele locuri dispare cu totul.

In timpul ernii se produc vânturile cele puternice, zăpada spulberată se depune în unele părţi mai mult decât în altele în strate foarte groase, de câte 2—3 metri, iar în alte părţi, pământul rămâne cu desăvârşire gol fiind expus la variaţiunile de căldură şi de frig din atmosferă.

In unele cazuri şi regiuni depunerea zăpezii în straturi prea groase, are neajunsul, că topindu-se mai târziu, de cât în restul câmpului, plantele, carise găsesc de desuptul ei nu pot, să-şi înceapă vegetaţia, de cât prea târziu şi într'un mod foarte lent, dacă nu cumva putrezesc, sau rămân fără putere, fapt ce influenţează întreaga perioadă vegetativă a aeestor plante până la recoltarea lor. Pe de altă parte din cauza spulberării zăpezii de vânt, la locuri de coastă, sau în genere la locuri deschise pă-

www.dacoromanica.ro

mântul rămânând gol, plantele degeră din pricina frigului, aşa că nu de puţine ori avem ocazia, să vedem în regiunile de stepă ochiuri în cuprinsul lanurilor, unde vegetaţia este redusă, ca dimensiune a plantei, sau lipseşte cu totul.

De obiceiu aceste goluri nu sunt aşa de mari încât, să se poată înlocui cu alte plante noi, în primăvară, de altă speţă, aşa că ele rămân, şi constitue o pierdere pentru agricultură.

In zona aceasta de stepă se mai găsesc încă şi unele pălcuri de arbori mai mici, sau diferite tufe ca: vişinul sălbatec, rugul, migdalul arăbesc, porumbul etc. toate plante, cari în genere, din punct de vedere botanic au o deosebită rezistenţă la uscăciune.

Aceşti tufani se găsesc mai cu seamă în depresiunile stepei, şi ei fac, ca zăpada căzută şi provenită mai su seamă din viscolire, să se depună în cantitate mai mare.

In timpul verii aceşti pseudo-arbuşti, din cauza umidităţii, pe care o menţim cu umbra lor, formează împrejur o zonă, ce este ceva mai umedă, ceia-ce face, ca chiar aci, în stepă, dimineţile să fie cu rouă ,mai mare ceia ce ajută foarte mult la dezvoltarea plantelor agricole prin prejur.

O altă *subzonă*, ce o găsim este a ceea a *stepei uscate* din partea sudică a câmpurilor şi Bugeacul.

In această subzonă din cauza lipsei de apă, plantele recurg la mijlocul natural de apărare, căutând a-şi înfige cât mai mult rădăcinile lor în stratele mai profunde ale pământului, pentru ca de. acolo, să-şi ia apa necesară, pe care nu o găsesc în stratele superficiale ale pământului. Erburile, cari formează majoritatea vegetaţiei de stepă uscată, pe cât au de dezvoltate şi ramificate rădăcinile, pe atât au frunzele mici, groase şi păroase, în modul acesta evaporaţia apei din plantă se face de pe o suprafaţă mai mică, aşa încât planta poate lupta cu succes contra uscăciumii.

Plantele erboase din această regiune au, în general, o perioadă vegetativă scurtă, ele se dezvoltă în timpul

www.dacoromanica.ro

primăverii, când plouă mai mult, pe măsură însă ce ne apropiem de vară, ploile, rărindu-se, plantele își încetinează funcțiunile lor vegetative, până când încetează cu totul.

In cuprinsul stepei, dar mai ales, a stepei uscate, cum, de pildă, este în Bugeac, găsim întinse suprafețe de sărături, din cauza apelor subsolului, și acoperite cu plante xerofite, Aceste sărături ocupă depresiunile câmpiilor și fundurile văilor, înnaintând adesea pe văi, în sus până în zona pădurilor.

In această parte a stepei podișului moldovean, astă-zi se cultivă aproape pretutindeni numai plante agricole de mare producțiune, cari reușesc foarte bine, dând mari cantități de semințe și pae.

In regiunea stepelor, pe liniile rîurilor, pe marginile bălților și a iazurilor se găsește o foarte bogată vegetație formată din *tiphaceae*, cu tipurile *Sparganium* și *Typha*, sau ceia ce popular se chiamă papura și stuful.

Aici rogozul și pipirigul împreună cu trestia formează niște adevărate păduri de plante, cari au tulpini până la 3 m. înnălțime, și cari toamna devin foarte rezistente la îndoire.

O parte din aceste plante plutesc deasupra apei iazurilor, formând adunături asămănatoare cu plaurul din Delta Dunarii.

In verile secetoase, când în restul stepei vegetația este arsă cu desăvărșire de soare, în aceste lunci plantele de locuri umede își păstrează încă verdele, așa că vitele pot găsi în astfel de împrejurări hrană necesară.

Doctorul Antipa și alții au demonstrat influența bălților Dunărei asupra climei regiunii limitrofe, acelaș lucru se poate spune pentru valea de jos a Prutului și valea Nistrului mai la sud de Tighina, de a lungul cărora, pe podiș și mai ales pe partea dreaptă, înnaintează pădurea spre sud până în stepa uscată. (După teoria D-lui Profesor G. Murgoci).

www.dacoromanica.ro

CONSIDERAȚIUNI GENERALE, GEOLOGICE

In trăsături generale, podișul acesta, Moldovean, ce cuprinde aproape întreaga Basarabie, are o constituție aproape uniformă atât între Carpați și Nistru, cât și peste Nistru, în Podolia, făcând astfel trecerea de la regiunea subcarpatică a Moldovei la cea din sudul Rusiei.

Până pe la Moghilevul Podoliei Nistrul descopere o parte din stratele vechi ale regiunii, strate, pe cari le găsim și la Rădăuți, pe valea Prutului, în județul Dorohoi. Pe stratele arhaice și granitice, ce se găsesc pe lângă Hotin și cari trec mai departe în spre regiunile de est și sud a Podoliei, se așează stratele primare, peste cari trece Nistrul, și cari se mai găsesc apărând și în partea de nord-vest a Basarabiei.

După cum ni se arată stratificarea și fosilizația terenului, se pare că la finele erei primare partea de nord a Basarabiei și a Moldovei s'a ridicat, așa încât peste stratele primare silurice nu mai găsim depuse alte strate, de cât tocmai stratele cretacicului. Partea superioară a acestui sistem a fost iară-și acoperită de apă, așa, găsim la Lipcani, în județul Hotin precum și vis-a-vis peste Prut, în județul Dorohoiu.

Acest cretacic este format la partea inferioară din gresii, și nisipuri verzii, iar la partea superioară din cretă albă sau marnă cretacică, după cum se găsește în unele strate lângă Hotin. In cretă ca fosile găsim *Bel-*

www.dacoromanica.ro

lemmitela mucronată, sau după cum îi zic oamenii degetul dracului.

Regiunile podişului moldovean al Basarabiei în cea mai mare parte sunt constituite din *depozite sarmatice*, şi exemple foarte numeroase de lamebranchiate din acest sarmatic se găsesc la Lăpuşna lângă Chişinău. Această pătură sarmatică este tăiată, după cum am amintit şi în introducere, de nişte pături calcare, (Toltry), cari-şi fac apariţia din stratele sarmatice, şi cari se ridică la înnălţimi mai mari apucând transversal, spre nord-est, în Podolia.

Peste stratele sarmaticului, în Basarabia, se găsesc *stratele meotice* iar de asupra acestuia, în tocmai ca şi in partea sudică a podişului moldovean din Moldova, se găsesc stratele, *pontice*, şi cuprind resturi de elefanţi.

În această regiune, către începutul erei quaternare, stratele, s'au lăsat, aşa că apele mării Mediterane au pătruns aici şi au format Marea Neagră.

Animalele şi plantele din profunzimea Mării Pontice, din cauza apelor sărate ale Mediteranei au pierit, iar cele dela suprafaţă s'au dus în Marea de Azov şi în limanurile apelor, iar în Marea Pontică au venit specii noui, din Mediterana.

Deasupra tuturor acestor strate, găsim löesul.

Din cauză, că gheţarii din quaternar nu s'au scoborât în epoca lor de topire pe pământul Basarabiei, şi din cauză, că Marea Neagră avea un nivel mai ridicat, de cât cum îl are astăzi, de aceea în Bugeac löesul este străbătut de sare pe o zonă de vreo 70 de km., lângă Mare.

Acest löess, în Basarabia, este acoperit de pământ negru *(cernoe Zemly)* sau *cernozeum*, şi care provine din putrezirea vegetalelor, ce au trăit în timpii erei actuale pe dânsul.

La nord, pământul acesta negru, este mai gros aşezat, dar cu cât înaintăm spre sud, stratul se subţiază, ba, chiar pe unele ridicături din sudul Basarabiei, aproape de Mare, dispare.

In mijlocul Basarabiei, în Soroca, Chişinău, Bălţi,

www.dacoromanica.ro

la vestul județului Hotin și pe malul Prutului, în regiunea sa de nord, găsim *humusul de pădure* format din putrezirea pădurilor de stejar și fag, ce acopereau în timpurile vechi aceste regiuni.

În sud găsim *cernozemul degradat*, castaniu, care numai dela 3—5 % conține humus, pe când în nord el are până la 7 ½ %.

Humusul acesta, ce acopere, în general, dealurile Moldovei și ale Basarabiei este un element excelent pentru plantele cultivate și de aceea aproape toate acestea plante cresc în el foarte bine și dau producție mare.

În general vorbind, modul de aranjare a zonelor de pământuri influențează într'un mod foarte mare asupra climei, cel puțin așa ar trebui să fie și în Basarabia.

Cu toate acestea aci nu avem regiuni propriu zise cu roce, cari să influențeze într'un chip direct asupra anumite elemente climatalogice. Am putea considera doar numai nisipurile și solurile cu löess sau ivirile de coaste de löess în partea de sud și stânciie calcaroase sau nisipurile calcare sarmatice din partea de nord, cari, nici unele nici altele nu prind aproape de loc vegetație, încingându-se vara la căldură, iar iarna înghețând de frig.

www.dacoromanica.ro

OBSERVAȚIUNI CLIMATERICE

Basarabia, vorbind în genere, are două climate, unul continental și unul maritim. Climatul continental se găsește în partea de nord a provinciei, pe când climatul maritim îl găsim în sudul ei.

În partea de nord și mijloc, întreaga regiune se aseamănă din punct de vedere climateric cu regiunile Podoliei, cu ploi mai abondente și mai dese vara și cu zăpezi mai mari și zile mai geroase iarna.

În sud însă, climatul este mult influențat de curenții maritimi calzi ai Mării Negre, cari se formează pe coasta de nord a Asiei Mici, și cari se îndreaptă către regiunile de miază-zi ale provinciei.

În general, sub conducerea rusească, pe tărâmul climatologic, s'a lucrat puțin în Basarabia, iar în ultimii patru ani din cauza războiului și a evenimentelor survenite, nu s'a lucrat aproape de loc în această direcție.

Cele câteva puncte climaterice de prima clasă, pe cari le aveau rușii aci, nu pot, să ne deie de cât o idee absolut generală de întreaga climă a Basarabiei. Ori, dacă ar fi vorba de organizat o cultură modernă bazată și pe climatologie, este evident, că va trebui, să se înființeze și alte puncte, pentru ca să ne putem face o idee mult mai complectă despre clima acestei provincii.

Am încercat a mă servi de datele câtorva stațiuni meteorologice din Basarabia, pe perioada 1900—1909

www.dacoromanica.ro

inclusiv, pentru a putea caracteriza în liniamente generale modul, de cum se prezintă clima acestei regiuni.

Temperatura Basarabiei are variaţiuni mari dela oraş la oraş şi în timpul acestei perioade de observaţiuni, minimum, ce s'a observat, a fi cel mai mare, a fost la punctul de observaţiune Grinăuţi de — 9°.1 în Ianuar 1909, iar media maximelor, cu cel mai mare maxim a fost la punctul de observaţiune Leontievo, în luna August 1906, cu temperatura de 24°.6.

Media minimilor a variat în cursul acestor ani între 5°.6 la Cetatea Albă pentru luna Decembre 1902 şi — 9°.1 la Grinăuţi pentru luna Ianuar 1909, iar media maximelor între 19°.9 la Grozinţi pentru luna Iulie 1909 şi între 24°.6 pentru luna August 1905.

Observând temperatura în cursul anilor acestora, vedem că cea normală se prezintă pentru Ianuar şi pentru Iulie, la localitatea Grinăuţi, situată în judeţul Hotin, ca cea mai scoborâtă. Chişinău cu staţia sa şcoala reală, cu temperatura de — 3°.6, în Ianuar reprezintă din toate staţiunile Basarabiei, unde s'a făcut observaţiunea în acel timp, regiunea cea mai caldă, după cum Leontievo, cu temperatura sa de 22°.5, reprezintă temperatura cea mai ridicată dintre toate staţiunile, pentru luna Iulie.

Trecând mai departe, vedem că în unii ani luna lui August îi mai caldă decât a lui Iulie, cu toate că în regulă generală luna lui Iulie este cea mai caldă pentru această regiune.

Observând trecerea dela cald la frig, şi dela frig la cald vedem că se urmează aceea-şi normă, adică că trecerea se face brusc, aşa că, pe când în Septembre avem o temperatură, ce se apropie între 14°.6 (minimum pentru Septembre la punctul Grinăuţi) şi 17° (Leontievo, ce reprezintă maximum pentru Septembre), la finele lui Octombre şi în Noembre, adecă iară-şi într'un interval aproximativ de 50 de zile avem o diferinţă, ce variază între 12° — 13°.

Temperatura aceasta merge scăzând către luna lui Decembre, când putem înregistra temperaturi medii, cari variază între 0°,2, cum este la punctul Grinăuţi. De-

www.dacoromanica.ro

cembre nu este o lună cu climă prea friguroasă, în Basarabia, frigul cel mai mare se înregistrează în tocmai ca şi în Moldova, în luna lui Ianuarie.

Către sudul Basarabiei temperatura, şi în genere climatul, după cum am zis, e influenţat de prezenţa mării şi acesta este motivul, pentru care găsim la staţiunea Leontievo, de pe malul Nistrului, aproape de Liman o temperatură de 17°, pe când la Grinăuţi tot pentru luna Septembrie găsim 14°.6.

Influinţa mării se simte deci în deajuns, pe o zonă destul de adâncă în sudul Basarabiei.

In regiunile din Basarabia, unde locul este complect deschis, în tot timpul ernii se simte influinţa vântului de nord-est (crivăţul), care vine tocmai din stepele Rusiei; acolo însă; unde sunt dealuri mari, cari adăpostesc regiunea contra acestor curenţi, temperatura, iarna este ceva mai caldă. Aşa, de pildă, este staţiunea climaterică Soroca, din cauza, că se găseşte pe valea Nistrului între nişte dealuri înnalte, pentru aceasta este mai cald în Decembre decât la Bucureşti, cu toate, că e aşezată mult mai la nord decât acest din urmă oraş. Pe când la Bucureşti avem în Decembre o temperatură medie de 1°, la Soroca avem numai 0.°4, şi aceasta e datorit faptului, că Bucureştii este la câmp deschis, aşa că vântul de nord-est bate aci continuu, fără ca să fie oprit de ceva.

Ca să ne putem da mai bine seama de clima Basarabiei vom reduce media la anotimpuri şi observaţiunile, ce s'au făcut în această direcţie, au găsit pentru Chişinău următoarele temperaturi:

Iarna	2°.4
Primăvara	9°.6
Vara	21°.2
Toamna	10°.2

Şi în Basarabia ca şi în Moldova trecerea dela frig la cald se face destul de brusc; aşa, de pildă, pe când la Grinăuţi avem pentru luna lui Mart temperatura de $0^{0}_{.2}$, pentru Aprii avem $7^{0}_{.2}$; adică exact o diferinţă de 7°,

www.dacoromanica.ro

ceeace este foarte mult. In general diferența aceasta de 7^0 se menține aproape și pentru celalalte stațiuni.

Intre temperatura lui April și a lui Maiu, pentru toate stațiile de observație avem diferințe în plus de 8^0; așa că în timp de 50 de zile, cât trebue socotită trecedela iarnă la vară, avem o diferință de temperatură de peste 15^0, lucru, care se petrece numai în regiuni cu temperaturi extreme. Dela luna lui Maiu înainte temperatura crește mai puțin și diferințele dela o lună la alta sunt, dela Maiu la Iunie de 3—4 grade, iar dela Iunie la Iulie numai dela $0—2^0.5$.

Dacă am lua ca normă climaterică generală pentru toată Basarabia clima Chișinăului atunci pentru diversele luni am găsi următoarele diferențe de cald sau de frig

Dela	Ianuar	la	Februar	$+1^0.59$
„	Februar	„	Mart	$+4^0.72$
„	Mart	„	April	$+7^0.21$
„	April	„	Maiu	$+6^0.38$
„	Maiu	„	Iunie	$+3^0.80$
„	Iunie	„	Iulie	$+2^0.5$
„	Iulie	„	August	$—0^0.7$
„	August	„	Septembre	$—5^0.2$
„	Septembre	„	Octombre	$—5^0.73$
„	Octombre	„	Noembre	$—6^0.55$
„	Noembre	„	Deceembre	$—2^0.16$
„	Decembre	„	Ianuar	$—4^0.7$

Vom putea vedea aceste variațiuni din următorul tablou comparativ (pag. 85), care cuprinde cele opt stațiuni din Basarabia, unde s'au făcut observațiuni complecte, și câteva din stațiunile din România precum și unele din Podolia și Herson.

www.dacoromanica.ro

NUMELE LOCALITĂȚILOR	Ianuarie	Februarie	Martie	Aprilie	Maiu	Iunie	Iulie	August	Septembrie	Octombrie	Noembrie	Decembrie	OBSERVAȚII
													Media anuală
Chișinău (Școala de Viticultură)	-4°.	-1°.8	2°.	9°.7	16°.3	19°.7	21°.5	20°.8	15°.9	9°.8	3°.	-0°.4	9°.4
„ Șc. Locală reală	-3°.8	-1°.9	2°.2	8°.9	16°.8	20°.2	21°.8	21°.4	16°.1	10°.2	3°.2	-0°.2	9°.5
Soroca	-5°.7	-2°.9	1°.7	8°.9	17°.3	20°.2	21°.7	21°.5	16°.4	10°.4	3°.6	-0°.4	9°.3
Grinăuți	-5°.7	-3°.6	0°.7	7°.	14°.7	18°.	19°.3	19°.5	14°.6	8°.9	1°.6	-2°.	7°.7
Leontievo	-4°.9	-2°.	1°.7	8°.5	16°.5	20°.1	22°.5	22°.1	17°.	10°.9	4°.1	-0°.2	9°.7
Sculeni	-3°.9	-0°.1	2°.4	8°.8	15°.6	20°.0	21°.7	20°.9	15°.4	10°.1	2°.2	-0°.8	9°.3
Grozinți	-4°.9	-1°.2	1°.0	7°.3	13°.1	18°.1	19°.4	18°,7	13°.3	8°.1	1°.2	-1°.7	7°.7
Cetatea Albă	-2°.5	-0°.	2°.6	9°.1	16°.6	21°.1	22°.8	21°.7	16°.9	11°.7	4°.6	-0°.8	10°.5
Odessa (Herson) . .	-2°.8	-0°.9	2°.3	8°.6	16°.6	21°.3	23°.2	22°.8	17°.2	11°.9	4°.5	-0°.9	10°.4
Ploti (Podolia) . . .	-4°.5	-2°.4	1°.3	7°.0	16°.1	19°.6	21°.2	21°.	15°.5	9°.5	2°.0	-1°.1	8°.7
Nijni Oltcedaev. . .	-6°.1	-5°.6	0°.7	7°.1	13°.6	18°.7	19°.5	19°.5	15°.3	9°.1	2°.8	-1°.9	7°.9
Mamorniță	-5°.6	-3°.	1°.8	8°.3	14°.8	17°.6	19°.6	18°,9	14°.5	8°.9	1°.9	-2°.4	7°.9
Botoșani	-4°.9	-2°.4	2°.	8°.4	15°.	17°.9	20°.0	19°.8	15°.	9°.4	2°.1	-2°.4	8°.3
Dorohoi	-5°.2	-2°.8	1°.7	8°.2	15°.	17°.7	19°.8	19°.3	14°.6	8°.9	2°.	-2°.7	8°.1
Iași	-4°.2	-1°.6	3°.2	9°.7	16°.3	19°.3	21°.6	21°.1	16°.3	10°.4	3°.5	-1°.3	9°.6
Bârlad	-4°.4	-1°.5	3°.2	9°.7	16°.2	19°.3	21°.9	21°.5	16°.2	10°.6	3°.4	-1°.5	9°.6
Buzeu	-3°.6	-0°.5	4°.	10°.1	15°.4	19°.7	22°.2	22°.1	17°.3	11°.8	4°.2	-0°.4	10°.3
Galați	-3°.5	-0°.6	4°.1	10°.4	17°.	20°.4	22°.8	22°.8	17°.6	11°.9	4°.3	-0°.5	10°.5
Brăila	-3°.7	-0°.6	4°.3	10°.8	17°.3	20°.6	22°.9	22°.6	17°.6	12°.2	4°.5	-0°.4	10°.7
București	-4°.3	-0°.8	4°.4	10°.6	16°.7	20°.1	22°.7	22°.5	17°.6	12°.	4°.2	-1°.	10°.4
Constanța	-1°.2	-1°.2	4°.3	9°.2	15°.3	19°.5	22°.3	24°.4	18°.4	13°.9	6°.8	-1°.6	11°.2
Sulina	-1°.2	-0°.7	3°.9	9°.4	16°.	20°.	22°.4	22°.1	17°.7	13°.2	6°.1	-1°.6	11°.

www.dacoromanica.ro

Pentru toate aceste staţini deci putem scoate o concluziune generală, că cea mai scoborâtă temperatură o are localitatea Nijnii Oltchaedaev, din Podolia cu temperatura lui Ianuar de—6°.1, iar cea mai ridicată este la Constanţa, pentru luna lui August, cu maximum de 24°.4. Intre aceste două limite extreme se găsesc diversele temperaturi ale diferitelor staţiuni Basarabene.

S'au făcut observaţiuni speciale de climatologie, la şcoala de viticultură din Chişinău, şi s'au luat temperaturile pe 64 de ani, de la 1845—1914, inclusiv. Pentru această periodă de ani temperatura medie rezultată din media anilor este de 9°73.

S'a socotit pe luni, pentru Decembre, pe anul 1913 iar pentru cele l'alte luni pe 1914 suma gradelor de căldură sau de frig, şi s'a ajuns la următoarele date, din cari se poate vedea, maximum, minimum şi temperatura medie. Dacă facem pe anotimpuri, atunci vedem că:

Iarna are o sumă maximă de: 243°.4; cu minimum de—358°7 şi o medie de—57°7.

Primăvara, are un:

maximum	de	1497°.7
minimum	„	479°.6
media	„	988°.5

Vara, are un:

maximum	de	2341°.1
minimum	„	1286°.9
media	„	1814°.0

Toamna are un:

maximum	de	1018°.5
minimum	„	296°.6
medie	„	657°.5

www.dacoromanica.ro

No. curent	LUNILE	Maximum de temperatură	Minimum de temperatură	Media sumei
1	Decembrie 1913	175°.8	-41°.6	67°.1
2	Ianuarie 1914	-51°.1	-276°.7	-163°.9
3	Februarie „	118°.7	-40°.4	39°.1
4	Martie „	311°.6	48°.9	180°.2
5	Aprilie „	500°.6	141°.1	320°.8
6	Maiu „	685°.5	289°.6	487°.5
7	Iunie „	718°.8	399°.4	559°.1
8	Iulie „	841°.1	482°.1	661°.6
9	August „	781°.2	405°.4	593°.3
10	Septembrie „	551°.5	253°.9	402°.7
11	Octombrie „	387°.3	147°.0	267°.1
12	Noembrie „	79°.7	-104°.3	-12°.3
	Total	5100°.7	1704°.4	3402°.3

In or-ce regiune nu trebue, să ne intereseze însă numai chestiunea temperaturii aerului, ci şi a solului şi mai cu samă a părţii superiore a solului arabil, adecă aceea, unde se găsesc majoritatea rădăcinilor plantelor agricole. Date de asemenea natură am obţinut de la şcoala de viticultură de lângă Chişinău, şi în tabloul, aci alăturat, vom arăta, care este temperatura aerului pe diversele luni precum şi media pe lună, a celor 12 ani de observaţiuni, ce s'au făcut.

www.dacoromanica.ro

LUNILE		Ianuarie	Februarie	Martie	Aprilie	Maiu	Iunie	Iulie	August	Septembrie	Octombrie	Noembrie	Decembrie	Anul
Temp. aerului	Pe anul 1914	-5°.1	1°.2	5°.2	10°.8	16°.	19°.	21°.2	19°.	13°.2	8°.6	-0°.4	0°.1	9°.05
	Media pe 12 ani	-3°.7	-1°.4	2°.7	9°.4	16°.3	19°.7	21°.5	20°.8	15°.9	9°.3	3°.	-0°.4	9°.4
Temp. solului Adâncime 0 m. 2	Pe anul 1914	-0°.8	1°.8	6°.4	11°.3	17°.1	21°.5	23°.3	21°.3	15°.5	11°.	4°.1	2°.	11°.2
	Media pe 12 ani	-0°.9	0°.7	3°.2	9°.4	16°.4	20°.2	22°.9	22°.8	17°.8	11°.8	4°.7	1°.3	10°.9
Temp. solului Adâncime 0 m. 4	Pe anul 1914	-0°.3	0°.4	4°.6	8°.9	13°.5	18°.	20°.	19°.	14° 4	10°.1	4°.3	1°.4	9°.5
	Media pe 12 ani	-0°.05	0°.7	2°.7	8°.3	14°.6	18°.5	21°.1	21°.8	17°.7	12°.4	5°.8	2°.1	10°.2
Temp. solului Adâncime 0 m. 8	Pe anul 1914	3°.2	2°.	4°,7	8°.2	13°.7	16°.	18°.5	18°.6	15°.6	11°.8	7°.5	3°.9	10°.3
	Media pe 12 ani	2°.6	2°.3	3°.2	7° 3	12°.7	16°.3	18°.9	20°.4	18°.1	14°.1	8°.8	5°.1	10°.8
Temp. solului Adâncime 1 m. 6	Pe anul 1914	6°.4	4°.8	5°.2	7°.3	9°.9	12°.8	15°.	16°.6	15°.5	13°.1	10°.2	6°.9	10°.3
	Media pe 12 ani	6°.2	4°.9	4°.7	6°.5	9°.9	13°.1	15°.6	17°.5	17°.2	15°.1	11°.8	8°.5	10°.9
Temp. solului Adâncime 3 m. 2	Pe anul 1914	9°.8	5°.8	7°.9	8°.0	0°.9	10°.7	11°.7	13°.1	13°.7	13°.3	12°.3	10°.5	10°.4
	Media pe 12 ani	10°.2	8°.6	7°.9	7°.8	8°.6	10°.2	11°.9	13°.5	14°.5	14°.4	13°.5	11°.8	11°.1

Din acest tablou se vede deci, că temperatura scăzută are influință immediată asupra solului până la o adâncime de $0^m.4$, de oare-ce se vede, că minimum de temperatură al aerului în Ianuar conrespunde cu minimum de tempratură al solului până la $0^0.4$, în aceea-șiună.

www.dacoromanica.ro

Temperatura solului se menține de alt-fel ridicată în toate lunile față cu aceea a mediului ambiant.

De la adâncimea de 0m.8 în jos, minimum de temperatură al pământului nu mai este în luna Ianuar, ci în Februar, ceia-ce dovedește, că din cauza grosimii, stratul de sol și subsol și din cauza densității pământului, temperatura mediului extern îl influințează mai târziu, și trebue timp pentru ca din moleculă în moleculă temperatura, să scadă de la suprafață în interior.

In ceia-ce privește ploaea, în general, după cum am zis, în nordul Basarabiei, cade mai multă apă, decât în sud, unde avem o climă de stepă, mult mai uscată.

Ca și în Podolia și Moldova de Nord, și în nordul Basarabiei maximum de precipitațiuni atmosferice este în Iunie, afară de Kokorozeni, unde pentru perioada de observațiune maximum a fost în Iulie.

Cantitatea de apă, care cade în Basarabia este foare variabilă și pentru anii de observațiune s'a înregistrat un maximum de 88 mm. 8 de apă în luna Iulie, la stațiunea pluviometrică Kokorozeni, și un minimum de 8 mm. 7, în luna Ianuarie la Grinăuți.

Dacă luăm pe fiecare stațiune în parte, atunci vedem pentru perioada dela 1900—1910, că observăm următoarele variațiuni:

Grinăuți, aci avem un minimum de 8 mm. 7 în Ianuarie, apoi cantitatea de apă, ce cade, se ridică treptat până în Iunie, când ajunge la 73 mm. 2 și apoi scade până în Noembre, când ajunge 19 mm. 4; iar în Decembre constatăm iară-și o mică urcare, la 23 mm. 3.

Grozinți. La stațiunea aceasta, așezată mai spre nordul Basarabiei, plouă în genere mai mult decât la alte stațiuni. Aci apa merge crescând până în Iunie, când ajunge la 91 mm. 3. Diferința între Iunie și Iulie, aci, nu este prea mare, căci Iulie are 83 mm. 7, așa că am putea zice, că mai mult sau mai puțin la Grozinți, regimul ploilor este aproape staționar din punct de vedere al variațiunii. Dela Iulie la August, scăderea este aproape bruscă, ajungând la 57 mm. 4, pentru ca în Decembrie, să se scoboare la 25 mm. 6.

www.dacoromanica.ro

Soroca. Faţă cu regiunea Grinăuţilor, la Soroca plouă mai mult în Februrie, Martie şi Aprilie, iar maximum din Iunie este mai mare, fiind de 77 mm. 1. Scăderea cantităţii de ploae în această regiune a Basarabiei se face până în Septembre, când ajungem la 25 mm. 2, apoi se observă o uşoară creştere până la 37 mm. 4, în Noembre, pentruca să scadă la 23 mm. 3, în Decembre.

Cucuruzeni. Staţiune situată în partea mijlocie a Basarabiei, către Nistru. Precipitaţiile atmosferice se urcă treptat până în luna Iunie, când ajung 54 mm. 7, se ridică pentru Iulie deodată, brusc, până la 88 mm. 8 şi apoi, scad brusc iară-şi, în August, la 45 mm. 8. Din această lună şi până în Decembre numărul milimetrilor de apă scade treptat, până ajunge la 18 mm. 5.

Chişinău. Observaţiunile, ce s'au făcut la şcoala de viticultură lasă, să se vadă, că maximum de precipitaţii este în Iunie cu 74 mm. 3, şi că acest maximum se menţine întru câtva şi în August, căci scăderea nu se face pentru această din urmă lună, decât cu 12 mm. 3. Atât înnainte de luna Iunie cât şi în lunile de după Iulie, până în Decembre cantitatea de apă, ce cade descreşte, având minimum în Ianuarie, cu 16 mm. 5.

Cetatea Albă. Pentru această staţiune cantitatea de apă merge de asemeni treptat crescând, ajungând maximum de 61 mm. 7 în luna Iunie.

De aci descreşte până în luna Noembrie, la 17 mm. 6, pentru ca apoi să se ridice la 37 mm. 2 în Decembre.

De altfel trebue de observat, că cantitatea de 37 mm. 2, pentru luna Decembre este cea mai mare, ce cade, decât la toate staţiunile Basarabiei, unde s'au făcut ast-fel de observaţiuni.

Leontievo, Tcimişlia, Korkmazy, Ismail şi Sculeni. In toate aceste cinci staţiuni afară de Tcimişlia, unde maximum este de 83 mm. 3, cantitatea de apă este mai mică, decât în celel'alte prime staţiuni.

O primă cauză ar fi, că ele se găsesc într'o regiune

www.dacoromanica.ro

de stepă, unde în tot-deauna cantitatea de apă ce cade, se micşorează, faţă cu cea, ce cade în alte regiuni.

In general, maximum precipitaţiilor pentru aceste regiuni variază între 54 mm. 4, şi 55 mm. 5.

Prin urmare deci, din toate acestea se poate vedea, că cantitatea de apă, ce cade anual pe suprafaţa Basarabiei, este o cantitate mai mult mică decât mare şi ea variază între 369 mm., 4, cum este, de pildă, la Ismail şi 584 mm. 9, cum este la Grozinţi, în nordul Basarabiei.

După observaţiunile, cari s'au făcut în ultimii ani, se vede, că perioda de la 1900—1910 insclusiv, pentru centrul Basarabiei, şi în special pentru Chişinău are mari variaţiuni în cantităţile de apă, ce au căzut pe fie care an. Curba precipitaţiunilor merge scoborându-se de la anul 1900, când a fost o medie de aproximativ 535 mm. de apă, la 1903, când a fost un minimum de 315 mm.

Anii 1902, 1903 şi 1904 reprezintă în seria de ani, în cari cuprindem şi pe 1918, anii cei mai secetoşi, şi în cari a căzut un minimum de apă.

De la 1904 mergând către 1906 numărul precipitaţiilor creşte, aşa că în 1906 ajunge un maximum de aproape 570 de mm., pentru ca să scadă apoi către 1910.

In anul 1918, nu s'au făcut observaţiuni metereologice, de oarece lipseau aparatele de pe la staţiuni fiind stricate de bolşevici, cu toate acestea pentru Basarabia, acest an poate fi considerat ca un an absolut uscat. Din cauza micii cantităţi de apă, ce a căzut, în majoritatea Basarabiei producţiunea a fost extrem de redusă, aşa că nu este nici materie primă suficientă pentru oameni şi nici furaj pentru animale.

Din tabloul, aci alăturat, ne vom putea face o idee mai bună de cantitatea medie de apă ce cade în Basarabia, după observaţiuni de zeci ani, cari s'au făcut în aceste localităţi. (In milimetri).

(A se vedea tabloul dela pagina 92).

In tot cazul, aşa cum este climatul Basarabiei, favorizează în majoritatea cazurilor dezvoltarea plantelor agricole şi de aceea Basarabia forma unul din grânarele Rusiei.

www.dacoromanica.ro

No. curent	NUMELE Staţiunilor	Ianuarie	Februarie	Martie	Aprilie	Maiu	Iunie	Iulie	August	Septembrie	Octombrie	Noembrie	Decembrie	Minimum de ploae			Maximum de ploae			Minimum Temperat		Maximum Temperat.		Media anuală a precip. în m m	Media anuală a temp.	Atitudinea localit.	Latitudinea	Longitudinea
														No. în m/m.	Luna	Anul	Numărul în m. m.	Luna	Anul	Numărul de grade	Luna şi anul	Numărul e grade	Luna şi anul					
1	**Grozinţi.** . . .	21.7	20.7	33.1	61.4	66.3	91.3	83.7	57.4	50.8	53.2	20,2	25.6	1.8	IX	1903	195.1	VI	1903	-7°.5	XII 902	19°.9	VII/901	584.9	7°.6	350 m.	48°.25'	26°.8'
2	**Grinăuţi**	8.7	13.4	13.7	34.5	45.1	73.2	55.9	29.1	39.6	33.1	19.4	23.3	0 2	II	1903	194.1	VI	1901	-9°.1	I/909	22°.8	VIII/905	375.1	7°.7	249 m.	48.°17'	27°.18'
3	**Soroca**	27.6	33	26.6	41.3	44	77.1	61.3	31.6	25.2	31.7	37.4	23.9	1.8	III	1905	163.1	VI	1907	-8°.9	I 909	24°.5	VIII/905	451.3	9°.3	62.8 m.	48°.9'	28°.15'
4	**Sculeni.**	22.4	19.7	37.4	45.8	42	52.1	54.4	50.3	37.5	28.6	12.3	19	0.5	XI	1901	103.4	V I	1901	-7°.4	XII 902	22°.4	XII 904	446	9°.3	53 m.	47°.20'	27°.26'
5	**Cucuruzeni** . .	19.3	16.2	20.2	44.1	49.6	54.7	88.8	45.8	35.5	20.7	29.2	18.5	3.3	XII	1904	212	VII	1906	-5°.7	I,905	24°.3	VIII/905	440.6	9°.2	160 m.	47°.3'	26°.44'
6	**Chişinău** (reală)	19.4	23.6	29.7	31	36.6	67.4	62.7	28	27.4	42.1	23.4	27.7	0	XI	1902 şi 1901	145.8	XI	1905	-7°.1	I,909	23°.8	VIII/905	431	9°.5	70 m.	47°.2'	28°.5'
7	„ (viticult).	16.5	26.4	21.1	33.4	39.6	74.3	62	25.3	37.2	34.9	26.9	23.4	0	IX	1903	182.9	VI	1907	-7°.4	I,909	24°.	VIII/905	422.2	9°,4	96 m.	47°.2'	2S°.5'
8	**Cetatea-Albă** .	22.1	30.4	28.9	39.7	36.3	61.7	52.9	20.6	17.4	22.6	17.6	37.2	0.1	IX	1903	171.4	VII	1906	-5°.6	XII/902	24°.4	VIII/905	397.3	10°.5	—	—	—
9	**Leontievo** . . .	31.2	18.1	19.8	39.1	35.4	55	55.3	47.6	25.9	34.6	28	19.3	0	IX	1903	127.6	VII	1906	-7°.	I/909	24°.6	VIII/905	386.5	9°.7	70 m.	6°.37'	29°.36'
10	**Tcimişlia** . . .	27	22.3	19	20.6	23.3	83.3	82.6	28.3	38.3	28.3	27.6	10.3	2	XII XI	1910 1902 1901	147	(VI (VII	1909 1908	—	—	—	—	412.6	—	—	46°.31'	28°.47'
11	**Korkmazy** . .	20	29.7	28.5	23.7	25.3	55.5	44.2	26.5	37.7	29.3	17.5	32	0	IX XI	903 901	96	VI	1903	—	—	—	—	381	—	—	45°.29'	30°
12	**Ismail.**	16.4	29.1	25	26.3	30.3	43.4	41.4	26.5	36.4	40.5	17	43	0	IX	903	106	IX	1904	—	—	—	—	369.4	—	—	45°.21	28°.4'

www.dacoromanica.ro

CONSIDERAȚIUNI STATISTICE GENERALE.

Basarabia, după datele statistice ale comisiunii topografice ale statului major rusesc, are o suprafață de 44936 km. p. sau ceia-ce ar veni la mai mult ceva de 4400000 hectarii.

In genere, toate datele statistice rusești, ce sunt foarte puține pentru această provincie în comparație cu altele, nu reprezentă o uniformitate și nici o oglindă fidelă a realității faptelor, căci de multe ori am avut ocazia, să găsim pentru aceeași regiune, pentru acelaș fel de produse și pentru acelaș an două și chiar trei rânduri de date, cari de cele mai multe ori se bat cap în cap.

Pentru acest motiv, cu multe și mari dificultăți, am căutat a cerceta pe cât ni-a fost posibil, în scurt timp, cari ar fi sursele cele mai sigure, cari ar reprezinta o mai mare garanție de adevăr, ca să se poată pune în lumină fapte și lucruri de acelea, cari sunt cu totul necesare economiei generale a acestei provincii precum și tendinții neamului nostru românesc.

Basarabia era foarte puțin cunoscută și considerată din punct de vedere agricol în secolul trecut, mai cu seamă, în prima lui jumătate, câci de și pământul era foarte bun pentru agricultură, cu toate acestea la începutul secolului trecut producția agricolă era mică, pe de o parte din cauza densității mici a populației și a răririi pădurilor, cari formau mai înnainte codri nemăr-

www.dacoromanica.ro

giniți, ce se întindeau pe toată suprafața provinciei. In special, aceste mari păduri, acopereau nordul și mijlocul Basarabiei și din ele au mai rămas și astă-zi numai părți, cari invoacă reminiscența trecutului.

Și tăerea aceasta absolut discreționară s'a făcut mai cu seamă în timpul acestei ultime revoluțiuni rusești, când s'a căutat, să se dea jos mai mult pădurile, cari se găseau pe marea proprietate.

Micul cultivator, în iarna anului 1917—1918, în marea sa dorință de a se îmbogăți fără muncă, în mod cu totul inconștient, a distrus o bună parte din această bogăție națională a regiunii, care, ca și în oricare altă parte, și aci, constituia un factor principal, care influența în mod direct, în mare măsură, asupra plantelor; cu un cuvânt asupra întregii producțiuni.

Dela începutul secolului al XIX-lea, de când Basarabia a fost dezlipită dela trupul Moldovei, în sudul ei, și anume în actualele districte, Ismail, Cetatea Albă și Tighina (regiuni de stepă, bine pronunțată), trăiau tătari, a căror ocupațiune de căpetenie era creșterea vitelor, și în special a oilor și cailor.

Se și explică foarte bine creșterea acestor două feluri de animale, în starea semi-sălbatică, bineînțeles, prin faptul, că erau câmpuri întinse, necultivate, acoperite numai cu fânețe și pășuni naturale, pe cari aceste animale puteau, să umble și să se desvolte. In modul acesta s'a format rasa de cai, de stepă, cu unghia tare, și cari se găsesc trecuți de altfel și peste Dunărea, constituind în Dobrogea așa numita rasă de cai tătărăști.

Pe lângă animale, aci, în partea sudică a Basarabiei se cultivau pe suprafețe mici, și câteva plante agricole, ca, grâul de primăvară, meiul, orzul.

Mai spre est, spre Nistru și Limanul Nistrului, găsim răspândite mai mult grădinile și culturile de vie, culturi, cari sunt mai multe în județul Cetatea Albă, și apoi în Chișinău, Orhei, Soroca și Bălți (așa numitul Podiș Moldovean sau regiunea Prutului Moldovenesc).

Atât aci, cât și mai la nord, la început mai puțin, mai apoi din ce în ce mai mult, se cultivau cerealele,

www.dacoromanica.ro

aşa că chiar pe la jumătatea secolului trecut, Basarabia era în stare, să exporte în cantităţi destul de mari astfel de plante, şi mai cu seamă grâu. Exportul se făcea în Grecia, Italia, Spania. Dintre varietăţile de grâu, cari se cultivau şi se exportau era: *sandomirca*. ca grâu de toamnă, iar *arnăutul* şi *ghirca* ca grâu de primăvară. Grâul ghirca era răspândit mult în comerţ şi cunoscut sub numele de grâu roşu.

Cu a doua jumătate a secolului trecut, cultura de plante ia un mare avânt, şi pe când în 1860, în toată Basarabia erau cultivate 121000 de ha., adică $37._8\%$ din toată suprafaţa cultivată, în 1881 erau cultivate 1 milion 822017, adică $44._6\%$ din suprafaţa de cultură, iar în 1887, 2590830, adică 61% din întreaga suprafaţa cultivabilă a regiunii. Mai în urmă creşterea a fost mai mare, aşa, la 1908 avem 2938504, iar mai târziu observăm chiar o mică descreştere, provenită, natural, din cauza războiului, de oarece la 1916, când s'a făcut ultima statistică rusească avem numai 2485025 Ha. cultivate cu diverse plante agricole.

Considerând anii d'inainte de 1881, precum şi cei câţiva, ce vin după această dată, atunci vedem, că suprafaţa de cultură ocupată cu plante de primăvară este cu mult mai mare de cât cea ocupată cu plante de toamnă, şi că diferinţa atât în anii de creştere, cât şi în cei de descreştere a pământului lucrat, rămâne aproape constantă. (Tabela I; datele după „Proidvodstvo Hlebov v. Bessarabii).

TABELA 1.

No. curent	FELUL PLANTELOR CULTIVATE	Suprafaţa în:	ANUL 1881	ANUL 1887	ANUL 1893	ANUL 1899
1	Plante de toamnă .	Ha	321877	462946	418676	490221
2	Plante de Primăvară	Ha	1192460	1354229	1136836	3657703
3	Total . . .	Ha	1514337	1817175	1539612	1967924

www.dacoromanica.ro

Din acest tablou se mai poate observa, că plantele de primăvară împreună cu plantele de toamnă ocupă suprafeţe de pământ din ce în ce mai mari şi, că această suprafaţă pentru cerealele de vară este aproape de patru ori mai mare, ca pentru cele de toamnă.

In aceeaşi perioadă de ani 1881—1889 s'au cultivat următoarele cereale pe următoarele suprafeţe de pământ, reprezintate în Ha. (Tabela 2). Grâul de primăvară ocupă primul loc alături cu orzul şi apoi vine grâul de toamnă.

(Datele din tabela 2 sunt după: Proidvodstvo Hlebov v. Bessarabii).

Secara, care de asemeni se găsea cultivată în această perioadă pe suprafeţe destul de întinse, se cultiva mai mult din cea de toamnă, decât din cea de primăvară. Din tabela 3 putem vedea şi raportul la sută din suprafaţa totală a fiecărui pământ cultivat cu diverse cereale sau alte plante utilizate în agricultură.

TABELA 2

No. curent	Felul plantelor agricole cultivate	Suprafaţa cultivată în	Anul 1881	Anul 1887	Anul 1893	Anul 1899
1	Secară de toamnă	ha.	85565	170083	97334	165791
2	Secară de primăvară	ha.	6431	8277	2261	969991
3	Grâu de toamnă	ha.	236312	292863	316342	323667
4	Grâu de primăvară	ha.	411584	312481	267248	389227
5	Ovăs	ha.	63111	81212	59294	64972
6	Orz	ha.	267595	335721	328087	379974
7	Cartofi	ha.	12426	13357	8846	17098
8	Alte plante . .	ha.	431313	603181	471100	725733

www.dacoromanica.ro

In această perioadă de ani vedem, că afară de porumb, prevalează în culturi cerealele de primăvară și în special grâul, și, pe când în județele de nord varietatea de grâu de primăvară lipsește sau este redusă cu totul, și predomină porumbul, cu cât mergem spre sud, cu atât grâul se cultivă mai mult și în schimb scade porumbul. Acelaș lucru putem observa cu orzul și secara, deși aceste două păstrează un paralelizm pentru centrul Basarabiei, care nu se observă la grâu și porumb.

Dintre toate județele, Chișinăul, are. suprafața cea mai mare ocupată cu porumb, iar cu grâu, Tighina și Cetatea-Albă (30. 9 % și 34. 7 %). Secara predomină în Ismail, și în special cea de primăvară. Proporția secarei aici, este de 15.5; în schimb însă, în județele de nord grâul; în județul Soroca ocupând o suprafață de 39.8 %, din suprafața totală.

Aceste plante cultivate pe suprafețe din ce în ce mai întinse, cu cât ne apropiem de ultimul deceniu, dădeau, după cum dau și acuma produse de o calitate foarte bună, ceiace face ca ele, să fie mult căutate pe pieţele economice de desfacere.

TABELA 8

No. curent	Felul plantelor cultivate	Suprafața la %	Numele Județelor							
			Hotin	Soroca	Bălți	Orhei	Chișinău	Tighina	Ismail și Cahul	Cetatea Albă
1	Secară. . .	ha	12.8%	5.3%	—	9.1%	12.7%	7.4%	15.3%	8.5%
2	Grâu de toamnă .	ha	19. %	39.8%	32.5%	4.3%	12.4%	6.5%	—	7.4%
3	Grâu de primăvară .	ha	—	4.1%	—	21.9%	6.2%	30.9%	24.3%	34.7%
4	Ovăs . . .	ha	8.8%	5.8%	6.4%	7.0%	4. %	2.8%	3. %	2.9%
5	Orz	ha	17.5%	9.8%	12.4%	7.7%	9.4%	17. %	23.7%	28.5%
6	Porumb . .	ha	33.1%	33.9%	—	45. %	47.7%	31.7%	25.1%	14.8%
7	Tutun. . .	ha	—	0.4%	0.3%	1.2%	0.4%	—	—	—

www.dacoromanica.ro

Deşi nici în trecut şi nici astă-zi nu se face o cultură absolut sistematică pe pământul Basarabiei, cu toate acestea calitatea produselor este bună şi aceasta se datoreşte climatului şi apoi constituţiei solului.

Pământul este format din humus în partea de sus, adăugit cu nisip şi lut. Pe maluri şi pe pante găsim humusul argilos cu pietriş, iar pe fundul văilor este un humus argilo-nisipos. Cernozemul de pe pantele dealurilor sunt bune pentru vii.

In pământul acesta de cultură al Basarabiei putem deosebi mai multe zone.

1. La nord şi nord-est pe Nistru, terenul este acoperit în mare parte cu păduri. In colţul dinspre Bucovina terenul acoperit cu pădure întrece cu 20% suprafaţa pământului arabil cultivată cu diverse plante agricole.

In ţinutul Hotin, şi anume în partea de vest, terenul cultivat este de 30—50%, iar în celelalte părţi ale judeţului şi în judeţele limitrofe până la 70 şi peste 70%. In regiunea aceasta suprafeţele acoperite cu păşuni naturale ajung până la 15%.

2. A doua zonă este cea cuprinsă în districtele Bălţi cu Soroca şi Orhei, cari fac parte din regiunea de stepă, şi în care lipsesc pădurile. In partea ei de nord est găsim până la 70%, iar în partea de nord-vest, spre Prut, până la 30—70% teren de cultivat. In această regiune, mai mult decât în altele găsim fânaţ, iar păşunea variază între 15—25% şi în unele locuri şi mai mult.

In această zonă, dintre plantele cultivate, grâul de toamnă ocupă cea mai mare suprafaţă, mai cu seamă la est. Aci, cantitatea de producţie de pâine albă este de 800—1120 kgr. la Ha, iar densitatea populaţiei de 26—50 de locuitori pe 100 de desitine (109 Ha).

3. A treia zonă, o formează mijlocul Basarabiei, unde se găsesc păduri. Este o stepă, care merge la nord est de linia Chişinău-Tighina.

Din cauza prezenţei pădurilor în această regiune, face, ca să se producă schimbări în aranjamentul general al culturilor; găsim numai 50—60% teren absolut propriu

www.dacoromanica.ro

pentru culturi, şi numai în unele regiuni ale acestei zone, unde pădurile se mai împuţinează, găsim 70 şi peste 70% teren bun, acoperit cu diverse culturi.

Aici găsim şi pământ bun pentru păşune şi care variază între 5 –15%.

Dintre plantele agricole, cari se cultivă în aceasta a treia zonă, vine în primul loc porumbul, apoi grâul de toamnă şi în urmă secara. Cultura dă în ceiace priveşte producţia, cam 720—1120 kgr. la Ha. Ca densitate a populaţiei găsim 37—84 locuitori la 100 de desitine (109 Ha); cu oare-cari variaţiuni, aşa, de pildă, în regiunea Bujor găsim numai 24, iar în nord-est, 37—39 de locuitori la 100 de desitine (109 Ha).

4. A patra zonă se găseşte în sudul Basarabiei, şi în genere nu este acoperită de păduri. Fânaţ este mai puţin, în schimb însă găsim teren de cultură 70 şi peste 70%. Spre Nistru se găsesc păşuni mai numeroase, cu suprafeţe de 15—25% şi mai mult.

Dintre plantele agricole, grâul de primăvară este acela, care se cultivă pe cele mai mari suprafeţe.

Intr'o parte din această zonă, şi anume din Cetatea Albă, se cultivă mai mult orz. La răsărit, al doilea loc între plantele agricole îl ocupă porumbul şi grâul de toamnă; la vest cel deal doilea loc este ocupat tot de porumb şi de grâul de primăvară.

La nordul judeţului Tighina se cultivă mai mult grâu de primăvară, numai în 1901 s'a cultivat mai mult porumb.

Cantitatea medie de pâine albă în această regiune este de 40—45 de puzi la desitină sau cam 635 –700 kgr. la hectar; iar densitatea populaţiei de 7—52 locuitori la 100 desitine (109 Ha).

In zona de nord predomină porumbul înnaintea secarei şi a orzului; în zona stepei Bălţilor, porumbul înnaintea grâului, a grâului de primăvară şi a secarei, în zona a 4-a grâul de primăvară şi orzul înnaintea porumbului şi a grâului de toamnă.

Socotind toate aceste zone la un loc, în eie întreg

www.dacoromanica.ro

pământnl se repartizează, după o statistică dela 1895 în modul următor: (După lucrarea, Agricultura Basarabiei).

Din tabela 4 se poate vedea, că majoritatea terenului în Basarabia la 1895 era ocupat de culturi şi păşuni şi numai în al doilea loc veneau celel'alte categorii de pământuri.

TABELA 4

No. curent	NUMELE JUDEŢELOR	Repartiţia pământului în genere			
		Grădini, livezi, acarete vii	Arături, fâneţe, păşuni	Păduri	Teren steril
		Ha.	Ha.	Ha.	Ha.
1	Hotin . . .	37959	279467	50478	8190
2	Soroca . . .	106592	320065	27688	7544
3	Orhei . . .	83352	273707	56312	5521
4	Bălţi	155335	380433	24634	11688
5	Chişinău . .	62292	227326	84936	3498
6	Tighina. . .	59401	537032	30197	16192
7	Cetatea Albă	207431	548064	2289	34970
8	Ismail . . .	56669	622507	47	17693
	Total . .	762962	3140146	276671	105516

Dacă socotim la sută, din toată suprafaţa Basarabiei, găsim, că la 1896:

Tarenul de arături şi fâneţe reprezintă 70% din suprafaţa totală.
Acaretele, grădinile, livezile şi viile » 20% » » »
Pădurile . . . . . » 8% » » »
Arealul neproductiv . . . . » 2% » » »

Din 2880868 desitine (3150145 Ha), 1600000 de desitine (1744000 Ha), adică 21% sunt ocupate din toată suprafaţa. restul păşune. Ca plante de furaj, pe lângă

www.dacoromanica.ro

plantele moderne, trifoiul şi lucerna, cari în ultimul timp şi în Basarabia, ca şi la noi au luat o desvoltare foarte mare, se cultiva şi la 1895 şi se cultivă şi astăzi, *setaria italica*, mai cu seamă în Bugeac.

Dacă reducem la 100 diversele suprafeţe cultivate sau necultivate, repartizate pe judeţe, pentru toată Basarabia avem (Tabela 5):

TABELA 5.

No. curent	NUMELE JUDEŢELOR	La % Pământul de arătură	La % Păşuni	La % Vii	La % Păduri	OBSERVAŢII
1	Hotin	79.9	5.9	0.1	10.6	
2	Soroca . . .	84.7	6.1	0.5	3.9	
3	Bălţi	64.5	20.4	1.2	4.3	
4	Orhei	69.5	7.0	3.8	12.6	
5	Chişinău . . .	60.2	10.6	5.8	15.6	
6	Tighina . . .	66.0	23.4	3.0	3.9	
7	Cetatea Albă .	68.2	23.0	3.6	9.9	
8	Ismail şi Cahul	—	—	—	—	

Această tabelă, care ne arată repartizarea pământului Basarabiei, este pentru perioada anilor 1902—1911 inclusiv, şi cifrele din ea sunt luate şi reprezintă mediile acestor zece ani. Judeţul Ismail şi Cahul lipsesc negăsind pentru acest interval de timp asemenea date.

Dacă, de asemenea, din toate aceste date rusești va lipsi judeţul Cahul, aceasta se datoreşte faptului, că Ismailul, Cahulul şi Bolgradul, la ruşi formau un singur judeţ, Ismailul.

Luând în considerare perioada aceasta dela 1902—1911, vom putea vedea repartiţia diferitelor culturi şi în acelaş timp diferinţele de suprafeţele cultivate de marele şi micul cultivator. Culturile de toamnă în genere sunt făcute mai mult de proprietăţile mari, iar cele de primăvară de cele mici.

www.dacoromanica.ro

Grâul de primăvară aproape în toți anii este cultivat cu 50% mai mult pe mica proprietate. Cu grâul de toamnă este tocmai invers, cu $^1/_4$ aproape în toți anii, întrece suprafața cultivată la proprietarii mari pe cea cultivată la micii proprietari.

Dintre plante, cele ce joacă un rol mai mare pentru mica proprietate sunt orzul și porumbul, ambele fiind cultivate pe suprafețe foarte întinse de pământ.

Ovăsul, atât în această perioadă cât și mai târziu, este o plantă, care în cultura basarabeană joacă un rol secundar, fiind cultivat pe suprafețe de pământ relativ restrânse și aceasta din cauză, că aci el este înlocuit aproape pretutindeni cu orz, când este vorba de alimentarea vitelor. Cu toate acestea însă și el este în deajuns de întrebuințat și în Basarabia, pentru cai.

Luând media suprafețelor cultivate cu diverse plante, pe județe, pentru perioada dela 1902—1911, ne vom putea da seamă de raportul la %, pe județ și pentru Basarabia întreagă de suprafețele cultivate cu principalele plante agricole, cari se utilizează obișnuit în această provincie.

Dacă urmărim aceasta vedem, că secara reprezintă un minimum de cultură în județul Orhei, ridicarea nu se face treptat, ci din contra dela o medie de (21800 Ha) cât ar fi pentru Tighina, Chișinău, Hotin și Soroca se ridică deodată în Ismail la 65076 (70931 Ha) desitine. Această cultură pe scară relativ întinsă a secarei este în legătură cu terenul și cu clima mai uscată a regiunii, care favorizează desvoltarea acestei plante.

Dintre celelalte cereale orzul este acela, care are maximum de cultură în Cetatea Albă, el fiind o plantă de primăvară, fapt, care convine foarte mult locuitorilor acestei regiuni, de oarece climatul aci îl favorizează.

Privind în genere toate aceste culturi, putem observa, că ele sunt răspândite în toate județele pe suprafețe mult mai întinse de pământ de cât în Orhei și Chișinău. Aceste două districte ar reprezinta deci într'un grafic un minimum față cu Cetatea-Albă, care are un maximum de răspândire a plantelor cereale cultivate. Acest lucru trebue,

www.dacoromanica.ro

să-l punem în legătură cu prezența în aceste două județe a pădurilor pe suprafețe mai întinse și a viței de vie, ceeace făcu, ca suprafața terenului propriu pentru cultură, să se reducă.

Această suprafață cultivată cu diverse plante, în diferiții ani **ai perioadei 1902—1911** a dat producțiuni foarte variate dela județ la județ.

Producția nu merge în acelaș raport de creștere și descreștere cu suprafața cultivată; așa, de pildă, porumbul și grâul de toamnă de și în județele de nord sunt cultivate pe suprafețe mai mari de pământ, decât cum este cultivat orzul și grâul de primăvară, în Cetatea-Albă și Ismail, cu toate acestea producția celor d'intâiu este mai mare decât a celor din urmă.

Explicația economică rezidă în faptul, că în județele dela nord și mijloc, mai cu seamă în Hotin, Bălți și Chișinău, proprietatea mare are întinse suprafețe, pe cari face cultura acestor plante. In genere, nu numai în Basarabia dar chiar și în alte provincii românești sau străine, datele statistice ne arată acest fapt de creștere a producției pe marea proprietate față de proprietatea mică, și aceasta din două motive:

1. Din cauza perfecționării inventarului mort.

2. Din cauza superiorității celui din urmă din factorii principali, agricoli, capacitatea profesională.

Minimum din județele Orhei și Chișinău corespunde de altfel cu minimum de suprafață cultivată cu cereale și alte plante agricole din aceste județe.

Din diverse statistici, ca chestie de amănunt, mai putem vedea, că creșterea și descreșterea suprafeței și a cantității de producție prezintă variațiuni absolute, cari sunt mai puțin pronunțate pentru județele Hotin, Soroca și Bălți, mai cu seamă, când este vorba de suprafață; și foarte pronunțată pentru Chișinău, Tighina, Cetatea-Albă și Ismail.

Hotinul este *districtul*, care se deosebește de Soroca și Bălți, pentrucă atât ca suprafață de cultură, cât și ca producție, aproape pentru toate plantele, vine mai jos.

www.dacoromanica.ro

Luând în seamă statisticile ruseşti dela 1905 încoace, putem împărţi Basarabia în trei regiuni:

1. Regiunea de nord cu judeţele Hotin, Soroca şi Bălţi;

2. Regiunea de mijloc cu judeţele Orhei şi Chişinău.

3. Regiunea de sud cu judeţele Tighina, Cetatea-Albă şi Ismail.

Primele regiuni, de nord şi de sud, sunt caracterizate printr'o cultură pe suprafeţe mai întinse şi printr'o mai mare producţie; pe când regiunea de mijloc formată din judeţele Orhei şi Chişinău, după cum am zis, este caracterizată printr'un minimum de producţie şi suprafaţă pentru aproape toate plantele.

Grâul de toamnă, care are un minimum în judeţul Chişinău, se urcă în Tighina, ajunge un al doilea punct culminant în Cetatea-Albă, pentru ca apoi, să fie în scădere în Ismail.

Producţia acestei plante din Tighina şi Cetatea-Albă nu este în proporţie cu ridicarea suprafeţei, căci producţia ar fi putut, să fie cu mult mai mare. Pe lângă cauza amintită mai sus, ar mai fi pe de o parte încă şi solul, iar pe de altă parte cantitatea de apă, ce cade şi care pentru sudul Basarabiei este mai mică decât pentru nord.

Se ştie de altfel, că grâul atât cel de toamnă cât şi cel de primăvară are nevoe în perioada de germinaţie de un pământ puţin mai jilav, pe care în nord îl poate găsi, unde în mijlociu cad până aproape de 600 milimetri de apă pe an.

Secara este planta, care prezintă pentru întreaga Basarabie variaţiuni foarte mici dela district la district; numai în sud, în judeţul Ismail, se vede o bruscă ridicare de suprafaţă cultivată, ce corespunde cu maximum de producţie. Terenul din sudul provinciei fiind cu un sol şi subsol mai bogat în nisip, este mai bun pentru dezvoltarea acestei plante, căci este un sol mai slab, şi se ştie, că dintre gramineele cultivate, secara şi orzul sunt cele mai puţin pretenţioase faţă cu constituţia pământului, putându-se dezvolta şi pe soluri mai slabe.

www.dacoromanica.ro

Ovăsul este o plantă, care poate fi socotită ca venind în al treilea ordin, cu fluctuațiuni de creștere și descreștere a suprafeții și producției aproape neînsemnate.

Se observă și la dânsul un maximum de producție în nord și în sud, care corespunde de altfel în primul loc cu constituția solului.

Dacă trecem dela perioada celor 10 ani, 1902—1911, se vede cum curbele grâului de toamnă și a celui de primăvară plecând aproape una de alta, se îndepărtează apoi, grâul de toamnă mergând spre creștere aproape treptată, iar cel de primăvară spre descreștere ajungând un minimum de cultură în 1916 cu o suprafață totală de 65533 desitine (71430 Ha.); pe când cel de toamnă prezintând un maximum în 1914 (526050 de desitine sau 573394 Ha.), se scoboară foarte puțin apoi, și treptat, ajungând în 1916 la 480436 desitine sau 523675 Ha.

Orzul este planta, care în 1915 și 1916 ajunge maximum de dezvoltare.

In 1902 această cereală se găsește cultivată pe o suprafață de 275440 desitine sau 300229 Ha. Cultura ei merge treptat crescând, prezintă diminuare de creștere în 1906, din cauza războiului ruso-japonez și apoi o creștere treptată și continuă până la 1910, când are iarăși o descreștere dela 571536 de desitine (622974 Ha.) la 545970 desitine (595107 Ha.), și apoi o creștere treptată și continuă, până ajunge maximum, de care am amintit, în 1915 și 1916.

De observat este, că pentru cultura multor plante, anul 1905 reprezinta o perioadă de criză, din cauză că, asupra acestui an s'a resfrâns neapărat influința războiului Rusiei cu Japonia.

Numai unele plante, cum este secara de toamnă și grâul de primăvară prezintă o mică urcare în acest an.

Cartoful, cu toată criza economică produsă de războiul actual, cu toate acestea el se menține, prezintând cam o medie de 19000 de desitine în 1913, 1914 și și 1915; în 1916 însă și cultura cartofului suferă o scădere simțitoare, scoborându-se dela 19539 desitine (21297

www.dacoromanica.ro

Ha.), cât a fost în 1915, la 11145 desitine (11148 Ha.) în 1916.

Acesta este un lucru extrem de important, de oarece se ştie, că făina de cartof amestecată cu cea de grâu constitue un aliment de prima categorie, fapt, ce a fost experimentat pe o scară foarte întinsă şi înainte, dar mai cu seamă acum, în timpul războiului, în Germania. Această făină era amestecată cu făină de orz şi cu o mică parte de făină integrală de grâu şi dată astfel în consumaţie.

Cartoful este o plantă necesară, şi dacă anul acesta am avea cantităţi suficiente la dispoziţie, am putea uşor înlocui până la un punct făina de grâu, care lipseşte de pe piaţa noastră. Această criză de grâu, în care ne aflăm, a provenit pe de o parte din cauza însămânţării nesuficiente; iar pe de alta, din cauza secetei, care pe unele părţi a ars sămănăturile cu desăvârşire.

Plantele textile prezintă de asemeni o descreştere mergând dela 1911 la 1916, căci pe când la cânepă găsim în 1912 o suprafaţă cultivată de 8292 desetine (9038 Ha.), în 1916 găsim numai 799 desetine (870 Ha.). Şi acest fapt este datorit la două împrejurări: în primul loc, din cauza războiului, braţele de muncă s'au împuţinat, aşa încât parte din ogoare au rămas nelucrate; iar în al doilea loc, din cauză, că în acest timp o bună parte din populaţie fiind îmbrăcată cu materii importate, de lână sau bumbac (pe comptul Statului), nu s'a simţit nevoie absolută de aceste plante textile, inul şi cânepa, spre a fi cultivate şi transformate în material de îmbrăcăminte.

Dacă în Basarabia, ca şi în restul ţării de altfel, ar exista o industrie casnică pe mica proprietate, cu nevoia de pânzeturi, de care se simte acum, s'ar putea face faţă cel puţin în parte acestei mari necesităţi, şi s'ar înlătura specula neomenoasă, ce se face cu materialul de îmbrăcăminte, de către negustorii străini.

Producţiunea acestor plante agricole, în ultima perioadă, 1911—1916, pentru unele din ele se menţine, pentru cele mai multe însă scade, scădere, care de altfel

www.dacoromanica.ro

este în legătură cu micşorarea suprafeţii de cultură a diverselor plante agricole.

Producţiunea *Grâului de toamnă* vedem, că merge crescând puţin, până în anul 1913, când ajunge un maximum de 440 milioane de kgr. De aci ea scade aproape brusc, şi această scădere se accentuiază încă mai mult cu cât ne apropiem de anul 1918, când ajunge un minimum de 71255712 kgr.

Scăderea aceasta bruscă este în legătură nu atât cu micşorarea suprafeţii de cultură, ci cu împrejurările economice foarte critice produse de grozava secetă, ce a fost în anul 1918, în Basarabia. La această micşorare mai intervine încă şi faptul, că din considerente politice uneori, alteori din motive pur egoiste locuitorii nu au voit, *să declare întreaga lor producţiune, decât cu foarte multă greutate din cauza fricei, ce o aveau de rechiziţii.*

Convingerea noastră este, că în Basarabia mai este încă cel puţin o optime sau o şesiune din producţiune, care a fost ascunsă şi care nu a fost declarată celor însărcinaţi cu facerea recensământului.

Iată deci cauzele, cari au făcut, ca producţiunea grâului şi în general a tuturor plantelor, să fie aşa de mică în anul 1918.

Pe când în anii ceil'alţi aveam aci o producţie de grâu de toamnă, ce varia între 800—1000 kgr. la hectar, în anul acesta (1918) nu avem decât o cantitate de 115 kgr. la hectar.

După rapoartele, pe cari le-am primit, a rezultat, că au fost numeroase regiuni în vara trecută, unde nu s'a putut recolta absolut nimica, de oarece recolta a fost arsă cu desăvârşire din cauza secetei. Aşa, s'a întâmplat în judeţul Cahul, în judeţul Chişinău şi în judeţul Bălţi, pe unde în multe locuri nici paele nu s'au putut face, necum sămânţa.

In ceiace priveşte grâul de toamnă, în judeţul Cetatea Albă, deşi şi aci în cantitate insuficientă, cu toate acestea s'a produs ceva mai mult, de oarece am scos o cantitate de 28400816 kgr. de pe o suprafaţă de 137359 Ha, ceiace revine la 206 kg. la Ha; apoi vine Ismailul,

www.dacoromanica.ro

cu o producție de 9638816 kgr. de pe 49687 Ha; Orheiul cu 9049680 kgr. de pe 127747 Ha; Soroca cu 7450416 kgr. de pe 70562 Ha; Tighina cu 6292896 de pe 76630 Ha; Bălți cu 5198896 kgr. de pe 63296 Ha; Chișinău cu 3057936 kgr. de pe 32651 Ha, și cel din urmă, ce prezintă minimum de producție anuală din 1918 este Cahulul cu 2134688 kgr. de pe 28489 Ha.

Dacă judecăm după cantitatea obținută la hectar, vedem, că cel mai rău stă județul Orhei, unde s'a obținut o medie numai de 82 de kgr. la Ha, de oarece acolo a fost cultivată o suprafață mult mai mare de teren. Pentru celel'alte județe media se învârtește între 90—120 kgr. afară de Ismail și de Cetatea Albă, cari au 193 și 206 kgr. de producție la Ha.

In general, deci, grâul de toamnă se prezintă în condițiuni foarte slabe în Basarabia, și de aceea pe lângă consumația internă a populației mai trebue încă adusă o cantitate destul de mare pentru sămânță, căci în toamna anului 1918 prețurile la grâu fiind, aci, enorm de ridicate, foarte mulți dintre proprietari s'au lăcomit a încasa câștiguri mari negândindu-se de loc la necesitățile de sămânță, de care aveau nevoe pentru primăvara anului curent.

Grâul de primăvară în ultima perioadă de ani prezintă în ceiace privește producțiunea o descreștere treptată, și un paralelizm cu secara. La ambele plante se vede o ridicare de producțiune în anul 1913, și apoi cu mici variațiuni o scoborâre treptată până în 1918.

Pentru grâul de primăvară micșorarea de producție merge aproape direct cu micșorarea de suprafață cultivată, și comparând această suprafață cultivată cu grâu de toamnă, vedem, că acesta din urmă merge crescând; așa că producția grâului de toamnă o putem considera pentru această perioadă ca invers proporțională față cu suprafața.

Pe când în alți ani și dela grâul de primăvară se obținea între 800—900 de kgr. de sămânță la Ha, în anul 1918, am căpătat numai 94, căci pentru întreaga

www.dacoromanica.ro

provincie am căpătat o producție de 10335072 kgr. de pe o suprafață de 108886 Ha.

Judecând pe județe vedem, că și în anul acesta s'a cultivat mai mult această plantă în sudul Basarabiei și mai puțin în nord. Așa, de pildă, găsim în primul loc Ismailul cu 5045120 kgr. de pe 28732 Ha; Tighina cu 2333504 kgr. de pe 32309; Cetatea Albă cu 1898080 kgr. de pe 25702 Ha; Cahulul cu 659648 kgr. de pe 9964; Soroca cu 234400 kgr. de pe 3735 Ha; Bălți 249840 kgr. de pe 2752 Ha; Chișinău cu 194400 kgr. de pe 3177 și Orhei 152712 kgr. de pe 2516 Ha.

Considerând din punct de vedere a producției la hectar, găsim, că cea mai mare producție a fost la Ismail, de 175 de kgr. și cea mai mică la Cahul, de 54 kgr. la hectar. Pentru întreaga provincie avem o medie de 97 kgr. la hectar, ceiace este enorm de puțin.

Secara am zis, că păstrează un paralelizm în ceiace privește producțiunea, cu grâul de primăvară, în ultimii ani. Comparând însă curba producției cu a suprafeții de cultură a acestei plante găsim, că producția prezintă o scădere considerabilă, cu cât ne apropiem de anul 1918, pe când suprafața de cultură nu merge în acelaș raport; căci, în adevăr deși scăzută în 1918, cu toate acestea este mai ridicată decât în 1915, și pe când în 1915 am avut o producție totală de 145 milioane kgr. în 1918 nu avem decât 23 milioane în cifră rotundă (23203184 kgr. de pe o suprafață totală de 177316 Ha). Repartizată pe județe producția și suprafața cultivată ar fi:

Jud. Ismail . .	5691280	kgr. de pe	24877	Ha, sau	228	kgr. la 1	Ha.
„ Cetatea Albă	5635008	„	28579	„	193	„	
„ Tighina .	2673248	„	25977	„	118	„	
„ Cahul . .	2218320	„	32090	„	66	„	
„ Chișnău .	2114576	„	21710	„	106	„	
„ Orhei . .	2076080	„	29732	„	83	„	
„ Bălți . . .	1974864	„	16171	„	122	„	
„ Soroca . .	999808	„	9180	„	118	„	
Total . .	23203184	„	177316	„	130	„	

Această producție este de asemeni foarte redusă

www.dacoromanica.ro

faţă cu ceil'alţi ani, căci pe când în perioada dela 1911—1915 a rezultat între 900 şi 1200 kgr. în mediu, recoltă la hectar, în anul 1918 nu avem decât un maximum în Ismail de 228 kgr., în celelalte judeţe, produsul fiind cu totul micşorat.

Din cauza aceasta, şi pentru secară ca şi pentru celel'alte plante, se simte nevoia de a se cumpăra sămânţă din alte părţi, pentru ca să se poată cultiva această plantă în anul viitor pe deoparte, iar pe de alta, să se poată satisface necesităţile de hrană, urgente ale populaţiei.

Orzul. Producţiunea plantei prezintă foarte mari variaţiuni dela an la an. Găsim un maximum în 1913, de unde producţia se scoboară considerabil în 1914, trecând dela 772 milioane de kgr. la 330 milioane. Producţia se ridică din nou în 1915 până la 587 milioane kgr. pentru, ca să scadă mai considerabil în 1918, la 61 milioane în cifră rotundă.

Comparând producţia plantei cu suprafaţa de cultură, vedem, că pe când în 1913, 1914 şi 1915 suprafaţa se menţine la 765 mii de hectare în mediu, în 1918 ea scade brusc la 603 mii de hectare. Imprejurările economice şi mai cu seamă cele sociale, cari s'au petrecut în Basarabia, la începutul anului 1918 justifică destul de bine cauza, pentru care s'a făcut micşorarea suprafeţii de cultură pentru orz şi pentru porumb. Insă descreşterea de suprafaţă nu este de loc proporţională cu descreşterea de producţie, aceasta din urmă fiind mult mai mare, şi explicaţiunea o găsim în faptul, că şi culturile de orz ca şi celel'alte culturi au fost complect arse de soare.

Astăzi, cantitatea de orz, ce se găseşte în Basarabia, este foarte redusă, aşa încât locuitorii nu pot, să hrănească vitele, pentrucă în multe sate ţăranii macină la râşniţă sămânţa de orz, pe care o amestecă cu făina de porumb sau de secară, şi o întrebuinţează pentru hrana lor şi a familiilor.

In 1918, au fost cultivate cu orz şi orzoaică în

www.dacoromanica.ro

întreaga Basarabie o suprafață totală de 603271 Ha, cari au dat o producție de 61413392 de kgr.

Repartizată pe județe suprafața și producțiunea ar fi următoarea:

Jud.	Bălți	a dat producție	8634784	kgr. de pe	66268	Ha. sau	142	kgr. la 1 Ha.
„	Ismail	„	14515680	„	118876	„	122	„
„	Cetatea Albă	„	21647104	„	161861	„	133	„
„	Soroca	„	6157848	„	55859	„	126	„
„	Tighina	„	4484608	„	73786	„	82	„
„	Cahul	„	2327744	„	66746	„	35	„
„	Orhei	„	1479360	„	46765	„	43	„
„	Chișinău	„	807264	„	25506	„	54	„
	Total	„	61413392	„	603271	„	101	„

Din acest tablou se vede, că în sud estul Basarabiei, în 1918 producția a fost mai bună decât în rest, din punct de vedere a cantității totale, cu toate acestea însă, judecând după proporția la Ha, găsim, că județul Bălți stă cel mai sus cu 142 de kgr. iar Cahulul cel mai jos cu 35 kgr.

Porumbul. Este planta, care cu neînsemnate variațiuni prezintă o descreștere continuă și în suprafață și în producțiune dela anul 1911 mergând către 1918. Descreșterea se explică prin avântul, pe care l'a luat și în Basarabia, ca și în Moldova, cultura gramineelor păioase, și care în ultimii ani, mai cu seamă, a înlocuit mult pe a gramineelor prășitoare. Această cultură de păioase a început a fi făcută pe o scară mai întinsă și de micul cultivator, pe lângă cultivatorul mare, care seamănă suprafețe foarte întinse numai cu orz, grâu și secară de primăvară și de toamnă.

Inlocuirea porumbului s'a făcut și se face cu plante păioase, pentrucă aceste din urmă cer o muncă mai mică, și apoi prețul produsului pe piață este mai mare.

Pentru porumb maximum de cultură a fost în 1911, când s'au însămânțat 769502 hectare, și care conrespunde cu maximul de producție, pentrucă în acel an s'au scos 1057 de milioane de kgr. Producția descrește apoi în anii următori afară de anul 1914, când prezintă o mică

www.dacoromanica.ro

urcare, pentruca apoi să cadă continuu şi brusc până în 1918, când prezintă 158727760 kgr. recoltate de pe o suprafaţă de 600452 Ha, ceiace revine la 264 kgr. la Ha.

In timpii normali producţiunea era mult mai mare, şi ea varia între 1000—1800 kgr. la Ha.

Faţă cu celel'alte plante, porumbul se prezintă ceva mai bine în 1918, şi aceasta datorită ploilor căzute, în Basarabia, în a doua jumătate a verii. Dacă aceste ploi n'au ajutat mai mult la formarea bobului, ele au ajutat însă ceva la dezvoltarea tulpinii, aşa că, cu ajutorul cocenilor de porumb mulţi cultivatori vor putea cu oarecare chibzuinţă, să poată eşi din iarnă cu vitele lor.

Dacă cantităţile de porumb actualmente disponibile în Basarabia poate sunt mai mici, decât cum ar trebui, să fie aceasta se datoreşte, ca şi pentru grâu şi orz, numeroaselor contrabande, cari s'au făcut, şi, de şi mai greu, cari se mai fac încă, cu diferitele materii prime agricole de către fel de fel de samsari evrei, ruşi sau rusificaţi, trecându-le Nistrul, în Ukraina.

Pe piaţa Odesei, unde toate felurile de produse sunt de patru, cinci ori mai scumpe, ca aici, pentru moment preţurile fiind aşa de ridicate, acest lucru a surâs mult tuturor acelora, cari au căutat, să lucreze spre propriul lor profit în contra intereselor noastre, aşa că ei nu s'au gândit deloc la faptul, că prin trecerea mărfurilor dincolo, înfometează complect Basarabia.

Nici porumbul, din cauza micii sale cantităţi şi a nevoilor, ce se simt pentru alimentaţia populaţiei nu poate, să fie întrebuinţat, cum ar trebui, pentru vite, ca să li se menţină rasa printr'o bună nutriţiune.

Cocenii însă sunt întrebuinţaţi chiar şi pentru cai, şi credem, că vor putea, să ajungă până la păşunea viitoare. Din cauza lipsei totale de nutreţ suficient va fi foarte greu de făcut arăturile de primăvară cu nişte vite atât de slabe, ca cele, cari vor eşi din iarna anului acestuia.

www.dacoromanica.ro

Repartizată cultura de porumb pe județe, o găsim:

Jud. Soroca,	având	24067632	kgr. de pe	68435	Ha, sau	486	kgr. la	1 Ha.
„ Chișinău . .	„	22830096	„	53063	„	499	„	
„ Tighina . .	„	29817456	„	86222	„	486	„	
„ Bălți . . .	„	36773248	„	82666	„	634	„	
„ Orhei . . .	„	16090496	„	108573	„	376	„	
„ Ismail . . .	„	14872400	„	64280	„	231	„	
„ Cetatea Albă	„	9620064	„	75818	„	181	„	
„ Cahul . . .	„	4656368	„	61395	„	122	„	
Total .	„	158727760	„	600452	„	264	„	

In fruntea tuturor județelor vine din punct de vedere al cantității totale, județul Bălți cu 36773248 de kgr, socotit pe 634k gr. la ha.

Minimul de producție îl găsim în Cahul, unde s'a căpătat numai 4656368 kgr., cu o producție de 122 kgr. la Ha, și care reprezintă minimum pentru porumb dintre toate județele Basarabiei.

Ca o concluzie generală pentru această plantă este, că producția sa a fost mai mare în nordul și în mijlocul provinciei și mai mică în sudul ei.

Ovăsul. După cum am mai amintit se cultivă pe suprafețe mai puțin întinse în Basarabia. Din punct de vedere al producției, păstrează mai mult sau mai puțin o normală, de aproximativ 80000000 kgr. pentru anii 1911—1915; producția scade însă brusc în 1918 la 8971040 kgr. recoltate de pe o suprafață de 108996 Ha, ceeace revine la 82 kgr. la Ha.

Suprafața cultivată în 1918 reprezintă față cu anii 1911—1915 un maximum, care a dat un minimum de producție; așa că producția pentru 1918 a mers în raport indirect cu suprafața.

Cantitățile de ovăs, deci, în Basarabia sunt cu totul reduse în anul acesta, așa că porția, ce va trebui să se dea animalelor va trebui micșorată cel puțin de 9 ori, ceeace face ca majoritatea cailor sau altor vite, să nu primească nimic.

Cantități destul de însemnate de ovăs și orz au fost rechiziționate pentru armatele noastre și pentru armatele germane. Pentru aceste din urmă, mai cu seamă, din sudul Basarabiei. Din cauza aceasta în foarte multe părți,

www.dacoromanica.ro

chiar pe la ferme, în Basarabia, vitele sunt hrănite numai cu pae de cereale, dacă sunt şi acelea disponibile.

Repartizată producţia şi suprafaţa de cultură pe judeţe, avem:

Jud.	Cetatea-Albă,	având	3835120	kgr.	de	pe	27352	Ha.,	sau	140	kgr.	la Ha.
„	Soroca	„	2707216	„	„	„	11017	„	„	266	„	„ „
„	Orhei	„	2469584	„	„	„	26324	„	„	93	„	„ „
„	Bălţi	„	1338632	„	„	„	9034	„	„	162	„	„ „
„	Ismail	„	977984	„	„	„	7578	„	„	129	„	„ „
„	Chişinău	„	1215168	„	„	„	9589	„	„	157	„	„ „
„	Cahul	„	386856	„	„	„	8827	„	„	160	„	„ „
„	Tighina	„	274600	„	„	„	9265	„	„	54	„	„ „
	Total	„	8971040	„	„	„	103996	„	„	70	„	„ „

Dintre toate judeţele deci, în Cetatea-Albă s'a produs cea mai mare cantitate de ovăs recoltată de pe cea mai mare suprafaţă cultivată.

Mai bună cultura poate fi considerată însă în Soroca, unde, am căpătat 266 kgr. la 1 Ha.

Toate celelalte plante agricole, în 1918 sunt de asemeni în cantităţi mai mici faţă cu ceilalţi ani, 1911—1918.

Aşa, de pildă *cartoful*, care este o plantă foarte principală, şi care şi în Basarabia a fost cultivată pe suprafeţe în deajuns de mari în perioada celor cinci ani, variind între 12000 şi 21000 de hectare, de şi în 1918 a fost cultivat pe o suprafaţă de 17455 Ha, cu toate acestea n'a dat decât o producţie de 20000000 de kgr. faţă cu 170 de milioane cât s'a recoltat în 1915 de pe 13240 Ha (12148 desitine) numai.

In 1918 pe judeţe, cantitatea cea mai mare, ce s'a obţinut, a fost în Chişinău, unde am avut o recoltă de 10912272 kgr. culeasă de pe 1802 Ha, iar cea mai mică a fost în Cetatea-Albă, de 824304 kgr., de pe 2433 Ha.

Cât priveşte pentru Ismail datele nu sunt complecte, de oarece nu ni s'a răspuns de pe la toate comunele.

Dintre plantele celelalte, cari s'au cultivat în Basarabia, în 1918, toate au dat o producţie extrem de mică din cauza secetei, aşa că mai pentru toate şi în toate părţile este nevoe, să aducem sămânţa din alte părţi.

Legumele, cum este *ceapa*, *varza*, *zarzavatul* au da

www.dacoromanica.ro

producțiuni anul acesta, cari variază pentru întreaga provincie între 900 mii și 8 milioane de kgr. în cifră medie. In comparație cu celelalte plante de cultură mare, legumele au dat o producție ceva mai ridicată, și în genere așa s'a petrecut cu toate plantele, cu vegetație mai lungă, pe cari le-a prins ploile din a doua jumătate a verii, și pe cari tot le-a mai îndreptat puțin.

Unele dintre ele însă, cum a fost sfecla, care de cu primăvară a fost atinsă foartea greu din cauza secetei, nu s'a putut dezvolta, așa că nici ploile, cari au venit în urmă nu au mai avut nici-o influință, și din cauza aceasta nu s'a făcut, iar pe de altă parte nefiind nici sămânță din anul trecut, trebue de adus pentru sămănăturile curente, din primăvară, semințe din alte părți.

Plantele textile, prezintă de asemeni o descreștere, care se manifestă și în anii precedenți lui 1918. Această descreștere merge de la 1911 către 1918, căci pe când la cânepă, în 1912 găsim o suprafață cultivată de 8292 desitine (9038 Ha.), la 1916 găsim numai 799 desitine (871 Ha). In 1918 însă pentru această plantă suprafața de cultură crește fără a crește însă și producțiunea.

Inul descreștе însă mult în ceiace privește suprafața de cultură, în 1918, căci pe când în 1915 avem 2272 Ha. cultivate cu in în 1918 nu avem decât 500 Ha. dintre cari 397 Ha. cultivate cu in pentru sămânță și numai 103 Ha. cultivate cu in pentru fuior. Inul pentru sămânță a produs 54832 de kgr., iar cel pentru fuior 11231 kgr.

Pășunile și fânețele naturale, în timpurile vechi erau răspândite pe suprafețe foarte întinse de pământ, ocupând împreună cu pădurile $^3/_4$ din toată suprafața Basarabiei. Aceste pășuni favorizau și favorizează încă și astă-zi cultura numeroaselor vite, cari se găsesc aci.

Totu-și pe măsură ce numărul locuitorilor a crescut, pășunile și fânețele s'au îngustat foarte mult, pentrucă s'a mărit în schimb suprafața cultivată cu diverse plante agricole. Din cauza acestui din urmă fapt s'a micșorat și întinderea viilor.

După o statistică rusă din 1914 găsim în Basarabia

www.dacoromanica.ro

69261 desitine (75494 Ha.) de fânaţ şi 416413 desitine (453890 Ha) de păşune, adecă cam 10.3% din suprafaţa totală a Basarabiei.

In livezile inundabile se găsesc 19617 desitine (21372 Ha), iar în cele neinundabile 33645 desitine (36673 Ha), sau, în total 53262 desitine, ceiace face 58056 Ha.

Producţia livezilor inundabile a fost de 2914400 de puzi (46630400 kgr.), iar acelor neinundabile de 4808400 puzi (76934400 kgr.). In total s'au produs 7722800 puzi, sau 123564800 kgr., ceiace face 12356 vagoane. Socotind la desitină, atunci avem pentru prima categorie 148 puzi, (2368 kgr), iar pentru a doua 142. (2272 kgr.). In mediu deci 145 puzi sau 2320 kgr. fân pe hectar.

In 1918 fâneţele arficiale şi trifoiştile împreună cu fâneţele naturale au ocupat 36280 Ha, de pe cari s'a putut recolta ceva, şi a cel ceva este foarte puţin, căci se reduce numai la 11066720 kgr. sau în total aproximativ 1106 vagoane, adecă aproape de 10 ori mai puţin de cât s'a produs în alte vremuri.

La acestea, trebue să mai adăugăm încă vreo 2200000 de kgr. de iarbă, care s'a obţinut din păşunile naturale aproximativ, ceiace ar face vre-o 13 milioane de kgr. de furaj în termen mediu, pe care puteam compta în toamna anului 1918.

Din cauza arşiţei solare, în judeţele din sudul Basarabiei şi în cele de pe marginea Prutului terenul era roş aproape, din cauza tulpinilor de plante din fâneţe şi păşunile naturale roase de vite, şi în special de oi, şi arse de soare.

Pentru motivul, că în anul 1918 fâneţele şi păşunile nu conrespundeau necesităţilor de hrană pentru animale, de aceea, pentrucă de pe cele mai multe câmpuri cultivate nu s'a putut recolta nimic, de aceea vitele au fost date pe foastele lanuri, unde se hrăneau atât cu paele cerealelor, cât mai cu seamă, cu plantele, ce rămăseseră încă verzi; şi cari cresc de obiceiu alăturea cu cele cultivate, prin lanuri.

Paele de grâu, cari altădată, în tocmai ca şi la noi,

www.dacoromanica.ro

nu aveau absolut nici-o importanță, ci serveau numai ca așternut pentru animale, anul acesta, însă, se vând cu preț foarte ridicat, căci costă până la 32 de lei un pud, adecă 16 kgr; fânul costând 40 lei un pud, așa încât, astă-zi pe piața Basarabiei costă 2 lei un kilo de pae si mai mult ca 2 lei un kilo de fân, ceva ne mai auzit în analele economice ale unui stat.

La toate acestea, bine înțeles, contribue faptul, că producția a fost mică, iar numărul vitelor comparativ mare, totuși acest lucru încă nu poate explica în de ajuns prețurile exorbitante de pe piața basarabeană, și pe lângă dânsul trebue, să vedem încă și marea speculă, care se face de rău voitori, cari caută, să profite din cel mai mic lucru, fără se muncească.

Pădurile

In Basarabia pădurile, după cum am mai amintit și în altă parte erau mult mai răspândite decât astăzi. Erau renumiți codrii Bâcului, formați din păduri virgine, cari numai foarte puțin erau exploatate, și lemnul era trecut peste Nistru, în Gubernia Podoliei și Hersonului, în regiuni, cari erau lipsite de lemn. Se făcea în modul acesta, în timpurile vechi, un întins comerț cu lemne, cari constituiau un mare izvor de bogăție națională: Astăzi, însă, multe din acele păduri s'au tăiat, aproape fără nici o socoteală, așa că din această pricină și clima Basarabiei este o climă mult mai uscată decât cum era în trecut pe de o parte, iar pe de altă parte s'a micșorat mult această bogăție naturală, pe cari o formau aceste păduri, ce ocupau mai mult nordul și mijlocul Basarabiei.

Și astăzi găsim reminiscențe ai acelor codri, răspândiți prin aceleași regiuni ale provinciei ca și în trecut, dar cari sunt foarte reduși și constituiți în genere din esențe tinere, cari în pădurile particulare nu ajung mai mult ca 60 de ani, de vârstă; numai în pădurile, ce au aparținut Statului și unor mănăstiri, unde nu s'a

www.dacoromanica.ro

făcut decât o tăere ceva mai cu socoteală, numai acolo mai găsim încă arbori, cari să ajungă până la vrâsta de 120 de ani cel mult.

In sudul Basarabiei păduri nu se găsesc decât pe ici, pe colo presărate câte una, două printre cele lanuri şi câmpii fără sfârşit ale Bugeacului. In această regiune, prin mlaştinile bălţilor şi pe malul Dunării găsim ceva păduri de salcie sau plop, dar şi din acestea multe au fost tăiate pentru ars, mai cu seamă în anii cești din urmă, când din cauza evenimentelor, circulaţia trenurilor n'a fost normală, aşa că nu s'au putut aduce lemne din România, din Podolia, sau din nordul Basarabiei.

Există chiar o mare diferinţă între suprafaţa, ce o aveau pădurile la 1896 şi cele ce o au la începutul anului 1919; şi dacă considerăm pe judeţe, găsim următoarele date:

JUDEŢELE	Suprafaţa pădurilor la 1896	Suprafaţa pădurilor în 1919
Hotin	50470 Ha.	46893 Ha.
Soroca	27683 „	19076 „
Bălţi	24634 „	22442 „
Orhei	26315 „	52821 „
Chişinău	84936 „	59125 „
Tighina	30197 „	23525 „
Cetatea-Albă	2289 „	5580 „
Ismail şi Cahul	47 „	19894 „
Total	276581 „	249356 „

Judecând după acest tablou situaţia actuală a pădurilor din Basarabia vedem, că ele sunt în descreştere pentru, că în timp de 23 de ani s'au tăiat complect fără a se înlocui, păduri pe o suprafaţă de 27195 de hectare, ceeace revine la 1236 ha pe fiecare an.

Dintre judeţele, cari au perdut în ultimii 23 de ani mai multă suprafaţă de pădure vine în primul rând Chişinăul, unde s'a tăiat în mediu cam 30000 de ha pădure. Se explică acest lucru, pe de o parte din cauza necesităţilor oraşului Chişinău, care este destul de mare şi prin urmare cu necesităţi de lemn destul de multe, şi

www.dacoromanica.ro

apoi din cauza căii ferate şi a celor câţiva kilometri de şosea, pe care îi are acest judeţ, şi cari lipsesc în celelalte judeţe.

Transportul s'a putut, deci, mai lesne face pe deoparte cu drumul de fer, iar pe de alta pe drumurile celelalte pentru căruţe, şi cari în acest judeţ sunt câteva pietruite.

După Chişinău, vedem, că din Soroca iarăşi s'au tăiat pădurile pe o suprafaţă de aproximativ 8000 de Ha, şi acest lucru se explică pe de o parte din cauza exportului, care s'a făcut în Ukraina, iar pe de alta din cauza înlesnirei de a transporta lemnul din pădurile tăiate de pe mal, pe apa Nistrului, şi a-l duce la vale până în Liman, pentru a fi apoi încărcat în vase, în port la Cetatea-Albă sau la Ovidiopol şi de aci transportate la Odesa sau în alte părţi.

In judeţele Ismail şi Cetatea Albă s'au făcut câteva împăduriri în timpul din urmă, din cauza aceasta suprafaţa pădurilor a crescut, creşterea însă nu compensează deloc pierderea provenită prin tăerea din celelalte părţi ale Basarabiei.

Socotite după vrâsta arborilor, cele mai mari păduri au arbori dela 5—10 ani, şi aci găsim un maximum pentru judeţul Orhei, unde acest fel de păduri ocupă o suprafaţă de 17607 hectare, şi un minimum pentru Cetatea Albă, unde ele ocupă numai 5580 Ha.

Păduri cu arbori, ce au între 10—30 de ani găsim mai multe în judeţul Orhei, unde ele au întindere de 35215 ha. şi mai puţine în judeţul Cetatea Albă, unde au numai 3720 ha.

In fine păduri cu arbori mai bătrâni ca 30 de ani găsim în judeţul Hotin pe o întindere 3270 ha; în Soroca pe 1099 de ha.; în Chişinău pe 8175 ha. şi în Ismail şi Cahul pe 1090 ha.

In total, pentru întreaga Basarabie, păduri cu arbori dela 5—10 ani avem pe întindere de 78919 ha; cu arbori dela 10—30 de ani pe întindere de 157847 ha, iar cu arbori mai bătrâni ca de 30 de ani pe întindere de 13625 ha.

www.dacoromanica.ro

Socotind pe județe, la %, proporția acestor păduri și făcând comparație între perioada 1902—1911 și între anul 1918, cu privire la răspândirea pădurilor față cu suprafața totală a solului, găsim următoarele date:

Județele:	Raport la % pentru per. 1902—1911	Raport la % pentru 1919.—
Hotin	10.6%	11.1%
Soroca	3.9%	3.8%
Bălți	4.3%	4.0%
Orhei	12.6%	11.1%
Chișinău	15.6%	14.3%
Tighina	3.9%	3.8%
Cetatea Albă	0.9%	0.6%
Ismail	—	—
Total	7.4%	6.9%

Prin urmare vedem deci, în toate părțile raportul este mai mare al pădurilor față de întinderea totală a solului, afară de Hotin și Cetatea Albă, unde observăm o mică ridicare.

In ceia-ce privește repartizarea diverselor categorii de păduri după felul proprietarilor găsim, că cele mai multe păduri le dețin particularii, cari posedă 160775 ha; apoi vin Mânăstirile străine, cari posedă 45780 ha; tovărășiile țărănești cu 26705 ha; statul, cu 11137 ha. și Mănăstirile naționale, cu 4955 ha; ceiace face un total general 249356 ha.

Ca chestiune generală, după o socoteală, ce am făcut'o, s'au tăiat în Basarabia în timpul perioadei dela 1873—1919, 92258 ha. de pădure sau în cifră rotundă 100000 de ha. în mod definitiv, fără a se mai replanta.

Și pentru această provincie, ca și pentru oricare alta, este absolută nevoe de conservarea și tăerea sistematică a pădurilor după anumite planuri, pentruca ele să nu se distrugă. Pe de altă parte va trebui, să căutăm, ca pentru calea ferată, să se întrebuințeze țițeiu sau păcură, căci utilizându-se lemnul, se arde anual cam 1090 ha. de pădure, afară de ceace se tae pentru trebuințele populației.

www.dacoromanica.ro

Vița de vie și pomii fructiferi

Pomii fructiferi și vița de vie se cultivă pe suprafețe foarte întinse, în Basarabia.

In Cetatea Albă, Chișinău și Tighina găsim regiuni întregi, unde vița de vie, în special, este așa de mult cultivată, încât constitue aproape exclusiv ocupațiunea de căpetenie și adevăratul izvor de bogăție a locuitorilor. Se cultivă aci toate soiurile de arbori fructiferi precum și cele mai bune spețe de viță, cari se pot acomoda climatului.

După date statistice rusești, mai vechi s'ar găsi în această provincie 25000 de grădini cu pomi, în cari s'ar afla vre-o 2321800 de pomi fructiferi, 4100 de duzi și 3 milioane de arbori, de alte specii. După un calcul făcut de ruși existau în Basarabia 25000 de vii, cari produceau un mediu de $2\,^1/_2$—3 milioane de vedre, ceiace revine la $3\,^1/_2$—$4\,^1/_2$ milioane deca.

Așa, de pildă, dacă observăm o statistică veche rusească, se vede din ea, că producția de vin, și ca atare deci și cultura de vie prezintă oscilări cu diferințe în plus sau minus de 2—3 milioane vedre.

Din tabela alăturată, se poate vedea, cum a variat producția viței de vie în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Anii	Deca	Anii	Deca
1851	4590000	1877	9576000
1852	4104000	1878	10184000
1853	4028000	1879	8816000
1855	2979200	1890	4104000
1856	1550400	1891	5776000
1857	2584000	1892	5624000
1855	8816000	1893	6080000
1876	7752000	1899	6353600

Producția de vin în mediu este de 608 deca la Ha. (400 vedre la desitină), iar prețul vinului în timpul normal era de 75 de copeici până la 1 rublă vadra.

www.dacoromanica.ro

La ruşi calitatea vinurilor basarabene era socotită inferioară celor de Taurida; de oare-ce aceste din urmă conţin la % mai mult alcool.

Viile altădată se întindeau aci pe suprafeţe mult mai întinse decât astăzi. In termen mediu putem compta pe ceva mai puţin decât 43000 Ha. de vie, care se găseşte actualmente. Avem până astăzi distruse de filoxeră în Basarabia 48% vii.

Pentru anul actual 1918—1919 luând situaţiunea viilor pe judeţe găsim, că în judeţul Hotin numai sunt decât vre-o 15—20 ha. de vie în stare de a rodi, faţă de 166 ha. cât, erau după statistica dela 1913, restul, sau a fost distrus de filoxeră, sau a fost ars, sau tăiat până la pământ din cauza diverselor armate ruseşti, ce au trecut prin judeţul acesta, sau din pricina bolşevicilor.

Pentru celel'alte judeţe situaţiunea actuală a viţei de vie este următoarea, şi ea se poate vedea din alăturatul tablou :

(A se vedea tabloul dela pagina 123).

www.dacoromanica.ro

No. curent	Numele județelor	Totalul suprafețelor viilor în Ha.	Suprafața viilor indigene		Cantitatea de vin		Suprafața viilor americane		Cantitatea de vin		TOTALUL viilor pe rod		Vii fără rod		Cantit. totală de vin obținută în 1918	Media cantității totale pe Ha.
			Hectarii	Arii	Cantitatea totală	Cantit. medie la Ha.	Hectarii	Arii	Cantitatea totală	Cantit. medie la Ha.	Hectarii	Arii	Hectarii	Arii		
					DECA	DECA			DECA	DECA					DECA	DECA
1	Soroca	1166	773	90	51652	73	110	09	12402	123	883	99	282	31	64054	78.8
2	Bălți	1540	795	70	145806	200	420	74	16504	43	1216	44	323	73	162310	145.3
3	Orhei	4883	2569	13	387589	164	1196	82	282618	257	3765	95	1117	25	670207	177.8
4	Chișinău . . .	11110	4533	31	854132	187	4293	51	1753443	447	8826	82	2283	55	2607575	322
5	Tighina	8656	2429	52	227831	103	1144	50	210702	201	3574	02	5081	58	438533	133.7
6	Cetatea Albă .	3870	1407	19	360066	255	680	—	123725	165	2087	19	1783	24	483791	231.8
7	Ismail	2538	803	33	45244	61	265	96	31470	129	1069	29	1468	23	76714	71
8	Cahul	6213	2485	20	295550	129	958	11	267953	305	3443	31	2770	78	563503	163
	Total . .	39976	15797	28	2368570	150	9069	73	2698817	297	24867	01	15110	67	5066687	203

Notă. — Hotinul nu este pus în tablou, pentrucă suprafața ocupată de viță este cu totul neînsemnată în acest județ.

www.dacoromanica.ro

Observăm că este o descreştere a viilor în suprafaţă faţă cu ceiace era la 1913, descreştere, care este datorită în cea mai mare parte, după cum am amintit, filoxerării viţei, pentru-că, după cum vedem, ca şi în Moldova, tot viţa indigenă predomină mai mult decât viţa americană, care deci, este atacată uşor de filoxeră.

Dacă luăm pe judeţe suprafaţa viilor din 1913 găsim:

Hotinul	166	Ha.
Soroca	2088	„
Bălţi	6419	„
Orhei	14278	„
Chişinău	20638	„
Tighina	15794	„
Cetatea Albă	27189	„
Ismail şi Cahul	—	„
Total	87064	„

că fiecare judeţ aparte avea o suprafaţă mai mare decât are astăzi, ce era acoperită cu vii. Trebue, să scădem însă dina cest total de 87064, vre-o 48 % viile, ce erau filoxerate, aşa că ne-ar rămânea în total vre-o 45000 de Ha, ce aveau vie, în 1913. Faţă cu situaţia de atunci, avem astăzi în Basarabia un minus de 5000 de Ha, pe care suprafaţă viile au fost tăiate şi înlocuite cu alte cereale sau plante cultivate, ceia-ce este foarte mare pierdere pentru întreaga provincie.

Oricum ar fi însă, cultura viţei de vie joacă un rol foarte important în Basarabia, şi de aceea s'a căutat a i-se da toată atenţiunea necesară, făcându-se fel de fel de observaţiuni şi experienţe cu diverse feluri de plante, spre a vedea cele, ce convin mai bine climatului basarabean.

In această direcţie s'a observat, că iarna nu este prea lungă, în Basarabia, totuşi temperatura se scoboară până la — 18°, şi — 20°, în termen mediu, lucru, pe care viţa de vie nu-l poate suporta, şi de aceea, ea în cultura îngrijită, este totdeauna îngropată în timpul ernii. S'a experimentat aci, şi s'a văzut, că viţa neîngropată, dacă se întâmplă, că nu degeră iarna, dar lăsată con-

www.dacoromanica.ro

tinuu ea îşi pierde din valoarea ei, sau cum i-se zice popular, se sălbătăceşte.

După iernile goale, când temperatura este de 8° Celsius, începe plânsul viţei. Aşa, de pildă, în anul 1905, la 29 Martie, a pornit plânsul viţei, când a fost o temperatură de $8^{0}.5$ C.

In general, în Basarabia, pela 24 Mart. st. v. se începe dezgropatul viţei; mugurii încep a eşi de pe la 17 Aprilie sau cel mai târziu pe la 12 Maiu. Din cauză, că mugurii se dezvoltă aşa de vreme, sufăr de multe ori din cauza brumei, şi pentru aceasta se caută a se alege feluri de viţă, cari să înmugurească mai târziu.

Se întâmplă de asemeni, aci, ca să vină îngheţuri târziii, ceia-ce influinţează enorm şi foarte dăunător asupra viilor din Basarabia, făcând ca mlada tânără să se distrugă, aşa că recolta, să fie compromisă.

Se apropie în această privinţă influinţa mediului cu aceea, ce se observă în Moldova, şi anume în nord, prin judeţele Dorohoi şi Botoşani, unde foarte adesea recolta viei este compromisă tot din acest motiv.

Se citează cazul unuia din aceste îngheţuri, când la 8 Maiu, 1912, în Chişinău, la înălţimea de 75 cm. dela pământ temperatura a fost de $-5^{0}.6$, şi din această cauză toate viile s'au pierdut.

După socotelele ruseşti iese, că în intervalul de timp dela 1896—1915 s'a pierdut 60—90 procente din producţia totală. Rodul s'a micşorat cu o cantitate de 30—50%.

Cu toate acestea afirmaţiunea nu este dreaptă, şi găsesc că procentul de 90% este prea mare. Pierderea propriu zisă, mai cu seamă pentru districtul Chişinăului a fost în 1906, 1908 şi 1912.

Mai către sudul provinciei, unde îngheţul acesta nu este, viei îi priesţe mai mult decât în nord, şi exemple avem cu viile din judeţul Cetatea Albă, unde, chiar în anii de slabă producţiune, în acest judeţ, via se menţine aproape normal, sau mult mai puţin în tot cazul sub normal.

Vânturile, cari bat, mai cu seamă, primăvara, în Basarabia, strică mult viţei de vie, şi de aceea multe vii

www.dacoromanica.ro

au fost strămutate cu totul de pe pantele nordice, pe acele îndreptate cu faţa spre sud.

Înflorirea plantei se face între 1—18 Iunie, de obiceiu unele specii înfloresc, însă mai târziu, între 10—28 Iunie.

Varietatea Aligot numai, înfloreşte mai de vreme.

Este atacată mult viţa, de *Oidium*, *Blakroth* şi *Perenospora*, şi s'a observat, că dacă într'un an apare Blackrotul, este sigur, că va apărea şi în anul viitor. dacă va fi prea multă ploae.

Cochylis, un insect atacă de asemeni mult viţa, aci, şi acest lucru s'a observat mai mult în 1915.

In general s'a observat, că dacă parazitele se arată mai puţin, poama albă se coace mai bine decât cea neagră, şi se strică mai puţin, când ajung la maturitate.

Din această cauză vinul alb, basarabean, este mai dulce decât cel roş, şi lucrul acesta se observă mai bine, când vara este mai răcoroasă. In acest caz vinul are mai mult acid decât alcool.

Orcum ar fi, însă faţă cu alte provincii, cultura viţei se face pe o scară destul de mare aici; ea va trebui încurajată din toate puterile, pentru-că vom mări producţiunea şi odată cu aceasta şi capitalul nostru naţional.

Cât priveşte pomii fructiferi, ei sunt foarte mult cultivaţi în Basarabia, atât de micii, dar în special de marii producători.

Se găsesc specii foarte alese de arbori, aduse din Crimeea sau din străinătate, cărora li se dă cea mai bună îngrijire posibilă.

In special mijlocul şi sudul provinciei este mai mult ocupat cu acest fel de plante, cu toate că, foarte numeroşi sunt arborii fructiferi şi în judeţele de nord, cum e, de pildă, Soroca. In sud, clima, care este mai uscată, mai de stepă, convine ceva mai bine arborilor, mai cu seamă, că vara este şi mai cald. Prin judeţul Hotin sau Bălţi sunt multe specii mai cu osebire de meri şi peri, cari din cauză, că temperatura, vara nu e prea ridicată, nu ajung să se coacă complect.

Pe la diferitele Zemstve judeţene nu era obiceiul de

www.dacoromanica.ro

a se face statistica de fructe, în Basarabia, aşa că pentru ultimii ani nu se găseşte nimic lucrat în această privinţă.

Pentru anul 1918, după datele, ce le-am primit, găsim, că producţia şi cultura arborilor fructiferi se prezintă în modul următor :

Pruni	s'au cultiv. pe	5050	Ha; au prod.	5346388	kg. adică	1058	kg la 1 Ha.								
Meri şi Peri .	„	„	„	2641	„	„	„	12258262	„	„	4641	„	„	„	„
Caişi şi zarzări	„	„	„	517	„	„	„	941430	„	„	1821	„	„	„	„
Cireşi şi Vişini	„	„	„	1295	„	„	„	2003553	„	„	1547	„	„	„	„
Nuci	„	„	„	1511	„	„	„	3613164	„	„	2391	„	„	„	„
Alţi arbori .	„	„	„	1574	„	„	„	969868	„	„	1574	„	„	„	„
Total . . .	„	„		12588	„	„	„	25072705	„	„	1991	„	„	„	„

La acest total trebue, să se mai adaoge încă şi cantităţile de fructe din judeţul Ismail, care nu ni-a trimis încă datele, şi pe care trebue, să-l socotim cu 8—9 %, luând parte în producţia totală de fructe a Basarabiei.

Cu fructele se face un mare comerţ aci, şi când Basarabia era sub dominaţiunea rusească, ea era considerată ca una dintre guberniile, unde se produceau mai multe fructe.

Majoritatea fructelor basarabene mergeau spre Odesa, unde serveau, fie pentru exportul în alte părţi, fie la consumaţiunea internă a oraşului. Aşa se petrecea lucrul, mai cu deosebire, între anii 1901—1905. Mai târziu însă, lucrurile s'au mai schimbat, căci au început a merge fructe din Basarabia şi în alte părţi ale Rusiei.

Dacă luăm statistica exportului de fructe, ce s'au făcut de către ruşi în anii 1901—1910, găsim următoarele cantităţi, cari s'au exportat de aici, în alte părţi în, diverşii ani.

ANII	Cantitatea de fructe exportată	
1901	47119000	kgr.
1902	46928000	„
1903	56432000	„
1804	34896000	„
1905	16886000	„
1986	9328000	„
1907	1840000	„
1807	5568000	„
1909	1056000	„
1910	13344000	„

www.dacoromanica.ro

In acest total al cantităţi de export se cuprind şi strugurii pentru masă şi cei pentru vin, cari s'au exportat în cantităţi destul de mari, aşa, de pildă, struguri pentru masă s'au exportat în 1901, 2336000 kgr., iar pentru vin 26607000 kgr.

Exportul de fructe a fost mai mare în 1901—1903 inclusiv, apoi în 1906 şi apoi în 1910, în toţi ceilalţi ani el a fost mult mai mic.

Dintre fructe, acele, ce se exportă în mai mari cantităţi sunt merele şi nucile, iar în primul loc vin prunele, mai cu deosebire pentru anii 1901—1903, când s'au trecut peste hotarele Basarabiei cantităţi, în mediu, de 125000 de kilograme.

Pe lângă fructele proaspete, în Basarabia, este şi o mică industrie a fructelor conservate, mai cu seamă la oraşe, dar care încă este în desvoltare,

In tot cazul această cultură de pomi trebue cât mai mult încurajată, pentrucă ea împreună cu vita de vie, să constitue pe lângă marea agricultură, ce se face, ocupaţiunea de căpetenie a locuitorilor Basarabiei.

După expropriere, proprietarii de pământ rămânând cu grădinile lor de pomi, ei le-ar putea mult îmbunătăţi, ne mai având a se ocupa cu agricultura mare ca mai înainte, grădinile deci ar putea produce mai mult şi în acelaş timp am avea şi fructe de o calitate superioară.

S'ar putea încuraja mult această ramură de activitate agricolă (pomicultura) şi în Basarabia, prin facerea diferitelor expoziţii de fructe, acordându-se premii expozanţilor de produse, de cea mai bună calitate.

In străinătate, pretutindeni se procede astfel, şi de aceea producătorii sunt stimulaţi, aşa încât ei se silesc, să dea din an în an produse şi mai multe şi de calităţi din ce în ce mai superioare.

www.dacoromanica.ro

ANIMALELE DOMESTICE

Ca în toate regiunile cu câmpii întinse, cu populație rară și fără sisteme raționale de cultură a pământului, și în Basarabia, animalele domestice au jucat, și joacă încă un rol foarte mare.

Mai înnainte aceste animale erau mult mai numeroase. decât cum sunt astăzi, pentrucă locurile de fânaț și pășuni naturale erau mult mai largi, decât acum. Astăzi, din cauza estinderii, pe care a luat'o cultura mare, a cerealelor, în Basarabia, pășunele s'au restrâns foarte mult, așa că și numărul vitelor a trebuit, să se micșoreze, mai cu seamă, că, aci, este mai puțin răspândită cultura plantelor furajere, cari, știm, că înlocuesc cu prisosință pășunile, făcând, ca în mare parte regimul vitelor, să devină mai mult un regim de grajd.

In ultimul timp împuținarea vitelor a fost mult mai simțită în Basarabia, și aceasta e datorit pe deoparte războiului, iar pe de alta mișcărilor bolșevice, cari s'au produs în primăvara anului 1918. Acești oameni în slaba lor mentalitate și în ura, pe care o aveau contra marii proprietăți, au găsit de cuviință, că și vitele proprietarilor trebuesc omorâte. Atât ei, cât și conducătorii lor, slabi la minte, oameni, cari numai aveau nimic de pierdut față de societate, n'au avut posibilitatea, să cugete la pagubele enorme, pe cari le aduceau populației și întregii provincii basarabene, lipsind'o de un capital foarte important.

www.dacoromanica.ro

După niște date mai vechi găsim în Basarabia următorul număr de cai de muncă și boi repartizați pe județe:

	Cai	Boi	
Hotin	12135	24300	perechi
Soroca	9682	19400	„
Bălți	7988	16000	„
Orhei	10182	24400	„
Chișinău	9324	18700	„
Tighina	10000	8000	„
Cetatea Albă . .	13500	12500	„
Coloniști bulgari .	4000	5781	„
Coloniști germani	12787	563	„
Total . . .	89798	251288	„

Prin urmare se vede, deci, că numărul boilor era și în trecut mai mare decât al cailor. Numai coloniștii germani, ca și astăzi, și cari sunt răspândiți mai cu seamă prin Cetatea Albă și Tighina, se servesc mai mult de cai pentru diversele lor lucrări agricole, decât de boi. Ca să generalizăm lucrul, se poate spune, că în trecut, în nordul și mijlocul Basarabiei, oamenii se serveau mai mult de boi pentru diversele lor lucrări agricole, decât de cai; și contrarul se petrecea în sud.

Pela 1895—96 se găseau în Basarabia un total de vre-o 106489 de cai de muncă. In fruntea tuturor județelor, în ceiace privește numărul, venea Cetatea-Albă cu 25 de mii, apoi Tighina cu 14000, iar ultimul era Hotinul, cu 7000.

Și în 1896, ca și în timpurile mai vechi coloniile germane și bulgare precum și domeniile statului aveau mai mulți cai decât boi, căci numai la coloniștii germani găsim vreo 12000, iar pe domeniile statului vreo 14000

Pe la 1896 oile, de asemeni, erau destul de numeroase, căci găsim un total de vreo 2100000 de oi, dintre cari, vreo 1700000 de oi simple și vreo 460000 de oi fine. Din acest număr de 460000 de oi, de rasă superioară, 326359 aparțineau coloniștilor bulgari și germani, iar restul aparțineau tuturor celorlalte naționa-

www.dacoromanica.ro

lităţi. Prin urmare vedem, deci, că de multă vreme de către aceşti colonişti s'a căutat a se introduce rase bune de vite, cari se găsesc de altfel şi astăzi, în Basarabia.

Pe la răzeşi se mai găsesc încă herghelii mici de câte 20—60 de cai. Mai înnainte ei exportau mai multe vite decât acum. Aşa, pe la 1895—96 se exportau cam 18000 vite mari pe an, şi cam 1300 de piei.

Oi se găsesc destule şi astăzi, deşi numărul lor a scăzut în deajuns, şi ca rase, cari se cultivă sunt:

Rasele *ţigancă* şi *valahă*, cu lâna aspră şi firul lung (terţa).

Rasa *merinos*, introdusă pe la 1841, în Bugeac, pentru prima oară.

Rasa *pină*, cu firul de lână asemenea aspru, coada bifurcată, şi groasă, animalul cântăreşte 5 livre.

Rasa *metisă*, cu firul de lână fin, dă o bună producţie de lapte.

Majoritatea turmelor de oi se găseau, şi se mai găsesc şi acum în Tighina, Cetatea Albă şi Ismail.

Oile, în genere, stau în Basarabia la câmp, la păscut, între 9—11 luni, aşa că numai una sau două luni pe an aceste animale, aci, sunt supuse regimului de grajd.

Produsele oilor, ca laptele şi brânzeturile, fiind-că în majoritate sunt de-o preparaţie ordinară, se întrebuinţează mai mult pentru alimentaţia internă a populaţiei, şi puţin la export. Sunt unele ferme ale foştilor mari proprietari, unde se pregătesc brânzeturi de calitate mai superioară, acestea sunt admise în parte la export.

Până în timpul de faţă valoarea tuturor produselor vitelor din Basarabia, ca lapte şi derivatele sale nu era prea mare pe piaţă; acum însă, cu timpurile acestea, anormale produse de marele răsboiu european, această valoare s'a ridicat considerabil.

Atât caii cât şi boii sunt în majoritate din *rasa indigenă, basarabeană*.

Boii se aseamănă cu rasa *fumurie moldovenească*. Afară de aceştia însă găsim multe corcituri de *Pinzgau, Simmental, Olandeză, Schwyiz*, etc. Toate aceste rase străine au fost introduse de boerii şi proprietarii mari

www.dacoromanica.ro

basarabeni pe la moşiile lor, şi cari s'au corcit în mare parte cu rasa moldovenească, indigenă.

Pe lângă rasele de cai indigeni, predomină rasa de troteuri ruseşti, *Orloff*, cari dă aici, caii cei mai buni pentru fugă. Echipajele foştilor mari proprietari ruşi sau moldoveni, basarabeni, au cai aproape exclusiv numai de rasă Orloff.

In privinţa porcilor, Basarabia era considerată ca una dintre provinciile cele mai bogate ale Rusiei de sud.

Pe lângă porcii de *rasă ordinară* şi *neînmobilată*, cari caracterizează această provincie găsim totuşi, nu numai pe la proprietari, dar şi pe la ţărani rase englezeşti, înnobilate, ca cea de *Berk* şi *Iork*.

In mlaştinele Prutului, şi ale lacurilor basarabene, dar mai cu seamă în mlaştinile Nistrului se cresc vara întreagă turme mari de porci. Cu chipul acesta întreţinerea lor vine mai eftină, pentrucă animalele găsesc aici tot timpul hrana lor, pământul fiind vecinic umed, ceiace face, ca în el, să se găsească o mulţime de animale, pe deoparte, iar pe de alta plantele, cu cari se nutresc porcii, sunt continue verzi.

Aceasta fiind starea generală a raselor, aci, dacă socotim acum ca chestie de număr al lor, se observă, că ţăranii moldoveni se servesc la lucrul pământului mai mult de boi decât de cai şi dacă socotim pe gospodării numărul cailor s'ar repartiza cam în felul următor:

Un cal	găsim	la 7.2%	din gospodăriile	ţărăneşti	basarabene
2 cai	„	32.2%	„	„	„
3 „	„	9.2%	„	„	„
4 „	„	6.5%	„	„	„
6—8 „	„	0.7%	„	„	„
peste 8 cai	„	0.9%	„	„	„
fără cai	„	43.3%	„	„	„

Se vede deci din toate aceste date că cele mai multe gospodării sătesti cari au cai, au câte doi; numărul scade enorm pentru cei ce au mai puţin sau mai mult ca doi cai. Din numărul de 43.3%, natural, că o bună parte

www.dacoromanica.ro

nu au vite de loc, iar cealaltă parte se servesc de boi în loc de cai.

Dacă socotim numărul total al vitelor, aci după, statistica rusă din 1914 găsim:

Cai	Vite cornute mari	Vite cornute mici	Porci
463800	525800	1523000	348900

Socotind aceste numere la suta de locuitori avem:

Cai	Vite cornute mari	Vite cornute mici	Porci
21	23	68	16

Comparând Basarabia cu provinciile ruseşti Podolia şi Herson, cu cari se megieşeşte, vedem că la suta de locuitori pentru aceste două din urmă provincii găsim:

	Cai	Vite cornute mari	Vite cornute mici	Porci
Podolia .	15	20	15	11
Herson. .	31	25	16	14

Prin urmare, deci, Basarabia faţă de aceste două provincii stă mult mai bine, mai cu seamă în ceiace priveşte animalele mici, cornute şi porcii.

Mergând dela 1914 spre 1916, datele statistice ruseşti ne arată, că numărul animalelor s'a înmulţit în Basarabia, şi cauza ar rezida în două fapte principale: în primul loc, din cauză, că 9% din întreaga populaţie basarabeană a fost mobilizată şi trimisă pe frontul din Galiţia, prin urmare, deci, avem o micşorare de populaţie, fapt care a influenţat foarte mult asupra consumaţiunii de carne, ea micşorându-se. Afară de aceasta pentru front era mult mai comod, ca chestie de transport, de a se aduce vite din guberniile apropiate şi nu tocmai din sudul Basarabiei, unde nici şosele nu se găsesc. In aceste

www.dacoromanica.ro

gubernii numărul vitelor s'a micşorat, pe când în Basarabia s'a mărit.

Ceia-ce a mai contribuit la mărirea numărului de animale în perioada 1914—1916 a fost şi faptul, că orice comerţ a fost oprit, închizându-se orice comunicare pe apă, din cauza războiului.

Nu s'au putut exporta, prin urmare, animale în alte părţi, toate căile fiind închise.

Mergând din contra dela 1916 spre 1918, se observă faptul contrar, şi anume, că numărul vitelor s'a micşorat, şi explicaţia este următoarea.

Armatele ruseşti cooperând cu cele române pe frontul Moldovei, erau alimentate aproape exclusiv numai cu vite din Basarabia, ea fiind provincia rusească cea mai apropiată de front.

Vitele din Moldova erau deja epuizate de mult, aşa că dacă în timpul campaniei, chiar Moldova, dacă a fost ajutată cu ceva vite, acestea au fost luate tot din Basarabia.

Iată deci motivul real, care a făcut, ca să se micşoreze numărul animalelor, aci, mergând dela 1916 spre 1918.

Dacă socotim numărul de animale, ce se găseau aci la 1916 şi cel, ce se găseşte astăzi, găsim următoarele date:

BASARABIA	Anul 1916	Anul 1918
Cai	502859	376851
Boi şi vaci	725232	483255
Oi	2194127	1318718
Capre	19795	14015
Porci	507446	361776
Alte animale	—	716
Total	3949459	2555331

Cele mai mari scăderi în numărul total al vitelor îl găsim în Tighina şi Cetatea Albă şi cele mai mici în Bălţi şi Orhei. Diferinţa aceasta de aproape 1 milion $^1/_2$ de animale în minus, pentru 1918 nu este reală, din fericire, căci în anul trecut nu s'au putut face numărători de

www.dacoromanica.ro

vite în județele Soroca și Hotin din cauza împrejurărilor politice; mai cu seamă, că Hotinul până în toamna anului 1918, a fost continuu ocupat de armatele austriace. Așa, încât pentru 1918 nu este trecut în totalul de 2555331, și vitele din Hotin și Soroca.

Bazându-ne pe date mai vechi ar trebui, ca să socotim pentru aceste două județe încă vre-o 650000 — 700000 de vite, așa că am avea un total, în cifră rotundă, de vreo 3200000 de vite în întreaga Basarabie, în anul curent, ceeace înseamnă, că am avea un minus de vreo 700000 de capete de animale pentru 1918—1919.

Pe lângă considerentele arătate mai sus, dacă vitele în 1918 s'au împuținat, lucrul se mai datorește încă și faptului lipsei de furaj, care a fost și este încă în Basarabia, precum și din cauza nenumăratelor contrabande, cari s'au făcut, și cari, de și mai cu greu, se fac încă de către fel de fel de negustori străini, cari caută a face în scurt timp averi considerabile, trecând vitele Nistrul, în Ukraina.

Din cauza acestor contrabande, cari au fost, și cari mai sunt încă preparate, dacă observăm numărul animalelor din județele limitrofe cu Ukraina, vedem, că el este mai mare de cât în celelalte județe, ceeace face a se deduce în mod categoric, că vitele din apusul Basarabiei au fost îngrămădite în răsăritul ei, pe lângă alte motive și în scopul de a le vinde rușilor, de peste Nistru.

Actualmente, în Ukraina, prețul materialului viu este mult mai ridicat de cât pe piața basarabeană și din cauza aceasta negustorii, mai ales evreii se lăcomesc la marile câștiguri, negândindu-se la marele rău, pe care-l fac întregii provincii, lipsind Basarabia de un material, pe care ea cel mult l'ar vinde altor provincii românești, cari sunt lipsite cu totul de vite.

Față cu cantitățile foarte mici de nutreț, de cari dispunem pentru moment, în Basarabia, și cari nu ne garanteză, că vom putea eși pretutindeni cu vitele tefere din iarnă, credem că ar fi foarte folositor pentru economia generală dacă s'ar duce din ele, din Basarabia, în Moldova sau Bucovina, unde se simte încă mai mult

www.dacoromanica.ro

lipsa decât aci, atât pentru muncă, cât mai ales pentru hrană.

In modul acesta am avea garanția, că vitele, ce ne-ar rămânea aici, ar putea să fie hrănite, şi astfel scoase din iarnă.

In caz, când acest export nu s'ar putea face, atunci în mod imperios se cere, ca să se importe cantități de nutreț din Transilvania sau alte părți.

Chestiunea îmbănătățirii vitelor în Basarabia în tot cazul este o chestiune, care se impune mai cu seamă acum, căci ele vor constitui un mare izvor de bogăție națională pe lângă marea noasiră industrie, care în mod forțat de acum înainte va trebui, să se desvolte,

www.dacoromanica.ro

CONDIŢIILE COMERŢULUI

FĂCUT DE

CULTIVATORI ŞI ÎN DEOSEBI DE MICII CULTIVATORI, ÎN BASARABIA.

Trecerea dintr'o mînă în alta a produselor prime ale pămîntului, ca în orce altă parte, şi în Basarabia, a jucat şi joacă un foarte mare rol, şi pentrucă arajamentele sociale şi economice, aci, vor fi astfel pe viitor, încât micul cultivator va avea de aci înnainte toată latitudinea de acţiune, de acea de dânsul ne vom ocupa în primul loc, ţinând seamă de negoţul şi condiţiile, în cari se face el de către ţărani în această provincie.

După datele statistice ale fostului minister de industrie şi comerţ rus. („*Negoţul cerealelor pe pieţele din Rusia*") se arată, că cerealele sunt cumpărate de la ţărani de către micii negustori, cari merg prin sate şi cumpără cantităţile de grâne, ce le găsesc şi pe cari apoi le transportă la gările apropiate sau porturi, depunându-le în hambarele lor.

Alte ori ţăranii singuri transportă produsele solului lor până în oraşe sau târguri, aci le desfac la diverşi cumpărători, de regulă evrei, cari la rândul lor le redesfac în acelaş oraş şi poate chiar în aceeaşi zi diferitelor bănci sau case de export.

Foarte adesea, negustori, de obiceiu evreii, ies afară

www.dacoromanica.ro

din oraşe sau târguri, pe arterele principale de comunicaţie, şi cumpăr, oprind în drum pe săteni, diferite produse ale solului. Preţurile, ce le oferă aceşti negustori sunt de obiceiu mult mai mici, de cât cele de pe piaţă, aşa că se face o speculă considerabilă de către aceşti comercianţi, cari apoi materialul îl vând din nou, consumatorilor direcţi pe pieţele de desfacere ale oraşelor.

Ţăranul primeşte propunerea acestor negustori, de oarece el se simte foarte mulţumit, să desfacă cât mai repede produsele sale, pentru ca apoi, să-şi vadă de alte interese, pe care le are el la oraş, ne dându-şi seamă, din cauza inculturii lui, de marea pagubă, pe care o sufere atât el cât şi consumatorul direct, în profitul acelor intermediari, cari trăesc ca nişte paraziţi pe spatele societăţii.

Aproape în acelaş mod se face cumpărarea tuturor materialurilor prime de pe la proprietari. In cazul acesta agenţi sau negustori mai mari, în persoană sau cu ajutorul interpuşilor şi a barâşnicilor evrei merg de la fermă la fermă şi cercetează cu de amănuntul, dacă au proprietarii sau nu produse de vânzare. In cazul, când au, atunci ei le cumpără immediat, şi mai cu seamă se petrece acest lucru toamna, immediat după ridicarea tuturor recoltelor de pe câmp.

Uneori au loc aşa numitele „combinaţii", în baza cărora negustorul cerealist asigură producătorului preţul momentan al pieţii, realizând în timp normal 3—7 copeici la pudul de grâu, 3—12 copeici la pudul de plante oleioase şi până la 30 de copeici la pudul de trifoi pentru sămânţă.

Sau, aranjamentul de cumpărare se face aşa: cumpărătorul oferă preţul momentan al pieţei, şi dacă acel preţ se urcă, atunci diferinţa în plus este beneficiul cumpărătorului, dacă, din contra, preţul scade, atunci pierderea este în dauna vânzătorului. In general, la proprietarii mari vânzarea se face pe loc, la stadolă sau coşer, pentrucă cantităţile de produse sunt în genere mai mari, aşa că sunt mai greu de transportat.

www.dacoromanica.ro

In diversele oraşe de pe Prut, proprietarii megieşi cu moşiile, duc produsele lor până la debarcader, unde sunt încărcate în şlepuri mici, până la Brăila sau Galaţi, pentru ca de aci cu ajutorul vaselor mari de transport, să fie duse pe apă, până la Odessa. Aranjamentele economice cu diverse case de export şi de import din Galaţi, Brăila sau Odessa se fac astfel, încât, sau proprietarul depune de mai înnainte marfa în compt comision unui exportator, pentru ca acesta, să o vândă, când este cel mai ridicat preţ pe piaţă, sau, diversele case de export avanzează producătorilor sume de bani în comptul produselor, pe cari producătorii se obligă a le vinde lor.

Puterea vânzării şi a cumpărării de mărfuri este în deobşte pe la finele lunii Iulie până prin Noembre sau Decembre. In lunile septembre şi octombre se observă o creştere a cererii de produse, pentrucă se apropie termenul de plată a diferitelor impozite ţărăneşti, de oarece cam în această vreme ţăranii achită la casele de credit şi economii împrumuturile făcute în primăvară, pentru nevoile gospodăriei.

Graba, pe care ţăranii o pun aci în vânzarea recoltei din această pricină, este foarte explicabilă, şi de această grabă benificiază în totdeauna micii negustori, cari caută, să cumpere o mare cantitate de produse, de regulă pe un preţ mic.

Speculanţii aceştia, cari în majoritate sunt evrei, din produsele cumpărate de la ţărani vând o bună parte din ele tot ţăranilor, când aceştia pe la finele ernii sau prin primăvară îşi termenă produsele lor. O altă parte din aceste produse este închisă în hambarele lor. In timpul acesta toţi aceşti precupeţi se cartelează între ei, şi nu vând mai târziu marfa micilor cultivatori de cât în cantităţi mici şi pe preţ de cel puţin încă, odată cât era preţul obicinuit în toamnă a unui produs oare care pe piaţa de desfacere.

Societăţile cooperative şi cele de gospodărie ţărănească, cari sunt destul de numeroase în Basarabia, nu se ocupă cu vinderea şi cumpărarea de ma-

www.dacoromanica.ro

terii prime agricole, ci cu facerea de împrumuturi la țărani, cu cumpărarea și vinderea de unelte și mașini agricole, cu plata în rate, cu operațiuni de mijlocire etc. De către unele cooperative s'au făcut câteva încercări de vindere a grânelor pe împrumut, dar rezultatele nu au fost destul de satisfăcătoare, așa că nici una din aceste cooperative nu are depozite și magazii necesare pentru păstrarea grânelor sau a altor materii prime produse de sol. In unele târguri funcționează câte o societate de credit, care efectuează operații de împrumut pe grâne, dar în măsură foarte restrânsă.

Din cauza lipsei tuturor acestor instituții, în Basarabia, numărul speculatorilor este foarte mare, și la aceasta se mai adaugă încă legătura strânsă, ce există între ei. Ei au, pare că, un fel de monopol al vânzării, și din cauza lipsei caselor mari de comerț, lipsește si concurența, și acestui fapt se datorește, în mare parte, enorma ridicare a prețurilor, produselor prime de astăzi, pe piața basarabeană.

La finele anului 1912 s'a căutat a se face cercetări în Basarabia asupra comerțului de cereale de către statistica Zemstvei guberniale, cu ajutorul conrespondenților particulari, și s'a ajuns la concluzia, că comerțul este foarte variat în diferitele părți ale provinciei, după cum într'o regiune predomină una sau alta din variatele feluri de populațiuni, ce locuesc în Basarabia.

Din acest motiv putem spune, că fiecare județ se deosebește de cellalt în ceeace privește felul comerțului, care se face în el. Cercetările, ce s'au făcut pentru fiecare district în parte, au dat următoarele rezultate asupra vânzărilor la % a diverselor produse prime. (A se vedea tabloul dela pagina 141).

Se vede din această tabelă, că țăranfi vând mai mult porumb și orz, apoi vine grâul de toamnă și secara, iar la urmă de tot vine grâul de vară și ovăsul.

In județele Orhei, Cetatea-Albă, Ismail și Cahul țăranii nu vând de loc ovăsul, iar în Hotin grâul de vară.

Grâul de primăvară ajunge maximum de vindere în Tighina, cu 8% iar minumum în Chișinău și Bălți, cu 2%.

www.dacoromanica.ro

JUDEȚELE	Numărul indicațiilor	Grâu de toamnă	Grâu de primăvară	Secară	Orz	Ovăz	Porumb
Hotin	149	12	—	11	39	5	33
Soroca	304	19	7	10	34	6	24
Bălți	162	19	2	10	35	2	32
Orhei	183	31	6	12	23	—	28
Chișinău	123	16	2	20	24	2	36
Tighina	125	18	8	6	33	1	34
Cetatea Albă	235	28	7	3	34	—	28
Ismail și Cahul . . .	178	20	4	10	35	—	31
Provincia întreagă .	1459	21	5	10	32	2	30

Cea mai mare cantitate de grâu de toamnă se vinde în Cetatea-Albă și cea mai mică în Hotin, aceasta din cauza producției pe de o parte, care în Cetatea-Albă este ceva mai mare și apoi din cauza aranjamentelor economice, datorite fermierilor germani și bulgari, cari sunt foarte numeroși în acest din urmă județ.

In privința procentului de vindere din întreaga cantitate a diverselor produse, acesta este foarte variat, și el depinde de fiecare județ în parte. Așa, de pildă, în Hotin nu vând țăranii de obiceiu mai mult de 75 % din toată producția lor; în majoritatea cazurilor ei vând între 20—25 % din recoltă. Aceasta pentru motivul, că țăranii utilizează recolta pentru trebuințele lor și ale familiilor.

Un procent mai mare, dela 50 %, în sus, arată Orheiul, apoi vine Chișinăul, Tighina, Soroca, Bălți, Cetatea-Albă și Ismail.

Mai mult decât 75% din recoltă foarte puțini țărani vând, și rezultatele cercetărilor ne arată numai 6 % din săteni, cari vând în toată Basarabia mai mult de 75%.

In Soroca găsim 10%, cari vând mai mult de 75%,

www.dacoromanica.ro

din recoltă, apoi vine Cetatea-Albă cu 8%, Chişinăul şi Ismailul cu 7%, Tighina cu 5%, Orheiul cu 4% şi Bălţi cu 2%.

Judeţul Orheiu, printre celel'alte ne atrage mai mult atenţia, că având ţărani cu pământ foarte puţin (2.7 desitine de pământ de fiecare gospodărie în termen mediu), în cele mai multe cazuri ţăranii vând între 24-45% din recolta lor.

In judeţele Soroca, Bălţi, Cetatea-Albă şi mai cu samă Ismail cazurile, în cari ei vând 75% din recoltă sunt mult mai frecuente. Dacă pentru judeţul Bălţi (unde este $5^1/_2$ desitine pentru fiecare gospodărie, în mediu), Cetatea-Albă (7.7 desitine pentru fiecare gospodărie, în mediu) aceasta se poate explica prin mărimea proprietăţii ţărăneşti, pentru Soroca însă (3 desitine, pentru fiecare gospodărie, în mediu) trebue căutata o altă cauză.

Una din cauze e şi aceasta, că în acest judeţ ţăranii recoltează de două ori mai mult decât în judeţele dela sud.

In judeţul Tighina, care ca repartizare a pământului pe gospodării (5.9 desitine pentru fiecare gospodărie în mediu) stă mai sus ca Bălţi, numărul la sută a cazurilor de vânzare a produselor între 25—45% din recoltă şi a celor între 50—75% este aproape egal, pentru-că sămănăturile dau în general o mai mică producţiune. Acelaş lucru se poate spune şi despre judeţul Chişinău.

Asemănarea între aceste două judeţe se poate explica încă şi prin faptul, că cu toate că loturile de pământ ale ţăraniior sunt mai mici în Chişinău, cu toate acestea recolta medie a acestui judeţ întrece cu 10 puzi (160 kgr.) la desitină pe cea din Tighina.

Apoi mai trebue luat în considerare, că ţăranii cu pământ puţin, cu o recoltă în fond mai mică, pot înstăina relativ o mai mare parte dintr'ânsa, păstrând pentru sine şi vitele sale o mai mică cantitate de grâne, decât ţăranii cu loturi mai mari, a căror gospodărie are

www.dacoromanica.ro

nevoe de o mai considerabilă cantitate de rezerve pentru sămănături şi furaj.

In privinţa timpului de vindere a recoltei se observă, că mai în totdeauna din cauza lipsei de mijloace, ţăranii caută a-şi vinde cât de timpuriu recolta, unii încep a vinde chiar din Mai, alţii din Iunie. In general, orzul îl vând chiar din Iunie. In Iulie afară de orz, ei vând ovăsul, grâul de toamnă şi secara; în August, afară de aceste produse mai vând încă şi grâu de primăvară. Vânzarea cea mai mare de produse se face în Septembre. In Octombre se face aproape cele din urmă mai mari afaceri cu grâu de toamnă şi de primăvară, iar în Noembre cu secară, orz şi ovăs. In Decembre, Ianuarie şi Februarie începe şi se continuă foarte activ vinderea porumbului.

Toate produsele, pe cari ţăranii le-au conservat, spre a le vinde cu un preţ mai ridicat sunt desfăcute pe pieţe în luna Martie, şi dintre judeţe se observă, că cele mai multe afaceri în această lună se fac în judeţul Hotin, apoi vine Orheiul. Cerealele, ce se vând mai mult în acest timp sunt orzul şi ovăsul, cari în cea mai mare parte se cumpără pentru sămânţa de primăvară.

Vinderea porumbului se deosebeşte mult de a celorl'alte produse din cauza coacerii lui târzii, căci prima sa condiţie este de a-l lăsa, să se usuce şi, din cauza aceasta mişcarea comercială imensâ a acestei plante se face în Aprilie şi Maiu.

In toată Basarabia, înnainte de a fi vândute grânele, ele se vântură, şi în această privinţă mijloacele sunt diferite după diferitele judeţe, căci în unele se întrebuinţează mai mult sistemul primitiv, cu lopata, iar în altele se utilizează maşinile de vânturat.

Aşa, de pildă, în Hotin, Bălţi şi Chişinău se întrebuinţează mai mult lopata iar în celelalte judeţe vânturătorile. Pe când în Hotin 69 % din săteni utilizează lopata, în Cetatea-Albă utilizează numai 11%, iar restul de 89% se folosesc de vânturători, In general, pentru toată Basarabia se poate observa, că 66 % dintre micii cultivatori întrebuinţează maşinile pentru acest scop, iar

www.dacoromanica.ro

34% numai se folosesc de sistemul primitiv, de vânturare, cu lopata. Produsele imediat după vânturare sunt scoase în vânzare, de şi de cele mai multe ori acele produse tot nu sunt curate, ci amestecate cu diferiţi corpi străini, şi mai cu seamă seminţile, sunt amestecate cu seminţile diverselor bălării, cari sunt foarte abundente pe pământurile Basarabiei, mai cu seamă începând din judeţul Hotin şi până la graniţa judeţului Chişinău.

La termenul hotărât prin contractele verbale de vânzare, produsele sunt duse pe pieţele de desfacere, unde cumpărătorul le apreciază în majoritatea cazurilor după ochiu şi foarte rar după cântar.

Din diversele observaţiuni, cari s'au făcut în această privinţă, s'a putut constata, că în întrega provincie din 100 de aprecieri, 84 se fac după ochiu şi numai 16 se fac cu ajutorul cântarelor.

Judeţul Orheiu vine în frunte, căci aci nu se întrebuinţează de loc cântarul, apoi vine Soroca unde cântarul se utilizează în proporţie de 91%, iar în 9% cazuri nu se întrebuinţează; Chişinăul cu 12% cântar şi 88% fără; Tighina, 14% cântar şi 86% fără; Ismailul cu Cahulul şi Bălţi, 19% cântar şi 81% fără; Cetatea-Albă, 23% cu cântar şi 77% fără, şi Hotin, 27% cu cântar şi 73% fără.

Toate aceste produse sunt vândute de obiceiu cu pudul, care echivalează cu 16 kgr., alteori însă se întrebuinţează şi alte măsuri, cum este, de pildă, cetvertul (3 kgr. 200) şi chila—20 cetverţi (64 kgr.)

In judeţele Cetatea-Albă şi Ismail se întrebuinţează exclusiv numai pudul şi nici una din celel'alte măsuri. Cât priveşte celelalte judeţe se întrebuinţează din 100 de cazuri pudul: în Bălţi 99%, Orhei 97%, Tighina 94%, Hotin 91%, şi Soroca 81%.

Socotind pentru întreaga provincie vedem, că pudul se întrebuinţează în 93 de cazuri din 100, cetvertul în 5 cazuri, iar chila în două cazuri.

Cumpărătorii de obiceiu sunt foarte exercitaţi, aşa că ei pe deasupra socotesc cantitatea de cereale, ce o poate avea un ţăran, înnainte de a o cântări. Ei sunt în

www.dacoromanica.ro

genere comisionari, mici negustori, reprezintanți ai morilor, sau în fine ai băncilor comerciale, cum sunt, de pildă în Cetatea-Albă și Tighina, și se repartizează pe județe la % după cum urmează:

FELUL COMERCIANȚILOR	Hotin	Soroca	Bălți	Orhei	Chișinău	Cetatea Albă	Ismail și Cahul	Tighina
Mici negustori .	94%	90%	83%	91%	91%	59%	98%	87%
Agenți ai caselor de comision .	1%	6%	13%	4%	9%	23%	1%	9%
Comisionari ai morilor . .	5%	4%	4%	5%	—	7%	1%	1%
Agenți ai băncilor comerciale .	—	—	—	—	—	11%	—	3%

Din aceste date se poate trage concluzia, că în Basarabia comerțul cu produsele țărănești se află în mânile micilor negustori. Numai Cetatea-Albă se deosebește în privința aceasta, și cauza este portul, pe care îl are la mare acest județ.

Și în Bălți micii cumpărători nu sunt decât în proporție de 83%, așa că comparativ rămâne un procent destul de mare pentru agenții caselor de comision, Pe o scară mai mică se observă acest lucru și la Chișinău, unde avem 9% agenți ai caselor de comision precum și la Tighina.

Acest procent relativ ridicat față cu celelalte județe, Chișinăul îl datorește instituțiilor financiare, pe cari le are, iar Tighina faptului, că are port la Nistru.

Ismailul, de și este port, cu toate acestea micii negustori vin în proporție de 98%, cauza este greutatea de transport a produselor în acest județ până la portul

www.dacoromanica.ro

dunărean, ceeace face, ca sătenii, să se mulţumească a vinde produsele lor mai bine, micilor negustori, cu preţ mai scăzut, decât a le transporta cu atâtea dificultăţi până la port.

Pentru cumpărători, cari au la îndămână mijloace de transport mai lesnicioase, circulaţiunea cu produsele este mai uşoară şi în acelaş timp cantitatea fiind mai mare costul, se micşorează.

Micii negustori sunt instalaţi, în general, atât prin târguri, cât şi prin sate. Nu toate satele au cumpărători, şi în cazul acesta ţăranii vând produsele lor cumpărătorilor din satele învecinate, transportul fiind în cazul acesta totdeauna pe seama vânzătorului.

S'a căutat a se cerceta numărul mediu al tuturor acestor negustori, ce se'găsesc prin satele Basarabiei, şi s'au găsit următoarele date, ce se pot vedea din alăturata tabelă, (a se vedea pagina 147).

In ceeace priveşte modul de plată, el se face în majoritate în bani, afară de dânsul avem şi plata în natură, şi anume prin diverse mărfuri de import. Şi câştigul cel mare al micilor negustori stă tocmai în felul acesta de plată, de oarece el oferă vânzătorului de produse mărfuri de calităţi cu totul inferioare în schimbul produselor agricole prime, pe care le cumpără; şi cari aproape totdeauna sunt superioare, relativ, acestor mărfuri. Aci se vede specula mare a evreilor, cari profită de starea de necunoştinţă, în care se găseşte ţăranul basarabean.

Plata în bani însă, este cea mai obişnuită, şi pentru întreaga Basarabie avem un procent de 82 %. Cât priveşte pe judeţe, în Bălţi avem procentul cel mai mare de plată în bani, 91 %, iar în Chişinău cel mai mic de 70 %.

In toate judeţele se face de asemeni plată în bani şi marfă, şi acest fel de achitare este răspândit mai mult în Orhei, unde găsim 26 % şi mai puţin în Bălţi, unde găsim 9 %. Numai în Chişinău, Tighina şi Cetatea Albă schimbul de mărfuri se face şi cu coloniale, în celel'alte judeţe plata cerealelor se face şi cu alte produse, fabricate în alte părţi, şi cari nu se găsesc în Basarabia. Plata în bani şi manufactură se utilizează numai în So-

www.dacoromanica.ro

NUMELE JUDEŢELOR	Cumpărători, ce trăesc în perm. în sat			Numărul lor		Modul, cum se face plata produselor					Cazuri de înşelătorie la cântar		
	Numărul observaţiunilor	La o/o		Numărul observaţiunilor	Numărul mediu al cumpărătorilor din sat	Numărul Observaţiunilor	Să plăteşte în speţă (bani)	La o/o			Numărul observaţiunilor	La o/o	
		Sunt	Nu sunt					În bani şi marfă	În bani şi coloniale	În bani şi manufact.		Este înşelătorie	Nu este înşelătorie
Hotin	75	68	32	51	7	86	88	12	—	—	63	79	21
Soroca	102	61	39	62	7	106	82	15	—	3	91	75	25
Bălţi	66	73	27	48	5	65	91	9	—	—	49	57	43
Orhei	69	70	30	49	6	79	74	26	—	—	63	49	51
Chişinău	57	58	42	33	10	53	70	25	5	—	44	82	18
Tighina	69	59	41	41	6	68	76	15	9	—	59	68	32
Cetatea Albă	101	37	63	37	5	101	83	11	6	—	10	54	46
Ismail şi Cahul	60	25	75	15	4	69	87	13	—	—	45	56	44
Basarabia . . .	599	56	44	336	6	621	82	15	3	—	504	63	37

www.dacoromanica.ro

roca, şi mai cu seamă în apropiere de oraşul Soroca, obicei introdus din Podolia rusească.

Pentru toate aceste schimburi, cazurile de înşelătorie sunt foarte dese, şi din cercetările făcute reese, că dintr'o sută de tranzacţiuni comercia'e mici, cari se fac în Basarabia 63 sunt făcute de cumpărători în mod fraudulos, şi numai 37 sunt normale şi cinstite.

Repartizate pe judeţe observaţiunile ne arată, că Chişinăul vine în fruntea tranzacţiuuilor frauduloase cu 82%, iar Orheiul cel din urmă, cu 41%. Şi explicaţia stă în numărul mare de evrei, în special, cari mişună prin oraşul Chişinău şi prin localităţile de prinprejur, şi cari în totalitate aproape se ocupă cu comerţul acesta mic.

S'a căutat, să se meargă cu investigaţiunile în direcţia înşelătoriei şi mai departe, şi s'a ajuns la concluzia, că cele mal mari fraude se fac la cântar, şi mai puţine la socoteală sau la măsurătoare.

S'a observat, că în Bălţi, Orhei şi Ismail frauda în genere este numai la cântar fiind proporţia de 100%, apoi vine Chişinăul cu 92%, Soroca cu 87%, Hotinul eu 86%, Tighina cu 85% şi Cetatea Albă cu 82%.

Frauda la socoteală este mai mare în Cetatea Albă, 18%, Tighina 10%, Soroca 11%, Hotin 9% şi cea mai mică este în Chişinău, cu 4%.

Frauda la măsurătoare, în fine, este mai mare în Hotin şi Tighina, 5% şi scade până la 2% în Soroca.

Aranjamentele de vindere şi cumpărare a produselor se fac de multe ori aşa, încât cumpărătorii avansează vânzătorilor sume de bani sau mărfuri socotite în bani, în comptul recoltei viitoare.

S'a socotit pentru întreaga Basarabie, şi s'a ajuns la concluzia, că la sută se dau avansuri în bani în 53 de cazuri; aşa că numai 47 vând marfa lor în termeni normali.

Pe judeţe, avansurile se dau mai mult în Soroca, cu 68%, Orheiu cu 51%, Ismaîl şi Cahul cu 64%, Tighina cu 50%, Cetatea Albă cu 51%, Bălţi şi Chişinău cu 44% şi Hotin cu 27%.

Aceste avansuri sunt foarte dăunătoaae micilor cul-

www.dacoromanica.ro

tivatori, pentru-că cumpărătorii le dau cu dobânzi mari, cari fac ca cultivatorii, să piardă foarte mult. Sunt cazuri, când avansurile cu dobânzile cerute de cumpărători acopăr în total valoarea materiilor prime agricole, pe cari le poate furniza micul producător, așa că acesta din urmă trebue de multe ori chiar la vinderea recoltei, să facă o nouă tranzacție, și să capete un nou avans în comptul recoltei din anul viitor. Sunt țărani, cari întocmai ca și în Moldova de Nord, direct dela câmp duc produsele lor. în hambarele evreului cumpărător la care veșnic are datorii de împlinit.

In Basarabia, cumpărătorii dau ca plată anticipată pentru viitoarea recoltă 10 ruble de fiecare chilă de grâu, 6 ruble de fiecare chilă de secară. orz și porumb; adică cu jumătate mai puțin de cât prețul curent, cu cari se vând de obiceiu în timp normal pe piețele de desfacere. Banii, de obiceiu, se dau sub formă de avans, primăvara.

Ca procent se cere și se plătește 5% la o rublă pe lună.

Ca condiție a avansului este și aceasta, că vânzătorul trebue, să facă o reducere de preț de fiecare pud, de 20—25 copeici din prețul normal al produsului, în momentul, când se face vinderea pe piața de desfacere.

Cel ce are nevoe de bani, primește în luna Mai ca avans 10 ruble, și dă în schimb, pe lângă celelalte condiții impuse de cumpărător, o poliță de 20 ruble, iar în Septembre se obligă a da 40 puzi (640 kgr.) de grâu.

Alte ori, banii se dau în primâvară ca avans, însă numai sub formă de împrumut, adică țăranul primește 10 ruble pentru 20 puzi (320 kgr.) de grâu, și dă jidanului o poliță pentru 20 ruble. Dacă la recoltă grâul nu-i place jidanului, atunci țăranul este obligat a achita imediat polița de 20 ruble.

In alte aranjamente, banii se avansează în April, Maiu, Iunie și Iulie cu condiția ca cumpărătorul, să ia de două sau trei ori mai multe produse de cât banii avansați; sau cu condiția ca la plată banii. să se restitue dublu, îndărăt.

Se avansează de multe ori bani și pe un an îna-

www.dacoromanica.ro

inte, dar în cazul acesta, se dau condiţionat, ca pentru 10 ruble, de pildă, la anul viitor, să restitue 25 de ruble în bani sau în produse.

Pentru termene mai scurte de timp, pentru cari se face avansul, se cere de obicei un rabat de 10—15 % la fiecare pud de produse faţă cu preţul, cu care acel produs se va vinde pe piaţa de desfacere.

Prin urmare, deci, condiţiile, în cari se fac toate aceste aranjamente comerciale sunt foarte variate şi diferă dela judeţ la judeţ, şi chiar în acelaş judeţ dela regiune la regiune. Ele, în deobşte, sunt foarte oneroase şi împovorătoare pentru nenorocitul producător, care se vede speculat fără milă de toţi aceşti misiţi şi negustori de contrabandă, cari de cele mai multe ori nu plătesc nici firma lor, ei căutând a se sustrage dela dările către siat.

Din cauza existenţii, pretutindeni în Basarabia, a acestor mici negustori, nu s'a desvoltat prea mult spiritul cooperativ pentru formarea de societăţi cumpărătoare şi vânzătoare de produse prime agricole în cantităţi mai mari. Sau, chiar dacă s'au format asemeni cooperative, prea puţin s'au adresat vânzătorii, lor, pentru desiacerea produselor.

Din indicaţiunile ce le avem, rezultă, că din 566 de constatări câte s'au făcut în Basarabia, în această direcţie, numai în 31 de cazuri vănzătorii, săteni, s'au adresat şi vândut marfa lor la cooperative, în tot restul de 535 de cazuri, ei au vândut marfa la mici nagustori.

Majoritatea vânzărilor la cooperative a fost în Cetatea Albă, 8 şi în Tighina 7; iar minimum a fost în Chişinău. În Orhei toată marfa a fost vîndută la negustori particulari.

Necesitatea cooperativelor de vânzare şi cumpărare în comun este foarte mult simţită în Basarabia, de aceea în multe părţi, mai cu seamă pe malul Nistrlui, ţăranii încă mai de mult, cum s'a întâmplat în Cetatea Albă, au pus produsele lor în comun, şi le-au transportat pe Nistru până la Odessa. Astfel de încercări din proprie iniţiativă ţărănească au fost în Cetatea Albă în număr de vre-a 12. În celelalte judeţe numărul lor este foarte redus, căci nu

www.dacoromanica.ro

găsim de cât câte 4 încercări în judeţele Tighina şi Ismail, şi numai câte una in Bălţi şi Orhei.

La Cetatea Albă încercările au mers mai departe chiar, căci tot pe baze cooperative s'a căutat a se pune în funcţionare un elevator, cu ajntorul căruia să se facă încercările necesare, şi pe care să-l închirieze apoi şi la alţi vânzători sau cumpărători, în schimbul unei plăţi.

Din toate acestea reese destul de lămurit, că comerţul în Basarabia este excluziv în mâna unei pleiade de negustori speculanţi, care a pus stăpânire în mod indirect pe averea ţărănească, şi pe care o speculează după plac.

Ţăranul ar avea toată dorinţa unei independenţe economice, dar legăturile sunt acum de aşa natură, încât îi este foarte greu de a scăpa din mrejele speculatorilor cartelaţi, cărora le convine foarte bine situaţia, şi nu ar dori de loc, ca ea să se schimbe.

Dacă în Basarabia s'ar constitui cooperative de vindere şi cumpărare cu capital românesc, cari să se ocupe nu numai cu cumpărarea de articole de alimentaţie, cum sunt în majoritate cele de astăzi, ci şi cu cumpărarea en gros a celorlalte, destinate pentru export, atunci s'ar ivi un concurent foarte puternic, care ar lovi de moarte pe toţi acei misiţi, negustori etc., cari nu muncesc, şi cari nu sunt de cât nişte simpli consumatori, cari trăesc zădarnic pe spinarea producătorilor direcţi.

Vânzând săteanui în comun produsele sale, le-ar vinde mai cu preţ, şi majorarea de preţ nu ar fi de cât profitul, pe care-l au până în prezent toţi samsarii sau diverşii intermediari cerealişti. S'ar înlătura de asemeni cu chipul acesta specula cu împrumuturile făcute sub formă de avansuri, şi pentru cari ţăranul basarabean plăteşte nişte dobânzi enorme şi pe care un om dintr'o ţară civilizată nici nu şi le poate închipui.

Dispărând mijlocul de a trăi din înşelăciune. toată această clasă de neproducători s'ar putea deda la altă ramură de activitate omenească, unde ar fi poate mai folositori societăţii, în care trăesc, deşi poate obişnuinţa

www.dacoromanica.ro

de a nu munci i-ar face aproape incapabili de a se ocupa de altă ceva, unde să se ceară oboseală mai mare.

Prin formarea acestor fel de cooperative s'ar dezvolta în spiritul ţăranului basarabean gustul şi tendinţa de a face un comerţ cinstit, şi s'ar înlătura treptat, treptat toţi străinii, cari s'au îmbogăţit aci, făcând averi cu zecile de milioane.

S'ar forma şi în clasa românească o clasă de negustori, care astăzi lipseşte aci, aproape cu desăvârşire, aşa că pe lângă agricultură am mai avea încă în mânile noastre o foarte principală ramură de activitate omenească, care în scurtă vreme ar face, să crească mult venitul şi valoarea economică a acestei provincii româneşti.

Zemstva gubernială şi celelalte zemstve ţinutale ale Basarabiei, cari aveau posibilitatea de a forma şi încuraja astfel de societăţi, nu le-au dat o prea mare importanţă, aşa că ele nu s'au desvoltat aproape de loc în această regiune românească. Pe viitor, deci, toată atenţiunea noastră trebue, să ne fie îndreptată mai mult în această direcţie, căci numai mărind numărul acestor instituţii comerciale, vom avea posibilitatea, să dăm o desvoltare mai mare, mai raţională şi mai în conformitate cu cerinţele noastre naţionale exportului materiilor prime, pe cari în anii normali le avem din belşug în Basarabia.

www.dacoromanica.ro

PROPRIETATEA ŞI REPARTIZAREA
PĂMÂNTULUI ÎN BASARABIA.

A.—Repartiţia Proprietăţii.

Chestiunea proprietăţii şi a repartizării pământului arabil este una dintre cele mai importante astă-zi, când reforme şi transformări mari sunt pe cale de a se face, când pământul este în posibilitate de a trece din mâna unei clase, aşa zisă privilegiată, în mâna alteia, care tinde şi are toată dorinţa şi speranţa de a deveni privilegiată pe viitor.

Ca şi în Moldova, şi în Basarabia, proprietatea mare este mult răspândită actualmente faţă cu mica proprietate şi de aceea, din cauza înmulţirii populaţiei, este nevoe de o nouă împărţire de pământ.

După statistica oficială, de pe care s'au extras datele privitoare la repartizarea proprietăţii în Basarabia, suprafaţa întregii provincii ar fi de 4093489 de desitine (4461903 Ha), în cari se cuprind apele, pădurile, sămănăturile etc.

Din toată populaţia provinciei cam 98000 de familii nu au pământ sau de tot puţin.

Apoi 90000 de ţarani au câte o jumătate de desetină (0 Ha, 54).
„ 230000 „ „ „ între 2 până la 7 desitine (2 Ha. 18-7 Ha 63).
„ 130000 „ „ „ peste 7 desitine de pământ (7 Ha 63).

Din întreaga suprafaţă a Basarabiei ţăranii posedă:

www.dacoromanica.ro

Țăranii posedă	1721780	desitine	sau	1886740	Hectare
Colonişti, rezeşii şi tovărăş .	598324	„	„	652173	„
Proprietarii particulari . . .	1276217	„	„	1391076	„
Statul, mănăstirile, bisericile, oraşele, domeniul coroanei	283996	„	„	309556	„
Pământ desponibil, deci, este	1560213	„	„	1700632	„

Propriu vorbind această suprafață aparține nobililor, statului, mănăstirilor, însă ea este destinată a se împărți la țărani în urma votului dat se „Sfatul Țării", din ziua de 26 noembre, 1918.

Din pământul acesta disponibil trebue să se scoată:

I) Pădurile particulare	179201	desitine	sau	195329	Ha.
II) „ mănăstireşti	42483	„	„	46306	„
III) „ haznalei	46936	„	„	51160	„
IV) Locurile neproductive . . .	80000	„	„	87200	„
Total . . .	348620	„	„	379995	„
scăzând din totalul de	1560213	desitine	sau	1700632	hectare avem
	348620			379995	
Rămân . . .	1211593	„	„	1320637	

Din acest rest, prin legea de expropriere nu s'a luat mai mult, de cât, aproximativ, 1000000 hectare sau 900000 desitine.

Această împărțire a proprietății basarabene, astă-zi, diferă de cea trecută, însă nu cu mult. Dintre categoriile de proprietari, cei, ce s'au împuținat, sunt răzeşii, căci o parte din pământurile lor au trecut la marea proprietate, iar altă parte a trecut în mâna micilor cultivatori sau a tovărăşiilor țărăneşti, cari în ultimul timp s'au organizat şi au cumpărat ceva pământ.

De asemeni o parte din pământul marii proprietăți a trecut în mâna țăranilor şi în mâna statului, sau prin moştenire sau danie, în mâna unor anumite instituții particulare sau de stat.

Aşa, de pildă, majoritatea moşiilor Zemstvei Guberniale sunt donație, aproximativ, începând de la 1902 încoace.

Proprietatea aceasta este foarte diferit repartizată după județele Basarabiei şi la 1905 ea se repartiza în modul următor; după cum se arată din alăturata tabelă:

www.dacoromanica.ro

Proprietatea rurală în Basarabia în 1905.

NUMELE JUDEȚELOR	Proprietatea țărănească inalienabilă „Nadelnia"													Proprietatea privată alienabilă			Proprietatea	Total general
	Până la 3 Ha.		De la 3—5 Ha.		De la 5—7 Ha.		De la 7—9 Ha.		Peste 9 Ha.		TOTAL							
	Numărul proprietăților	Întinderea Ha.	Numărul proprietăților	Întinderea Ha.	Numărul proprietăților	Întinderea Ha.	Numărul proprietăților	Întinderea Ha.	Numărul proprietăților	Întinderea Ha.	Numărul proprietăților	Întinderea Ha.	Media pe proprietate Ha.	Numărul proprietăților	Întinderea Ha.	Media pe proprietate Ha.	Statului și Mănăstirei Ha.	Ha.
Hotin	16593	46563	27798	111727	1352	8380	1626	14077	—	—	47396	174741	3.4	753	176841	235	14779	366362
Soroca . . .	5882	12871	25809	112864	3866	23916	351	2949	260	2754	6168	155454	3.1	1737	237206	136	47993	440655
Bălți	2108	6343	12125	55219	16160	103160	2784	23518	2300	24144	35483	212396	5.5	326	273343	838	45992	531787
Orhei	13451	21942	11624	49044	1808	10625	—	—	2	25	26885	81637	2.7	591	263038	444	27586	372263
Bender . . .	1227	1251	3213	14196	3846	26152	7851	67447	15765	212100	31902	321147	9,2	467	227391	487	34704	384894
Chișinău . . .	16908	39384	14419	60460	5197	34022	1648	14922	961	14595	39133	163115	3.9	576	187860	325	46533	397479
Cetatea Albă .	—	—	100	725	1650	11792	2508	22777	32976	541969	37308	577266	14.2	835	173310	207	38466	788982
Cahul și Ismail	3679	7899	6196	28551	2541	17746	2163	19046	15809	272811	30388	346055	10.5	222	266935	1199	86958	699148
Total . .	59848	130259	101344	432598	36445	235786	18926	164640	68073	1068402	284636	2031785	6.5	5507	1805594	328	343123	4179958

www.dacoromanica.ro

Observând acest tablou vedem, că proprietaiea inalienabilă, până la 3 Ha este mai mare în Hotin, socotind după numărul locuitorilor, ce posedă această proprietate. In Chișinău avem cu aproape 300 de inși mai mare numărul celor, ce posedă până la 3 Ha, de cât în Hotin, cu toate acestea însă suprafața este cu 7000 de Ha aproape mai mică de cât în Hotin.

In Tighina revine cam un hectar de locuitor pentru acei, ce au până la 3 Ha, iar în Cahul și Ismail în termen mediu două Ha. Numai în județul Bălți această proprietate socotită pe cap de proprietar revine la aproape 3 hectare.

Proprietățile dela 3—5 Ha. sunt repartizate mai mult în nordul Basarabiei, acolo atât numărul proprietarilor de acest fel, cât și numărul hectarelor, ce ei posedă este mare. Repartizată pe cap de proprietar ea e mai mică pentru județul Hotin ca pentru Soroca.

Aceste feluri de proprietăți reprezintă un minimum în Cetatea Albă, unde sunt numai 100 de proprietari cu 725 de Ha. de pământ, în total.

Pentru proprietatea între 5—7 Ha. județul Bălți prezintă un maximum atât ca număr de proprietari, cât și ca număr de hectare, iar minimum îl prezintă Hotinul, cu 1352 de proprietari, ce posedă 8380 de hectare de pământ.

Proprietatea dela 7—9 Ha. are un minimum în Soroca, cu 351 de proprietari și 2949 Ha. și un maximum în Tighina, unde avem 7851 de proprietari cu 67447 Ha.

Cât privește pentru cei, ce au mai mult ca 9 Ha., se observă, că numărul lor și al proprietăților crește în general în județele de sud, și mai cu seamă în Tighina și Cetatea Albă. In Cetatea Albă și Ismail, de altfel, marea proprietate este mult redusă, așa că este înlocuită tocmai prin această proprietate mică sau cel mult prin proprietăți mijlocii.

Comparând repartizarea proprietății din Basarabia cu cea din România găsim pentru anul 1905:

www.dacoromanica.ro

No. curent	CATEGORIA PROPRIETĂȚILOR	ROMÂNIA					BASARABIA				
		Numărul proprietăților	%	Intinderea în hectarii	%	Media pe proprietate în Ha.	Numărul proprietăților	%	Intinderea în hectarii	%	Media pe proprietate în Ha.
1	Până la 3 Ha. . .	423401	44	673212	8.58	1.6	59848	20,6	130357	3.4	2.1
2	Dela 3—5 Ha. .	321163	33.3	1342997	17.16	4.1	101344	35	432598	11.27	4.3
3	„ 5—7 Ha. . .	131145	13.5	743486	9.5	5.6	36445	12.6	234787	6.14	6.4
4	„ 7—10 Ha. .	45230	4.7	393950	5.05	8.4	18926	6.5	164640	4.29	9.0
5	„ 10—50 Ha. .	36318	3.7	695953	8,89	19.1	71076	24.5	1113156	29	15.7
6	„ 50—100 Ha. .	2405	0.26	166847	2.13	69.3	511	0.16	42149	1.1	82.5
7	„ 100—500 Ha. .	3314	0.41	816385	10.43	246	1093	0.36	311533	8.12	285
8	„ 500—1000 Ha.	1122	0.13	803084	10.20	716	433	0.14	337249	8.8	780
9	„ 1000—3000 Ha.	771	0.09	1236420	15.8	1603	396	0.12	690103	17.9	1742
10	„ 3000—5000 Ha.	112	0.01	434367	5.55	3880	50	0.02	209059	5.46	4181
11	Peste 5000 Ha. . .	66	0.00	520095	6.65	7880	21	0.00	170204	4.46	8105
	Total . .	965047	100.00	7826796	100.00	8.3	290143	100.00	3836835 † 343123 = 4179958	100.00 Proprietățile statului	17.2

www.dacoromanica.ro

Din această tabelă comparativă, vedem, că față cu România din vechiul regat, în Basarabia proprietatea cea mai răspândită este cea de la 10—50 Ha. In această categorie de proprietari intră mulți răzeși sau țărani, ce au cumpărat pământ dela răzeși, și cari și-au format proprietăți de 10—50 de Ha. (cam tot atâtea desitine).

Toate celelalte proprietăți până la 10 desitine sunt în proporție mai mare în vechiul regat decât în Basarabia.

Dacă trecem la proprietățile mai mari ca 100 de desitine sau 109 hectarii, atunci vedem, că aceste proprietăți sunt ceva mai mari în România decât în Basarabia până la 1000 de desitine; mergând mai sus însă observăm faptul contrar, și anume că proporția proprietăților între 1000 și 3000 de desitine, asupra întregii proprietăți basarabene întrece cu 2.18 % proporția acelorași categorii de proprietăți din vechiul regat.

Această mare proprietate este în genere răspândită în nordul și mijlocul Basarabiei și mai puțin către sudul ei.

Intre 3000 și 5000 de Ha. atât în România cât și în Basarabia proprietatea este aproape egal răspândită prezintând un plus de nouă sutimi la % pentru vechiul regat.

Dela 5000 de Ha. înainte latifundiile sunt mai mari în România ca în Basarabia și diferența în plus, la % din întreaga proprietate pentru vechiul regat este de 2.19%.

Judecând după mărirea proprietății, ce s'ar cuveni fiecărui individ în parte, dacă s'ar împărți pământul egal între proprietari, observăm, că mai mult pământ i se vine unui proprietar în Basarabia, ca în România și diferințele devin din ce în ce mai accentuate, cu cât ne apropiem de marile latifundii. Și anume, începând cu proprietățile dela 1000 de hectare în sus, vedem că diferința pe cap de proprietar ar fi pentru cele dela 1000—3000 peste 100 Ha; iar pentru cele dela 3000 Ha. în sus, diferința în plus pentru Basarabia ar fi de 300 de hectare, în mediu.

In Basarabia, mai târziu, și anume pentru anul 1908, precum și pentru perioada de ani 1902—1911, această proprietate se repartiza în modul următor pe județe:

www.dacoromanica.ro

No. curent	JUDEŢELE	Repartizarea proprietăţii rurale la 1908					Repartizarea proprietăţii rurale pe anii 1902—1911											
							PARTICULARII				NADELUL					Statul, mănăstiri etc.		
		Mari proprietari	Răzăşii	Nadelnicii	Totalul răzăşilor şi a inadelnicilor	TOTAL GENERAL	Numărul proprietarilor	Suprafaţa	Media mării proprietăţi	La % din toată suprafaţa	Numărul comunelor	Numărul caselor	Suprafaţa	Media curţilor	La % din toată suprafaţa	Suprafaţa	La % din toată suprafaţa	Suprafaţa totală a pământului
		Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.		Ha.	Ha.				Ha.			Ha.		Ha.
1	Hotin	175272	3161	174618	177779	353051	753	176847	235.4	48.3	179	47369	174741	3.4	47.7	17779	4.0	369632
2	Soroca	203394	36188	155652	191840	395234	1737	237207	136.3	53.9	178	36168	155455	3.1	35.3	47994	10.8	440655
3	Bălţi	273917	36515	175381	211896	485813	326	273344	838.2	51.4	227	35483	212396	5.5	40	45993	8.6	531733
4	Orhei	180395	92868	81968	174836	355231	591	263039	445	70.7	173	26885	81638	2.7	22	27587	7.3	372263
5	Chişinău . . .	132217	138430	68125	206555	338772	576	187860	325.9	47.3	169	39133	163086	3.9	41	46533	11.9	397479
6	Tighina	211678	7739	313484	321223	489301	467	227421	487.2	39.0	92	31902	321148	9.2	55.1	34705	5.9	583274
7	Cetatea Albă .	717874	—	21691	21691	739565	835	173310	207 1	21.9	118	37308	577266	14.2	73.2	38466	4.9	789042
8	Cahul şi Ismail .	258112	—	459326	459326	717438	222	266135	119.9	38.1	152	30388	346055	10.5	49.5	86958	12.4	699149
	Total . .	2152859	314901	1450245	1765146	3918005	5507	1805158	328.7	43.2	1288	284636	2027750	6.5	48.6	343123	8.2	4183227

www.dacoromanica.ro

Din acest tablou se vede, că răzeşii, în Basarabia sunt răspândiţi mai mult către mijlocul ei, şi mai cu seamă în judeţul Chişinău, unde suprafaţa de pământ, ce ei o posedă este de 138430 de Ha. In nordul Basarabiei, proprietatea răzăşească este mult redusă, ajungând în judeţul Hotin numai până la 3161 de Ha.; iar în sudul acestei provincii, ea dispare cu totul spre a fi înlocuită cu proprietatea coloniştilor, în cea mai mare parte bulgari sau nemţi.

In perioda de ani dela 1902—1911 şi lucrul s'a schimbat foarte puţin dela această ultimă dată, încoace vedem, că în judeţul Bălţi marii proprietari sunt cei mai puţini, aşa că aci le revine individual cea mai mare suprafaţă de teren, cu 838,2 Ha. Proprietatea mare ca chestiune de răspândire, dela 100 de desitine în sus, este mai multă în Soroca. unde găsim un total de 1737 de proprietari, revenind fiecărui în mediu 136 Ha. 3 de fiecare.

Cât priveşte proprietatea inalienabilă ţărănească, sau ceeace pe rusește se chiamă, „nadelnaia", aceasta o găsim răspândită mai mult în Tighina şi Cetatea Albă, unde are maximum de 577226 Ha.

Pe când marea proprietate are în judeţul Orhei un procent de 70.$_7$ %, din toată suprafaţa judeţului, şi care procent reprezintă maximum pentru toată Basarabia; proprietatea inalienabilă prezintă din contra acest maximum,cu 73.$_2$% pentru judeţul Cetatea Albă în perioada 1902—1911.

Statul, mânăstirile, şi alte legate sau proprietăţi de mână moartă sunt răspândite mai mult în judeţele Cahul şi Ismail, unde suprafaţa proprietăţilor lor are un procent de 12.$_4$ % din toată suprafaţa pământului din judeţe. In Hotin însă răspândirea lor este minimă, căci suprafaţa, ce o ocupă ajunge numai la 4% din toată suprafaţa pământului.

Făcând o comparaţie între proprietatea rurală din Basarabia dela 1905 şi cea de astăzi, găsim, după socoteala făcută împreună cu d. profesor Gh. Murgoci următoarele:

www.dacoromanica.ro

In total sunt în 1918	450000	fam. faţă cu	370000	fam. în 1905		
„ „ „ „	352000	„ cu pământ faţă cu	290000	„ cu păm. în 1905		
„ „ „ „	98000	„ fără păm. „	80000	„ fără păm. „ „		
„ „ „ „	243500	„ cu 0—7 Ha. 63 „	200000	„ cu 0—7 Ha. „		
„ „ „ „	107500	„ „ 7—50 „ „	87508	„ „ 7—60 „ „		
„ „ „ „	3000	„ „ peste 50 Ha „	2500	„ „ peste 50 „		

Dacă observăm astăzi o creştere cu 18000 a numărului celor, ce nu au pământ, aceasta se datoreşte pe de o parte creşterii populaţiei, iar pe de alta, că mulţi proprietari şi-au vândut sau pierdut pământul lor, şi pe care l'au cumpărat marii proprietari sau cei cu pământ dela 0—50 Ha.

In general vorbind creşterea de populaţie se face cu 1,6 % pe an.

Ca chestiune de repartizare a proprietăţii actuale în Basarabia, statistica din tabela alăturată, întocmită de fostul biurou statistic al zemstvei guberniale al Basarabiei, se apropie de realitatea lucrului.

Din acest tablou vedem că cei, ce posedă maximum de pământ în Basarabia, sunt nobilii, cu 792702 Ha. O enormă suprafaţă de pământ ocupă moşiile mânăstirilor străine; cu 179850 de Ha. In general majoritatea acestui pământ este dat de diverşi boeri basarabeni sub formă de danie, diverselor mânăstiri greceşti de pe la Sfântul Munte sau din Asia Mică.

Repartiţia diverselor categorii de proprietăţi din Basarabia, în 1918.

NUMELE PROVINCIEI	Nobilii	Proprietarii particulari	Mânăstirile străine	Tovărăşiile	Proprietatea statului	Proprietatea bisericilor	Mânăstirile naţionale	Proprietatea oraşelor şi oraşelor	Proprietatea bănci ţărăneşti	Binefaceri	Diverse	TOTAL
	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.
Basarabia . . .	792702	605538	199850	202868	101370	43600	19620	71722	63220	43600	142790	2286900

Faţă cu numărul boerilor sau nobililor basarabeni, proprietatea lor este foarte mare faţă cu proprietatea ţărănească.

www.dacoromanica.ro

Dacă vom face o comparație între repartizarea pământului arabil și nearabil al Basarabiei, după cum ni-l dă oficialul Ministerului de agricultură rus din 1913, și între repartizarea pământului arabil și neafabil a celorlalte țări locuite de români, și cari astăzi constitue Marea Românie, vom găsi următaarele : (vezi tabela la pag. 163).

Din acest tablou vedem, că Basarabia stă foarte slab în ceeace privește pădurile și fânețele.

Atât marii cultivatori, cari erau ca niște adevărați satrapi în această provincie, cât și ceilalți proprietari din cauza lipsei unei norme determinate de tăere a pădurilor, au făcut, ce au voit, distrugând această bogăție națională a Basarabiei.

De asemeni, aci, plantele de furaj, cari în Bucovina și Transilvania ocupă suprafețe atât de întinse, în Basarabia joacă un rol aproape neînsemnat; și abia în timpul din urmă au început, a se cultiva pe ici, pe colo ceva trifoiu și lucernă. Fânețele naturale din cauza climatului de stepă nu aduc profitul căutat, așa că ceiace ar trebui, să constitue fânațul, rămâne ca teren de pășune, de aceea avem din totalul terenului de pășune 13% pentru Basarabia.

Comparativ însă cu celel'alte provincii, viile ocupă în Basarabia suprafețe mari de teren ajungând culturile până la 35.3%.

Dintre diversele provincii românești, Ardealul cu toate provinciile anexe, are față cu Basarabia și vechiul regat o suprafață mai mică de sămănătură, pentru motivul, că aci pădurile sunt mult mai răspândite, ele prezintând un procent de 28.5%, și pășunile de asemeni, cu un procent de 12.8%, față cu 10.3%, cât prezintă ca pășune Basarabia și 8.6%, cât prezintă vechiul regat.

Dacă luăm în seamă proprietatea, cu tot ce se găsește pe ea în provinciile românești, atunci observăm, că în Transilvania, Banat etc. suprafața de pământ, ce reprezintă curțile și pământul neproductiv este mai mica decât aceeași suprafață de pământ de acelaș fel din vechiul regat sau Basarabia.

In aceste din urmă două regiuni, ceiace mărește

www.dacoromanica.ro

Numărul curent	PĂMÂNTURI cultivate sau necultivate	Suprafaţa ocupată cu culturi sau necultivată în:				Proporţia la % faţă de suprafaţa totală a provinciilor				Proporţia la % din suprafaţa fiecărei categorii de pământ			
		Moldova Muntenia Oltenia Dobrohea	Transilvania Banat Crişiana Maramureş Bucovina	Basarabia	Totalul pământului românesc	Vechiul regat	Transilvania Banatul Crişiana Maramureşul Bucovina	Basarabia	Total	Vechiul regat	Transilvania Banatul Crişiana Maramureşul Bucovina	Basarabia	Total
		Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.
1	Arături, ogoare	6084256	5760780	2746022	14591058	44.1	39	61.8	44.2	41.8	39.3	18,9	100.00
2	Fâneţe	577784	1659301	75341	2312426	4.2	11.3	1.7	7.0	25.0	71.8	3.2	100,00
3	Vii	87963	18071	85090	241144	0.6	0.5	1.9	0.7	36.5	28.2	35.3	100.00
4	Păduri	2282300	4180000	253431	6715731	16.6	28.5	5.7	20.4	34	62.2	3.8	100.00
5	Păşuni	1179389	1880000	457596	3517525	8.6	12.8	10.3	10.7	33.5	53.5	13	100.00
6	Case, grădini, pământ neproductiv	3578588	1164808	824720	5568116	25.9	7.9	18.6	17.00	64.3	20.9	14.8	100.00
	Total	13790300	14713500	4442200	32946000	100.00	100.00	100.00	100.00	41.9	44.6	13.5	100.00

www.dacoromanica.ro

această suprafață, este pământul neproductiv, care se găsește, mai cu seamă în Basarabia, pe suprafețe destul de întinse, în sudul ei.

Aci, sunt marile lacuri, cari pe lângă întinderea lor propriu zisă, mai au și întinse stufării și locuri mlăștinoase, cari, evident lipsesc în Transilvania sau Banat, sau chiar dacă au fost, în mod artificial au fost schimbate.

Tot aceasta mai arată încă, că curțile proprietăților de peste Carpați sunt mai mici, decât ale acelora din Basarabia sau România Veche, și acest lucru din două motive; în primul loc din cauza micșorării latifundiilor, și în al doilea, din cauza sistemului de cultură.

Din punct de vedere al culturii moderne, proprietatea mare, așa cum era nu putea, să aducă tot profitul, ce l'ar fi putut aduce pământul. Extensivitatea culturii era singura armă de luptă a acestui sistem atifundiar, căci cu mijloacele de lucru, de cari dispuneau proprietarii până în prezent nici vorbă, să se poată face o cultură rațională modernă.

Ceiace s'a întâmplat cu cultura mare în Basarabia, s'a întâmplat și cu cea mijlocie, și cu cea mică, pretutindeni era, și este utilizat acelaș sistem extensiv de cultură.

Dintre diversele categorii de proprietari, răzeșii în Basarabia au jucat odinioară un rol foarte important. Astăzi numărul lor este destul de redus, și după o statistică din 1917 am avea în întreaga provincie un număr de 881 de răzeși, ce ar poseda 12666 desitine sau 13705 Ha.

Proprietățile lor se opresc până la 1000 de desitine (1090 Ha), și nu merg mai departe, și dintre acei răzeși, cari au ca prorietate între 100 și 1000 de desitine, sunt în toată Basarabia numai 4. Restul de 877 sunt de acei, cari au numai până la 100 desitine proprietate.

Comparând datele de astăzi cu cele dintr'o statistică dela 1908, după cum am mai observat și altă dată, vedem, că răzeșii au mai pierdut din pământul lor, probabil prin vindere sau înstrăinare. La 1908 îi găsim cu o proprietate de 314901 Ha. (288900 desitine), iar la

www.dacoromanica.ro

1917, după statistica rusească, numai cu 12666 desitine sau 13705 Ha.

Proprietatea răzeşilor este răspândită mai mult în judeţele Soroca, Orhei, Chişinău şi Bălţi, unde ocupau acum patru, cinci decenii în urmă proprietăţi destul de întinse.

De oarece îmbucătăţirea pământului lor se făcea prea repede, aşa că mai târziu sau mai de vreme, ei vedeau prea bine, că proprietatea răzeşească se va stinge cu totul, de aceea cu consimţimântul lor s'a admis un articol de lege, aşa zis „al minoratului".

In baza acestui articol numai copilul cel mai mic avea dreptul de a moşteni pământul, articol, care există şi astăzi în codicele legislative ruseşti.

Dela un răzeş la altul proprietatea putea trece în baza unui înscris, sau *sinet*, care era făcut în faţa persoanelor, cu al căror pământ se megieşea moşia lor.

Acest aranjament şi mod de trecere a pământului dintr'o mână în alta era foarte defectuos şi a dat naştere la o mulţime de procese, pentru că au căutat să beneficieze mult de această situaţie creiată, diferiţi funcţionari ruşi (cinovnici), veniţi de peste Nistru, cari cumpărau moşiile răzeşilor.

După nobili şi proprietarii particulari, cari sunt şi ţărani, răzeşi etc. un loc de frunte în proprietatea rurală, basarabeană îl ocupă mănăstirile.

In Basarabia sunt, şi au fost mulţi proprietari de pământ, cari au venit de peste Nistru, şi cari erau greci veniţi de prin Constantinopol sau Asia Mică. Fiind pământurile atât de ieftine şi ca atare, deci, atât de avantajos de cumpărat, cu capitalurile strânse din comerţ au cumpărat moşii în diversele părţi ale provinciei.

Mulţi dintre dânşii din cauză, că nu aveau familie pe aceste locuri, sau din cauză, că simpatizau bine înţeles, mai mult cu foasta lor patrie, unde se născuseră, sub pretextul religiozităţii mari, lăsau ca danie moşiile lor mănăstirilor greceşti din Asia Mică sau Sf. Munte.

Se duceau în modul acesta venituri şi averi foarte

www.dacoromanica.ro

mari din Basarabia peste hotarele ei, ținând sócoteală, că aceste mânăstiri au ca proprietate 179850 de hectarii.

Prin influința acestor proprietari noi veniți în Basarabia și din cauza marii religiozități a poporului rus, și mulți dintre proprietarii ruși și-au făcut danie pământurile lor mânăstirilor străine, ceia-ce a fost și este un mare rău pentru economia basarabeană, națională.

In timpul din urmă atât în Basarabia, cât și în Rusia întreagă, prin constituirea băncii țărănești s'au cumpărat dela marii proprietari pământuri, așa, că astăzi această bancă posedă în Basarabia 63220 de hectare.

In general vorbind, în Rusia, cumpărarea pământurilor boerești s'a început și încuviințat prin legea dela 19 Februarie, 1861, când s'au cumpărat 3300000 de desitine sau 3663000 Ha. cu 900 milioane ruble, dintre cari 316 milioane s'au socotit boerilor pentru achitarea datoriilor lor, iar restul li s'a plătit în majoritate în efecte și numai o mică parte în bani.

După dezrobirea țăranilor, în scurt timp ei au simțit nevoia de a mai avea pământ, pentru că cel, ce-l aveau era prea puțin, așa că nu corespundea necesităților lor economice.

Ceia-ce făcea, ca să se simtă lipsa de pământ, era și faptul, că țăranii lucrau pământul foarte prost, și aceasta pentru două motive, cari de altfel dăinuesc și astăzi, și anume; în primul loc din cauza lipsei de cultură, iar în al doilea, din cauza grelelor condiții materiale în cari se găseau.

Literatura rusească a atras atențiunea guvernanților asupra acestui principal fapt, și între alții, scriitorul Ianțin, a ridicat și susținut mult această chestiune a băncii țărănești în lucrarea sa intitulată: *„Experimentări și investigații statistice asupra pământurilor țărănești și „asupra modului de plată a acestor pământuri“.*

Unele Zemstve Guberniale din Rusia, între cari nu era și Zemstva Gubernială Basarabeană s'au convins de importanța acestui lucru, și de aceea au și dispus în budgetele lor credite speciale pentru cumpărarea de pă-

www.dacoromanica.ro

mânt, țăranilor. Așa a fost cu Zemstvele dela Tver, Moscova și Poltava.

In acelaș scop s'au înființat în 1882 și 1883 două bănci mari agricole, și anume: Banca țărănească (*Krestianskii Bank*) și Banca nobilimii (*Dvoreanskii Bank*), cari au jucat în politica economică rusească un foarte mare rol.

Ambele bănci însă au caracterul instituțiilor de castă, una protejând mai mult pe nobilii scăpătați, iar alta căutând mai mult a favoriza elementul țărănesc.

Când s'a înființat pentru prima oară banca țărănească în Basarabia, persoanele însărcinate cu conducerea ei aveau păreri deosebite în privința modului, cum trebue, să se facă cumpărarea pământului. Unii susțineau că pământ trebue, să se cumpere, după cum și drept este, pentru țăranii lipsiți cu totul de proprietăți iar alții susțineau din contra, că trebue să fie înlesniți, și să li se dea pământ acelora, cari mai au încă, și cari constitue țăranii cu stare din sate.

Ei motivau acest lucru pe faptul, că sătenii fără pământ nu aveau posibilitatea materială necesară, ca să lucreze, cum trebue, terenul, ce aveau, să-l capete din nou; și apoi, trebuia, să rămână cineva și prin sate, cari pe plată, să lucreze pământul altora. Aceștia din urmă țineau însă, ca să fie majorate prețurile pentru muncă, așa încât după părerea lor, țăranii ar putea prin mijloace materiale căpătate dela conlocuitorii lor, să compenseze lipsa pământului.

In acelaș timp însă, dându-se pământ, celor ce mai au, este un mare bine, căci prin parcelarea proprietății mari, pământul intra în modul acesta în posesiunea celor, cari știau, să lucreze terenul de cultură, pentru că ei au mai avut și pământul lor propriu, pe care l'au lucrat.

Din cauza aceasta membrii băncilor, susținători ai acestei teorii, aveau convingerea, că pământurile Basarabiei vor aduce întreg folosul și poate mai mult decât aduceau, când erau în mâna marii proprietății; iar pe de altă parte se bazau pe credința fermă, că sătenii bogați, dacă vor deveni mai bogați vor forma prin carac-

www.dacoromanica.ro

terul conservator ce-l au, o clasă sau un partid de țărani, cari din toate punctele de vedere ar fi fost mai convenabil Rusiei, cu forma ei de guvernământ monarhic, absolut.

Estimările, ce se făceau de banca țărănească pentru cumpărarea de pământuri, erau de două feluri: *normale* și *speciale*.

Prin estimația *normală* valoarea moșiei se determina înmulțindu-se prețul normal stabilit de obiceiu pe regiuni, a unei desitine de pământ arabil, cu numărul desitinilor.

Dacă moșia ipotecată se împarte în mai multe bucăți situate în diferite părți, atunci estimațiunea ei se face, determinându-se valoarea fie-cărei bucăți a parte, după prețurile locale.

Dacă în modul acesta nu se poate valorifica moșia, atunci ea se prețuește în întregime după prețurile localității, unde este situată bucata cea mai mică.

Prin estimația *specială*, se socotește exact venitul sigur al moșiei și adevărata ei valoare și anume:

1. Se examinează amănunțit condițiile economice locale, în cari se află moșia.

2. Se ia în considerare, întrebările, cererile de pământ și cât pământ se arendează în localitate după contracte, pe un timp scurt sau îndelungat.

3. Se culeg informații despre moșiile vecine.

3. Se ia în considerare desimea populației, ocupațiile ei și cât pământ au locuitorii.

5. Costul forțelor muncitoare și în genere toate cele, ce pot mări sau micșora avantajul cumpărării moșiei.

Prin estimația specială se dă atențiune deosebită valorii moșiei, și această valoare este determinată după următoarele:

1. Costul arendei îndelungate.

2. Prețurile de arendă.

3. Producția solului.

Determinându-se venitul unei moșii după costul arendei pe un timp îndelungat, se ia în considerație

www.dacoromanica.ro

venitul unei desitine în localitate, prețul arendei, după învoială sau media prețurilor de arendă.

Din suma aceasta se exclude 5% pentru administrație și dări.

Pentru a se determina valoarea moșiei, venitul curat stabilit se capitalizează cu 5% și se înmulțește cu 20.

Pământurile lucrate direct de arendași dau mai mare folos comparativ cu pământurile date în subarendă de arendași, țăranilor.

După prețul de arendă venitul unei moșii se determină luându-se în vedere media veniturilor pe desitină. De exemplu, dacă prețul unei desitine toamna este de 20 de ruble, a uneia, sămănate pentru primăvara este de 20 de ruble, a uneia sămănate primăvara este de 12 ruble, iar a unei desitine de paragină 1 rublă; venitul de pe 3 desetine este de 33 de ruble, iar de pe o desitină 11 ruble.

Din venitul unei desitine se exclude 10% pentru administrație și alte cheltueli.

Venitul curat se capitalizează cu 5 – 5 ½%, niciodată mai jos.

Determinându-se producția pământului, se ia în considerare venitul brut după recolta medie, plantele cultivate, prețurile medii ale produselor reducându-se toate cheltuelile pentru însemânțare, fertilizare și strângerea recoltei.

Or cât ar fi lucrat de mult banca țărănească, ea nu putea, să îndestuleze toate cererile de pământ din partea țăranilor și de aceea chiar cu existența ei, necesitatea de teren era încă mult simțită din partea sătenilor.

In timpul din urmă, în Basarabia, s'au început a se dezvolta destul de mult tovărășiile și asociațiile țărănești destinate a lucra în comun pământul. Dar, de și tovărășiile dețin astăzi în posesiunea lor peste 202000 de hectarii, cu toate acestea se simte încă nevoe de asemeni asociațiuni.

Constituirea de obștii de arendare, sau de lucrare în comun a pământului, se fac în prezent în această provincie românească, lucrul merge însă greu, după cum

www.dacoromanica.ro

reese din rapoartele consilierilor agricoli, din două motive principale; în primul loc, neîncrederea, pe care o au locuitorii în reușita lucrărilor obștiilor, și în al doilea loc din cauza a fel de fel de oameni, propagandiști ruși, cari prin fel de fel de mașinațiuni și uneltiri, caută să strice mintea sătenilor. și să-i facă a-și pierde toată încrederea în tot ce este făurit și practicat în țara românească.

Am convingerea, că chiar după ce se va face împroprietărirea nouă a țăranilor din Basarabia, este bine, ca să existe mai departe toate aceste obștii și tovărășii, pentru lucrarea în comun a pământului, pentru că, ca să nu scadă producția țării, va fi mai bine ca toți locuitorii pe propriile lor pământuri, să lucreze sub supravegherea unui om competent în materie agricolă.

In tot cazul greutatea aceasta cu constituirea de obștii, va trece, după cum au trecut și multe alte greutăți încă, până ce locuitorii se vor convinge pe deplin de importanța și reușita lor cea bună.

Ca și în Moldova, și în Basarabia avem sistemul de lucrare al pământului prin arendare. Și aci foarte mulți arendași sunt străini, în general greci și evrei.

Prețul arendării proprietăților variază dela județ la județ și dela an la an. Din tabloul de mai jos se poate vedea, cum a variat arenda stabilită de banca țărănească în Basarabia în anii 1912, 1913 și 1914.

Se specifică în acest tablou arenda, ce a fost plătită pentru locul de cultură propriu zis și pentru locul de fânaț, în fiecare județ în parte, și cât s'a oferit pe deseatina de pământ în termen mediu în fiecare district, când a fost vorba de vinderea locurilor, (vezi tabela la pag. 171).

In general vorbind, pentru acești ani, 1912, 1913 și 1914, când s'au făcut constatări în ceiace privește arenda, nu există diferințe prea mari de preț între diferitele județe. Anul 1914 pentru toate județele, afară de Hotin, Soroca și Cetatea Albă, prezintă o urcare a prețului de arendă față de ceil'alți ani. Pentru Hotin, Soroca și Cetatea Albă maximum de arendă este în anul

www.dacoromanica.ro

No. curent	NUMELE JUDEȚELOR	Felul pământului	Prețul de arendă pe o desitină luat în arendă pe mai mulți ani						Prețul de arendă a unei desetine luată în arendă pe 1 an						Prețurile de vindere a pământului prin tranzacții particulare, după arhiva de notariat a judecător. Chișinău		
			1912		1913		1194		1912		1193		1914		Numărul cazurilor	Pe desetină variațiile de preț în ruble	Pe desetină Media în ruble
			Dela	Media	Dela	Media	Dela	Media	Dela	Media	Dela	Media	Dela	Media			
			Ruble	Ruble	Ruble	Ruble	Ruble	Ruble	Ruble	Ruble	Ruble	Ruble	Ruble	Ruble			
1	Hotin	Arabil	13—27	18.30	10—36	29.90	14.20—36	22.20	15.80	16.6	15—50	27.21	12—30	18.37	5	212.76—404.20	321.75
		Fânețe	—	—	—	—	—	—	15.35	25.64	20—35	26.90	5—23	13			
2	Soroca	Arabil	12—25	17—76	12.40—23	16.40	14—30	20.15	14—26	20.84	12—26	25	10—28.80	18	7	130 —402.48	278.20
		Fânețe	—	—	—	—	—	—	14—40	25.0	10.—	27.18	7.50—36	21.28			
3	Bălți	Arabil	8.80—24.—	13.72	10 30	16.22	9—30	19.07	10—30	20.78	12.15	22	12—25	18.0	5	157.77—425	384.60
		Fânețe	—	—	—	—	—	—	16.15	30.03	22.39	26.73	12—35	20.30			
4	Orhei	Arabil	13—27.60	17.81	9—28	16.48	11—30	16.81	12—35	20.70	9—27	21	10—42	20.86	16	110.20—427.23	260.21
		Fânețe	—	—	—	—	—	—	15—45	33.25	9—50	25.20	10—60	31.45			
5	Chișinău	Arabil	6—26	13—73	7—30	14.10	9—30	15.10	10—33	21.99	12—36	22.65	10—36	20.24	5	136.61—351.76	264.18
		Fânețe	—	—	—	—	—	—	10—80	38.05	30—80	51.39	18—75	35.55			
6	Tighina	Arabil	6—14.50	8.78	4.—25	12.28	7—18.—	12.68	8—32	17.44	12.25	17.71	8—24	16.28	16	185 —588.28	249.85
		Fânețe	—	—	—	—	—	—	20—25	22.5	12.30	19.30	18—20	19			
7	Cetatea-Albă	Arabil	4—18	9.77	8—20	14.42	7.10—19.5	14.28	8—35	19.14	8—30	17.60	7.50	18.28	50	100 —535	229.20
		Fânețe	—	—	—	—	—	—	10.40	17.63	12—40	21.28	11—30	19.61			
8	Cahul și Ismail	Arabil	4—16	7.60	5—18	11.21	7—16.5	11.76	6—35	18.08	10—30	19.24	6—35	18.67	46	96 —429.21	229.42
		Fânețe	—	—	—	—	—	—	10—40	25.20	10—40	23.62	5—35	25.—			
	Media pentru întreaga provincie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	96 —385	270.99

www.dacoromanica.ro

1913. Pentru toate județele Basarabiei minimum îl are anul 1912.

Dintre toate județele și pentru toți anii, județul Hotin, în anul 1913, reprezintă maximum de arendă, cu 29 ruble și 90 desitina. Dacă socotim, că pe acea vreme rubla valora 2 lei 66 bani, ajungem la concluzia că, se plătea 76 lei și 67 bani desitina de pământ, ca arendă, ceia-ce venea cam tot atâta hectarul, lucrul, ce este foarte scump, dacă judecăm valoarea reală a culturii, ce se face pe aceste pământuri.

De altfel acest preț este asemănător cu prețul de arendă oferit de cultivatorii străini (evreii) proprietarilor noștri din Moldova.

Dacă ne gândim la situația economică și la eftinătatea materiilor-prime sau fabricate de pe atunci, și pe cari în Basarabia le aveai pe un preț de nimic, găsim, că arenda era colosal de ridicată.

Observând astă-zi, în Basarabia, față cu scumpetea enormă, ce este, arenda pământului este singurul lucru, care nu s'a ridicat, și care în general, a rămas în tocmai ca la 1914, și aceasta este un lucru și nerațional și nedrept.

Găsesc, că totul trebue, să meargă proporțional și, dacă astă-zi muncitorul încasează de 5—6 ori mai mult pentru lucru, de cât cum încasa la 1914, și proprietarul pământului trebue, să închirieze pământul său pe un preț conrespunzător, cu scumpetea pieții.

Deosebirea de preț între arendarea unei desitine de pământ arabil și între arendarea unei desitine de fânaț este mare în Basarabia, și maximum de preț de arendă s'a obținut pentru Chișinău în anul 1913, și anume 51 de ruble sau 135 de lei, 66 bani, ceiace este destul de mult.

Minimum de arendă pentru desitina de fânaț, s'a obținut în anul 1912 în județul Cetatea Albă, numai 17 ruble, 63, sau 64 lei, 90.

Valoarea pământului este foarte variabilă, când este vorba de vinderea lui, și aceasta depinde de județ.

Din diferitele vânzări, cari s'au făcut, s'a văzut, că

www.dacoromanica.ro

deseatina de pământ s'a vândut cu preţul cel mai mare în judeţul Bălţi, şi anume cu 334 ruble, 80, sau 890 lei 56; şi cu preţul cel mai scăzut în Cetatea Albă, 229 ruble, sau 610 lei 27 bani.

In general se observă, că pământul cel mai scump se găseşte în nordul Basarabiei, iar cel mai eftin în sudul ei. Aci intervin, de sigur două motive; în primul loc pentru-că pământul pare a fi de o calitate mai bună în nordul, de cât în sudul Basarabiei şi apoi pentru-că partea de sud se găseşte într'o regiune pur de stepă, care face ca plantele, să sufere nu numai în anii uscaţi, dar chiar în acei mai ploioşi, prin alte regiuni.

Pe lângă toate acestea trebue, să mai adăugăm încă, că în nord fiind populaţia mai deasă ca la sud, valoarea moşiilor se ridică, pentru-că nu se prea simte mult lipsa de braţe, după cum se simte în sud.

Socotind preţurile de vindere a pământului, în Basarabia, vedem, că ele sunt ceva mai mici de cât preţurile, cu cari s'au vândut în aceeaşi periodă de vreme moşiile în Moldova.

In ultimul timp s'a vândut în judeţele Botoşani şi Dorohoiu falcea de pământ cu 1100—1400 de lei, ceia-ce revine cam la 900 până la 1100 de lei desitina. Este foarte mult, în adevăr, dacă ţinem în seamă toate condiţiile cerute de agricultura modernă. Dacă observăm această deosebire de preţ între Basarabia şi Moldova, este esplicat plusul pentru Moldova, pentru-că căile de comunicaţinni aci sunt mai bune, căi, cari în Basarabia lipsesc aproape cu totul.

Din cauza aceasta şi exploatarea pământului se face foarte greu, aşa că foarte mulţi din foştii mari proprietari basarabeni nici nu puteau desface toamna produsele solului lor, ci aşteptau iarna, să vină îngheţul, sau primăvare următoare, când se usca pământul, pentru ca să-şi scoată produsele pământului lor, şi să le transporte până la staţiunea cea mai apropiată de cale ferată.

Dacă se vor face căi de comunicaţie în Basarabia, cred, că valoarea proprităţilor mijlocii şi mici se va ridica în cel mai apropiat viitor, mai mult de cât în Mol-

www.dacoromanica.ro

dova, pentrucă instalațiunile, ce se găsesc mai cu seamă la micii cultivatori, în Basarabia, în foarte multe părți, sunt mai bune de cât în Moldova.

B. Datoriile proprietăților din Basarabia.

Asupra diferitelor proprietăți mari și mici din Basarabia grevează datorii, cari în multe împrejurări sunt destul de mari în comparație cu valoarea și cu venitul real al pământului.

Imprumuturile s'au făcut regulat până pe la 1 Ianuar 1916, când din cauza împrejurărilor războiului și mai târziu din cauza revoluției rusești, ele au fost în mare parte micșorate sau suspendate cu totulpentru mulți dintre proprietarii de moșii.

Băncile basarabene, pe lângă cele particulare, cari împrumutau bani cultivatorilor de pământ, erau, banca funciară țărănească și banca funciară a nobililor.

La 1 Ianuar 1916 întinderea totală a pământurilor din Basarabia, cari puteau fi primite în gaj la una din instituțiile aceste financiare, era de 3834824 de desitine sau 4.179.958 Ha, dintre cari 1656109 desitine sau 1805158 de hectare, proprietate particulară propriu zisă.

Până la această dată găsim 729 de moșii, ce reprezintau un total de 436134 de desitine sau 477386 de hectare afectate la banca funciară a nobililor. Toate aceste proprietăți erau socotite ca având o valoare de 100563738 ruble sau 267499543 lei, socotit pe cursul de atunci al rublei de 2 lei 66, sau 162913255 socotit pe cursul actual.

Aceste 729 de moșii erau ipotecate la banca nobililor la data de 1 Ianuar 1916 cu 57233630 de ruble sau 151241395 de lei, socotită rubla pe cursul de 2 lei 66, sau 92718380 de lei socotită pe cursul actual.

Ținând socoteală, că majoritatea din aceste moșii aparțin nobililor putem afirma, că mai mult de 50% din valoarea lor este ipotecată la această bancă. Fața cu întinderea totală a proprietății private moșiile puse hipo-

www.dacoromanica.ro

tecă la banca nobililor reprezintă un procent de 28 % din această intindere.

Când s'a făcut actul de ipotecă, s'a estimat, natural, moşia, şi preţul mediu obţinut dela estimare pentru toate aceste moşii a fost de 220 de ruble pe desitină, şi s'au împrumutat numai 130 de ruble de fiecare desitină, restul până la 220 ţinându-se ca garanţie din partea băncîn caz de neplată din partea proprietarului împrumutător.

La banca funciară ţărănească erau ipotecate până la data de 1 Ianuarie, 1916, 8161 de proprietăţi, cari în majoritate erau proprietăţi pur ţărăneşti. Toate aceste proprietăţi la un loc aveau o întindere de 244204 desitine (266182 Ha). Ele au fost socotite ca având o valoare de 47850556 ruble (117282478 lei, socotită rubla pe 2 lei 66, sau 77517900 lei pe cursul actual).

Tuturor acestor proprietari li s'au avansat prin punerea proprietăţilor lor ca gaj suma totală de 36653800 ruble (107499108 lei, pe cursul de 2 lei 66, sau 59379156, pe cursul actual al rublei).

Faţă cu împrumuturile făcute de prima bancă marilor proprietari, creditul ţărănesc rural a împrumutat mai mult, de oarece estimându-se desitina de pământ la 196 ruble, banca a avansat în termen mediu 163 de ruble sau aproape 200 de lei de fiecare desitină de proprietate.

Este evident, că riscul a fost mare în cazul acesta, pentru-că aşa fiind situaţia, în caz de întârzieri continue de plată din partea proprietarilor, banca ar fi putut ajunge un moment, când să nu se mai poată despăgubi din restul valorii pământului rămas neipotecat şi pe sama proprietarului; s'a avut în vedere, de sigur, însă, că este vorba de mici cultivatori, cărora trebuia, să li se facă oarecare concesiuni economice, mai cu seamă, că mulţi dintre conducătorii ruşi deja simţeau fierberea, ce exista printre rândurile micilor cultivatori, şi prevedeau oarecum evenimentele, ce în mod fatal trebuiau, să se întâmple.

Pe la diferitele bănci particulare erau ipotecate la 1

www.dacoromanica.ro

Ianuarie, 1916 un număr de 710 moşii, în majoritate aparţinând de asemenî marilor proprietari.

Întinderea totală a tuturor acestor moşii era de 550832 desitine sau 600406 Ha, şi cari au fost estimaţi la 105393120 de ruble, adecă 280345699 lei pe cursul rublei de 2 lei 66, sau 170736854 lei pe cursul actual de 1.60.

Pentru această valoare a pământului celor 710 moşii băncile au avansat proprietarilor suma de 47216537 de ruble, adecă 125595988 lei, socotită rubla pe 2 lei 66, sau 76490789 lei socotită pe cursul ei de astăzi.

Estimarea medie făcută pe desitina (1.09 Ha) este de 191 de ruble sau cam 310 lei; iar suma, ce s'a avansat, socotit pe desitină, a fost de 98 ruble, sau 160 de lei, ceeace face mai puţin de 50% din valoarea pământului.

Prin urmare, deci, băncile particulare, în Basarabia, prin transacţiunile financiare făcute cu proprietarii de pământ sunt mai bine asigurate decât celelalte institute de credit, în caz de neplată din partea proprietarilor.

Moşiile ipotecate pe la băncile particulare reprezintă un procent de 33% din întinderea totală a proprietăţii private din Basarabia, pe când moşiile ţărăneşti ipotecate la creditul funciar ţărănesc reprezintă un raport de 14%, din acea întindere.

In total deci avem un total de 9600 de moşii mari şi mici în Basarabia, cari sunt ipotecate la aceste trei categorii de bănci, cari reprezintă o valoare totală de 253807414 ruble, sau aproape jumătate de miliard de lei, şi asupra cărora grevează o datorie totală de 147 [illegible]4066 ruble sau aproape 250000000 de lei.

Prin urmare, suma, care s'a dat sub formă de împrumut, în total, pe desitină ar fi de 122 ruble sau 197 lei, 64, după cursul actual al rublei.

C) *Lucrarea actuală a proprietăţilor.*

In Basarabia pământurile se lucrează pe proprietatea mică aproape exclusiv numai în regie, pe când pe

www.dacoromanica.ro

proprietăţile mari parte în regie cu administratori şi personal propriu şi parte cu arendaşi.

Nici pe marile şi nici pe micile proprietăţi nu se face nicăieri o cultură raţională, ci totul se reduce la sistemele primitive, cari pot aduce cel mai mare profit, relativ, cu cea mai mică muncă şi cea mai mică risipă de capital. Nefiind introdusă pe cele mai multe moşii mari sau ţărăneşti cultura intensă a plantelor furajere, nici sistemele de cultură nu pot fi sisteme de compensare, pentru-ca să se restitue pământului forţele pierdute prin continua recoltare de plante; aşa încât şi în Basarabia ca şi în Moldova găsim astăzi multe pământuri secătuite şi cari ar avea nevoie de un repaos sau cel puţin de o imediată schimbare a sistemelor de cultură.

Aproape pe toate proprietăţile, afară de câteva câmpuri de experienţă ale Zemstvelor şi ale câtor-va proprietari de prin Cetatea-Albă şi Ismail, se întrebuinţează sistema rapace, bienală sau cel mult trienală, cu ogor liber. Sunt regiuni, mai cu seamă, prin judeţele Hotin, Bălţi şi Cahul, unde mai mulţi ani dearândul se cultivă unul după altul, pe aceea-şi parcelă de pământ numai porumb, numai floarea soarelui sau numai orz sau grâu de primăvară. Acest lucru trebue, să fie considerat ca o ruină absolută a pământului, pentru-că el se epuizează anual de cantităţi considerabile de azot şi de fosfor, cari sunt luate de plante pentru formarea şi dezvoltarea organismului lor.

Sistemul ameliorant şi culturile de compensare de vre-o cinci sau şese ani încoace au început a se introduce pe ici, pe colo, pe unele proprietăţi de prin Cetatea-Albă, Tighina, Chişinău şi Orhei, şi mai cu seamă pe foastele proprietăţi mari, ale acelor proprietari cari îşi lucrau pământul în regie. Gunoiul este aruncat pe dinaintea porţilor, în sate, sau, pus prin curţile ţărăneşti, în anumite locuri şi ars în timpul toamnei. Sunt multe regiuni din sudul Basarabiei, prin Bugeac, cari sunt cu desăvârşire lipsite de păduri, nu se găseşte măcar salcie sau plop, şi în aceste locuri ţăranii în loc, să îngraşe pământul cu gunoiul re-

www.dacoromanica.ro

zultat dela vite, îl păstrează în anumite depozite pentru ca împreună cu cocenii de porumb şi cu rădăcini şi tulpini uscate de papură, să facă focul în timpul iernii.

Plantele leguminoase, cum sunt fasola şi mazârea, cari, în vechiul regat se cultivă acum pe suprafeţe destul de întinse şi pe mica proprietate, şi cari introduse în rotaţiune aduc foloase enorme pentru pământ, sunt prea puţin întrebuinţate în cultura mare sau cultura de câmp. De asemeni şi rădăcinile de nutreţ, cari aduc foloase enorme pentru creşterea şi cultura animalelor. Deşi aceste plante, în adevăr, storc pământul de multe materii hrănitoare, cu toate acestea s'au constatat, că introduse raţional în diversele sisteme de rotaţiune, au dat cele mai mari foloase pentru agricultura generală.

Dacă în Basarabia s'ar cultiva pe suprafeţe mai mari trifoiul şi lucerna introducându-se în rotaţiuni quadrienale sau chiar de mai mulţi ani, nu am fi putut asista, ca anul acesta, la dezastrul economic pentru vite, când din cauza secetei mari din vară păşunele şi livezile s'au uscat, aşa că nutreţ nu există decât în cantităţi cu totul insuficiente.

Trifoiul şi lucerna fiind plante cu rădăcini lungi se potrivesc foarte bine cu climatul de stepă al Basarabiei. In verile secetoase, când în Bugeag iarba pe câmp este uscată aproape cu desăvârşire, ogoarele cultivate cu lucernă au rămas verzi şi au putut îndestula nevoile de fân ale cultivatorului pentru vitele sale. Căci, de şi în această regiune, în vremuri uscate, pământul se zvântează complect şi capătă crăpături, ce merg mai jos de 50 cm. chiar, aşa că iarba nu-şi mai găseşte apa necesară, cu toate acestea lucerna se dezvoltă, căci rădăcinile ei pătrund mult mai în profunzime, şi de unde îşi pot găsi umiditatea necesară.

Anul acesta ne-a dat un exemplu mai mult, că sistemele de cultură, fără leguminoase de nutreţ, cari se practicau până acum în Basarabia sunt cu desăvârşire improprii faţă cu climatul şi cu producţiunea generală a provinciei, şi de aceea toate sforţările cultivatorilor basarabeni, trebue, să se facă în direcţia cultivării pe su-

www.dacoromanica.ro

prafețe cât mai întinse a plantelor de nutreț, căci numai în modul acesta vom face, ca rasele bune de animale, cari sunt pe alocurea în Basarabia, să-şi păstreze caracterul lor normal, şi să nu ia aspectele de degenerare provenite dintr'o alimentare nesuficientă.

Dacă împrejurările din anul 1918 se vor repetă şi în 1919, atunci începuturile de degenerare organică la animalele casnice le vom observa immediat, spre dauna noastră economică, a tuturora.

Pe moşiile, unde lucrarea pământului s'a făcut în regie şi unde proprietarul însuşi s'a îngrijit de întreaga cultură a moşiei, acolo lipsa de toate felurile din anul 1918 s'a simțit ceva mai puțin, decât pe moşiile unde erau arendaşi speculanți, cari voiau numai, să profite dela vite fără a le restitui si lor hrana bună, în schimb.

Moşiile lucrate în regie, de proprietari, în tocmai ca şi în Moldova sunt ceva mai bine lucrate şi mai bine înzestrate cu inventar mort şi viu. Ba, de multe ori găsim la mulți mari cultivatori o profuziune de maşini, multe din ele nefiind nici de loc utilizate, de oarece nu se găsesc oameni, cari să ştie a umbla cu dânsele. Sau altele sunt stricate şi neputând fi reparate, ele reprezintă un capital pierdut, mort, care a fost zvârlit în zadar, fără a cugeta de mai înnainte proprietarul beneficiul, ce-l va avea dela acel capital.

Asemenea lucruri sunt destul de dese în Basarabia, pe proprietățile mari, cari sunt cultivate de persoane fără nici o pregătire agricolă, şi cari încearcă fel de fel de experiențe cu fel de fel de maşini pe propriul lor compt, fără, să prevadă pierderea, ce ar putea-o încerca din utilizarea acelor maşini.

Aceeâ-şi greşală au făcut'o în Basarabia pe moşiile lor Zemstvele, Zemstva Gubernială sau cele județene, cari au introdus fel de fel de maşini agricole, cari astă-zi stau azvârlite prin diferite hambare, şi cari din cauza timpului, numai pot fi socotite cu altă valoare decât, cu acea a ferului sau a lemnului, din care ele sunt construite.

www.dacoromanica.ro

În acest al doilea caz cauza nu a fost totdeauna nepriceperea cultivatorilor, ci interesul conducătorilor Zemstvelor, de a încărca cu cât mai multe cheltueli budgetul diverselor moșii și instituții, cari depindeau de dânsele, pentru ca din acel plus de cheltueli într'un mod, en-gros, care numai în Rusia era cunoscut, să poată trage ei fel de fel de beneficii.

Dar ceia-ce s'a făcut cu mașinile, s'a făcut și cu vitele. Căci cultivatori nerutinați și neexperimentați, și cari voiau într'un an de zile, să îmbunătățească rasa de vite în Basarabia, au adus din străinătate fel de fel de rase străine, cari nu s'au putut aclimatiza cu temperatura Basarabiei și cu îngrijirea, ce li se dădea aci, și cari după un an, doi au început a degenera, sau au murit, suferind astfel pagube foarte mari proprietarii.

Cu toate acestea însă, din multele încercări, cari s'au făcut, au rezultat și beneficii mai cu seamă în sudul provinciei, unde găsim astăzi rase foarte bune de cai și de oi pe la proprietarii germani, moldoveni și bulgari de prin Ismail și Cetatea-Albă.

Orcum ar fi, însă, lucrarea proprietăților mari în regie, ajutată de climat și calitatea bună a pământului, chiar așa rudimentară, cum este, tot a dat rezultate destul de bune, pentrucă în timpi normali producția a fost suficientă atât pentru hrana populației, cât și pentru export.

Multe proprietați însă, în Basarabia, sunt arendate, pentru-că proprietarii sau sunt negustori străini, îmbogățiți cărora le-a plăcut să aibă și moșii, și cari fac comerț la orașe, sau sunt absenteiști; de acei, cari trăesc numai în străinătate, și cărora le vine numai venitul prin poștă sau prin diverse instituții financiare, ce existau în Rusia, și cari aveau legături cu străinătatea.

Absenteismul în Basarabia era o boală foarte întinsă în pătura conducătoare, căci se găseau proprietari, cari dacă nu lipseau cu anii, dar cel puțin măcar 6—10 luni pe an erau în străinătate, și numai de formă, spre a-și încasa veniturile veneau și stăteau și câte o lună, două în Basarabia. Acesta era obiceiul nobilimii ruse, care ve-

www.dacoromanica.ro

mită încetul cu încetul peste populația basarabeană, ca element conducător, a infiltrat această deprindere și în sufletul celor câteva zeci de familii moldovenești, cari prin legăturile de alianță cu noblimea rusă au rămas și ele ca a cincea roată la căruță, conducătoare a păturii de jos.

Absenteismul acesta, cu toate încercările lui Mac Culloch, de a dovedi, că n'are consecințe rele și că pe nedrept se plâng toți contra lui, este astăzi condamnat definitiv de știința economică. Prin absenteismul proprietarilor moldoveni din Basarabia populațiunea rurală a fost lipsită de prezența elementului necesar, care ar fi putut ridica sus nivelul moral și intelectual al populației.

Ca și în Moldova, și aci, prin acest absenteism agricultura a fost privată de capitalurile, de cari are nevoe pentru îmbunătățirea și prosperarea ei, și consecința cea mai rea a fost încă desvoltarea arendășiei. Clasa arendașilor este formată în majoritatea cazurilor de evrei, cari sunt foarte puțin binevoitori față de pământurile și organizațiunea noastră socială și de stat.

Dacă nobilimea rusă și-ar fi văzut mai mult de proprietățile ei, de sigur, că Rusia n'ar fi ajuns unde este astăzi, pentru-că nobilul rus, oricât de sectar ar fi fost, față cu originea familiei sale și față cu poporul de pe moșia lui, totuși s'ar fi ocupat cel puțin din când în când și cu ridicarea nivelului cultural a oamenilor de pe moșia sa. I-ar fi îndrumat de sigur în alte idei, și nu în ideia bolșevismului, la care au contribuit în mare parte, cei ce au înlocuit pe boerii ruși la moșiile lor, administratorii sau arendașii, oameni de obicei fără pregătire culturală, și cari s'au lăsat a fi influențați de toate curentele și ideile anarhice, și pe cari apoi le-au infiltrat în mintea poporului rusesc, ce este cu totul incult și refractar ideilor civilizate moderne.

www.dacoromanica.ro

ASPECTE DIN SITUAȚIA ECONOMICĂ, AGRARĂ ȘI AGRICOLĂ A BASARABIEI

Fondul de pământ. — Arendarea provizorie.

Până la revoluția rusească din 1917, în Basarabia ca și în toată Rusia, se găseau representate toate cele trei forme de proprietate rurală; mica, mijlocie și mare.

Proporția, în care se găseau aceste trei feluri de proprietăți era, după cum se vede din datele date mai înainte, cu mult mai normală decât la noi, unde proprietatea mică era representată abia prin 40.29% proprietatea mijlocie prin 11.02% și proprietatea mare prin 48.69%.

Proprietatea mare se găsea în majoritate, în mâna străinilor: ruși, greci, bulgari, nemți și numai într'o câtime oarecare în mâna moldovenilor.

Din schița istorică pe care o dăm la începutul acestei lucrări, se vede în mod neîndoios, că la răpirea Basarabiei, mai toate moșiile mari de aici erau în mâinele boerilor moldoveni și a satelor răzășești. După ocupația rusească, fie datorită constrângerilor de tot felul, pe cari împărăția moscovită le-a exercitat în mod constant asupra păturii culte basarabene, fie datorită ademenirilor către ranguri sau averi, cari deslipeau pe boeri de baștina lor și-i înstrăinau de poporul în mijlocul căruia trăise, e destul, să constatăm trecerea proprietății mari în

www.dacoromanica.ro

mâinele străilor. In schimb vechilii de tristă memorie, străini de neam, toți veniticii și îmbogățiții deveneau stăpâni pe moșii, la început sub formă de arendășie și mai târziu sub formă de proprietate.

Astăzi din întinderea totală a proprietății mari dela o sută de hectare în sus, abia 25% se mai găsește în mâinilor moldovenilor. Acest proces nefast al transformărei proprietății, și mai ales a înstrăinărei ei de rolul pe care trebuia să'l joace, din nenorocire s'a întâmplat și la noi, dând naștere la acel fenomen de tragică aducere aminte a arendășiilor și speculei nemai pomenite, care a dus țara în una din cele mai sângeroase revoluții — 1907, — și-a dat cel mai hidos aspect pe care'l poate avea o țară cu caracter agricol—patriarhal acel al absenteismului—al lipsei proprietarilor dela moșiile lor.

Țăranii basarabeni, ca și frații lor din Moldova, nu se simțeau legați cu nimic de noii stăpânitori ai moșiilor—față de cari erau tributari cu munca și sufletele lor, -și de acea la cea dintâi scânteee a revoluției rusești în 1917,—pe când războiul european era în toiu,—fără a se deda la acte de sălbătăcie,—cari ar fi putut fi ertate în starea de aţâţare a spiritelor din acel timp,—n'au făcut altceva decât, să pună stăpânire pe moșiile boerești. Ar fi o greșală neertată, să se creadă, că toată ruina și tot prăpădul, care s'a năpustit asupra Basarabiei în primăvara anului 1917, s'ar datori pașnicului țăran basarabean, care după ce începuse a căpăta siguranța stăpânirei pământului său, nu-mai avea nici un motiv, să se dedea la acte de atrocități și sălbătăcie.

Toate aceste acte s'au săvârșit, — ținând seamă de cercetările cele mai obiective,—de către bandele bolșevice străine, cari au cutreerat toată țara, prădând-o și pustiind'o și de ale căror tentative nu suntem scăpați nici până în present.

Revoluția din 1917 a răsturnat starea de lucruri din trecut, așezând un provizorat agrar, care trebuia să ducă la actualele reforme agrare.

In adevăr, după isbucnirea revoluției rusești și concomitent cu întinderea ei, pretutindeni,—în toată Rusia,—unde

www.dacoromanica.ro

revoluția putea să îmbrace aspecte agrare,—s'au înființat—după chiar ordonanțele guvernului provizoriu Kerenski, așa numitele comitete de pământ. Aceste comitete aveau darul să facă împărțeala pământului potrivit cu nevoile populației rurale, luând în mod gratuit toate moșiile și dându-le în fondul de pământ al Statului. Alegerea *„comitetelor de pământ"* nu a avut sorți buni. Tot prin ordonanța lui Kerenski se interzicea și transacțiile de pământ sub orice formă, fără învoirea Comitetelor Guberniale de pământ și aprobarea Ministerului de Agricultură din Petrograd.

Fie datorită învălmășelei, cu care se perindau lucrurile atunci, fie datorită faptului, că oamenii cei mai buni erau încă la războiu, fie datorită și altor cauze, comitetele de pământ au fost compuse din drojdia satelor, iar cei, cari făceau parte din ele, s'au asvârlit cu lăcomie la acapararea pământului fără a ține seamă de spiritul dreptății și fără a introna o regulă cât de elementară datorită căreia, să se poată împăca toate cerințele. Astfel pământul a fost complect împărțit în nenumarate parcele iar cuvântul de ordine la această împărțeală, a fost ca fiecare va deveni stăpân pe atâta pământ, cât va putea cuprinde cu plugul.

Datorită acestui fapt,—în lipsa de timp și de puteri a se face o plugărie bună,—țăranii au cuprins, cât au putut mai mult și pentru a nu scăpa de sub stăpânirea lor imașurile și fânațele,—pentru o mai bună asigurare—le-am împărțit și pe acestea, și le-au arat, după ce au strâns tot ce se putea strânge de pe ele. Odată cu intrarea în iarna anului 1918,—când defecțiunea rusă îmbracă ultimele forme ale descompunerii—singurul vad al scurgerei rămășițelor armatelor împărătești fiind Basarabia, un mare stoc de vite,—în special cai—au rămas aici în condițiuni foarte avantagioase pentru populația autohtonă. Aceasta era situația în Primăvara anului 1918, când Basarabia devenise liberă, sub formă de republică independentă și cu o cârmuire de sine. Datorită faptului că bandele bolșeviste continuau încă a o cutriera și a răspândi teroare prin sate și orașe, pe care le prăda și

www.dacoromanica.ro

devasta mai rău ca sub o ocupație străină, comitetul de conducere basarabean, a făcut apel la forțele armatelor române care intrând în Ianuarie 1918, rând pe rând a început a restabili liniștea.

Lucrul n'a fost ușor. Ultimele svârcoliri a funcționarismului rusesc dublat de anarhia spiritelor populației, puternic ațâțată la revoluție de bolșevici și spioni, la care trebue să se adauge starea deprimată a noastră, provenită din cauza greutății unui războiu, ce părea pierdut prin vina altora, toate acestea au contribuit ca liniștea în Basarabia să nu se poată introna cu prea multă ușurință. Datorită însă spiritului de disciplină conștientă a armatei române și simțământului de înnalt patriotism a păturei culte basarabene aceste greutăți au fost învinse mai curând, ca imperiul moscovit, să se fi trezit la o viață nouă și să amenințe desfacerea acestei vlastare dela sânul înveninat al absolutismului, și astfelprovincia Basarabiei și a recăpătat libertatea.

Pentru înfăptuirea noilor legiuiri, cari aveau să dee țării o constituție politică și o constituție agrară, din sânul celor mai îndepărtate pături țărănești, a luat naștere o adunare constituantă cu numele de *„Sfatul Țării"*. In primăvară, acest sfat a prins a se aduna. La început puțin stăpân pe pașii săi, în scurt timp și a croit o cale bună, jalonată.

Adunat într'un frumos local de cultură – un liceu— dela periferia sudvestică a orașului Chișinău, Sfatul Țării s'a gândit că cea dintâi problemă, căreia trebue să-i dea satisfacere este problema agrară.

La 21 Ianuarie 1918 ia naștere prima lege sau instrucție agrară emanată de „Sfatul Țării". Prin această instrucție agrară adresată Comitetelor pământești, se hotărăște în principiu:

I. Luarea pe seama republicei a tuturor pământurilor și împărțirea lor către acei, cari le pot lucra prin comitele pământești, cari vor avea următoarele însărcinări;

1. De-a înregistra toate pământurile și a număra pe toți oamenii în stare să munciască.

www.dacoromanica.ro

2. De-a împărți toate pământurile slobode oricui ar fi aparținut.

3. De-a supraveghea schimbările și mutările drepturilor de proprietate.

4. De-a nu se face specula cu pământul.

5. De-a păzi moșiile, ce au însemnătate pentru gospodaria sătească.

Fondul de pământ basarabean va cuprinde:

Pământurile particulare, cari se aflau anul trecut în arendă la săteni; cele ale statului (hasnalei); a ocărmuirilor, ale așezămintelor duhovnicești, de peste graniță, pământurile mânăstirești, orășenești pământurile cari s'au lucrat în cei din urmă trei ani numai cu inventar țărănesc, cele ce se vor da de bună voie, etc., după următoarea normă: „Din pământurile până la o sută de disetine va rămâne în mâinele stăpânilor tot pământul, pe care l'au lucrat ei singuri anul trecut", iar pentru pământurile de peste o sută disetine se iea două treimi din cele dela 100—600 disetine și trei pătrimi din cele dela 600 în sus, până la 4000 iar de aici încolo nu se va lăsa proprietarilor decât o mie disetine peste tot.

După ce se mai dau câteva regule de felul cum trebue, să se distribue pamântul, de pedepsele, pe care trebue să le plătească cei, cari nu vor lucra pământul la timp și în bune condițiuni (50 ruble de desetină), se trece la felul, cum sunt constituite comitetele pământești ținutale.

Aceste comitete sunt alcatuite din câte patru împuterniciți ai adunărilor Zemstvelor ținutale, din câte un împuternicit al Comitetelor pamântești de voloste, din un delegat al dumei orășene, agronomul zemstvei, judecătorul de pace, un măsurător de pământ și un împuternicit al Ministerului de agricultură.

Acest comitet de pământ ținutal avea îndatoriri de supraveghere, îndrumare, cercetarea neînțelegerilor și tutelarea comitetelor de voloste (plasă).

In ceace privește inventarul moșiilor, ce intrau în fondul de pământ basarabean s'a hotărât prin acea instrucție a trece în sama comitetelor pământești, lăsân-

www.dacoromanica.ro

du-se proprietarului numai atâta, cât îi trebue pentru cătimea de pământ, ce i s'a lăsat. Comitetele urma să distribue inventarul țăranilor pe măsura trebuințelor și în schimbul unei plăți echivalente cu prețuirea de dinainte de războiu.

Vorbește apoi despre păduri, arătând, că nimeni n'are dreptul de a le tăia fără voia comitetului pământului și mai ales se opresc în mod absolut orice stricăciuni.

După această instrucție urmează o serie de circulări explicative, îndrumătoare, toate însă fără efect.

Raporturile dintre proprietari și țărani erau foarte aspre, iar aceștia de pe urmă, în majoritate își părăsise gospodăriile și trăiau pe la orașe. Pe de altă parte inventarul proprietarilor de fapt nici nu mai exista. El fusese devastat complect de bolșevici și în urmă, ce mai rămăsese, de țărani, cari abia după venirea armatei române au început a mai înapoia ceva din cele, ce se mai găseau.

Această instrucție și mai ales cei chemați să o aplice, n'a dat nici un resultat. In adevăr, în afară de comitetele pământești, Directoratul de agricultură și-a numit representații săi în fiecare județ sub numele de revisori și inspectori agricoli, dar și aceștia neavând nici o pregătire și nefiind bine îndrumați și controlați, s'au mărginit numai în a încasa lefuri mari, dar fără a contribui cu nimica nici la domolirea raporturilor dintre țărani și proprietari și nici la regularea și sistematizarea fondului de arendă. Cu toate sforțările pe care în nenumărate rânduri le-am pus spre a contribui cu ceva la introducerea regulei în această chestiune, cabotajul cinovnicilor ruși, cari lucrau din răsputeri pentru a încurca trebile la sate și lipsa spiritelor organizatoare, cu multă practică în adminstrație, au făcut ca răul să continue, până când Consiliul Directorilor prin încheerea dela 2 Iulie 1918, a pus capăt acestei stări de lucruri.

Prin această circulară se hotărește desființarea tuturor comitetelor pământești și a tuturor funcționarilor lor, trecându-se atribuțiunile lor Upravelor de voloste și județ.

Desigur, din punctul de vedere economic, această

www.dacoromanica.ro

încetare bruscă a activității unei instituțiuni și trecerea atribuțiunilor la o alta, nepregătită și necunoscătoare a trebilor pământului, nu poate să fie decât criticată.

Dar față cu împrejurările locale, se impunea. Comitetele pământești, ele însăși, întrețineau la țară o atmosferă încărcată de svonuri și nedreptăți, iar revizorii și inspectorii cari nu erau oameni specialiști, — ci cei mai mulți recrutați din rândul revoluționarilor, dintre cari unii erau de origină ruși — în loc să dee concursul lor pentru a se introduce regula și dreptate, ei înșăși întrețineau bolșevismul și făceau acte de favoritism. Dacă organele din mâinele cărora se luau atribuțiunile pământului erau rele și nepregătite, apoi nici cele în mâinele cărora se dădeau nu erau mai bune.

Astfel trebile pământului se amânau din zi în zi fără a se căuta o soluție. Pământul luat de ori cine și cât a vrut fiecare, era stăpânit cu samavolnicie și fără nici o socoteală. Cei răi, hrapareți cei rămași pe la căminurile lor, desertorii și fugarii, chiaburii satelor și cămătarii, pusese mâna, — alături de bună samă și de un număr însemnat de oameni cum se cade, pe pământul cel mai bun și mai mult astfel ca o mare parte din cei săraci, din cei domoli și din cei, cari erau prin cadrele armatei, rămăsese fără pământ.

In ceeace privește socotelele, acestea nu existau decât în mod sporadic. Pe aceiași moșie se îngrămădise oameni din diferite sate și chiar voloste, luase atât pământ cât putuse și acum nu se găseau înscriși nicăeri. Faptul că nici prețurile pământului nu se fixase și acela că recoltele erau cu desăvârșire proaste, a contribuit la agravarea situației. In sfârșit abia în Iulie se hotărăște fixarea acestor prețuri și după un criteriu cu totul antiștiințific. In loc ca fixarea acestor prețuri să formeze obiectul unor comisiuni județene sau chiar și de voloste, basate pe cunoașterea reală a pământului, — ele s'au fixat din oficiu pentru toate județele și moșiile dându-se pentru executarea acestui fapt ordonanța No. 11 a comisariatului general al Basarabiei. Aceste prețuri sunt pentru județele :

www.dacoromanica.ro

Hotin 70 lei, Bălți 60 lei, Orhei 56 lei, Cetatea-Albă 50 lei
Soroca 60 „ Chișinău 56 „ Tighina 52 „ Ismail-Cahul 50 „

Tot prin acea ordonanță să lasă liberă apelarea în contra prețurilor la niște comisii de arbitraj cari au funcționat în mod foarte neregulat. Datorită felului cum a fost tratată chestia prețului și profitând de faptul, că nu se ținuse nici un fel de socoteli, avându-se în vedere și anul rău, — țăranii în mare parte s'au lipsit și de pâine și de tot, și nu au mai dat pe la pământul luat.

Tot cam prin acest timp a început a se observa cât de superficial muncise sătenii pământul—mânați numai de dorința de a cuprinde cât mai mult și mai ales începuse a se accentua lipsa de nutreț pentru vite, întru cât în mare parte pășunele și fânețele fusese transformate în locuri de cultură.

Față cu această stare de lucruri, după staruințe am reușit a convinge consiliul directorilor, că o nouă organizație agrară a țărei se impune. Și astfel am ajuns la introducerea — după acelaș calapod, — a consilierului agricol și agronomului regional. Găsirea elementelor destoinice, aducerea lor aici, - unde se mai credea, că viața și avutul rural este la discreția bolșevismului celui mai acut,— înjghebarea și organizarea pe județe și regiuni a țărei ne-a răpit aproape două luni; astfel, că abia la 1 Sept. 1918 am avut complect constituit întreg corpul agronomic al Basarabiei. Dar asta nu era deajuns. Instrucția Sfatului Țărei dela 21 Ianuarie 1918 prin forma, fondul și cuprinsul ei având lipsuri, o complectare și adăugire se impunea. Propunând consiliului directorilor o nouă instrucție agrara, care avea ca baza pe cea din Ianuarie 1918 nu a fost primită decât cu modificări și de fond și de formă.

La 31 Iulie 1918 apare această instrucție.

2. Din cuprinsul ei se desprinde:

a) Cari sunt pământurile, cari trebue să formeze fondul statului de arendă.

b· In ce condițiuni se vor da țăranilor aceste pământuri.

www.dacoromanica.ro

c) Care va fi organizaţia, sub care ţăranii vor putea lua pământul fondului de arendă.

In ceace priveşte primul punct, se menţin aceleaşi măsuri ca şi în instrucţia Sfatului Ţărei. Pentru al doilea însă, din motive de natură socială, Comisariatul a crezut de nevoie să impună sătenilor, să contracteze direct cu proprietarii, stabilind tot odată şi preţul de arendă, pe care însă nu'l vor plăti lor, ci la Casieria Statului. Prin aceasta se viza ca pe deoparte, să se arate sătenilor, cari încă nu sunt pe deplin stăpâni pe moşie—şi deci aparţin de proprietar,—că pământul său este în mâinile Statului, care dispune de el, cum găseşte mai bine în folosul general.

In ceace priveşte însă punctul al treilea, s'a hotărât că pentru o bună administrare a fondului de arendă şi o bună organizare a plugarilor corespunzătoare cu nevoile timpului, toţi sătenii, cari au nevoie de pământ să se constituiască în obşte de arendare. Neputându-se adapta în întregime statutul obştiilor sătesti din ţară, s'a întocmit un statut scurt, compus din zece articole în care sunt prevăzute doar principiile de bază ale solidarităţei şi drepturilor membrilor obştei. (vezi anexa).

Pentru a pune la îndămâna tuturor toate instrucţiile privitoare la pământ, dar mai ales pentru a stabili oarecare regule despre felul cum obşteniii, trebue să se comporte în noua lor organizare, Directoratul de Agricultură a întocmit o instrucţie amănunţită despre toate acestea. In această instrucţie se prevede, unul după altul următoarele capitole:

1. Pământurile, cari trec la fondul pământului de arendă.
2. Cota de expropriere.
3. Preţul şi modalitatea de plată a arenzii.
4. Dispoziţiuni privitoare la păduri.
5. Dispoziţii privitoare la iazuri.
6. Organele desfiinţate şi întocmirea lor.
7. Organele exterioare ale Directoratului de Agricultură.
8. Organizarea exploatatiei moşiei obştei.

www.dacoromanica.ro

9. Modul Culturei, pregătirea terenului, semănatul şi lucrările de întreţinere.

10. Bugetul.

11. Administraţia moşiei.

12. Datoriile obştenilor.

13. Dispoziţiuni generale.

Pe baza acestor instrucţiuni şi cu noul personal agricol al Directoratului am început noua campanie agricolă a anului 918/919.

Principala grijă a fost restabilirea raporturilor şi drepturilor fiecăruia. S'a activat apoi constituirea obştiilor, şi facerea semănăturilor de toamnă.

Dar chiar dela început au prins a se ivi dificultăţi mai ales din pricina stabilirei preţurilor. Proprietarii, văzându-se aşezaţi în drepturile lor de stăpâni au început a cere preţuri mari pe care ţăranii, cari ştiu că preţul pământului nu poate creşte la nesfârşit, şi care erau obişnuiţi cu preţurile mici din anii de dinainte de războiu, ofereau preţuri derizorii. Intre aceste două extreme era un abiz. Neajungerea la un preţ convenabil a fost şi cea mai de samă cauză a neconstituirei tuturor obştiilor.

Totuşi până în present s'au constituit într'o proporţie mai mare de 75% din numărul celor ce trebuiau să se constituiască.

Chestia preţului însă în afară de o latură speculativă are şi o latură de necesitate reală. Preţul este în raport nu numai cu renta, pe care trebue, să i-o aducă proprietarului moşia sa, dar şi cu sarcinele moşiei.

Ori acestea,—şi în special dările către Zemstva judeţiană, sunt peste măsură de urcate.

Pentru judeţul Chişinău ele s'au urcat dela 1.[83] ruble, cât erau 1916, la 2.[83] ruble în 1917 şi la 13.[88] ruble în 1918 sau 20 lei 80 bani, socotită rubla pe cursul oficial de 1 leu 60 bani.

Dacă alături de această sumă ţinem socoteală, că aproape fiecare moşie este afectată la diferite instituţii de credit, atunci vedem, că un preţ de 45—50 lei la desetină, nu e cu totul exagerat.

Intrucât însă prin punerea în aplicare a reformei

www.dacoromanica.ro

agrare, au trecut sub administrația „Casei Noastre“ toate moșiile, ce cad în fondul de arendă, de bună samă că tot această instituție va stabili și prețurile arenzelor pe anul în curs.

II.

Agricultura și instituțiile agricole.

Agricultura basarabeană în prezent este îndrumată în mod oficial prin Directoratul de agricultură, care la rândul său nu este decât o ramificație a ministerului de agricultură.

Directoratul este condus de un director, care este basarabean, ajutat de un specialist agronom din țară sub titlul de consilier technic. Pentru sistematizarea lucrărilor directoratul este împărțit în patru servicii: agronomic, al pamântului (funciar), silvic și al personalului și camptabilității. Fiecare din aceste servicii are mai multe secții și birouri după importanța ramurilor, cari fac parte din agricultură.

La serviciul agronomic se găsesc secțiile agriculturei, viticulturei, școalelor și câmpurilor de experiență, zootechnie și veterinară și agrogeologie.

Din serviciul pamântului fac parte: secția pământului, a arendărilor, a statîsticei, hotărniciei, și hidrotechnica cu pescăria.

Din serviciul silvic fac parte: secția exploatărilor, a conservărei, și a culturei și desvoltărei pădurilor.

Serviciul personalului și comptabilității se compune din secția personalului, economatului, registraturei, contabilității și contenciosului.

Fiecare din aceste servicii au serviciile exterioare respective în măsura nevoilor și mai ales a puterilor de astăzi.

Serviciul agronomic are sub conducerea sa toate instituțiile cu caracter agricol: școli, ferme, puncte agro-

www.dacoromanica.ro

nomice, pepiniere, câmpuri de semințe și pentru inspectarea acestor instituții sunt specialiș;ii și inspectorii.

De serviciul pământului ține toată organizarea administrativă agricolă a Basarabiei având ca personal exterior pe consilierii agricoli și agronomii regionali. Tot de acest serviciu mai ține și pământurile Statului cari sunt arendate în loturi mici la săteni.

In present Basarabia este împărțită în 30 regiuni agricole bazate pe împărțirea administrativă. Cu timpul însă se intenționează ca regiunile agricole să represinte o realitate agrară și nu o ficțiune administrativă mai ales dacă se va reuși a se spori numărul regiunilor la cel puțin 6 de județ.

Secția viticolă, care va deveni un serviciu, a organizat viticultura Basarabiei în trei regiuni viticole:

a) Regiunea de nord cu reședința în Bălți;

b) Regiunea de mijloc cu reședința în Chișinău, și

c) Regiunea de sud cu reședința în Cetatea-Albă.

Fiecare regiune este condusă de către un viticultor cu numele de specialist principal; de un ajutor viticultor; de un chimist și de un agent pentru controlul și represiunea fraudelor.

In celelalte centre, capitale de județ, există câte un birou condus de un specialist viticultor și un agent pentru fraude.

Se nădăjduește, că cu o atare organizație, care trebue să înlocuiască vechile comitete viticole, cari n'au dat nici un resultat, se va ajunge la rezultate fericite. Dacă acestei înșghebări vor urma și oarecari asociațiuni cu caracter profesional, — societăți cooperative, sindicate viticole etc., — în scopul aprovizionărei, desfacerii și susținerii intereselor comune, cu siguranță, că mai curând decât ne așteptăm, putem să avem roade bune.

Cu începere dela Aprilie 1919 se va înființa și o stațiune viticolă la Institutul de viticultură, care va avea scopul să facă analize, de pământ, etc.

Serviciul silvic este condus la centru de un șef de serviciu, — venit din țară în ultimele zile, — și de mai mulți șefi de regiuni silvice, cari printr'o anomalie neînțeleasă

www.dacoromanica.ro

unii din ei sunt şi inspectori silvici. Peste tot sunt 17 regiuni silvice şi anume: Reg. Hotin, Atachi, Bălţi, Soroca, Sculeni, De lângă Nistru, Orhei, Redeni, De lângă Prut, Chişinău, Ismail, Lozova, Chiţcani, Topor, Tighina, Cetatea Albă şi Dunăreană.

In total sunt 3 inspectori silvici; 14 şefi de regiune; 17 silvicultori cl. I; 11 cl. II;' 17 desenatori; 17 impiegaţi; 49 brigadieri şi 251 pădurari.

Mai tot personalul silvic este încă străin de neam. Asupra valorei lui în specialitate nu ne putem pronunţa. Este cel de pe urmă serviciu care trebue naţionalizat şi totodată organizat pe aceleaşi baze ca cel din ţară. De aceea s'a şi făcuf recurs la specialişti de peste Prut, cari cu începerea primăverei vor veni bucuroşi, să'şi pună la contribuţie ştiinţa şi practica lor pentru organizarea şi înbunătăţirea acestei ramure de bogăţie naţionaiă lăsată în desuetudine.

La unirea Basarabiei cu patria mumă toate aceste servicii erau ocupate în majoritate de funcţionari ruşi şi numai într'o mică proporţie de basarabeni. Graiul românesc nu se auzea nicăeri iar de scris nici nu putea fi vorbă. Cei mai inimoşi demnitari basarabeni nu credeau posibilă introducerea limbei şi scrisului românesc înainte de 4—5 ani, iar alţii dădeau un termen până la 12 ani. Cum însă în Basarabia erau şi autorităţi româneşti, — armata în special, — şi cum începuse a se introduce pe la toate directoratele consilierii technici, — cari nu ştiau rusește, vrând, nevrând se impunea introducerea cel puţin în relaţiunile cu oficialitatea superioară, limba scrisă românească. La directoratul de agricultură s'a înfiinţat o şcoală de adulţi pentru învăţarea limbei.

Faţă cu nevoile serviciului, şi în lipsa găsirei elementelor locale, cari să ştie limba românească, în scris şi graiu, treptat, treptat am început a aduce pentru posturile cele mai de samă funcţionari şi în deosebi, specialişti români. Primele alegeri fiind bine făcute, încrederea celor de aici în elementul de dincolo de Prut, a început a prinde rădăcini şi în scurtă vreme, — faţă cu

www.dacoromanica.ro

boicotul funcționarilor ruși, și cu refuzul de a depune jurământul, au fost chemate alte forțe astfel că în present mai toți funcționarii superiori și o parte din cei mai mici sunt veniți de dincolo, impestrițați cu basarabeni, cari s'au format alături de ai noștri.

S'a început cu reorganizarea contabilității, școalelor și punctelor agronomice. S'a înființat din nou un serviciu de statistică agricolă care este foarte bine îndrumat cu toate că lipsesc elementele de bază la sate: „agenții statistici".

Intre instituțiile cele mai însemnate cari aparțin de Directoratul de agricultură sunt:

a) *Școala specială de viticultură* de lângă Chișinău, căreia i s'a adăugit acum și un institut de Viticultură, Oenologie și Horticultură. Situată pe un platou, în partea de Sud-Est a orașului, îmbrăcată în pomi și arbori, școala de viticultură are o instalație dintre cele mai complecte și mai moderne.

Prevăzută cu încăperi suficiente, cu laboratoare bine înzestrate, cu instalații și pivnițe foarte bune, cu material didactic și de studiu mai mult decât suficient, cu un inventar în mașini și instrumente bogat, având afectată o suprafață de teren de 35 Hct. acoperită cu vie, pomi roditori, parc și clădiri, această școală a servit Rusiei, aproape ca singurul focar de cultură viticolă și vinicolă timp de peste 50 ani. In adevăr, studiind archivele școalei vedem că pe băncile ei s'au perindat absolvenți din toate guberniile Rusiei.

Față cu nevoile timpului actual; cu extensiunea. pe care a luat-o cultura viței și a pomilor roditori în această provincie, cu nevoile mereu crescânde de a avea oameni pregătiți complect în aceste specialități și de lipsa lor în present, pentru întreaga țară românească, față, în sfârșit cu instalația actuală a școlei și cu bogatul ei inventar de toate felurile, s'a hotărît ca alături de actuala școală secundară să se înființeze și acest institut în care să nu se primească decât absolvenți de licee, de școli medii de agricultură și ai actualii școli de viticultură. Faptul acesta s'a și adus la îndeplinire și astăzi funcționează

www.dacoromanica.ro

ambele cursuri. In capul școalei, ca director, se găsește d. Dumitru I. Ștefănescu un horticultor emerit dela Versailles având un cerc de profesori dintre cele mai destoinice elemente.

Depărtarea mică dela oraș face, ca ea să fie vizitată de oricine se interesează de viticultură și pomologie și nu va fi pentru nimeni o perdere de timp zădarnică făcând acest lucru.

Școli de agricultură sunt trei de același tip: „practice“:

Cucuruzeni în județul Orhei.
Grinăuți „ „ Soroca.
Purcari „ „ Cetatea-Albă.

Școala dela Cucuruzeni este cea mai bine înzestrată și condusă dintre toate. Este situată la 22 kilometri la nord-vestul orașului Orhei, pe un platou așezat în mijlocul unei stepe, din care conducătorii școalei au făcut o grădină.

Inființată acum 26 de ani în urmă, școala are o moșie de 503 desetine (548 hct. din care 311 desetine loc de arătură, 101 desitine fânețe și pășune, 30 desitine vie și grădini, 25 desitine pădure plantată la înființarea școalei și restul, diverse.

Școala este bine înzestrată cu tot felul de clădiri, inventar, vite de prăsilă și de muncă, material de studii. In special livada și via fac fală școalei.

Școala are un curs de patru ani cu 6 profesori și scoate anual 15 20 absolvenți, buni practicieni agricoli.

Plugăria pe care o face școala este îngrijită însă rotația plantelor n'am găsit-o rațională și deci în neputință de a servi de pildă, fiind o rotație de trei ani, ca a oricărui plugar neștiutor în ale plugăriei.

Ceea ce e caracteristic, este că școala n'a putut influența întru nimic la îmbunătățirea plugăriei la gospodăriile învecinate. Alături de culturele frumoase ale școalei, chiar în acest timp secetos, — ceea ce însamnă că se poate învinge întru câtva și seceta printr'o cultură îngrijită, — se puteau vedea semănăturile de cea mai proastă calitate, a sătenilor.

www.dacoromanica.ro

In acelaş fel ca şcoala dela Cucurezeni sunt şi celelalte două, având fiecare afectate aceeaşi suprafaţă de teren.

Trecând la punctele agronomice avem:

a) Punctul *Ghijdieni-Glodeni* aşezat în judeţul Bălţi cu o bucată de pământ de 33 Hct;

b) Punctul *Briceni-Atachi* cu 33 Hct. situat în judeţul Soroca;

c) Punctul *Cazangic* judeţul Ismail cu 44 Hct., şi,

d) Punctul *Noul Caragaci* cu 99 Hct. situat în jud. Ismail.

Toate aceste puncte sunt pe cale de organizare.

Drept pepiniere de viţă şi pomi avem:

a) *Pepiniera Bucovăţ-Călăraşi* judeţul Chişinău cu 175 Hct. situată într'o regiune specific pomicolă şi bine condusă din punct de vedere technic.

b) *Pepiniera şi via Costujeni-Chişinău.* Este deasemeni bine condusă şi are şi o latură experimentală pentru aclimatizarea diferitelor varietăţi de viţă.

c) Via Romăneşti fostă proprietatea particulară a Ţarului, are o suprafaţă de 147 Hct., restul până la 457 Hct. fiind loc de cultură. Via este bună numai pe circa 60—70 Hct., restul nerentând nici chiar cheltuelile bagate în ea cu munca. In schimb are o instalaţie unică. Toată crama este construită în beton armat după cele mai de pe urmă investigaţii ale ştiinţei. De asemenea sunt în cea mai bună şi completă stare toate celelalte instalaţii şi nădăjduim că începând chiar din anul viitor, se va face ca şi via să fie la înălţimea instalaţiei.

Probabil că aici se va face staţiunea de experimentare a studenţilor institutului de viticultură, moşia nefiind situată de Chişinău decât la 26 kilometri.

Directoratul mai are şi un câmp pentru selecţionarea seminţelor la *Văsilcău-Trifăuţi*, care are o moşie de 829 Hct., dar care a fost complect distrusă de bolşevici. Până şi micile depozite de sămânţă selecţionată au fost distruse. Se va incerca restabilirea lui, cu atât mai mult, cu cât e situat într'o regiune priincioasă plugăriei.

www.dacoromanica.ro

Secția agricolă a Zemstvei Guberniale.

Alături de Directoratul de Agricultură, ca autoritate superioară care era preocupată de destinele agriculturii basarabene, mai era și *Zemstva Guberială*.

Pe lângă această Zemstvă era și un serviciu agronomic și unul statistic în afară de celel'alte servicii ca cel veterinar, sanitar, școlar, al drumurilor, al administrației etc.

La serviciul agronomic al Zemstvei Guberniale se concentrau toate știrile și de acolo purcedeau toate măsurile privitoare la îndrumarea plugăriei.

Ea avea datoria de a inspecta toate instituțiile cu caracter agricol ale Zemstvelor de județe, în afară că avea chiar instituțiile ei proprii.

Serviciul statisticei era condus de un statistician rus Moghilianscki care a dat la iveală un număr destul de însemnat de lucrări statistice de a căror sinceritate și exactitate, chiar el însuși se îndoia.

Fiind constrâns a justifica întrebuințarea unor însemnate fonduri acordate pentru întocmirea unei statistice a proprietății rurale, șeful statisticei a părăsit Basarabia.

Acesta și alte fapte similare, dar mai ales antagonismul, care exista între Zemsta Gubernială și noua instituție a directoratelor, cea dintâi exercitând o acțiune contrară și dușmănoasă în toate prilejurile față de cele din urmă, a făcut ca Guvernul român să decreteze desființarea Zemstvei Guberniale, pe ziua de 4 Octombrie 1918.

Materialul statistic găsit la serviciul statisticei a fost clasat ca nefiind bun de utilizat, iar inventarul acestui serviciu și al serviciului agronomic, era necomplect și în special biblioteca și archiva.

Singură stațiunea bioentomologică s'a găsit în mai bună stare, cu tot materialul ei demonstrativ, științific și publicistic.

Aceasta stațiune face onoare serviciului agronomic al Zemstvei, cari dealtminterlea și în alte direcțiuni a dat

www.dacoromanica.ro

dovezi de o bună conducere, exceptând ultimii ani, de când a intrat și în ea desorganizare și mai ales excluzind timpul de când Basarabia s'a alipit la România.

Odată desființată, Zemstva Gubernială a fost somată să predea întreaga ei avere diferitelor directorate potrivit cu specialitatea fiecăruia.

Această predare, care a ținut mai bine de două luni s'a dovedit a fi fost mai mult o închipuire. Compturile erau compiect neregulate, gestiunile diferitelor instituții necontrolate și neordonate, toate bugetele și fondurile epuisate, funcționarii neachitați de luni de zile în urmă, Statele încărcate cu slujbași immaginari, în sfârșit, peste tot și în toate o stare de debandată, care arunca o tristă lumină asupra unei instituții cu un trecut vrednic de luat în samă.

Instituțiile care făceau direct parte din Zemstva Gubernială și cari acum au trecut la Directoratul de Agricultură sunt:

1. *Școala de viticultură dela Saharna* situată în nordul județului Orchei pe malul Nistrului căreia i s'a afectat un teren de 587 Hect. din care 13 Hect. vie și livadă și în care se predau cunoștințe practice de viticultură, pomologie și agricultură.

Școala a fost instalată într'un vechiu conac de moșie boerească, are internat iar ca corp profesoral un director și doi profesori. Expoziția și clima localității sunt foarte plăcute și bine alese pentru cultura vței.

2. *Școala de Agricultură dela Pârjolteni*, situată pe moșia Parjolteni la 60 km. de Chișinău, care nefiind nici înzestrată nici organizată, s'a desființat în mod provizoriu trecându-se tot inventarul viu al ei, școalei de Agricultură dela Cucuruzeni și școalei de viticultură dela Saharna.

3. *Punctul agronomic dela Todorești* este situat la o depărtare de 6 klm. de gara Mereni și 40 klm. de Chișinău în nordul județului *Tighina*. Pe o moșioară de 48 Hect. se fac încercări de selecționări de cereale și se dau pilde de felul cum trebue să se lucreze pământul.

In aceeași formă,—amestecate—sunt și clădirile unei

www.dacoromanica.ro

mici crescători de vite ce aparţine Zemstvei judeţului Tighina căreia i s'a afectat un teren de 100 Hect.

Fiecare din aceste instituţii are o administraţie aparte. Ambele însă erau complect desorganizate aproape părăginite, astfel că erau departe de a'şi ajunge scopul. Puse sub o nouă administraţie. nădăjduim, că vor da roade mai bune.

De altfel ca concepţie, aceste mici fermişoare pe suprafeţe de 40—100 Hect. sunt mai aproape de a servi ca pildă sătenilor, în toată activitatea lor, decât fermele noastre model cu mii de Hect, dar fără un scop bine determinat.

4. *Câmpul de experienţă dela Soharna* — în hotar cu moşia şcoalei — cu o suprafaţă de 104 Ha. din judeţul Orhei şi

5. *Câmpul de experienţă dela Soroca* din preajma oraşului Soroca, cu o suprafaţă de 50 Hct., ambele aşteaptă o organizare potrivită ţelului pentru care au fost create.

6. La 5 Klm. de Chişinău, pe moşioara Costujeni, secţia agronomică a Zemstvei Guberniale a arendat dela direcţia mânăstirilor o moşioară de 250 Hct. pe care şi'a propus să facă un câmp de experienţă. Lipsa unei administraţii independente şi nevoile mari ale ospiciului dela Costujeni [1]) au făcut ca să se răstoarne complect scopul acestui câmp şi să servească mai mult ca o fermă a spitalului decât ca un punct agronomic. Abia după trecerea lui la Directorat, s'a luat măsuri pentru a i se da destinaţia sa primordială.

In afară de aceste şcoli şi câmpuri de experienţă, Zemstva gubernială a mai avut următoarele moşii:

a) *Moşia Corjeuţi* cu o suprafaţă de 2886 deseatine (3145 Hct.) este situată în judeţul Hotin. Este dăruită de

1) Ospiciul dela Costujeni este o instituţie sanitară de prima ordine. Are o instalaţie ultra modernă cu 12 pavilioane imense cari pot adăposti 1700 bolnavi cu tot confortul higienic şi serviabil. Este aşezat pe un platou plin de soare în mijlocul unei perdele de plantaţii frumoase şi înconjurat de livezi, vii şi coline de un pitoresc fermecător. Ca multe instalaţii lăsate nouă, de marea Rusie, şi aceasta va forma o pildă de felul cum trebuie concepută înfiinţarea ori căror instituţii publice.

www.dacoromanica.ro

Vasile Kalmuțchi. S'a cultivat prin arendare, producând în anul 1917 un venit de 25.629 ruble, iar pe 1918 s'a încasat de către Zemstva gubernială suma fabuloasă de 295.600 ruble.

b) *Moșia Găureni*, situată în județul Chișinău, cu o suprafață de 159 Hct., din care 90 Hct. loc arabil, 60 Hct. pădure și restul loc neproductiv, este în prezent arendată la săteni. Această moșie a fost făcută danie de protoereul I. Vidrașcu.

c) *Moșia Ciorăști-Movileni*, cu 121 desitine, este situată în județul Chișinău și este dată în arendă, producând un venit foarte mic. Această moșie a fost făcută danie Zemstvei de către Ion Vidrașcu, fost protoereu al Chișinăului.

d) *Moșia Saharna*, situată în județul Orhei, a fost donată de N. Apostopol în anul 1893, având o suprafață totală de 632 Hct. la un loc cu pământul afectat școalei de viticultură și fermei acelei școale. Moșia a fost arendată la locuitorii din Saharna și Echimăuți cu 14 $^1/_2$ ruble desitina.

e) *Moșia Sângerei*, este situată în județul Bălți cu 4167 desitine, aproape în total arabil, este arendată la obștea locuitorilor din satele Radova, Sângerei, Brijeni, Heciu Nou, Petropalovca. etc., și numai o mică parte se cultivă în regie. Această moșie a fost donată Zemstvei de Vasile Kalmuțki.

Trecând sub administrația Directoratului de Agricultură, atât instituțiile cât și moșiile, au început a fi organizate și administrate în mare parte de personal românesc. Prin aceasta, pe lângă binele de ordin technic și economic s'a adus și un bine național, împrăștiindu-se toate cuiburile ruseți, cari erau pe la aceste instituțiuni.

* * *

Sub conducerea zemstvei guberniale sau chiar în mod independent de ea, fiecare zemstvă județiană avea un serviciu agronomic condus de agronomiu cari întreținea, în județ mai multe instituții agricole și avea ca repre-

www.dacoromanica.ro

zentanți ai răspândirii culturei agricole mai mulți instructori agricoli. In adevăr zemstvele aveau punctele agronomice conduse de agronomi, câmpurile de încercare și stațiunile demonstrative de mașini agricole conduse de instructori.

Punctele agronomice erau și, sunt încă, un fel de mici ferme țărănești, cărora li se afectează 30—40 Hct. pământ, un mic inventar viu și mort, construcțiile necesare, foarte modeste, și reproductorii potriviți pentru îmbunătățirea raselor.

Administratorul punctului primea pe lângă salar și parte din productele punctului. Acestea serveau ca pildă de cultură agricolă, și ca loc de unde își putea procura sămânță, reproducători, etc.

Astfel de puncte, înainte de războiu, erau foarte multe, câte 5—8 de fiecare județ, dar după războiu și în special după revoluție ele au fost devastate și au mai rămas foarte puține. Județul Chișinău, de pildă, din cinci nu mai are decât două — cel dela Afumnați și cel dela Budești.

Numărul instructorilor agricoli, — cari sunt niște îndrumători în ale plugăriei, — era înainte de războiu câte unul de fiecare voloste, în total — fără județul Ismail și Cahul — 115, astăzi însă acest număr a scăzut foarte mult și de abia se mai găsesc 4—5 de județ.

Ei se amestecau cu destulă autoritate chiar în gospodăriile sătenilor pe care, le organizau, stabileau asolamente țărănești de 3 și 4 ani, după împrejurări, și în fine administrau stațiunile de demonstrație, cari nu erau decât niște micl deposite de mașini și instrumente mai perfecționate, ce erau date sătenilor pentru îmbunătățirea culturei lor.

In afară de aceste puncte și stațiuni de demonstrație, zemstvele întrețin și școli de plugari propriu zis, și dintre care unele de o mare însemnătate, cum este școala de agricultură dela *Cricov*, a zemstvei județene din jud. Chișinău.

Această școală, înființată la 1913, este situată la 12 Klm. de Chișinău pe stânga șoselei, ce duce la Orhei și

www.dacoromanica.ro

are o moșie de 763 Hct. Școala are clădiri foarte bune, instalații suficiente și încăpătoare, locuințe pentru profesori, personal și director. Pe lângă școală se află și o fermă pentru exploatarea moșiei, având toate clădirile necesare. Aceasta este o școală practică de agricultură, având doi profesori și un director (ruși), cari nu știu românește, cu toate că elevii sunt basarabeni, cari de abia știu rusește. Zemstva se îndărătnicește a menține limba rusă în școală, cu toate că în celelalte școli de agricultură nu se mai predă în rusește.

III

Sisteme de culturi agricole; specii și varietăți usitate; instrumente și mașini.

După cât se vede din cele expuse aspectul plugăriei basarabene, nu se deosebesce mult de acel al nostru și mai ales de cel din Moldova. Felul culturei este primitiv atât datorită inventarului rutinar, pe care'l întrebuințează cât și lipsei unei rotațiuni mai raționale de pregătire pământului și sămințele absentei îngrășămintelor etc. cât și datorită nivelului științific al plugarilor, care este cu totul scăzut. Solicitudinea pentru știința agriculturei este, cu toate acestea cu mult mai înaintată ca la noi, în multe părți, și încrederea în elementul reprezentativ al ei—care este agronomul—este vădit. Lipsa însă de elemente pregătite, și cu dorința de a ajuta într'un grad oarecare la ridicarea agriculturei, precum și desinteresul vădit al oficialității rusești de a contribui la acesta, în afară de lipsa materialului rulant, de totala absență a căilor de comunicație și de spiritul conservator al populației băștimașe, a făcut ca agricultora basarabeană să rămână într'un stadiu oarecum patriarhal.

Micele și răslețele încercări de a eși din acest stadiu dovedesc mai ales fluxul de mijloace extraordinare pe care cineva le avea la îndemână pentru oricere sort de activitate omenească, dar nici decum temeinicia unei ori-

www.dacoromanica.ro

entări dinainte jalonata în scopul de a scoate din rutina această îndeletnicire.

Instituțiile de cultură agricolă bine înzestrate și până la un punct și bine conduse, sunt departe de a servi ca model celor, în mijlocul cărora trăesc. Ele sunt piese a parte din viața reală a poporului și modele de demonstrație pentru ca să se dovedească, că viața oficială de stat are un rost: acela de a servi vizitatorilor lucruri cari nu se văd în viață. Din nenorocire, într'o privință, acest lucru se poate aplica și la noi. Abia acum cred, că va veni timpul pentru a se face, ca instituțiile de cultură să-și capete rostul lor de a deveni pilde vii pentru cei, pentru care sunt create.

Incepând din Nordul Basarabiei observăm, că nu se ține socoteală de nici un fel de sistem de cultură sau că dacă există unul, acela este pentru proprietatea mică sistemul bienal iar pentru proprietatea mare trienal și mai rar quadrienal, obținut de și mari și mici cultivatori, dau cele mai bune pământuri grâului și apoi în mod descrescând, porumbului, orzului, etc.

Din cauza desimei populației și a scumpetei pământului se pun oarecare grije la îngrășatul pământului cu gunoi de vite, pe care atât țăranii cât și proprietarii mari îl depozitează în ogrăzile lor; iar pe la sfârșitul toamnei, iarna și la începutul Primăverei, îl împrăștie pe câmp dând până la 30000 kgr. la Ha. Țăranii cultivă în special porumbul și secara și apoi mai puțin orzul și ovăzul și aproape de loc grâne; pe când pe moșiile mari se cultivă grâu, porumb, orz, ovăz, puțină rapiță și sfeclă de zahăr, mai ales în apropierea fabricei de zahăr dela zarojani.

In general ca plante de nutreț se cultivă de către toți, trifoi, lucernă, porumb, furajer și sfeclă de nutreț.

Din grâu care ocupă până la 30% din suprafața județului, cele mai obișnuite varietăți sunt:

1) *Grâul bălan local* care este foarte productiv, dar cade înainte de seceră.

2. *Grâul de Banat* și *cel roșu* este ceva mai resistent. Semănarea se face de obicei prin împrăștiere cu

www.dacoromanica.ro

mâinile, se saramurează cu formalin şi mai rar cu piatră vânătă. Un fapt caracteristic, este că marea proprietate nu treeră grâul la recoltare decât în măsura nevoilor de consumaţie şi semânţă de toamnă, restul îl depozitează în şir sau girezi şi îl treeră în cursul ernei sau primăverei, fapt care aduce după sine o mare risipă.

Ca grâu de Primăvară se cultivă grâul *Ucrainian* care are o producţie mică, este sticlos şi seamănă cu orezul.

Secara, se cultivă mai mult în proprietate mică. De obicei se cultivă secara de Toamnă şi prea puţină de Primăvară.

Se obişnueste secara comună locală de culoare închisă, secara de Podolia cu bobul lungueţ şi de culoare deschisă; secara americană albă verzue cu bobul mare şi secara Ucraineană de Primăvară cu bobul lungueţ, de culoare cenuşie deschisă.

Orzul se cultivă mai ales de mari proprietari şi în acest caz se obişnueşte orzul de toamnă care dacă nu este cultivat de timpuriu ca să aibă timp să încolţască, degeră. Tot marii proprietari mai cultivă şi orzoaica de Primăvara, Hanna.

Ţăranii cultivă orzul comun în două şi 4 muchii, de primăvară, apoi orzul în 6 muchii.

Ca varietaţi de ovăz se cultivă *ovăzul comun, local, Litgova*, şi cel de *Suedia*.

Porumbul, (păpuşoiul) ocupă 30, 35% din suprafaţa judeţului, se cultivă în special de ţărani şi anume varietatea comună, pe când marii proprietari cultivă cicantinul.

Ţaranii obişnuesc a cultiva în porumb ca cultură suplimentară, cânepă dovleci şi fasole.

Se mai obişnueşte a se cultiva pe malul Nistrului cu o influenţă venită din Ucraina şi hrişcă, pe cari ţăranii o întrebuinţează ca şi pe porumb pentru hrană.

Dintre plantele oleioase, proprietarii mari cultivă rapiţa iar ţărani mai ales în sudul judeţului cultivă floarea soarelui,

Pe alocurea se cultivă anisonul care are un preţ

www.dacoromanica.ro

foarte ridicat fiind cerut la export pentru fabricația spirtului. Dintre leguminoase se cultivă fasolea albă bubonată și mai ales de către săteni, pe când marii proprietari cultivă o mică suprafață de mazăre. Puțină linte. De asemenea puțină cânepă și mai puțin in.

Cartofi se cultivă pentru spirt și pentru hrana oamenilor în total cam 2000 disetine.

Sfecla de nutreț din varietățile *Obendorf*, *Eckendorf*, și *Mamut*, se cultivă mai mult de către marii cultivatori.

Lucerna de *Provence* și *Turchestan* se cultivă în genere, reușind foarte bine, de asemenea și *trifoiul roșu* și *suedez*.

Zarzavaturile ocupă un loc de seamă în toate gospodăriile.

Aproape fiecare gospodar își produce legumele cele mai de seamă: ceapă, usturoi, castraveți, pătlăgele roșii, ardei, varză.

Cultura tutunului ocupă un loc însemnat și este răspândit în special în Volostea Volincăuți și Secureni.

Creșterea păsărilor de curte ocupă un loc foarte important prin faptul, că acest județ fiind cel mai apropiat de Austria și Germania, întreținea un viu export de ouă și păsări cu Viena și Berlinul. Datorită acestei cauze se găseau o mulțime de rase de găini ca: Cochinchina, Plimuth, care acuma în timpul din urmă din cauza războiului s'au împuținat.

Munca câmpului o săvârșesc cu instrumentele obișnuite. In timpul din urmă guvernul luase măsuri și înființase 20 de puncte de experimentare a mașinilor.

Un trior; două vânturători; două mașini de semănat în rânduri una pentru cereale și una pentru porumb; un plug zah No. 106 sau 107, o grapă de fier, un tăvălug și două cultivatoare pentru prășitul porumbului.

Aceste instrumente erau date în seama unui sătean mai chiabur sau la Banca Populară cu dreptul de a fi folosite de orice sătean în schimbul plății unei mici taxe. Pentru fiecare instrument în parte era și o broșură explicativă.

Țăranii, începuse a se deprinde cu întrebuințarea

www.dacoromanica.ro

lor și este de prevăzut că imediat după ce se vor deschide granițele și se va putea procura acest fel de instrumente, dat fiind abundența de numerar în acest județ, țăranii se vor aproviziona din belșug.

Scoborându-ne în jos, în județele Bălți și Soroca o singură deosebire se poate face și anume, că populația devenind mai rară, suprafața proprietății mari mai întinsă, agricultura capătă un caracter și mai extensiv.

Sistemul de cultură cel mai uzitat este, cel bienal pentru săteni: păpușoi (porumb) și cereale de primăvară în care bagă și o mică suprafață de semănătură de toamnă, grâu dar mai ales secară. Adeseaori se obișnuește și sistemul de cultură de trei ani cu ogor sterp, mai ales de către proprietarii mijlocii, cari sunt răzeșii și mazilii. Acest sistem însă este generalizat pentru marea proprietate care obișnuește ca pe țarina neagră sau ogor, să samene grâu de toamnă și mai puțină (secară) după care în anul următor pun prășitoare. Pentru cultura plantelor de primăvară, orz, ovăz, etc., sau rupt o parte din sola porumbului, sau opresc locuri aparte.

Ca varietăți se cultivă: grâul roșu și bălan de toamnă și grâul *Ulca de primăvară*, secară comună de toamnă și prea puțină de primăvară. Puțină rapiță *colțza* de toamnă, porumb românesc, cincantiu și dinte de cal, orz în 4 și 6 rânduri și orzoaică *Hanna*, pentru bere, ovăz comun, hrișcă puțină, fasole țucără și obădată, cartofi roz și hrană și iar ca plante de cartofi comuni pentru spirt, nutreț, mei, paring, lucernă și trifoi. Se cultivă multă floarea soarelui pentru ulei iară în județul Soroca pe malul Nistrului multă sfeclă de zahăr pentru fabrica dela Rezina, care nici n'ar putea funcționa fără concursul cultivatorilor din această parte a județului.

Cânepa și inul se cultivă pe o scară foarte redusă.

Ingrășeminte nu se întrebuințează decât pe alocurea, unde pământul este mai restrâns și populația mai deasă. Marii cultivatori nu-și îngrașă pământurile decât în mod excepțional.

Întrebuințarea mașinilor în cultura mare este obișnuită.

www.dacoromanica.ro

In rare locuri şi mai ales la sătenii chiaburi se găsesc semănători în rânduri, prăşitori mecanice, maşini de cosit şi secerat şi mai ales vânturătoare. Maşini de trier se întâlnesc foarte rar.

Dacă ne scoborâm în *judeţul Orhei*, observăm o mică îmbunătăţire în sistemul de cultură, în cultura pamântului.

In acest judeţ, asolamentul cel mai răspândit este cel trienal, cu şi fără ogor sterp.

Ca varietăţi de plante se cultivă: grâul de Banat şi de Champagne, mai ales de marii cultivatori, iar ţăranii cultivă grâu cu spic alb şi roş.

Porumb obişnuit precum şi cincantin şi Pignoleto, grâu de vară Ulca şi arnăut şi ghircă; ovăz Suedez, secară comună de toamnă. Se mai samănă mici suprafeţe de mei, hrişcă, mazăre, bob, floarea soarelui, cartofi, cânepă şi tutun. Este interesant de observat că proporţia în care se samănă aceste plante de către marea şi mica proprietate, variază foarte mult; grâul de primăvară, ovăzul, meiul, hrişca, mazărea şi floarea soarelui, trec peste procentul de 50% al întinderilor la marea proprietate, faţă de mica cultură. Din potrivă grâul de toamnă, secara, orzul, porumbul, bobul, cartofii, cânepa şi tutunul, trec peste procentul de 75% în contul micei proprietăţi.

Rezultă, că pentru a se echilibra proporţia culturilor în viitorul stadiu al agriculturei, care va fi numai de mică şi mijlocie proprietate, acestea vor avea de introdus puţine din culturile, pe cari azi le neglijează, sau n'au putinţa, să le facă din cauza lipsei de pământ.

In ceiace priveşte îngrăşămintele naturale şi chimice, nici în judeţul Orhei nu sunt introduse, nici de mica şi nici de marea proprietate. Rar sunt acei, cari îşi îngraşă locurile şi dintre aceştia fac parte grădinarii.

Munca pământului se face cu instrumentele obişnuite. Marea proprietate, întrebuinţează maşini de provenienţă rusească însă exclusiv pentru dânsa. Pentru introducerea de maşini în agricultură ţărănească, şi aici ca şi în alte judeţe, Uprava Zemstvei ţinutale a făcut

www.dacoromanica.ro

oarecare încercări, care se pot considera ca primii paşi ai progresului agricol. Aşa, s'au introdus prin centrele agronomice conduse de instructorii agricoli, 38 de maşini de semănat cu 11 şi 17 rânduri; 57 de maşini de semănat porumbul tot în rânduri, a căror avantaje au fost numai decât observat, şi astfel şi-au procurat şi ţăranii din aceste maşini; nouă trioare, 30 de vânturători 11 seceratori fără aparat de legat; 2 cositoare mecanice şi 4 bătătoare de porumb. Treerători nu se găsesc decât rar în afară de marea proprietate pe la chiaburii satelor, cari după ce îşi termină treerul, le închiriază.

Trecând în judeţul Chişinău, caracterul agriculturei devine mai intensiv. Aici întâlnim la marea proprietate, asolamente ceva mai complecte. Se obişnueşte asolamentul de 4 ani cu ogor sterp, arat din toamnă cu grâu sau secară de toamnă în anul al II-lea, cu prăşitoare în anul III şi cu cereale de primăvară în anul al IV-lea.

In privinţa ogorului, se obişnueşte de către unii agricultori a se face o arătură de cu toamnă şi apoi se mai ară locul de încă 2 sau 3 ori până în toamna, în care urmează, să se facă însemânţarea. Alţii însă obişnuesc a nu face ogor decât în primăvară, în luna Aprilie şi Mai, pe care-l întorc după o lună. Se mai obişnueşte şi un sistem altern bienal, cu un an de borceag sau păring (dughie), sau prăşitoare, iar în celălalt an cereale de toamnă.

Ţăranii samănă grâu sau secară de toamnă după porumb, iar pe alocurea şi mai ales pe şesuri pun mai mulţi ani de-a rândul porumb după porumb.

Serviciul agronomic al Zemstvei a încercat să răspândească următoarea rotaţie:

In primul an, să se samene porumb în rânduri, la o depărtare mai mare, rând de rând, după care în al II-lea an, să se pună grâu de toamnă printre rândurile porumbului înainte de a se culege acesta.

In al III-lea an cultură de porumb obişnuită; iar în al IV-lea cereale de primăvară.

Ca semănături de toamnă se obişnueşte grâul de Banat, secara Petcus şi rapiţa Coltza şi Naveta.

www.dacoromanica.ro

De primăvară: grâul arnăut şi Ulca basarabean, porumb cicantin, portocaliu şi românesc toate însă curcite şi amestecate.

Diferite varietăţi de ovăzuri aduse din Suedia, orzuri cu 2, 4 şi 6 rânduri, sorg alb, sfeclă de nutreţ, păring, puţină mazăre şi bob şi o cantitate mai mare de fasole, obişnuit ţucără.

In privinţa îngrăşămintelor marii cultivatori obişnuesc a îngrăşa locurile mai apropiate de ferme cu gunoi de grajd şi foarte rar cu supra-fosfate. Sătenii îşi îngraşe numai locurile de grădinărie.

In ceeace priveşte maşinile, marea proprietate întrebuinţează pe cele mai uzuale şi de preferinţă pe acele cari sunt fabricate în Rusia, cum sunt maşinile de semănat Elevert, fabricate la Elisabetgrad, sistem Filwert fabricate la Harcov, treerătoare sistem Elvert precum şi Hoffer-Schrantz, vânturătoare Clayton şi Triumf, secerătoare mecanice M. Ckormik şi Deering, pluguri Zah, Ekert şi Ged, grape Ekert şi trioare Maro şi Ged ca şi Clayton.

Scoborându-ne în jos în judeţul Tighina şi Cetatea Albă găsim acelaşi sistem de cultură bienal şi trienal, cu şi fără ogor sterp.

Ca plante de toamnă se cultivă grâu de Banat şi grâu localnic, secară, diferite varietăţi, şi orz de toamnă varietatea Chevalier. Ca plante de primăvară se cultivă grâu de primăvară, o varietate locală orz, puţină orzoaică, ovăz, varietate Şatelovschi şi văratec, porumb varietate moldovenesc, dinte de cal şi Pignoletto, mei, cartofi varietatea galbenă şi americană, fasole ţucără şi copăcică, sfeclă de nutreţ şi varietatea Mamuth, păring roşu şi bălan şi lucernă de Provence.

Munca pământului se face cu instrumente obişnuite, rare ori se întrebuinţează maşini în proprietatea mică şi în mod excepţional pe la coloniştii germani, chiar treerişul nu se execută decât cu caii sau cu maşini de treerat purtate cu manej.

In proprietatea mare se găsesc întrebuinţate toate elurile de maşini agricole, obişnuit de provenienţă rusească.

www.dacoromanica.ro

In județele Ismail și Cahul sistemele de cultură sunt cele bi și trienale, cu porumb, semănături de toamnă, grâu și secară și cereale de primăvară. Ca varietăți se întrebuințează porumb moldovenesc sau besarabschi, cincantin și Turungi, orz și ovăz varietăți locale, grâu arnăut de primăvară, semănături de toamnă: grâu o varietate provenită din Banat și secară comună.

Ingrășăminte aproape nu se obișnuesc, nici cu gunoi, nici chimice. In ceeace privește întrebuințarea instrumentelor și mașinelor, ca și în restul țării, numai proprietatea mare întrebuințează parte din mașinile cele mai obișnuite, pe când țăranii nu se folosesc de ele decât în cazul, când fac cultură în dijmă pe moșiile proprietarilor, sau cei cari vin în vecinătate cu punctele agronomice, de unde le pot întrebuința.

Dacă aruncăm o scurtă privire asupra agriculturei basarabene, ne putem da sama, că pe acest pământ fertil, cu o expoziție destul de favorabilă agriculturei, populat într'o măsură îndestulătoare pentru a putea fi bine muncit, totul este de făcut. Incepând cu îmbunătățirea lucrărilor mecanice prin întroducerea din belșug a tot felul de instrumente și mașini agricole, trecând la alegerea și prepararea semințelor, la stabilirea unor planuri de cultură raționale, cari să nu slăbească pământul, și să înmulțească numărul plantelor cultivabile; trecând apoi la îmbunătățirea și înmulțirea numărului de vite, la înjghebarea gospodăriilor și la organizarea sătenilor în asociații pentru asigurări mutuale de grindină, incendiu și vite, sindicate de aprovizionări și vânzări în comun și sfârșind prin înjghebarea unei rețele de căi de comunicație cât de redusă, iată o mică schiță de program pentru o activitate rodnică, în scopul de a pune în valoare munca și pământul basarabean.

Și către acest țel trebuie, să luptăm din toate puterile cu atât mai mult, cu cât pământul basarabean va aparține de mâine încolo țărănimei, căreia trebuie să i se înlesnească mijloacele technice și morale, în așa chip, în cât să nu i se poată aplica niciodată critica, că prin democratizarea solului, s'a epuizat isvoarele bogăției naționale.

www.dacoromanica.ro

IV.

Cultura pomilor roditori şi a viei.

Nu numai din agricultură trag foloase plugarii basarabeni. Cultura pomilor roditori şi a viei ocupă un loc de frunte şi constitue un mare izvor de bogăţie. [1]). Basarabenii sunt mari iubitori de pomi şi fructe. Ajutaţi de o climă favorabilă şi de un debuşeu constant şi din ce în ce mai bun, au dat o mare desvoltare culturii pomilor şi viei. Nota statistică de mai jos aruncă o lumină vie asupra acestui fapt. Ea ne arată care era situaţia pomiculturei şi viticulturei pe un period de 35 de ani dela 1875 până la 1909 inclusiv în mijlocii de câte 5 ani.

Mijlocia din 5 în 5 ani	No. livezilor şi viilor	Suprafaţa în desea-tină [2])	Fructe uscate în mii de puduri [3])	Recolta vinului în mii de vedre [4])	Costul vedrei de viu nou de la—până la cap.
1875—1879	65.553	60.554	97,6	3.010,0	27- 2,05
1880—1884	77.345	68.158	171,2	3.453,5	31—3,10
1885—1889	102.160	81.771	254,8	6.414,5	22—2,70
1890—1894	125.512	88.470	335,5	5.211,1	27—3,55
1895—1899	172.973	89.382	444,6	4.853,4	37—3,10
1900—1904	156.479	93.778	480,8	6.992,2	33—3,23
1906—1909	157.915	98.244	849,1	8.602,1	56—2,78
Media pe 35 ani	122.562	82.908	526,7	5.505,1	33—3,20

1) Datele şi informaţiunile ce publicăm despre pomi ni sunt date de Dl. D. Ştefănescu directorul Institutului de Horticultură şi Viticultură din Chişinău.

2) O desetină are 1 Hct. şi 09 arii.

3) Un pud are 16 kgr.

4) O vadră are 12½ litri.

www.dacoromanica.ro

Cele mai multe livezi şi vii se găsesc în judeţele din sudul Basarabiei. Dăm aci o schiţă de tablou din care rezultă această concluzie.

Judeţul	Hotin	avea	16.348	livezi	şi	vii	cu	o	supraf. de	7768	deset.
„	Bălţi	„	9.987	„	„	„	„	„	„	5358	„
„	Soroca	„	8.362	„	„	„	„	„	„	3234	„
„	Orhei	„	18.836	„	„	„	„	„	„	8833	„
„	Chişinău	„	15.892	„	„	„	„	„	„	15311	„
„	Bender	„	31.441	„	„	„	„	„	„	19766	„
„	Acherman	„	43.247	„	„	„	„	„	„	29722	„
„	Ismail	„	16.137	„	„	„	„	„	„	11302	„

Cu producţia fructelor atât în stare proaspătă cât şi conservate se făcea un mare comerţ de export. Principalele debuşeurî către care se îndreptau aceste fructe erau: Petrograd, Moscova, Varşovia, Kiev, Harcov, Odesa şi Lodz.

Dăm mai jos acest tablou, din care se poate vedea şi cantităţile, ce se exportau în aceste centre, pe căile ferate, în afară de ceeace se ducea pe apă, cum e cazul cu Odesa. (A se vedea tablourile dela paginile 216, 217 şi 218).

Dacă aruncăm o scurtă privire pe judeţe vom găsî că în *judeţul Hotin* se cultivă în special prunul a cărui fructe uscate se exportează în Rusia şi în special dela 1885 încoace, de când s'au perfecţionat cuptoarele de uscat prune. Livada d-lui I. Sefer din Sirăuţi, a servit în mare parte de pildă pentru săteni. In prezent sunt sate, din care se recoltează vagoane de prune, cum e cazul cu satele Vlada-Cina şi Sirăuţi, de unde în anul 1910 s'a recoltat 128 vagoane de prune, 48 vagoane de mere, 11 vagoane de nuci, etc.

Prin partea locului se cultivă prunul *Vengherca*, care se coace în Septembrie, şi dă o prună foarte gustoasă, care, când e uscată, se cunoaşte sub numele de *pruna neagră* (*cernosliva*). Mai este apoi varietatea *Ciarcusa*, rotundă de culoare albastră închisă, cu miezul foarte dulce, care se desface uşor de sâmbure. Pruna *Rojocha* este foarte dulce, timpurie; pruna *Goldana* mare, dulce, se

www.dacoromanica.ro

coace la sfârşitul lui August. Carnea se desprinde greu de sâmbure. Se găseşte cultivată şi pruna *Reine Claude* prin livezile mai mari.

Adeseaori prunele sufăr de boala numită *Cocoşei* (*Exoascus pruni*).

Mărul vine în al doilea rând după prun. Se cultivă varietăţile locale numite *Sabluchi, ţigance* şi *domestice;* iar din cele străine: *Calville blanc d'hiver, C. St. Sauveur, Reinette doree, Parmen d'or, de Tirol, etc.*

Părul se cultivă mai puţin. Se cultivă varietatea *Caraimanul,* care dă pere mari iernatice şi pe alocurea se întâlnesc soiuri străine.

Vişinile şi cireşele au o însemnătate restrânsă.

Nucul se cultivă mai ales în unele sate şi în deosebi în satul Mălinţi, unde reuşesc foarte bine. Un nuc dă până la 25.000 nuci.

Ceilalţi pomi se cultivă în mic număr. In general vegetaţia pomilor merge bine şi numai brumele târzii le cauzează stricăciuni. Intre alte multele, merită a fi citate livezile d-nei A. S. Cantacuzino la Edinţi; M. Crupenski la Lemacinaţi; E. Bacala la Tabani; G. Crupenfki la Larga; I. Kaufman la Corogenţi, etc.

S'au făcut multe încercări de încurajare a sătenilor pentru săditul pomilor, din partea zemstvei judeţene ca şi a diferitelor societăţi de horticultură.

S'a făcut o pepinieră la Clişcovăţ şi mai sunt şi alte pepiniere particulare, dar ele nu ajung a satisface toate cerinţile.

In ceeace priveşte via, ea nu reuşeşte decât în sudul judeţului, unde ocupă suprafeţe restrânse.

Trecând în *judeţul Bălţi* găsim, că suprafaţa ocupată de livezi este de 2345 Hct. din care 1530 Hct. aparţin ţăranilor (75%), iar restul proprietarilor. Viile ocupă o parte, 6389 Hct. In cea mai mare parte, atât viile cât şi livezile sunt în partea de sud a judeţului, de oarece în partea de nord bântue vânturile şi uscăcimea.

Prunul reuşeşte de minune în piasa Corneşti *şi mai ales pruna Goldană şi basarabeană neagră,* deşi cultura lor nu e sistematică.

www.dacoromanica.ro

ANII	LOCALITĂȚILE	Mere Kgr.	Nuci Kgr.	Prune Kgr.	Pere Kgr.	Caise și Perseci Kgr.	Struguri Kgr.
1901	Petersburg	98.280	114 760	245.700	114.660	704.340	360.360
	Moscova	—	114.760	606.060	16.380	409.600	16.380
	Varșovia	16.380	196.560	114.660	98.280	—	884.520
	Kiev	49.140	81.900	245.700	147.420	81.900	294.840
	Harcov	—	49.140	180.180	—	—	—
	Odesa	655.200	540.540	1.277.640	65.520	376.740	16.380
	Lodzi	65.520	81.900	32.760	32.760	—	—
	Riga	—	65.520	49.140	—	—	16.380
1902	Petersburg	65.520	163.800	376.740	212.940	622.440	360.360
	Moscova	—	147.420	556.920	16.380	147.420	2.760
	Varșovia	16 380	180.180	65.520	98.280	32.760	458.640
	Kiev	114.660	81 900	278.460	114.660	49.140	131.040
	Harcov	—	49.140	163.800	—	—	—
	Odesa	589 680	540.540	802.620	98.280	81.900	131.040
	Lodzf	16.380	114.660	16.380	49.140	16.380	—
	Riga	—	65.520	65.520	65.520	16.380	65.520
1903	Petersburg	32.760	180.180	442.260	196.560	1.425.060	81.900
	Moscova	—	147.420	687.960	—	245.700	16.380
	Varșovia	32.760	196.560	720.720	245.700	147.420	212.940
	Kiev	—	65.520	376.740	16.380	81.900	81.900
	Harcov	—	49 140	163.800	—	—	—
	Odesa	14.724	360.360	950.040	49.140	262.080	16.380
	Lodzi	—	114.660	245.700	65.520	16.380	—
	Riga	—	65.520	32.760	—	16.380	—

www.dacoromanica.ro

1904	Petersburg	212.940	81.900	196.560	212.940	1.048.320	65,520
	Moscova	—	81.900	507.780	—	196.560	—
	Varşovia	16.380	98.280	32.760	196.560	49.140	229.320
	Kiev	180.180	16.380	98.280	65.520	49.140	—
	Harcov	—	32.760	114.660	—	—	—
	Odesa	1.179.360	311.220	491.400	16.380	180.180	—
	Lodzi	32.760	32.760	6.380	65.520	—	—
	Riga	—	49.140	16.380	65.520	—	—
1905	Peterrburg	81,900					
	Moscova	—					
	Varşovia	16 380					
	Kiev	32.760					
	Harcov	—					
	Odesa	180.180					
	Lodzi	16.380					
	Riga	—					
1906	Petersburg	—	196.560	—	114.660	687.960	147.420
	Moscova	—	147.420	—	—	147.420	—
	Varşovia	81.900	212.940	—	196.560	65.520	458.640
	Kiev	147.420	98.280	—	32.760	180.180	163.800
	Harcov	—	147.420	—	—	—	—
	Odesa	507.780	491.400	—	311.220	262.080	16.380
	Lodzi	16.389	98.280	—	32.760	49.140	—
	Riga	—	49.140	—	16.380	—	16.380
1907	Petersburg	16.380	—	—			
	Moscova	—	—	32.760			
	Varşovia	16.380	—	—			
	Kiev	98.280	—	16 380			
	Harcov	—	—	49.140			
	Odesa	65.520	—	16.380			
	Lodzi	—	—	—			
	Riga	—	—	—			

www.dacoromanica.ro

ANII	LOCALITAȚILE	Mere Khr.	Nuci Kgr.	Prune Kgr.	Pere Kgr.	Caise și Perseci Kgr.	Struguri Kgr.
1908	Petersburg	343.980					
	Moscova	81.900					
	Varșovia	81.900					
	Kiev	311.220					
	Harcov	49.140					
	Odesa	1.883.700					
	Lodzi	81.900					
	Riga	—					
1909	Petersburg	16.380					
	Moscova	—					
	Varșovia	—					
	Kiev	32.760					
	Harcov	—					
	Odesa	147.420					
	Lodzi	65.520					
	Riga	—					
1910	Petersburg	49.140	245.700	—	65.520	1.228.500	114,660
	Moscova	—	180.180	—	—	475.020	—
	Varșovia	32.760	262.080	—	65.520	163.800	212.940
	Kiev	147.420	114.660	—	16.380	163.800	32.760
	Harcov	—	81.900	—	—	16.380	—
	Odesa	819.000	1.162.980	—	65,529	245.700	16.380
	Lodzi	114.660	163 800	—	65.520	98 280	—
	Riga	—	114.660	—	—	32.760	—

www.dacoromanica.ro

Una din pepinierile, care a servit mult pentru răspândirea pomilor în Basarabia este aceea a d-lui G. I. Lazu din comuna Ezereni.

Mărul *Parman d'or şi Reinette de Cassel, de Canada şi d'Orleans* reuşesc bine ca şi para *Beurre Bosc, Duchesse d'Angoulême şi Clap's Favoritte.*

Cultura viţei a suferit după anul 1880 o scădere din cauza flagelului filoxeric. Treptat, cu timpul, oamenii au început a se deprinde cu replantarea viţelor altoite, care s'a introdus din an în an în număr din ce în ce mai mai mare. Aşa de unde în 1905 s'a distribuit 26.000 viţe, în 1909 s'a distribuit 100.000 iar în 1912, 500.000 viţe. Cea mai mare parte din viţe s'a adus din Franţa, iar restul s'a luat din pepinierile Bucovăţ, Chişinău, Soroca, etc.

Dintre toate varietăţile importate din Franţa, cele cari reuşesc sunt: *Gamay, Cinsaut, Portugais bleu, Aligoté, Chasselas d'ore, Riesling, Pinot noir şi gris, Cabernet, Sauvignon* şi apoi *Rara neagră* şi *Galbena din ţară.* Ca port altoaie s'a dovedit a fi bune: *Riparia × Rupestris 3309 şi R × R 101. 14.*

Judeţul Soroca se bucură de aceleaşi avantaje şi desavantaje ca şi judeţul Bălţi, având partea de nord expusă aceleaşi clime neprielnice şi partea de sud favorabilă culturei pomilor şi viei. Cultivatorii îşi procură pomi necesari de pe la diferite pepiniere ale statului, cum este acea a şcoalei de agricultură dela Grinăuţi, sau particulare cum sunt: pepiniera „Eco" din Soroca; „Souiz" din Timeleuţ; „Rote" din Odesa, etc. Mai ales în anii din urmă s'au înfiinţat multe livezi frumoase cum sunt: aceea a d-lui N. Crupenski dela Ciutuleşti; a d-lui M. N. Mavrocordat dela Timeleuţi; a d-lui Dumitras dela Cernila; a d-lui C. Grajdan dela Cugureşti, etc.

Mai toţi cultivatorii s'au oprit la câteva varietăţi de meri: Parmain d'or şi Calville blanc d'hiver; la pară Beurra Siegel şi la pruna italiană, celelalte soiuri reuşesc de asemenea însă au o producţie mai variabilă. Alţi pomi se cultivă în număr mic.

Cultura viei nu ocupă un loc prea mare din pricina

www.dacoromanica.ro

climei. Țăranii cultivă câteva varietăți indigene: *Plavaia, Galbenă, Coarna, Păsăreasca, Rara neagră* și *Bătuta neagră*, iar din varietățile străine se cultivă: *Aligoté, Portugais bleu, Chasslas d'orè, Cinsaut,* etc. Sistemul de cultură este cel moldovenesc pe haraci.

Boalele criptogamice fac mari ravagii în vii. Varietățile care rezistă mai bine sunt cele indigene și apoi *Aligoté, Gamay noir* și *Portugais bleu.*

In *jud. Orhei* pomii și viile ocupă un loc de frunte. In livezile sătenilor se întâlnesc tot felul de fructe indigene și nu arareori și varietăți străine luate dela pepiniera statului Bucoveț, dela școala de agricultură Cucuruzeni, etc.

Se sădește pruna *Vengherca, Goldana, ș. a.* Nucul dă de asemenea o producție foarte bună și se cultive pe o scară foarte întinsă.

Satul Ciorăști este unul din centrele fructifere. In el cresc merele *mistrețe, domnești* și *țigance, pere Ileanca* și *Beurre Liegel* (cu numele local de *virgule*). Se menționează că numai recolta dintr'un an a fost de 240 vagoane în acest sat. Mai este vestită prin merile și perile sale comuna Rascova.

Viticultura este foarte bine susținută și replantările cu viță americană, cel dintâi de aici au plecat.

Județul Chișinău, mai ales în partea sa nordică, în partea numită Codru, stă în fruntea pomiculturei basarabene. Deasemenea de jur împrejurul Chișinăului se găsesc numeroase grădini de pomi, unele din ele cultivate după toate regulele artei horticole cu pomi. cu spaliere etc. Fructele din regiunea Codru sunt renumite. Ele făceau o serioasă concurență tuturor fructelor rusești pe piețele orașelor mari: Petrograd, Moscova, Varșovia, Chiev, Lodz, Odesa etc.

Se găseau grădini particulare, cum este aeea a baronului Stuart cu varietăți străine, între care se găsește și migdalul, care după observațiunile de 10 ani ale D-sale, a ajuns la concluzia, că reușește de minune în sudul Basarabiei, în locuri adăpostite.

Se pare, că cultura pomilor este atât de înaintată

www.dacoromanica.ro

în acest județ, încât s'a ajuns și la oarecare specializare pe sate. Așa, bunăoară, în satele Schinoasa și Truşeni se cultivă de predilecție *cireșul*; în satul Costujeni: *Caisul* și *prunul*; în satele Buicani și Durlești: *prunele*. Ca varietăți sunt aceleași descrise în județele dinainte.

Orașul Chișinău este un mare centru de desfacere a fructelor, unde în timpuri normale se vindeau pe un preț derisoriu. Din cauza războiului însă prețurile au crescut enorm așa că în toiul verei se vindeau prunele cu 4—6 lei Kgr. merele, perele și strugurii 6—8 Kgr. Strugurii, caisele și persicile cu 8—10 lei Kgr.

Viticultura a ajuns și ea la o mare extensiune. Sunt sate întregi acoperite cu vii, ca cele din plășile Vornicenilor, Costeștilor și Nisporenilor. Din nefericire însă cantitatea nu este ajutată și de calitate. Nu se cultivă tocmai îngrijit și apoi nu s'au întrodus varitățile cele mai bune.

E un mare rău, că la favorizarea climei, a pământului și a aptitudinilor locuitorilor n'a corespuns și îndrumarea oficială pentru a desăvârși această îndeletnicire. Poate noi vom avea o mână mai bună în această chestie și vom îndrepta marele rele cauzate din lipsa de atenție și știință a îndrumătorilor.

Replantarea viilor s'a făcut într'o proporție de două părți din trei. Mai toate vițele s'au adus din Franța.

* * *

Scoborându-ne în jos în județul *Tighina* observăm că atât viile cât și livezile se înșiruesc pe o fâșie mai mult sau mai puțin lată dealungul albiei Nistrului, care nu arareori își varsă apele și dă naștere la inundațiuni păgubitoare. Unii proprietari au făcut chiar îndiguiri puternice cum este cazul D-lui A. C. Vasinhin din plasa Cauşani.

De obiceiu cu pomii se ocupă prin această parte, ruşii, pe când moldovenii se ocupă mai ales cu viile. Se cultivă: mere, pere, prune, caise, nuci, vișine, cireșe și gutui din varietățile citate în celelalte județe. Ingrijirea

www.dacoromanica.ro

şi sădirea se face încă în mod primitiv. In cea ce priveşte *Viticultura* ca este răspândită mai mult în nordul judeţului unde se cultivă varietăţi roşii de struguri şi la sud unde se cultivă varietăţi albe. Dintre varietăţile locale menţionăm; *Causanchi, Fomcevça, Cara Valcicova* şi *Derjanca.*

Fâşia cultivată cu pomi şi vin din jud. Tighina se continuă şi în jud. *Cetatea Albă* pe malul Nistrului.

Din toate punctele de vedere, pomicultura, în Cetatea Albă, are acelaş caracter ca şi cea din Tighina şi se cultivă aproape aceleaşi varietăţi, în plus unele noi, ca varietatea de mere Astrahan, de Dantzig, pruna d'Agen etc. Persicii se înmulţesc din sâmburi dar nu trăesc de cât 7—8 ani după care timp trebuesc înlocuiţi.

Viticultura este foarte răspândită în judeţul Cetatea Albă, deşi calitatea vinurilor nu este peste tot tocmai apreciată. Vinurile din acest judeţ au caracteristica vinurilor de sud, sunt destul de tari, se păstrează bine şi sufere orice transport. Chiar îngrijirea viilor nu cere atâta muncă, de oarece iarna ele rămân desgropate fără să degere.

Filoxera a făcut puţine ravagii, în acest judeţ, terenul fiind nisipos. Din această pricină mai sunt încă multe vii cu viţă indigenă şi continuă chiar a se planta (2394 Hct.).

In judeţ sunt şi trei pepiniere de viţă: una la Purcari de 11 Hct.; una la Seimeni de 6 $^1/_2$ Hct. şi una la Tarutin de 5 $^1/_2$ Hct.

Dar cea mai de samă localitate, unde se cultivă şi se prepară vinul în mod sistematic este localitatea Şaba, formată dintr'o colonie elveţiană, care a dat o mare extensiune viticulturei.

Jud. Ismail şi *Cahul* sunt mai mult renumite pentru vii decât pentru pomi, cari se cultivă în mod sporadic mai ales prin vii şi prin preajma caselor. După părerea d-lui Cricopol, mare proprietar din Ismail, pentru aceste judeţe s'ar potrivi mai bine: *părul, caisul* şi *persicul.*

Partea de jos a judeţului Ismail fiind supusă inundaţiunei este improprie culturii pomilor, cu toate sfor-

www.dacoromanica.ro

ţările, ce s'au făcut de a se ridica nivelul terenului; în unele părţi, prin trasări de şanţuri în scopul înpotmolirii interspaţiilor dintre ele, pentru ca pe acest potmol să se poată sădi în special gutui şi persici.

Viticultura nu s'a bucurat din nici o parte, de vrun concurs, nici cel puţin întru atât cât s'au ocupat zemstvele de judeţ în celelalte ţinuturi, — aici neexistând zemstvă. Din această pricină replantarea a stagnat foarte mult.

Rezumând în puţine cuvinte cele expuse, putem trage următoarele concluziuni:

1. Pomicultura şi viticultura Basarabiei constitue un mare isvor de bogăţie pentru ţară, atât pentru consumarea internă cât şi pentru export.

2. Pomii şi via rodesc în mod natural şi cu puţine îngrijiri.

3. Lipsesc pepiniere de pomi şi viţă, precum şi studii şi experienţe serioase pentru a se putea vedea, ce varietăţi reuşesc.

4. Lipseşte o organizare temeinică a industrializărei fructelor precum şi instrumentele şi maşinele necesare pentru ajungerea acestui scop.

5. Lipseşte o organizare sistematică a desvoltărei acestor ramuri.

V.

Organizarea zootechnică şi veterinară a Basarabiei.

Propriu zis o organizaţie zootechnică în Basarabia nu există. După cum am aratat într'un alt capitol există la Directoratul de agricultură o sectie zootechnică condusă de un medic veterinar şi un biurou veterinar condus de un specialist veterinar. După desfiinţarea Zemstvei guberniale, a trecut toată organizaţia veterinară la Directoratul de agricultură formând o singură instituţie.

In present sunt cinci medici veterinari pentru cinci puncte veterinare, fiecare prevăzuţi şi cu câte un agent

www.dacoromanica.ro

şi anume la Chişinău, Bălţi, Tighina, Cetatea Albă şi Lipcani.

Sunt apoi medici veterinari de oraş pe circumscripţii şi anume: doi pentru cele două circomscripţii ale oraşului Chişinău; unul pentru Tighina; unul pentru Cetatea-Albă; unul pentru Bălţi; unul pentru Soroca; unul pentru Ismail şi unul pentru Bolgrad, fiecare având şi câte un agent.

Afară de aceştia sunt apoi medici veterinari de zemstvă pe circomscripţii, şi anume: pentru Judeţul *Chişinău* patru ocoale cu patru medici veterinari şi opt agenţi veterinari; pentru judeţul *Orhei* cinci ocoale cu cinci medici şi cinci agenţi; pentru judeţul *Tighina* patru ocoale cu patru medici veterinari şi şase agenţi; pentru *Cetatea-Albă* şase ocoale cu şase medici veterinari şi şase agenţi; pentru judeţul *Hotin* trei ocoale cu trei medici veterinari şi patru agenţi; pentru judeţul *Soroca* patru ocoale cu patru medici veterinari şi patru agenţi; pentru judeţul *Bălţi* patru medici veterinari cu patru agenţi; pentru judeţul *Ismail* două ocoale cu doi medici veterinari şi trei agenţi şi pentru judeţul *Cahul* un ocol cu un medic veterinar şi trei agenţi.

In sfârşit în oraşul Chişinău mai sunt încă doi medici veterinari cari funcţionează ca director şi subdirector ai abatorului din acest oraş.

Abatorul din Chişinău nu este o clădire tocmai modernă din punctul de vedere al instalaţiilor şi utilajului, cu toate că nu e clădit decât de 9 ani. Este prevăzut cu o secţie pentru vite mari cornute, o secţie de vite mici şi o secţie pentru porci. Are o instalaţie de curăţitul maţelor şi una de curăţitul peilor. Animalele se taie după obiceiul ovreesc, mai tot personalul fiind recrutat dintre ovrei.

Pentru tăerea vitelor se lua un imposit proporţional cu valoarea vitei vândută şi anume de 2 lei pentru vitele mari şi 1 leu pentru celelalte. Aceste imposite se fixează de către o comisiune mixtă. In timpul din urmă s'a hotărât o taxă fixă pentru toate animalele ce se vând în piaţă şi anume 14 lei pentru un bou; 10 lei pentru o

www.dacoromanica.ro

vacă; 6 lei pentru stârpături; 3 lei pentru un viţel; 8 lei pentru un porc; 1 leu pentru o oaie.

Pentru exportul vitelor, taxele sunt mărite.

Intreaga organizaţie zootechnică în trecut era lăsată în sama zemstvelor, cari o exercitau cu concursul agronomilor şi veterinarilor. Acţiunea cea mai principală consta în crearea şi întreţinerea de deposite de reproducători pentru îmbunătăţirea raselor de cai, cornute şi porci. Cele mai principale deposite aveau până la 20 armasari cari aparţineau la una din rasele următoare: Arabă, Anglo-arabă, Engleză, Ardeneză, Perşeronă, Orloff şi mai rar altor rase.

In ceeace priveşte bovideele se întreţineau deposite de tauri Zimmenthal, Schwitz şi moldoveneşti. Pentru oi s'a luat de bază rasa Carachul (Buhara) şi pentru porci rasa Berkshire.

Cum însă acţiunea zemstvelor în materie zootechnică, — ca şi în alte materii, — nu era unitară şi nici supusă controlului unei instituţii cu mai multă autoritate, încercările fiecărei zemstve în parte, n'au dat rezultatul dorit.

Unele au întrodus o rasă de animale, altele, altă rasă, — cu toate că judeţele erau vecine şi deci ar fi trebuit să aibă amândouă acelaş punct de privire.

Nădăjduim că în actuala stare de lucruri se va ţine socoteală de acest fapt şi continuând cu ceea care a dat rezultate bune, se vor înlătura încercările izolate şi sterile.

Cu toate cele de mai sus, suntem bucuroşi să constatăm că în multe puncte din Basarabia s'au făcut paşi hotărâtori în privinţa îmbunătăţirei rasei animalelor.

O mulţime de herghelii alături de tamaslâcurile de vite, de stâne de oi şi de porcării sistematice, până şi crescătorii de paseri de rasă, au luat fiinţă pe întreg cuprinsul ţărei.

Vom menţiona aici pe cele mai importante din ele, dintre cari însă multe au fost distruse de bolşevici.

Herghelia d-lui L. Russo dela *Micăuţi* judeţul Chişinău, care este una din cele mai frumoase herghelii din toată Rusia. După prospectul oficial din Rusia, herghelia

www.dacoromanica.ro

d-lui Russo ocupă locul al 19-lea din 2029. După absolvirea academii agricole dela Novo-Alexandrovsca, d-sa s'a dus la moşia sa, unde începând cu anul 1892 s'a ocupat cu înjghebarea gospodăriei sale pe sus numita moşie. Atras de problema înbunătăţirei vitelor, şi în special de a cailor — pentru cari d-sa are adevărată pasiune, — d-l Russo şi-a îndreptat toate puterile către acest ţel. Munca d-sale pe acest teren a fost dela început sistematisată. In ea, după o experienţă de mai bine de un sfert de veac, apar clar cele două probleme vitale în orice gen de activitate omenească: problema ştiinţifică şi problema practică. Astăzi d-l Russo poate înlesni domeniului zootechniei date foarte interesante cu privire la fixarea şi transmisiunea caracterelor, la anumite aptitudini şi curiosităţi fisiologice şi morfologice, la defectele şi calităţile diferitelor metode de înbunătăţiri şi în special de curciri, consanguinităţi şi selecţiuni, într'un cuvânt d-l Russo a strâns o adevărată archivă de constatări, cari vor arunca o lumină binefăcătoare asupra ştiinţei zootechniei.

Ceea ce însă este şi mai interesant este faptul că dl Russo n'a neglijat nici partea practică. D-sa n'a făcut artă pentru artă, ci urmărind anumite probleme de ordin ştiinţific, a găsit firul de legătură cu partea de rentabilitate pe care, fiecare om e dator să o caute dela munca sa.

In decurs de 15 ani, d. Russo a câştigat numai la cursele de troteuri peste 1.800.000 lei în afară de vânzările de reproducători, de cai de ham şi monta armăsarilor.

Dl Russo şi-a început herghelia sa având ca armăsari de bază pe troteurii americani: *Dempsei*, *Piter-Bi* şi *Piter-Deţi-grei*, celebri prin formele şi descendenţii lor, pe cari i-a încrucişat cu iepele locale. Produşii au fost de neaşteptat, ţinând recorduri pe hipodroamele din Odesa, Moscova şi Petrograd.

Este interesant de văzut că numai depe urma armăsarului Dempsei, — care s'a născut la 1891 şi a murit la 1918, — dl. Russo a avut 70 cursaşi cari au câştigat în total 995.000 lei.

Herghelia d-lui Russo are două secţiuni: una de

www.dacoromanica.ro

cai troteuri americani puri, $^1/_2$ sau $^3/_4$ sânge şi alta de cai ardenezi pentru povară.

In present herghelia are 70 cai din cari 15 ardenezi şi 55 troteuri. Secţia ardenezilor a suferit mult în timpul revoluţiei, luându-se de către bolşevici şi ţărani, exemplarele cele mai frumoase.

In present herghelia are între alţii, doi dintre cei mai buni armăsari din câţi a produs şi anume, pe: *Badea Petre* şi *Pădureţ*.

Sunt vrednice de toată lauda sforţările d-lui Russo şi nu face să trecem cu vederea încă o notă caracteristică şi înduioşetoare faţă de curăţenia sentimentelor naţionale, cari să desprind din fapta d-sale, — D-l Russo este un bun patriot moldovean, — şi anume aceea că d-sa a dat nume româneşti tuturor produşilor hergheliei sale, într'un timp când numai a se gândi cineva că Basarabia va putea deveni românească, era o îndrăzneală.

Iată câteva nume de cursieri din cele mai originale, cu specificarea sumelor câştigate la curse, în dreptul fiecăruia:

Dor de răzbunare	a	câştigat	la	curse	. .	132.600 lei
Buna dorinţă	„	„	„	„	. .	83.200 „
Aş dori	„	„	„	„	. .	76.408 „
Dorinţa	„	„	„	„	. .	58.500 „
Adevărat	„	„	„	„	. .	56.160 „
Avan	„	„	„	„	. .	40.560 „
Ales	„	„	„	„	. .	36.400 „
Sărntarea	„	„	„	„	. .	35.100 „
Pădurar	„	„	„	„	. .	31.200 „
Pădureţ	„	„	„	„	. .	26.000 „
Inima	„	„	„	„	. .	23.940 „
Banat	„	„	„	„	. .	15.200 „
Jigania	„	„	„	„	. .	13.000 „
Badea Petre	„	„	„	„	. .	13.000 „

* * *

In afară de creşterea cailor, d-l Russo s'a ocupat şi cu înbunătăţirea celorl'alte rase de vite.

In present are 20 vaci Simmenthal, 400 oi: $^1/_2$ şi $^3/_4$

www.dacoromanica.ro

sânge Carachul din care D-sa a fixat Carachului roş şi brun şi pe care varietăţi le urmăreşte cu multă stăruinţă. Deasemenea creşte la moşie porcul Berkshire.

Dealtfel întroducerea raselor de vaci Simmenthal, de oi Buhara şi de porci Berk, se întâlneşte aproape pretutindeni în Basarabia.

In afară de herghelia d-lui Russo, mai sunt:

2. Herghelia *d-lui Vladimir Cristu* dela *Zâmciogi*, judeţul Chişinău, care creşte cai Ardenezi de povară.

3. Herghelia *d-lui Corsacov* la Vadul lui Vodă pe Nistru în jud. Chişinău fondată la 1902, are 2 armăsari Orloff şi 33 epe din care 14 Orloff pur sânge, una engleză şi 10 iepe jumătate sânge şi opt de stepă.

4. Herghelia *d-lui M. Razu* la *Soltăneşti pe malul Prutu'ui jud. Chişinău,* avea 24 iepe Orloff şi o iapă engleză. Această herghelie era fondată de curând şi a fost complect distrusă de bolşevici.

5. *La Ghiduleni în jud. Orhei d-l dr. Witte* avea un armăsar american, un armăsar englez şi 36 iepe.

6. D-l Busnea în Bălţi, avea o herghelie anglo arabă cu 3 armăsari şi 30 iepe. Dădea în fiecare an între 10 şi 15 cai pentru remontă.

7. La *Limbeni* în jud. *Bălţi, d l Leonard* avea 2 armăsari Anglo-arabi şi 25 iepe. D-l Leonard dădea deasemenea în fiecare an câte 10—12 cai pentru remontă.

8. D-l *Klevţov la Odaia Marmoved în jud. Bălţi,* pe Prut, avea un armăsar şi 19 iepe basarabene curcituri cu kirghiza. Se vindeau exemplare frumoase pentru trăsură.

9. In *judeţele Tighina şi Cetatea Albă* s'au ocupat mult cu creşterea şi îmbunătăţirea cailor, administraţiile comunale, mai ales în satele de colonişti.

Trecând la creşterea vitelor bovine, amintim câteva crescătorii şi anume: în jud. Hotin la Cobolcina d-l dr. Flondor are 5 buhai şi 20 vaci Simmenthal, iar la Mihălăşeni are 2 buhai şi 25 vaci de aceeaşi rasă. La Tighinea, d-l Hofmann are un buhai şi 40 vaci Simmenthal. De altfel, numărul celor cari au sub 20 vaci Simmenthal,

www.dacoromanica.ro

este destul de însemnat, fapt care ne dispensează să-i mai enumărăm. Curciturile dintre această rasă şi rasa locală sunt foarte răspândite însă resultatele în această privinţă, au fost foarte slabe.

Găsim stâne de oi, Carachul, în jud. Hotin la d-l Crupenski la Lomacineţ şi anume 550 oi şi 50 berbeci; la d-l Flondor la Cobalcic 250 oi şi 25 berbeci; la d-l Mărăsli la Srubna 265 oi şi 27 berbeci. La punctul agronomic Todoreşti în jud. Tighina de asemenea se găseşte o turmă de oi Buhara. De altfel această rasă nu e de mult timp introdusă în Basarabia, cu toate că acum e foarte răspândită. In Sud se creşte oaia Ţigaia şi Ţurcana alături de Buhara.

S'au încercat şi multe curciturî între aceste rase şi pare a nu fi dat resultate tocmai rele.

* * *

In ceace priveşte *creşterea păsărilor de curte* şi în special găinele, s'au introdus în multe părţi rase străine, dar mai ales în jud. Hotin s'au introdus rasa Cochinchina şi Plimouth în vederea exportului de ouă la *Viena* şi *Berlin*, dând resultate bune.

VI

Creşterea albinelor

Creşterea albinelor în Basarabia n-a căpătat o desvoltare deosebită, cu toate că n'a fost nici lăsată în părăsire. Zemstvele de judeţ aveau câte un specialist apicultor şi unele, afară de jud. Bălţi şi Hotin, — îl au şi în present.

Aceşti specialişti însă, în organizaţia de astăzi sunt reduşi la inacţiune, din cauza greutăţilor de aprovizionare cu cele necesare apiculturei, şi din cauza lipsei unei directive serioase pentru îndrumarea acestei îndeletniciri. Directoratul de Agricultură are un birou de apicultură condus de un specialist, — care e în acelaş timp şi student la Iaşi.

www.dacoromanica.ro

După statistica din 1916 se găsesc în Basarabia 94808 stupi din cari 76.915 stupi primitivi şi 17.893 moderni, cari se repartizează pe judeţe. precum urmează:

Chişinău	11.800	stupi primitivi şi	1350	st. mod	total	13150
Orhei	6.190	„	1120	„	„	7310
Bălţi	7.110	„	568	„	„	7678
Soroca	6.900	„	1351	„	„	8251
Hotin	6.350	„	1750	„	„	8100
Tighina	10.000	„	3500	„	„	13500
C. Albă	12.815	„	3664	„	„	16479
Ismail şi Cahul	15.750	„	4590	„	„	20340
	76.915	„	17893	„	„	94808

Satele în care se găsesc cele mai bune şi moderne prisaci sunt: în jud. Chişinău la Străşeni, Vorniceni, Nisporeni, Sadova, Ciuciuleni, Mereni, Jaloveni, Nemţeni, Boldureşti, Lăpuşna, Gănești şi Ţipala; în jud. Orhei în satele Silişţea, Isacova, Ceocâlteana, Hârtopii, Mari, Chipriceni, Cinişeuţi Suşleana, Malovata, Perisecina, Balagona şi Şloboelea.

Şi în această direcţie este încă foarte mult de făcut. Pe lângă o îndrumare serioasă şi stăruitoare trebue să se procure de urgenţă materialul prim şi un deposit de toate uneltele necesare apiculturei. In urmă, înfiinţarea de stupării model pe lângă toate instituţiile agricole şi viticole şi chiar în afară de ele şi apoi premii şi încurajeri pentru cei cari se vor deda acestei îndeletniciri. Preţurile mierei şi cerei fiind foarte ridicate şi cu tendinţa de a fi menţinute încă mult timp, credem ca niciodată n'ar fi un prilej mai bun pentru a se da un avânt mai puternic acestei ramure a avuţiei naţionale, ca acum.

VII

Creşterea viermilor de mătase

Creşterea viermilor de mătase în Basarabia ocupă un loc însemnat faţă cu celelalte gubernii ale Rusiei. Partea de sud în special, — unde de altmintrelea şi clima este mai priincioasă, — este şi acea unde sericicultura este mai

www.dacoromanica.ro

răspândită, ca şi în tot sudul Rusiei de altfel. După statistica din 1912 şi 1913 judeţele Soroca şi Bălţi n'au crescut de loc vermi de mătase. Judeţul Hotin foarte puţin şi tot aşa şi Orheiul şi Chişinăul. In fruntea tuturor stă judeţul Ismail, după care vine Cetatea-Albă şi Tighina. Aşa pe când în cele dintâi se ocupau cu creşterea viermilor de mătase între 30—50 gospodării, din potrivă în cele din urmă numărul acestora era dela 3000 în sus.

In total în Basarabia numărul gospodăriilor care se ocupau cu creşterea vermilor, era pe 1912 de 11332 iar în 1913 de 12215. Producţia totală de mătasă în 1912 pentru Basarabia era de 58777 kgr. iar în 1913 de 69568 kgr. De sigur că această cultură nu s'a bucurat de o deosebită solicitudine din partea oficialităţei. Dacă totuşi este răspândită, faptul se datoreşte coloniştilor germani şi francezi, cari dând adevărata importanţă acestei ramuri, s'a ocupat mai de aproape de ea.

Noi am văzut o magnanerie semimodernă la profesorul Comarovski la Cucurezeni şi încă de atunci i-am dat în grijă să se ocupe cu recoltarea seminţei, lucru pe care l'a şi făcut. Jumătatea de chilogram de sămânţă produsă, a cumpărat-o Directoratul de agricultură şi o ţine la îndemâna crescătorilor dela ţară, în mod gratuit.

Pentru viitor Directoratul are un întreg program de activitate pe acest tărâm şi nădăjduim că va realiza un început de organizare.

VIII

Pescăriile Basarabiei

Pescăriile Basarabiei nu sunt încă organizate. Faţă cu greutăţile de tot felul cari s'au pus înainie, această ramură a rămas deocamdată pe al doilea plan. Pentru a se face însă ceva temeinic, Directoratul de Agricultură încă din vara anului 1918 a intervenit pe lângă Ministerul de Agricultură ca să trimită o delegaţie de specialişti, care să studieze, pe de o parte chestia juridică a

www.dacoromanica.ro

apelor basarabene, iar pe de alta, partea technică a pescuitului. Ministerul a delegat pe d-l advocat Netter pentru partea juridică ceeace a şi făcut deşi la Directorat n'a depus nici o lucrare, probabil a depus una la Minister şi pe d-l d-r I. N. Evian pentru partea technică, care a depus un raport foarte documentat, din care am şi extras toate ştiinţele din acest capitol.

Pentru a pune totuşi puţină ordine în pescuit şi mai ales pentru a se opri contrabandele ce se făceau la frontieră sub masca pescuitului, Directoratul de Agricultură a întocmit un raport, pe care adresându-l Comisariatului general, acesta sub ordonanţa No. 20 din 17 Iulie 1918, a stabilit următoarele:

1. „Este oprit pescuitul cu năvoadele cu ochiuri mai mici de 4 cm., iar acele de nuiele mai mici de 3 cm., în scopul de a nu prinde în ele peştele mărunt.

2. Este strict interzis vânatul peştelui sub orice formă, cu materii explosibile şi cu orice fel de instrumente de tortură.

3. Toţi acei cari voiesc să pescuiască în apele Nistrului, trebuesc să aibă un permis special de pescuire. Acest permis se dă, dela prefectura fiecărui judeţ, în schimbul taxei anuale de lei 20, pentru pescarii profesionişti, cari fac comerţ cu peşte şi de 5 lei, pentru toţi ceilalţi locuitori cari nu pescuiesc decât pentru dânşii.

4. Permisul va fi valabil timp de un an de zile dela data eliberării lui.

5. Posesorul oricărui permis este obligat ca, înainte de a merge la pescuit, să-şi vizeze odată pentru întreg anul, acest permis, la postul sau secţia de jandarmi, în raza căruia cade satul în care domiciliază locuitorul.

6. Pescarul este obligat a purta în totdeauna asupra lui permisul, pe care îl va arăta organelor administrative, judecătoreşti şi militare, la cerere.

7. Permisele se obţin printr'o cerere individuală. Un permis nu poate servi decât persoanei pe numele căreia este dat, sau unui membru direct din familia sa (nevasta sau un copil minor) fără drept de a fi împrumutat altcuiva

www.dacoromanica.ro

8. Taxa de 20 lei pentru obținerea permisului, se va vărsa în visteria Statului sub luare de recipisă, care recipisă se va anexa la la permis, cu care va forma unul și acelaș act.

Recipisa fără autorizație sau aceasta fără recipisă, nu dau dreptul nimănui să poată pescui.

9. Oricine se va prinde pescuind fără aceste formalități, sau oricine, având aceste formalități se va prinde că nu stă pe malul Nistrului ca să pescuiască, ci are intenția de a face contrabandă, având asupra sa, în afară de instrumentele de pescuit și alte materiale, acela se va pedepsi după cum urmează.

10. Contravenienții dispozițiunilor prevăzute la No. 1 și 2 se vor pedepsi cu dela 1 lună închisoare până la 3 luni închisoare și cu amendă dela 500 lei până la 3000 lei în folosul Statului.

11. Tot astfel se vor pedepsi și acei cari se vor prinde că pescuiesc pe apele Nistrului, fără să aibă un permis special de pescuire și cei cari nu vor respecta regulele stabilite în ordonanța de față.

12. Purtătorului unui permis căzut în vină i se rídică și permisul de pescuit, pa lângă pedepsele specificate mai sus.

13. Executarea acestei ordonanțe și constatarea contravențiunilor se face de autoritățile militare și administrative".

Dată în Chișinău, la 17 Iulie 1918.

Comisar General al Basarabiei,

General de Corp de Armată, **A. Văitoianu**

Oricine 'și dă seama că nu prin niște dispoziții polițienești se poate organiza un serviciu atât de complex și de aceea s'a cerut ca d-l Evian, după terminarea studiului său, să rămână în Basarabia pentru a pune în practică această organizare.

* * *

www.dacoromanica.ro

Primul început de administrație a pescăriilor în Basarabia i-a fost sugerat Statului Rus, de România, prin încheerea unei convenții la 9 Februarie 1901. Această convenție a hotărât pe Rusia să înființeze un serviciu special de supraveghere al pescuitului, și ca atare vrând ne vrând a trebuit să se ocupe și de soarta pescarilor și de mijloacele cele mai bune de pescuit pentru ridicarea producției peștelui. Inspectoratul pescăriilor era subordonat Administrației Agriculturei și Domeniilor Statului din Guberniile Cherson și Basarabia. La 1906 expirând prima convenție s'a încheeat a doua, în care intrau și bălțile ce se alimentează din apele Dunărei și Prutului. Acest fapt a obligat Statul Rus să 'și mărească cadrul administrativ făcând, trei administrații deosebite. După aceea, treptat, treptat serviciul pescăriilor s'a mărit, iar începând cu anul 1908, s'a pus în legătură cu armata, cărei legături se datorește tăerea canalului Cofschi, care pune în comunicație lacul Chitai cu apele Dunărei.

Basarabia luându-și independența și apoi alipindu-se de România, are nevoie de o nouă organizație a pescuitului său.

După o consfătuire avută cu d-l Ministru Ciugureanu, în care îi expuneam cele două tendinți, veșnic în luptă, din regat: una care viza un venit net cât mai mare de de pe urma pescuitului pentru bugetul Statului și care a căzut și a doua care vizează îndestularea populației, chiar când comptul acestei vaste administrații s'ar solda fără nici un beneficiu, D-sa mi-a spus că singura soluție pentru Basarabia este de a exploata toate apele basarabene în regie, conform ultimei tendințe. Pentru acest sfârșit s'au luat măsuri a se aduce instrumente din sudul Franței, întrucât aici costul lor a ajuns fabulos, — și a se organiza cât mai curând un serviciu a parte.

* * *

Apele basarabene pot fi împărțite în șapte grupe deosebite, și anume:

In grupa întâi, intră *apele Prutului* din care se ali-

www.dacoromanica.ro

mentează lacul *Bilev* sau *Bileu* în dreptul județului Covurlui, având o suprafață de 1089 Hct. cu un volum de 8.352.000 m. c. și o adâncime de circa 2 m. El este legat de Prut prin mai multe gârle.

Grupa II formată din *apele Dunării până la Cetatul Deltei mici a brațului Chilia (Vâlcov)*, se compune din: Marele Ostrov *Câșlița* cu o suprafață de 5500 Hectare.

2. Ostroavele mai mici Stepovoi sau Cofa cu o suprafață de circa 1250 Hct. Catinca cu 315 Hct. și Mazinca cu 105 Hct. și în fine.

3. Ostroavele Șalmanov și Ermacov.

In interiorul acestor ostroave se formează o mulțime de lacuri mici a căror suprafață în total e deabia 170—180 Hct.

Grupa III formată din limanele fluviale ale Dunărei conține următoarele lacuri:

Cahul
Cartal
Dervent
Ialpug
Cugurlui
Safian
Catlabug
Chitai
Gibrieni

Mai toate aceste lacuri sunt legate între ele prin gârle și canaluri formând un sistem aparte și apoi legate cu apele Dunărei.

Lacul Cahul și Ialpug primesc și un debit de apă adusă de râurile cari se varsă în ele din sudul terasei basarabene. Debitul acestor râuri este în special primăvara și toamna mărit în timpul ploilor, ceace are drept consecință, atragerea în coada lacurilor a unei mari cantități de pește, care ies la bătaie, acestea fiind și cele mai bune ape de de pus lor.

In afară de aceste lacuri mai sunt și alte japse care iau ființă în această regiune inundabilă a Dunărei după retragerea apelor acestea. Mai toate lacurile acestea sunt înconjurate de stufării bogate ce ocupă o întinsă suprafață în jurul lor.

Iată care este „luciul de apă" al lacurilor de mai sus: (A se vedea tabloul din pagina 236).

www.dacoromanica.ro

Lacurile Grupei a III-a	Suprafaţa „luciului de apă" în Hct.	Volumul apei în m. c.	Observaţii
Cahul	10.314	104.935.000	Aceste 5 lacuri formează un singur sistem
Cartal	1.400	10.665.000	
Dervent	135	762.000	
Ialpug	13.374	297.645.000	
Cugurlui	6.849	71.482.000	
Safian	990	11.802.000	
Catlabug	5.913	41.802.000	legat de Dunăre prin canalul Colfscki
Chitai	4.595	6.100.000	

A *IV grupă* o formează *gurile Dunărei braţului Chilia,* cunoscute atât de bine sub numele de pescăriile dela *Vâlcov,* sunt formate din marea din faţa gurilor Dunărei basarabene, împreună cu gurile Dunărei, dând naştere *„unui tot* economic şi technic din punctul de vedere al pescuitului".

A *V grupă* o formează *Marea teritorială* dintre Gibrieni şi Bugas (limanul Nistrului) care „oferă suprafeţe întinse de apă pentru pescuit, pe care pescarii îşi exercită profesiunea lor până la mai multe mile marine, depărtare de ţărm".

A *VI grupă* o constitue *Limanele sărute de* pe coasta *Mării Negre,* cari constituesc lacuri despărţite de mare prin bande de nisip cu o lăţime de circa 250 m. şi cu un profil de 2—2 $^1/_2$ m., sprijinit pe o bază şubredă formată dintr'un nămol gros, cari în anumite timpuri de furtuni sau stricăciuni permite ruperea fâşiilor de nisip şi revărsarea apelor în Mare, sau viceversa. Aceste limane sunt: Saşic cu Conduc, lacurile Şagani cu Alibei-Burnas, toate cu o suprafaţă de 160 klm p. şi lacul Sabalat sau Budachi.

www.dacoromanica.ro

A *VII grupă* o constitue lacurile formate de zona inundabilă a fluviului Nistru din care se formează prin gârle o serie de lacuri mici şi fără prea multă importanţă pentru pescuit, de alffel ca şi apele Nistrului propriu zis.

* * *

Proprietatea apelor basarabene, cari au o importanţă oarecare din punctul de vedere al ichtiofaunei, se concentrează de fapt în următoarele mâini:

a) A *Statului*, care posedă: 1) apele Prutului; 2) Fluviul Dunărei; 3) jumătatea estică al lacului Catlapug; 4) aproape tot lacul Chitai; 5) apele cari constituesc pescăriile: Câşliţa, Stepovoi, Salmanov, Ermacov, Chilia, Stensov; 6) limanul Sasic; 7) limanul Sagani-Alibei-Burnas; 8) Marea teritorială; 9) Fluviul Nistru şi lacurile lui.

b) *A gimnazului din Bolgrad* care posedă lacurile: 1) Beleu; 2) Cahul; 3) Cartal; 4) Ialpug; 5) Cea mai mare parte din lacul Cugurlui; jumătatea vestică a lacului Catlabug şi 7) vârful lacului Chitai.

c) *A orăşelului Vâlcov*, care stăpâneşte gurile Dunărei braţului Chilia cu ostroavele cuprinse între aceste braţe şi Marea din faţa acestor guri.

d) *Obştiile satelor Cartal şi Satul-Nou* stăpânesc lacul Dervent.

e) *Obştea satului Necrasovca Nouă* este proprietatea unei părţi din lacul Cugurlui.

f) *Oraşul Ismail* posedă o parte din lacul Cugurlui şi a diferite lacuri mai mici; a jumătăţei de N. a lacului Savian şi a unei mici porţiuni a Dunărei în dreptul acestui oraş.

g) *Obştea comunei Necrasovca-veche* are jumătatea de sud a lacului Safian.

h) *Biserica Sf. Nicolae din Chilia-nouă* are proprietatea gârlei Câşliţa.

i) *Obştiile comunelor Sabalat, Cadioşti, Budachi* şi

www.dacoromanica.ro

d. *Aculici* stăpânesc partea care cade în dreptul proprietăţei fiecăruia din lacul Şabalat.

j) *Oraşul Cetatea-Albă* stăpâneşte jumătatea basarabeană a Limanului Nistrului.

* * *

Exploatarea apelor basarabene se făcea în mod pritiv prin arendări sau numai cu simple autorizaţii. Preţurile de arendare erau foarte mici, Aşa bună oară pentru lacul Chitai s'a luat pentru anii 1912 şi 1918 o arendă de 7280 lei; pentru 1913—1916, 9880 lei iar pentru 1916—1918, 13.000 lei. Statul îşi arenda bălţile sale pe sume derizorii. Abia în timpul din urmă s'au mai ridicat puţin arenzile. Una din cauzele acestor arenzi mici, este şi lipsa de administraţie.

* * *

Felul cum se face pescuitul şi uneltele cu care se face, ne interesează prin resultatele pe care le dă.

Acest fel de pescuire lasă mult de dorit. Mai întâi, închiderile cu garduri la retragerea apelor, pentru oprirea peştelui, aproape nu există. Ostreţele de alun nu se cunosc ci doar dopurile de stuf şi în unele părţi, lese bune, lese cu coş, apoi garduri sterpe de ghile şi ghiondere.

Când totul este aranjat pentru pescuit se începe pescuitul cu vintirile, coteţele şi setcile. Unele lacuri, cum sunt cele din sistemul Reni-Ismail nu se pretează la pescuitul cu vintirile şi coteţele ci cu setcile de ghiol dar mai ales cu năvodul.

Pentru a da măsura intensităţei pescuitului dăm aci o schiţă statistică a uneltelor de pescuit în lacurile cele mai principale pe anii: 1910, 1911, 1912 şi 1913. (A se vedea tabloul din pagina 239).

www.dacoromanica.ro

UNELTELE DE PESCUIT	LACUL BELEU				CAHUL				CARTAL				CUGURLUI				ISMAIL			
	1910	1911	1912	1913	1910	1911	1912	1913	1910	1911	1912	1913	1910	1911	1912	1913	1910	1911	1912	1913
Năvoade .	2	2	2	2	14	17	15	16	2	4	2	2	14	18	20	18	—	—	—	—
Vintire . .	420	720	970	840	190	560	900	450	1750	1170	1116	1040	4330	12000	12000	11000	5500	8600	4800	4480
Cotețe . .	—	—	—	7	50	28	60	12	—	—	—	—	275	1000	5000	600	1600	3000	2800	3500
Setci pentru lacuri . .	50	32	44	50	660	240	260	200	100	80	80	150	1480	700	580	600	350	320	450	350
Dube mari de năvod . .	4	4	4	4	28	32	26	24	4	6	4	4	28	36	40	32	—	—	—	—
Lotci . . .	10	12	15	12	29	61	37	28	26	17	13	13	120	200	200	180	160	165	180	150

www.dacoromanica.ro

Micile variaţiuni în numerul instrumentelor se datoreşte favorizărei de a pescui cu unul sau cu altul din instrumente, după cum e anul.

Menţionăm că printre setcile de lacuri se cuprind şi avele, care sunt destul de numeroase.

Fapt positiv este, că numărul instrumentelor a descrescut mult din cauza războiului, revoluţiei şi a lipsii şi scumpetei de aprovizionare. Proporţia acestor scule faţă cu nevoile pescarilor este foarte redusă.

Numai dacă vom putea aduce din străinătate instrumentele necesare, vom putea înbunătăţi starea pescarilor şi punerea pe piaţă a unei cantităţi de peşte cât mai mare şi mai eftin.

* * *

Nu e fără importanţă a se şti cine şi câţi sunt pescarii, — meseriaşii — din sudul Basarabiei. Din cercetările făcute, s'a constantat că majoritatea pescarilor sunt lipoveni, apoi ruşi, după cari vin românii, haholii, şi găgăuţii. Sunt sate şi în special, oraşelul Vâlcov, care se compun numai din pescari. Şi tot astfel Necrasovca Nouă, Reni, Frecăţei, Lărgeanca, Matrosca, Ismail, Câşliţa, Chilia Nouă, Gibrieni, Zolocari etc.

Iată după datele statistice din 910 şi 914 cari este numărul de pescari cari pescuesc în lacurile cele mai principale, in comparaţie cu ultimul an 1918, în care an, numărul pescarilor a scăzut în mod simţitor. (A se vedea tabloul din pagina 241).

Dreptul de pescuit în Mare, în apele Dunărei, şi în apele ce aparţin obştiilor, este gratuit.

Cât despre apele particulare acestea se exploatează sau în regie, sau prin arendaşi. De obiceiu forma sub care se arendează, înbrăcă una din aceste patru forme:

a) Se permiteă pescarului să vâneze într'o anumită unitate de timp, cu anumite instrumente, plătindu-se o taxă dinainte stabilită.

b) Pescuitul cu *„dijmă"* adică pescarul dă o cantitate din peştele vânat, stăpânului sau arendaşului lacului, putând face cu restul ce va voi.

www.dacoromanica.ro

ANII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	No. total în întreaga Basarabie
	Beleu	Cahul	Cartal	Cugurlui	Ismail	Ialpug	Catlabug	Chitai	Cășlița Chilia	Stensov-Salmanov	Vâlcov	Dunărea	Marea	Sasic	
910	11	29	26	147	200	79	100	200	100	130	1800	420	55	120	3416
911	13	98	33	300	222	79	107	200	120	90	1900	380	50	80	3672
912	15	50	13	315	200	29	240	250	90	52	2300	480	52	100	4186
913	13	36	14	250	160	36	250	250	120	120	2100	540	46	52	3914
914	56	15	11	200	120	40	150	160	40	60	2000	280	18	39	3181

www.dacoromanica.ro

c) Se împărţià banii proveniţi din vânzarea peştelui, care se puteà vinde: sau de arendaşul lacului sau de pescar, după învoială.

d) Pescarul se obligà a vinde proprietarului sau arendaşului, cu preţuri dinainte stabilite pentru fiecare specie în parte, cel dintâi având dreptul să pescuiască cu orice fel de instrumente.

Pentru ilustrarea celor de mai sus, vom da câteva pilde de felul cum se aplicà fiecare din aceste moduri, în diferite localităţi, Aşa, de pildă, în lacul *Beleu* pescarul plătea 60 % dijmă arendaşului, care după ce vindea tot peştele, achita celui dintâi 40 % din preţul obţinut. In lacul Cartal, dijma era de 50 %, de asemenea şi în lacurile Jalpug, Cugurlui, Ismail, etc. Cea mai mare dijmă în folosul arendaşului mergea până la 70 %.

Gimnaziul din Bolgrad a introdus în apele sale un alt sistem de plată a pescuitului, luând de fiecare instrument, o taxă fixă pentru un timp determinat şi anume: pentru un năvod, 4000 ruble pe an; pentru un tipan (ciripcic) 2000 ruble pe an; pentru ave şi setci până la 60 stânjeni, 75 ruble pe an; iar dela această lungime în sus, 300—500 ruble pe an.

Acest sistem s'a arătat a fi cu mult mai avantajios, de oarece Gimnaziul din Bolgrad a încasat în 7 luni ale anului 1918, suma de lei 167.407 ruble, pe când abia a încasat 80.950 ruble în timpul celor 5 ani anteriori.

* * *

Producţia apelor basarabene se poate grupa în trei categorii distincte: *a*) producţia apelor dulci cuprinse între râul Prut, Dunărea şi Marea Neagră; *b*) producţia peştelui care face imigraţiuni din Mare în Dunăre şi *c*) producţia limanelor sărate şi a mării teritoriale.

Cel mai însemnat procent al peştelui îl formează mărunţişul (peştele mărunt) care pentru unele lacuri, cum este Chitai, dă un procent de 55 %; Cartal 44 %, Cugurlui 43 %, Catlabug 39 %, etc.

După mărunţiş, vine *Crapul* cu 16 %. In al III-lea

www.dacoromanica.ro

rând vine plătica și cârjanca după care urmează bibanul, știuca, șalăul.

Suma producțiunei de pește a anilor 1909—1911 și valoarea produsului pescuit în limanele dulci din sudul Basarabiei

SPECII	Producțiunea celor 3 ani	Valoarea produsului prezent în cei 3 ani	Locul ocupat de fiecare specie după prețul ei	Locul ce ocupă fiecare specie după valoarea totală a producții	Locul ce ocupă fiecare specie după cantitatea vânată
	Kgr.	Lei			
Crap	1722544	1288215	1	1	2
Șalău	705216	399776	2	3	6
Lin	355360	165042	3	7	7
Știucă mare, lin, caracudă, plătică	103792	48020	4	10	12
Somn	139760	60292	5	9	9
Avat	64112	24982	6	11	13
Văduviță	5104	1776	7	15	15
Știucă	731504	351067	8	4	5
Caracudă	258832	82879	9	8	8
Cârjancă și Plătică	1211264	310404	10	5	3
Biban	881040	214107	11	6	4
Sabiță	127936	24338	12	12	11
Guvidii	17456	2283	13	14	14
Mărunțiș (albitură, băbușcă)	3910256	463640	14	2	1
Obleț, cosac	130720	12156	15	13	10
Total	10364896	3448988			

De altfel există o diferență destul de mare între producția apelor basarabene, față cu a celor din regatul vechiu, luate pe aceeași unitate de măsură. O comparație în această privință ne arată că pentru Basarabia coefi-

www.dacoromanica.ro

cientul de peşte la Hct. ar fi de 76 Kgr. după media producţiei pe 1909—1911, iar pentru bălţile regiunei a V din România, e de 253 Kgr. (după media anilor 1900—1907). Diferenţa între aceste două producţii îşi are cauzele ei: *a*) condiţiunile biologice nefavorabile, ale apelor basarabene; *b*) nerespectarea epocei de reproducţie şi *c*) nesuficienţa închiderei bălţilor, când se face retragerea apelor Dunărei. Cele două din urmă se pot îndrepta sub o bună oblăduire, care nădăjduim că va veni. Cea dintâi, însă, fiind un element natural, nu poate fi influenţat decât în parte.

Producţia în anul 1918 (lunile Iunie, Iulie, August şi Septembre) a fost:

Specii	Producţia în Kgr.
Crap.	430.160
Somn	191.088
Şalău	66.736
Ştiucă	112.000
Plătică	174.816
Lin	18.192
Caracudă	23.872
Biban	86.628
Avat	6.928
Carjancă	272.480
Măruntiş	242.704
Sabiţă	15 312
Total general . .	1.640.912

Producţia limanurilor sărate şi a mărei teritoriale nu e tocmai bogată. Pentru lacurile Şabalat şi Budachi nu sunt date statistice.

Pentru apele dela Vâlcov, dăm alăturata tabelă care reprezintă producţia pe anii 1909—1917, în kgr.: (A se vedea tabloul dela pagina 255).

După cum se vede, producţia peştelui la Vâlcov a crescut aproape constant.

* * *

www.dacoromanica.ro

Felul peştelui	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917
Sturioni	478918	407773	431552	381544	381153	287166	367586	586257	1493633
Peşte de apă dulce .	120017	60349	66140	69423	64186	58850	98297	181682	546206
Calcan, cambulo . .	14583	18283	34864	49097	42072	9376	8557	17533	85551
Scrumbii de Dunăre.	434563	577239	350717	860380	536925	744306	560404	1854105	3969669
Rizcafcă	58587	16245	24651	79458	34920	44444	86579	246758	351139
Total . .	1106669	1079839	907924	1439911	1059256	1144142	1121423	2886335	6446198

www.dacoromanica.ro

Comerțul peștelui nu presintă nimic deosebit în organizarea lui. De obiceiu peștele vânat se adună la cherhanale, de unde apoi se distribuià la diferite locuri de desfacere, adesea ori pe rizicul pescarului, întru cât arendașii sau proprietarii lacurilor se mulțumeau a lua doar arenda în bani, sau dijma în pește dela pescari, nesuportând nici un risc. După cum se vede rolul arendașului era cam acelaș pe care și l'a luat în țară Statul român, care cumpărând peștele dela pescari, — în afară de partea sa de dijmă,— îl desface dând acestora banii încasați pe el. Numai că aici Statul iea și el o parte din risc, afături de pescari, pe când așa, cum se petrec lucrurile în Basarabia, acest risc privea numai pe pescar. De asemenea la noi, forma actuală de pescuit mai presintă un avantaj pentru pescari și anume acela, că nu se îngrijesc de transportul peștelui, grijă, care revine tot Statului.

Mai tot peștele produs în lacurile dintre Prut și Chilia-Nouă, se expedia cu trenurile în sus în țară, pe când cel produs în Dunărea și în special la Vâlcov, se ducea la Odesa.

Iată care a fost prețurile peștelui în anii 1909—911 în comparație cu anul 1918:

SPECII	1999-1911 Prețul pe kgr. în lei	1918 Prețul pe kgr. în lei
Crap	0.78	6.—
Șalău	0.52	8.—
Lin	0.46	4.—
Somn	0.42	6.—
Știucă	0.32	4.50
Mărunțiș	0.12	3.—
Morun.	.83	8.—
Nisetru.	1.79	11.—
Icre demorun, nisetru .	18.72	200-250
Scrumbii de Dunăre (100 bucăți.	35.—	650-700

www.dacoromanica.ro

Această urcare nerațională a prețurilor într'un interval atât de scurt își are o singură scuză și anume, scumpetea peste măsură a uneltelor de pescuit. Prețurile acestor unelte sunt așa de mari încât nu se poate stabili măcar vre-o comparație cu trecutul.

SPECII	Unitatea	Prețul înainte de războiu lei	Prețul în 1918 lei
Vintire	1	3.50	100.—
Setci pentru scrumbii de Dunărea.	1	159.—	3.500.—
Tarbuf	1	8.—	300.—
Cârlige	25	8.—	170.—
Năvoade.	1	1.000.—	24.000.—
Ave.	1	20.—	500.—
Setci de baltă.	1	16.—	35.0—
Laptaș	1	172.—	3.000.—

* * *

Nu mai încape nici o îndoială că pe viitor Statul trebue să se îngrijească de exploatarea apelor basarabene. Intrucât însă această organizație poate întârzia, Directoratul de agricultură a hotărît ca pentru anul acesta să organizeze exploatarea acestor pescării, formând o administrație a parte. Aceasta atât pentru motivul de a asigura buna stare și independența pescarilor, cât și pentru a efteni și pune la îndămâna tuturor, peștele. Dacă pe lângă aceste motive se va mai lua în vedere și conservarea ichtiofaunei, prin măsuri de ordin administrativ, care duc la respectarea dispozițiunilor legei vânatului peștelui, atunci chestiunea luărei de către Directorat a tuturor bălților din sudul Basarabiei, se impune.

Pe de altă parte, dispositiunile art. 12 din legea reformei agrare basarabene, prevede că toate bălțile

www.dacoromanica.ro

trec în stăpânirea Statului, ceea ce dă putința punerei în exploatare a bălților, chiar din anul acesta.

Exploatarea în regie va mai avea o influență și din alte puncte de vedere.

Sporirea producției va fi unul din aceste puncte, dacă se va căuta a se face oare cari lucrări hidrotechnice, care să tragă după ele punerea în valoare, a unei suprafețe cât mai mare de apă.

Oprirea speculei care stăpânește de fapt întreg comerțul de pește din Basarabia. Prin oprirea speculei s'ar putea da populațiunei basarabene un nutriment eftin și bun.

Scurgerea rațională a surplusului de pește către provinciile lipsite de acest aliment.

In fine, prin administrarea în regie se pot face lucrări sistematice de închiderea bălților în condițiuni bune, ceea ce până acum nu se făcea, sau se făcea în mod cu totul rudimentar.

Pentru a putea ajunge la acest rezultat, Directoratul de agricultură va înființa două administrații de pescărie, cu întreg aparatul necesar pentru control, distribuire și supraveghere.

Pentru comercializare, probabil că vom conveni a o face prin cooperativele de consum din Basarabia. Aceste cooperative, după părerea celor cari le cunosc, ar răspunde în cele mai bune condițiuni acestei chemări. Pentru a putea conrespunde însă, cooperativele au nevoie de un mare credit, pentru construcții de magazii, cherhanale și ghețării, lăzi, coșuri etc. pe care capital în present nu îl au, sau nu îl au în mod lichid. Nu ne îndoim că Statul va da creditul necesar acestor cooperative. Prin mijlocirea lor peștele va ajunge în cele mai depărtate centre de desfacere cu prețul cel mai avantajos. Câștigul acestor cooperative va putea fi oricând controlat. Intru cât va fi un câștig constant, va fi un câștig mic.

In ceeace privește uneltele de pescărie, Directoratul de agricultură s'a îngrijit a le aduce din străinătate.

Constituirea de societăți cooperative speciale formate din pescari, după părerea d-lui Evian, n'a dat rezultate bune.

www.dacoromanica.ro

Aptitudinele individuale ale pescarilor, formează una din cauzele principale pentru care întrunirea într'o singură asociație, — în care să aibă toți membrii drepturi egale, — s'ar opune la aceasta.

Societăți de consum, în care să intre și pescarii pentru desfacerea produselor lor, sunt cele mai indicate și ele vor lua de bună samă un avânt foarte mare.

In acest sens se vor face toate sforțările.

IX.

Reforma agrară.

Toate chestiunile de ordin agrar trebuiau să capete o închegare în forme definitive, prin marea reformă, pe care avea s'o înfăptuiască *„Sfatul Țării"*.

Această adunare obștească, ieșită din revoluția cea mare rusească, era compusă în majoritate din elemente țărănești și democratice, păstrând pecetea nedefinită a unui socialism revoluționar. Ideile cari se agitau în rândurile acestei adunări, contau în luarea pământurilor dela proprietari fără plată, și stăpânirea lor în devălmășie. Acesta ar fi fost după perceptele economiei politice, un socialism cu nuanță colectivistă și comunistă fără să fie prins însă în forme cristalizate, cari să presinte o garanție de realizare în viață.

Dealtfel acestea erau ideile revoluționare în întreaga Rusie.

Dar aceste idei au suferit o înfrângere la prima atingere cu viața. Aceasta resultă chiar din concepția și redactarea Instrucției agrare a Sfatului țării, dată către comitetele pământești la 22 Februarie 1918 pe timpul republicei moldovenești. După cum am văzut, prin acea instrucție, pământul se dă sătenilor în arendă în mod individual, și într'o anumită măsură. Deci, nu după multă vreme s'au aruncat la o parte principiile socialiste colectiviste, înbrăcându-se forma acceptabilă de expropiere

www.dacoromanica.ro

a pământului pe baze de despăgubiri şi împărţirea lui la sătenii cultivatori, în mod individual.

Odată fixate punctele principale, Sfatul Ţărei alege din sânul său o comisie agrară la 28 Mai 1918 trece în vacanţă pe baza unui Decret Regal.

Comisia agrară a început să lucreze imediat după închiderea Sfatului Ţărei. Ca delegat al guvernului a fost însărcinat d-l C. Filipescu, Consilier Technic pe lângă Directoratul de agricultură, care a şi început a lua parte la lucrări.

Lucrul comisiei agrare — care era compusă din 29 membri, — nu era uşor, cu atât mai mult, la început, cu cât printre membrii ei nu erau specialişti agronomi, economişti şi prea-puţini juristi. Restul era compus din diferite bresle cari nu aveau vre-o legătură cu ştiinţa agriculturei şi cu politica agrară.

Din această pricină comisia agrară s'a văzut silită încă de la început, să recurgă la concursul specialiştilor ruşi şi români.

Intre aceştia, cei cari au determinat oarecari curente şi au servit mult timp ca raportori ai diferitelor proecte de legi agrare, au fost agronomul rus Casovici, statisticianul ucrainian Moghilanscki, juristul Stepanof şi geodezul Lunef, iar dintre români, au fost d-l Filipescu şi profesorul G. Munteanu-Murgoci, iar mai târziu d-l Dr. G. Ionescu-Sişeşti.

Incă din primele şedinţe, lucrările mergeau greu. Mai toate chestiunile se discutau în limba rusă. Pentru a determina pe cuvântători, — şi anume pe acei cari ştiau româneşte, — să vorbească în limba maternă şi apoi să se traducă tot ceea ce se vorbeşte în ruseşte în româneşte, a trebuit să se lupte mult. Asta cu atât mai mult, cu cât preşedinte al Comisiei agrare era d-l Ţiganco, un rus şovinist care lucra, după părerea mea, în contra intereselor Comisiei agrare. In şedinţa de la 2 Iunie s'a cerut de către d-l C. Filipescu în comun acord cu profesorul Murgoci, sistematizarea discuţiei, propunând să se întocmească mai întâi programe sau chiar proecte în re-

www.dacoromanica.ro

gulă, cari să se iea în discuţie generală şi apoi pe articole. S'a mai cerut, ca pentru interesul mare pe care îl presintă chestia, şi pentru a se da prilejul tuturor cunoscătorilor de a'şi spune cuvântul în chestia agrară, să se tipărească un buletin al comisiunei agrare, în care să se publice toate desbaterile şi toate părerile venite din afară în această chestie.

In şedinţa dela 5 Iunie 1918 se hotăreşte primirea la discuţia şedinţelor agrare şi a cinci deputaţi, delegaţi ai marilor proprietari. Dându-li-se cuvântul, representanţii acestora, s'au pus pe un teren de discuţie cu totul greşit. In loc să admită exproprierea ca principiu de bază şi să lupte pentru admiterea unei scări proporţională de expropriere, din potrivă ei au cerut ca să nu se facă nici un fel de expropriere, ci singurul mod admisibil al trecerei pământului, să fie cumpărarea prin bună învoială, invocând pentru susţinerea acestor concluzii, motive de ordin politic şi financiar, cari, atunci mai mult ca ori când, n'aveau nici o legătură cu chestia agrară în Basarabia.

D-l Filipescu, luând cuvântul, în calitate de delegat al guvernului a arătat că singura bază a reformei agrare, — nu numai în Basarabia dar chiar şi în ţară, — este exproprierea. In ceea ce priveşte motivele de ordin politic şi financiar, cari s'ar opune, după părerea d-lor proprietari, la facerea exproprierei, le-a analizat în parte şi le-a respins ca nefondate. Profesorul Murgoci în şedinţa următoare a pronunţat de asemenea o cuvântare foarte documentată privitoare la această chestie. In urma acestor fapte, neputându-se găsi nici un punct de legătură între ideile unora şi a celorlalţi, marii proprietari s'au retras dela comisia agrară în mod ostentativ şi definitiv, neîncrezători în trăinicia operei la care lucra, — după părerea lor, — oameni atât de nepregătiţi şi cari nu-represintau nici o greutate socială sau politică.

Cu această ocazie, au început a se da pe faţă atât ura înverşunată a marilor proprietari cât şi sentimentele rusofile, — şovinismul s'ar putea zice, — al ruşilor, cari lucrau în comisie, sub titlul de specialişti consultenţi şi cari până a nu veni marii proprietari, erau de părere a

www.dacoromanica.ro

se expropria tot pământul, fără despăgubiri — cazul Moghilanscki,—iar acum, au căzut deodată în extrema cealaltă, că pământul nu trebue expropriat, ci vândut țăranilor prin bună învoială.

Nemulțumirile proprietarilor au mers foarte departe. Așteptând dela delegatul guvernului un concurs favorabil, ei au rămas desilusionați văzând tocmai contrariu, și de aceea au pornit o campanie în contra acestuia. Această campanie a mers până în cele mai înalte cercuri politice. Fie că ideile guvernului din acea vreme, nu erau în concordanță cu a ministrului de agricultură, care dăduse indicații delegatului de felul cum trebue să lucreze, fie că acesta a voit să aibă o scăpare în fața presiunei marilor proprietari din Basarabia, — cari de fapt nu representau nici o entitate morală și nici o putere politică, — e destul că în urma unui conflict pe care delegatul l'a avut cu comisariatul general al Basarabiei, care'l acuza că face bolșevism alături de basarabeni, guvernul în ziua de 6 Iulie 1918 a dat indicații celui dintâi, ca să părăsească lucrările comisiei agrare, pentru un timp.

Totuși comisia agrară votase în ședința dela 9 Iunie 1918, exproprierea, iar dela această dată și până la Iulie, primise din partea D-lor Filipescu și Murgoci, un raport însoțit de un proect de lege complect, asupra reformei agrare, care avea să servească și ca bază de discuție în viitor, pentru alcătuirea actualei legi agrare basarabene. Deși formal nu mai lua parte la discuția reformei agrare, totuși atât D-l Filipescu cât și D-l Murgoci,—asupra acțiunei căruia guvernul nu putuse avea nici o influență, au stat în cea mai strânsă legătură cu cei cari lucrau acolo. Lucrările înaintau greu. Președintele comisiei agrare și încă câțiva deputați căutau toate prilejurile pentru a înceteni mersul discuțiilor, în afară că la fiecare chestie, cât de neînsemnată și de lămurită, fiecare din cei din comisie, ținea să'și spună cuvântul, chiar când prin aceasta, — nu aducea nimic nou.

Prin proectul de lege presentat de D-nii Murgoci și Filipescu și care se găsește în arhiva Sfatului Țărei, se prevedeau în linii generale câteva principii cari con-

www.dacoromanica.ro

stituesc în mare parte şibaza legei de azi. Acest proect înainte de a fi fost depus la Comisia agrară, a fost revizuit articol cu articol şi de către d-nii Cipăianu şi Madgearu cari şi-au făcut observaţiile lor, cari observaţie au fost luate în seamă.

In mod indirect aşa dar, la legea agrară basarabeană, au contribuit cu luminile lor şi câteva forţe din ţară. Astăzi când legea e înfăptuită, cu toţii nu pot decât să se bucure din suflet.

In cele din urmă, atât preşidintele cât şi specialiştii consultenţi ruşi au fost îndepărtaţi şi astfel la un moment dat, comisia a fost lipsită de raporteori. In acest timp a venit d-l dr. G. Ionescu Şişeşti iar mai târziu D-l C. Filipescu a făcut ultimele rapoarte pentru terminarea lucrărilor.

La 25 Oct. 918, retrăgându-se guvernul Conservator de sub şefia d-lui Marghiloman, o nouă orientare se dă problemului agrar, care potrivit celor ce se petreceau în acest timp în ţară, cu legea muncilor obligatorii, — se părea că nu va căpăta nici aici o realizare complectă. Manifestul dat de Rege prin care declara solemn că va da pământ şi vot ţăranilor aduc aici o mare însufleţire, care dă celor din comisia agrară noi forţe de lucru. După o revizuire foarte scurtă, *„Sfatul Ţării"* convocat în special pentru asta, votează la 27 Noembrie 918, alături cu unirea necondiţionată a Basarabiei la patria mumă, şi legea agrară, în conţinutul de az, în presenţa Miniştrilor ţărei: Generalul Ar. Văitoianu şi Fotin Enescu [1]).

Legea agrară basarabeană este o lege cu tendinţi democratice şi cultural-agricole, foarte înaintate.

Din economia ei se desprinde clar dorinţa legiuitorilor de a înzestra cu pământ pe fiecare ţăran, substrăgându-l astfel de sub exploatarea marei proprietăţi, pe care a redus-o la o limită de maximum 100 Hct. Pentru ca ţăranii să devină buni plugari; pentru ca ei să poată fi ajutaţi şi aprovizionaţi cu seminţe bune şi cu bune

1) Cu prilejul venirei în Basarabia în special pentru a trece reforma agrară basarabeană, căreia trebuia să i se aducă oarecare modificări, Fotin Enescu şi-a găsit moartea în Chişinău, fiind adânc regretat de toată suflarea românească.

www.dacoromanica.ro

vite de prăsilă; pentru ca pilda vie a întocmirei unei gospodării şi facerea unei plugării sistematice să fie aproape de dânşii, legiuitorii au lăsat, după indicaţiile şi memoriile Direcţoratului de Agricultură, 35880 Hct. pentru înfiinţarea şi funcţionarea mai departe a o mulţime de instituţiuni agricole şi cu caracter agricol. Această măsură va ajuta foarte mult la promovarea agriculturei ţărăneşti. Acest fapt va constitui cea mai puternică părghie de progres, care va da înproprietărirei în masă, un aspect de înaltă operă agrară. Numai astfel se va putea înlătura toate criticele cari se fac actualii legi agrare, de către cei cari văd în ea o operă subiectivă, cu un strâmt orizont de aplicare raţională în viaţă. De sigur, valoarea ori cărui act omenesc este în funcţiune de entitatea morală la care răspunde, în afară de satisfacerea unor cerinţe de ordin material: Dacă toată călăuzirea în viaţă ar fi numai de a se lua dela unii cari au, pentru a se da la alţii cari nu au nimic, sau au prea puţin, atunci în ce-ar mai consta puterea de muncă, de răsplată, de iniţiativă, de dreptate a omenirei? Şi dacă, — câte odată eşti silit să o faci, pentru o mai dreaptă repartizare a bogăţiilor omeneşti şi pentru regularea unui echilibru stricat din pricina unor împrejurări mai presus de puterea de stăpânire a organizaţiei sociale din acea vreme, atunci cel puţin trebue să te aşezi pe o bază dela care să fie înlăturat egoismul strâmpt al individului, în detrementul clasei.

* * *

Prin legea agrară basarabeană se expropriază în întregime toate terenurile cultivabile, cari aparţin Coroanei, Statului, băncei ţărăneşti, cele închinate mânăstirilor din străinătate, zemstvelor, oraşelor, comunităţilor urbane, pământurile supuşilor străini şi în fine toate moşiile care au fost arendate timp de 5 ani neîntrerupţi, în periodul de timp dela 1905—1918 inclusiv.

In ceace priveşte pământurile mânăstirelor locale şi bisericelor, se expropriază, după ce se va lăsa pământul necesar personalului acestora, (câte $^1/_2$ Hct. loc arabil de

www.dacoromanica.ro

fiecare călugăr și frate și câte un Hct. întreg de fiecare preot, diacon și dascăl).

Din proprietățile particulare se va expropria un milion de Hct. din cea ce trece peste o sută de Hct., în care intră și pământurile supușilor străini și cele arendate neîntrerupt cinci ani. In caz când nu se va împlini această cifră, se va merge cu exproprierea și sub o sută de Hct. De aici resultă, că mai întâi ar trebui să se știe în mod exact disponibilitățile de pământ dela o sută de Hct. în sus, pentru a se ști apoi dela ce cotă superioară sutei de Hct. trebue să se iea pentru complectarea milionului de Hct. Și apoi ar trebui de asemenea să se stabilească o scară proporțională dela o sută de Hct. în sus, pentru a se putea ști cât anume trebue să se iea dela fiecare în parte. Convingerea noastră este că suprafața de expropriere este cu mult mai mare de un milion și că deci limita minimă a proprietății nu va fi de o sută de Hct. ci probabil 150 și chiar 200 Hct.

Legea în această privință este foarte laconică și nu dă nici un fel de deslușiri. Punerea ei în practică și adunarea datelor,—numai ne va arăta adevărata situație.

Se respecta embaticarilor și lotașilor arendași pe termen lung, trecerea în dreptul de proprietate a loturilor lor. Prin această dispoziție se face un act de dreptate, unor oameni care de fapt erau deplin stăpâni pe pământuri pe care își făcuse și case și ecarete, etc. dar care numai printr'un viciu de formă, rămăsese pe din afară de lege.

Rămân—, după lege,—proprietarilor: viile, grădinele de pomi roditori și pepinerile, cari ființau până la 1 Ianuarie 1918, pe când pădurile trec în întregime în stăpânirea statului, în momentul când le va putea răscumpăra. Numai parcelele isolate până la 7 Hct. se lasă proprietarilor. Chestia pădurilor presintă o importanță deosebită pentru Basarabia. Suprafața lor în raport cu a țărei, este cu totul anormală și Statul are datoria să mărească pe toate căile această suprafață, în afară că trebue să mențină în bună stare, pădurile actuale.

www.dacoromanica.ro

S'a trecut cu vederea a se rezerva pentru împădurare o suprafață oarecare.

Totuși aceasta se poate acoperi din terenurile neproductive, cari de fapt trec în stăpânirea statului, potrivit dispozițiilor Art. 12.

Tot în această proprietate trece și subsolul terenurilor expropriate ca și apele (Art. 12).

Din punctul de vedere juridic, întinderea moșiilor de expropriat va fi acea dela 1 Martie 1917, iar ca stare de proprietate toate moșiile nedivizate sau dacă aparțin la un singur proprietar, toate aceste moșii se consideră ca fiind una singură și aparținând unui singur proprietar (Art. 13 și 14.) Acesta doar va avea dreptul să'și aleagă acolo unde va vrea, partea ce i-se cuvine. (Art. 15).

Dispositiunile luate prin Art. 17 asigură înființarea și organizarea școalelor de agricultură având ca sursă, banii adunați din răscumpărarea proprietăților ce aparțin: coroanei, Statului, mânăstirilor locale și din străinătate, bisericilor și tuturor persoanelor publice și private.

Ca instituție care trebue să aplice legea agrară, se prevede înființarea *„Casei Noastre"*. Organizarea acestei case va face obiectul altei legi sau unui regulament. Prin actuala lege se fixează doar conducerea ei, comisiunile cari vor face exproprierea și sfera de atribuțiuni a acestor comisiuni.

Pentru împroprietărire propriu zis, s'a reservat un capitol aparte, în care se prevede mărimea loturilor (6—8 Hct. de împroprietărire și 8—10 Hct. de colonizare) și modul cum se vor distribui.

Urmează apoi capitolul colonizărei, în care se prevăd dispositiuni bune de creditare și ajutorare pentru întocmirea gospodăriilor, după care legea dă o resolvare echitabilă, chestiunei imașurilor. Pentru formarea acestora se va reserva 20% din pământul ce se va împărți împroprietăriților.

Pentru școli și instituțiuni, s'au lăsat 35880 Hct., (în afară de 8 loturi a câte 25 Hct. pentru școalele normale), și câte un lot întreg, pentru fiecare școală primară de la sate.

www.dacoromanica.ro

Preţuirea pământului expropriat se va face după normele ştiinţifice de expertizare, pe baza evaluării arenzei pe termen de 5 ani, la care evaluare se va avea în vedere calitatea şi producţiunea solului, preţul de arendă al moşiilor învecinate, impositele, condiţiunile economice, evaluările instituţiilor de credit, etc. Plata moşiilor se va face în lei.

Un sfert din costul pământului trece asupra Statului, iar restul de 75%, se plăteşte de înproprietăriţi, prin anuităţi anuale de 1%, în timp de 40 ani. Proprietarilor, li se dau obligaţiuni 5%.

Pentru regularea chestiunilor financiare, ce decurg din exproprierea moşiilor, sunt dispoziţiuni aparte, cari soluţionează raporturile dintre creditori, debitori şi „Casa Noastră".

După efectuarea înproprietărirei, vin apoi dispoziţiuni în lege, cari regulează dreptul de proprietate, schimb sau vânzare.

Se mai specifică în lege că toate proprietăţile fără stăpân, trec în stăpânirea „Casei Noastre" şi că nimeni nu poate acumula o întindere de pământ mai mare de 20 Hct.

* * *

Aceasta este pe scurt legea agrară basarabeană. Punerea ei în aplicare a început din momentul canstituirei „Casei Noastre" la 9 Ianuarie 1919. După întrunirea consiliului de administraţiune a acestei instituţiuni, cel dintâi lucru care s'a făcut, a fost convocarea congreselor ţărăneşti, pentru alegerea delegaţilor în comisiile judeţiene, care alegeri abia s'au sfârşit la 3 Februarie 1919.

Văzându-se că lucrul comisiunelor judeţene va merge încet şi greu şi pentru a se pune la îndămâna ţăranilor cota de pământ expropriat, s'au constituit în fiecare sat nişte comisiuni comunale, cari, lăsând proprietarului o sută de hectare, restul să'l iea şi să'l dea sătenilor pentru a fi semânat în primăvară. Aceste comisiuni săteşti s'au achitat în mare parte de îndatoririle lor, însă lucrarea cea mare a exproprierei, întârzie. Constituirea co-

www.dacoromanica.ro

misiunilor judeţene abia s'a făcut în mod definitiv până la 20 Februarie, iar constituirea subcomisiunilor încă nu e un fapt îndeplinit, nici până la 1 Martie a. c.

Pe de altă parte, lucrările „Casei Noastre" — care nu e complect organizată, — merg încet. Lipsa de specialişti şi cunoscători ai chestiunilor agrare, şi neîncrederea în experienţa celor cari sunt, fac ca lucrările acestei instituţiuni să sufere întârzieri mari, iar hotărârile luate să fie revăzute şi modificate şi adese ori să nu poată fi puse în practică.

De sigur că aceste sunt defecte inerente tuturor începuturilor, şi mai ales tuturor instituţiunilor cari nu au putinţa de a găsi organizatori îndemânatici, însă răul va trece şi lucrurile îşi vor lua făgaşul lor obişnuit.

Cu toate că în atribuţiunile acestei Case, cădeà, în primul rând, organizarea obştiilor săteşti, întocmite în vederea organizărei exploataţiilor agricole, a regularităţei socotelelor şi în scopul înproprietărirei, totuşi ele nu s'au constituit. Prin mijlocirea lor se făcea cu putinţă aprovizionarea cu seminţe de primăvară şi unelte, şi tot odată se putea aviza la conservarea ştocului de vite şi mai ales a vitelor de prăsilă, — cum sunt vitele de rasa bovină din diferitele tamaslâcuri, oile Bahara, hergheliile de troteuri sau ardenezi, etc. Sunt anumite probleme, a căror deslegare nu trebue lăsată pe sama timpului.

Avem credinţa că sub presiunea urgentei resolvări a acestor probleme, „Casa Noastră" va păşi de la meditaţiuni şi vorbe, la fapte şi anume, la fapte, care cer o deslegare luminoasă şi imediată.

* * *

Nu credem fără interes a da o ultimă statistică a felului cum a fost repartizată proprietatea rurală în Basarabia, până în pragul reformei agrare, întocmită după cele din urmă date. Orice reflecsii, credem că sunt de prisos. (A se vedea tabloul dela pagina 259).

www.dacoromanica.ro

FELURILE de PROPRIETĂŢI	JUDEŢUL CHIŞINĂU		JUDEŢUL TIGHINA		JUDEŢUL ISMAIL-CAHUL		JUDEŢUL BĂLŢI		JUDEŢUL ORHEI		JUDEŢUL HOTIN		JUDEŢUL CET.-ALBĂ		JUDEŢUL SOROCA		BASARABIA INTREAGĂ	
	Suprafaţa în Hectare	Proporţia faţă de suprafaţa totală	Suprafaţa în Hectare	Proporţia faţă de suprafaţa totală	Suprafaţa în Hectare	Proporţia faţă de suprafaţa totală	Suprafaţa în Hectare	Proporţia faţă de suprafaţa totală	Suprafaţa în Hectare	Proporţia faţă de suprafaţa totală	Suprafaţa în Hectare	Proporţia faţă de suprafaţa totală	Suprafaţa în Hectare	Proporţia faţă de suprafaţa totală	Suprafaţa în Hectare	Proporţia faţă de suprafaţa totală	Suprafaţa în Hectare	Proporţia faţă de suprafaţa totală
Nadelul (nadelnaiea)	69806	17.58	330921	57.47	342766	39.95	170112	32.31	81730	20.33	169942	43.31	553415	65.27	157048	33.92	1876642	39.61
Propriet. particulară .	139139	35.06	166712	28.36	192063	22.37	241456	45.30	150129	37.22	169545	43.17	140131	16.56	192119	41.52	1391295	3.18
Pământul rezeşilor . .	66645	16.80	9406	1.66	22648	2.64	40732	7.75	68289	16.95	1574	0.39	—	—	22797	4.92	232090	5.21
Tovărăşiile săteşti . .	42050	10.59	8179	1 28	47123	5.54	25514	4.75	18362	4.56	14642	3.72	42464	5.00	25153	5.29	224483	5.03
Mănăstirile străine . .	38833	9.77	1196	0.21	17701	2.06	27840	5.31	22797	5.65	8574	2.17	1958	0.22	27707	5.56	144636	3 21
Mănăstiri naţionale .	—	--	4331	0.75	2405	0 22	—	—	6347	1.59	—	—	8258	1.33	1290	0.28	—	0.40
Proprietatea Statului .	—	—	—	—	93036	10.83	—	—	—	—	6162	1.55	893	0.11	—	—	100090	2.26
Oraşele, orăşelele, cotunele	9512	2.39	6434	1.11	42705	4.98	—	—	—	—	3721	0.94	8994	1.06	2182	0.52	73548	1.61
Pământul Zemstvelor .	—	—	191	0.04	—	—	5111	1.04	635	0.17	3020	0.78	398	0.04	—	—	9355	0.02
Proprietatea bisericilor	5321	1.05	6032	1.17	—	—	6831	1.03	6071	1.52	5714	1.44	2352	0.30	4981	1.12	347242	0.92
Banca Ţărănească . .	6838	1.72	24036	4.17	18087	2.11	3059	0.61	5193	1.23	3558	092	—	—	1373	0.31	62242	1.41
Căile ferate	538	0.14	820	0.14	—	—	471	0.39	335	0.06	—	—	—	—	1795	0.39	4943	0.12
Pământ arhieresc . .	492	0.01	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2528	0.05
Aşezămintele publice .	—	—	—	—	43843	5.12	—	—	214	0.06	—	—	—	—	—	—	44246	1.00
Pământul coloniştilor .	—	—	6145	4.92	18762	2.20	3648	0.69	—	—	—	—	25547	3.02	4786	1.02	79458	1.05
Diverse proprietăţi . .	18101	4 61	13130	1.75	16964	1.98	4504	1.22	42707	10.62	6360	1.61	19207	2.78	23741	5.16	143729	3.94
Limanul Nistruluî . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40699	4.31	—	—	40699	0.90
Total . .	397275	100	571202	100	858203	100	529278	100	402828	100	392812	100	845047	100	464973	100	4461618	100

www.dacoromanica.ro

X

Caracterul vieţei economice.

Caracterul vieţei economice al Basarabiei, dela alipirea de România şi până în present a fost foarte schimbător. In primul rând, această schimbare se datoreşte variaţiei de curs a diferitelor monezi, cari au circulat nestânjenite de nimeni, cu sau fără o recunoaştere oficială, din partea statului român. Iar în al doilea rând, se datoreşte speculei neomenoasă a tuturor mărfurilor.

Amândouă aceste cause persist şi astăzi cu aceeaşi intensitate. Până când statul nu se va gândi, să iea măsuri serioase şi raţionale, răul nu va înceta.

Chestia monedei preocupă lumea în gradul cel mai înalt. Chiar din primele luni după alipire, guvernul român s'a văzut silit, să iea măsuri pentru stabilirea monedei autochtone, pe care a găsit-o în Basarabia, faţă de leul românesc. Fără prea multă chibzuinţă şi în chip arbitrar, s'a stabilit valoarea rublei la 1 leu şi 60 bani. Care a fost criterul stabilirei acestei valute, nu s'ar putea documenta tocmai clar. Argumentarea, că în acel moment, rubla avea o valută faţă de marca germană care echivala cu un leu şi 60 bani, în comparaţie cu valuta leului faţă de marcă, pe o piaţă neutră (Elveţia), s'ar părea, că nu stă în picioare.

Aceasta cu atât mai mult, cu cât Germania, având nevoie să facă rechisiţii forţate în tot sudul Rusiei, avea interes să menţină valoarea rublei ridicată. Nu e un secret pentru nimeni, că nemţii, au fabricat hârtie monedă rusească în cantitate enormă, pentru a-şi face cumpărăturile cu preţuri exagerate, mascând, astfel rigorile rechiziţiilor. Cantităţi mari din această monedă falşificată, se găsesc şi astăzi în Basarabia. Aceste monezi, se deosebesc printr'un semn convenţional, de hârtiile veritabile, semn care era bine cunoscut de ofiţerii intendenţei nemţeşti, cari, de câte ori aveau de încasat, respingeau moneda fără acel semn convenţional fără ca asta să'i împiedice de a pune în circulaţie noi stocuri de hârtie falşă.

www.dacoromanica.ro

Cu toate, că cursul oficial era de 1 leu 60 bani şi cu toată avalanşa de monedă falşă şi chiar de monedă străină, cum era rubla Odesa—care la un moment dat a inundat piaţa oraşelor Basarabiei şi în special a Chişinăului, cu toate acestea, valuta rublei Romanoff tot se menţinea la 2 lei, cu mici oscilaţiuni în plus sau în minus. Aceasta se datora puterei de obişnuiţă a poporului faţă de o monedă, pe care o întrebuinţase atâta vreme, cât şi credinţei deşerate a bancherilor, financiarilor, comercianţilor şi bogătaşilor ruşi, în refacerea cu toate măririle din trecut a Rusiei Mari, la care Basarabia va cădea dela sine, după credinţa lor, împreună cu toate celel'alte provincii deslipite sau desmembrate.

Nu mai încape nici o îndoială deci, că la menţinerea cursului ridicat al rublei Romanoff, a contribuit şi contribue în mare parte şi şovinismul rusesc.

Amestecarea monedei româneşti cu cele ruseşti a avut drept consecinţă retragerea din circulaţie a celei dintâi, care s'a capitalizat, şi inundarea pieţii cu monedă Odesa. O speculă nemai pomenită, bazată pe deosebirile de curs din fiecare zi şi oră, s'a întins în toate straturile societăţei basarabene, care mergea până acolo, în cât şi funcţionarul public, care'şi primea leafa în lei, se ducea la zaraf, de unde'şi cumpăra 10—20 ruble odeschi cu 1.20, 1.30 lei rubla, pentru a face plata la restaurant în ruble. Pe de altă parte, în orice local public sau de comerţ, te-ai fi dus, dacă dădeai o monedă de 500 sau 1000 lei, românească, nu ţi se dădea în schimb, decât hârtie Odesa. Aşa că, trebuia, sau să renunţi la marfă sau consumaţie, sau se primeşti, cea-ce ţi-se întindea. Ceva mai mult, abundenţa acestei hârtii pe piaţă, a adus după sine dificultăţile fără număr, pe care orice comerciant sau vânzător ţi le făcea, la plată. Intr'o vreme ajunsese lucrurile acolo, încât nu se mai primea decât hârtii noi. Acest fapt a determinat stăpânirea a da o ordonanţă, în puterea căreia, orice monedă, ori cât de deteriorată ar fi, să fie primită.

S'a criticat mult fixarea cursului rublei la 1.60 lei şi s'a preconizat de unii, fixarea cursului la 1 leu,—

www.dacoromanica.ro

între aceştia era şi răposatul Fotin Enescu, — şi de alţii la 2 lei.

Fixarea cursului rublei la un leu, ar fi avut avantajul de a nu exista în aceiaşi ţară monezi cu cursuri deosebite, însă ar fi desavantajat clasa ţărănească, care era deţinătoarea celui mai mare stoc de ruble. Totuşi, avându-se în vedere, că acest flux de monedă a intrat la sate în baza speculei, pe care sătenii au făcut'o vânzând cu preţuri exagerate produsele lor, iar pe de altă parte, că acest curs ar fi fost, singurul în stare să oprească intrarea în cantităţi atât de mari a diferite feluri de ruble de peste Nistru, credem, că ar fi fost bine, dacă s'ar fi stabilit chiar dela început, această valută.

A două ipoteză, adică a fixării cursului rublei la 2 lei, nu ar fi fost posibilă, decât în cazul când Statul ar fi avut putinţa, ca într'un termen de cel mult o lună, s'o strângă, schimbând-o în lei. Ori, lucrul acesta nu era posibil, atât din cauză că n'aveam hârtie românească suficientă, cât şi mai ales din cauză, că nu era posibilă nici un fel de tranzacţie cu Rusia sau cu Germania, asupra rublelor.

Această situaţie, care dăinuieşte şi azi, a avut drept consecinţă starea de incertitudine, al cărei sfârşit nu se prevede, cu toate că ar trebui să vie cât mai curând.

O altă fază, pe care o prezintă chestia monetară în Basarabia, este aceia survenită în urma decretării împrumutului Naţional.

Pentru subscrierile la acest împrumut, s'a hotărât egalarea rublei la un leu şi pentru că luându-se această hotărâre, fără să se anuleze decretul legal pentru fixarea primului curs, se adusese o peturbaţie în comerţul şi finanţa basarabeană, de aceia guvernul s'a văzut silit, să vie cu un nou decret, pentru stabilirea cursului rublei în mod definitiv la un leu.

In prezent de şi există acest decret, piaţa comercială şi financiară prezintă un aspect curios. Pe deoparte rubla Kerenschi se cotează dela 0.70—0.80 bani; iar pe de altă parte, însuşi Directoratul de Finanţe, care este instituţie oficială, plăteşte ordonanţele diferitelor instituţii

www.dacoromanica.ro

şi particularilor, emise pe baze de lei, sau în ruble Kerenschi, care după cum am arătat, au un curs scăzut, sau în ruble Romanoff, socotite pe 1 leu şi 60 rubla.

Plata în lei este o raritate şi un favor.

Această anomalie nemai pomenită în economia unei ţări, cari ridică specula la rangul de lege financiară, trebuie să înceteze.

Statul este dator să ridice de pe piaţă toată cantitatea de monedă străină, ce se află azi, înlocuind-o cu moneda ţării. După noi, este deci o greşeală aceia, că primind rubla Kerenschi drept 1 leu la împrumutul Unirii, în loc se înlocuiască acest stok de monedă, care înainte de împrumut avea un curs menţinut, cu lei românești, a aruncat-o din nou pe piaţă, în cantităţi mari şi în mod exclusiv, deprecindu-i valoarea, după cum am arătat.

O cauză foarte puternică care contribuie de asemênea la deprecierea acestei valori a hârtiei Kerenschi, o constituie şi faptul că ea nu se găseşte decât în piese dela 250 ruble în sus şi astfel neavând un stok proporţional de monedă divizionară, mică nu poate fi mânuită cu înlesnire şi pune pe oameni în imposibilitate de a o schimba.

Ştampilarea întregului stok de ruble, — de toate provenienţele, — aflat în Basarabia, — după cum preconizează unii, — nu ar da nici un rezultat, fiindcă această ştampilare, care după cum dovedeşte cazul cu hârtia Băncii Generale, ar merge la infinit, s'ar face de către oricine şi n'ar prezenta nici o garanţie în contra introducerei de ştocuri noi de ruble, în Basarabia.

Singurul mijloc eficace este înlocuirea acestei monezi prin lei.

Asupra modalităţii acestei înlocuiri, economiştii sunt chemaţi a da soluţiile necesare.

* * *

In ceea ce priveşte specula cu obiectele de prima necesitate, este de remarcat, că, cu toate sforţările, — care însă au fost necoordonate, — nici până în prezent nu i s'a putut pune nici un frâu. Acestui fapt se datoreşte, că

www.dacoromanica.ro

începând cu primăvara anului 1918, după un an agricol relativ bun, preţurile productelor pe toate pieţele de desfacere, dar în special în Chişinău, erau enorm de ridicate.

E destul să arătăm că pe piaţa Chişinăului, grâul se vindea dela 8—10 lei kgr., orzul dela 5—6 lei, porumbul dela 4—5 lei kgr., pentru ca să se vadă, că viaţa era imposibilă. La aceasta a contribuit fără îndoială, mai multe cauze:

1. Richiziţiile în stil mare, cari se făceau pentru nevoile armatei.

2. Richiziţiile care se făceau după impunerea nemţilor, sau chiar direct de către aceştia.

3. Contrabandele peste Nistru şi în nordul Basarabiei în regiunea, care era ocupată de austriaci (judeţul Hotin şi nordul judeţelor Bălţi şi Soroca).

Totuşi cu o organizaţie strictă, s'ar fi putut ajunge ca toate aceste producte, cari formează şi baza alimentaţiei populaţiei, să se vândă cu preţuri omenoase.

Parcurgând piaţa Chişinăului, rămâneai uimit de specula care domnea şi nu puteai să nu te înduioşezi, văzând atâta sărăcime, care literalmente perea de foame. Nutreţurile erau chiar de o scumpătate ne mai pomenită. Un kgr. de iarbă costa dela 1—2 lei; iar cocenii de porumb şi paiele, se vindeau până la 1 leu kilogramul.

Instalându-se Comisariatul general al Basarabiei, între alte preocupări, a avut-o şi pe aceea de a zădărnici specula. Astfel, prin ordonanţa No. 3 din 25 Iunie 1918, se hotărăşte ca în termen de 10 zile, Primăria oraşului să introducă sistemul cartelelor pentru făină, zahăr şi petrol lampant, fixându-se atât cantitatea, la care are dreptul fiecare locuitor, cât şi preţul maximal cu care să se vândă.

Tot prin această ordonanţă se îndatorează comercianţii şi depozitarii, ca în acelaşi termen, să facă declaraţii de orice fel de producte şi articole de manufactură ar avea, la comisiunea pentru luptă în contra speculei. Primăria avea să fixeze preţurile acestor articole, cu cari

www.dacoromanica.ro

comercianții trebuiau să le vândă. Totdeodată se oprește fabricarea pânei albe.

Drept sancțiune se prevăd pedepse dela 3 luni de zile închisoare, sau 3000 ruble amendă în sus și confiscarea mărfii. Nu cunoaștem cuantumul pedepselor aplicate, însă știm că sistemul cartelelor n'a dat absolut nici un rezultat, că ele, în cea mai mare parte nu s'au făcut, și că pâinea a continuat, să se vândă și mai departe pe prețul dela 12—18 lei kgr., zahărul dela 30—60 lei kgr., iar petrolul, cu toate că venea din țară, ajunsese până la 60 lei litrul. Toate celelalte mărfuri, și-au sporit de asemenea prețul în chip dezordonat, fără ca ordonanța comisariatului atât de bine concepută, să fi putut avea vre-un efect salutar.

De asemenea fără nici un efect a rămas și ordonanța No. 8, care bazându-se pe „Specula revoltătoare, nerușinată, care se face cu alimentele și obiectele de prima necesitate" a interzis „ridicarea prețurilor în mod artificial și cu rea credință, pentru următoarele producte: făină, pâine, crupe, carne, untură și slănină de porc, pește, legume, zahăr, ceai, sare, undelemn, lăpturi, brânză, gaz, lumânări, lemne, cărbuni", prevăzându-se pedepse foarte aspre pentru cei cari nu vor executa hotărîrile acestei ordonanțe.

Și tot în această ordine de idei s'a hotărît prin ordonanța No. 13, că nimeni afară de delegații secțiilor economice și misiunilor militare, nu au dreptul să cumpere lână de proveniență basarabeană.

Pentru aplicarea acestor ordonanțe era nevoie de un întreg aparat administrativ și economic care în realitate nu exista.

Din această pricină nici o schimbare în bine nu s'a produs.

Acest fapt se constată în mod oficial prin ordonanța No. 24, a aceleeași instituții, din 30 Iulie 1918; în care se zice textual:

„Având în vedere, că speculațiunea articolelor alimentare și de prima necesitate, cum și a celorlalte articole, continuă pe o scară intinsă.

„Văzând că această stare de lucruri e provocată mai cu samă de acei, ce se îndeletnicesc cu depozitarea

www.dacoromanica.ro

dosirea diferitelor articole şi mărfuri, numai în vederea speculei.

„Considerând că o atare situaţie nu mai poate dăinui şi acest rău urmează a fi stârpit cu desăvârşire.

„Pentru aceste motive se hotărăşte a se înfiinţa o comisie contra speculei, cu dreptul de a putea face percheziţii şi potrivit ordonanţei No. 3, a confisca mărfurile şi a pedepsi pe depozitari".

Lucrul acestei comisii a rămas necunoscut de nimeni, cu toate că se hotărâse: „Că o atare situaţiune nu mai poate dăinui şi urmează a fi stârpită cu desăvârşire". El dăinueşte mai departe şi s'a înrăutăţit.

In sfârşit ultima etapă a acestei chestiuni o constituie înfiinţarea comisiunilor economice, hotărâtă prin ordonanţa No. 29 din 5 August 1918.

Comisiunile economice şi de aprovizionare existau cu mult mai înainte în ţară.

Proveniența lor se pare a fi de origină nemţească, în scopul de a servi ca aparat pentru stoarcerea în mod ştiinţific după sistemul kulturei germane, a întregului stok de producte din ţara noastră. Neţinându-se samă de flămânzirea noastră, comisiunea trebuia să constate prisosul unei producţiuni care nu exista dar care avea să hrănească supraoamenii ţărei aleasă de Dumnezeu, care era „Germania".

Incontestabil, că nu la acelaşi rezultat avea să răspundă înfiinţarea comisiilor economice, în Basarabia, întrucât aici, constituia o imposibilitate ideia de export a produselor de prima necesitate.

Rechiziţiunile extrem de impilătoare pe cari le făcuse nemţii în mod direct, sau prin mijlocul armatei şi administraţiei noastre, în primăvara anului 1918, adusese un reveriment atât de contrar în spiritul public şi în special la sate, în cât a se fi continuat cu facerea acestor rechiziţii, ar fi însemnat a da naştere la neorândueli de ordin grav şi deci a deveni odioşi în faţa acestor oameni, pe cari avem datoria să-i cucerim sufleteşte.

Infiinţarea comisiunei economice deci în Basarabia, viza uşurarea cât mai mult a formalităţilor necesare pentru traficul mărfurilor în interiorul ţărei; asigurarea şi

www.dacoromanica.ro

organizarea aprovizionărei populaţiei şi a armatei şi venirea în ajutorul industriei şi comerţului, pentru eliberarea de permisuri de export şi import".

Această comisiune economică a fost formată din:

1 delegat al comisiunei economice al guvernului, ca preşedinte; 1 delegat al Directoratelor; un delegat al armatei; un reprezentant al tuturor zemstvelor ţinutale; un reprezentant al tuturor cooperativelor şi un delegat al oraşelor.

Ca ramificaţie în judeţe, comisia economică avea în fiecare capitală câte o subcomisie economică, compusă din Prefect, Consilier agricol, un reprezentant al Zemstvei ţinutale, un reprezentant al cooperativelor din judeţ şi Intendantul garnizoanei.

Odată cu înfiinţarea acestor comisii şi subcomisii, se lasă liber traficul mărfurilor în interiorul ţării şi la export, iar pentru anumite produse, se interzice trecerea peste graniţă, fără un permis special, eliberat numai de către comisia economică.

Se desfiinţează de asemeni toate celelalte organizaţiuni cu atribuţiuni similare.

Era de aşteptat ca cei puţin dela această comisie economică cu ramificaţii judeţene, să se capete rezultate mai fericite. Nu ştiu datorită căror împrejurări, — dar de sigur în prima linie lipsei unui personal, care să se ocupe special cu aceste atribuţii îndestul de însemnate, — nici această organizaţie economică, n'a corespuns scopului, pentru care fusese creiată.

Ordonanţele date de dânsa au fost nesocotite de cei, pe cari îi priveau, iar formalizmul hibrid al tuturor instituţiunilor noastre, şi-a găsit şi aici un plasament destul de fecund, aşa în cât, nu după mult timp, lumea, care aştepta cu totul altceva dela această Comisie, s'a convins că ea nu poate aduce nici o înfrânarea speculei.

Pe de altă parte, nici comerţul de import şi de export, n'a câştigat nimic, întrucât dificultăţile făcute cu compensaţiile, au zădărnicit, în mod aproape complect, ori ce trafic. Nu mai încape nici o îndoială, că singura legătură de natură comercială, care poate exista astăzi între două ţări, este aceia, care se bazează pe compensaţii. Insă e

www.dacoromanica.ro

firesc ca aceste compensaţii să fie stabilite dela stat, la stat sau dela organizaţii la organizaţii şi în nici un caz dela individ, la individ. Cred, că în mod firesc nu se poate pretinde unui negustor de vinuri, care toată viaţa n'a făcut decât negoţ de vinuri, să se apuce să facă negoţ cu grâne, cu ferărie, cu zahăr sau cu piei.

Ori, exact aceste lucruri s'au petrecut la comisia economică din Chişinău. Ceva mai mult, se pretindea exportatorilor de producte de al doilea ordin, să importe producte de prima necesitate. Bună oară, s'a pretins ca în schimbul fructelor, strugurilor şi vinului, să se aducă grâu, zahăr şi ferărie. Datorită acestui fapt, cu toate că s'a dat permisuri unui număr foarte mare de comercianţi,— improvizaţi,—de a exporta din aceste producte, totuşi nici unul din aceste permisuri n'au fost ridicate, din care cauză nu s'au exportat alt vin, decât acel dat prin favoare, fără compensaţii. Pentru fiecare marfă supusă la export, exportatorul trebuia să depună o taxă egală cu 40 la % din valoarea mărfei exportate. Din pricina acestor dificultăţi, o mare cantitate de fructe s'a stricat; iar vinul care anul acesta a avut o producţie foarte frumoasă, stă în pivniţele producătorilor pe rizicul acestora şi cu perspectiva, ca să constitue o pedică foarte mare pentru ei, în cazul când nu se vor putea face tranzacţiuni nici în primăvară, şi deci când îi va apuca a II-a recoltă, fără vase şi fără capital.

Cea ce se poate zice de export, se poate zice şi de import. Prea puţine vor fi cantităţile de materiale importate. Am fi putut aduce din Ucraina zahăr, sodă caustică, instrumente şi maşini agricole din abundenţă, dar pe altă cale decât a pretinde exportatorului de vin să aducă ferărie, — adică o marfă în specialitatea căreia, n'are nici o pricepere.

Chestia compensaţiilor, aşa cum s'a pus, a mai dat naştere la încă două fenomene deosebite.

Intâi, că a improvizat un număr de exportatori, cari n'au făcut nici odată comerţ şi care necunoscând uzanţele comerciale, dar atraşi de câştiguri fictive, s'au năpustit pe cereri de permisuri şi anga-

www.dacoromanica.ro

jări de mărfuri dincolo şi dincoace, în cât au alungat prin ofertele lor deşanţate, pe negustorii adevăraţi.

In al doilea rând, şi cei puţini, cari au putut ajunge cu marfa pe pieţele Ucrainiene,—în special la Odessa,— au fost puşi în condiţiuni foarte grele de comerţ. Cumpărătorii de acolo ştiind condiţiunile grele de compensaţie, cerute de Comisiunea economică, şi ştiind tot odată că înapoi cu marfa nu se vor mai puteà întoarce negustorii din Basarabia, le-au oferit preţuri derisorii pentru acelaş fel de marfă, care în localitate avea preţuri fantastice. La aceasta a contribuit şi nesiguranţa transacţiunilor comerciale, care pune la îndemâna comerţului, un număr foarte restrâns de angrosişti, cari ori când se pot cartela între dânşii.

In schimb, comerţul de contrabandă a luat o mare proporţie. In special, cu peştele de lux din regiunea Vâlcov, — de unde în fiecare an se exporta cantităţi colosale la Odesa,—se face o contrabandă care rivalizează cu exportul de altă dată, minus taxele către Stat, pe care în această situaţie, le încasează cei ce port rizicul contrabandei. Intr'un raport oficial, Prefectul judeţului Ismail, cerând suspendarea aplicărei legei româneşti a pescuitului, hotărâtă a se aplica cu începere din primăvara aceasta, spune textul: „Pescarii din Vâlcov se obligă a renunţa în mod hotărât la contrabande dacă se suspendă“ aplicarea legei pescuitului, etc.

De toate aceste împrejurări avea cunoştinţă şi Comisia economică, care totuşi nu elibera nici permisuri, dar nu lua nici măsuri pentru oprirea contrabandei.

Faptele acestea constituesc o anomalie, care se traduc în balanţa avuţiei naţionale, cu pierderi de milioane.

Desfiinţându-se comisariatul general şi înlocuindu-se printr'un minister basarabean, cu delegaţia specială pentru Basarabia, se desfiinţează odată cu el şi Comisia economică, toate atribuţiunile aceştia, trecând la Directoratul de Comerţ şi Industrie.

Atribuţiunile subcomisiunilor rămân în picioare. Nici o îmbunătăţire însă nu survine în favoarea consumatorilor şi în stârpirea speculei. Doar în privinţa pâinei, s'a

www.dacoromanica.ro

adus oarecare ameliorare şi anume, aceea că în prezent, o pâine de un chilogram, având o compoziţie de mălai şi făină de grâu, se vinde cu 7.50 lei în loc de 14-20 lei. Cu zahărul se face o specula nemai pomenită — 100 lei kgr. —, cu gazul, de şi ar putea fi oprită orice specula, — de asemenea, —şi cu toate celelalte, astfel că viaţa nu s'a îmbunătăţit de loc.

Şi fiindcă abuzul speculei n'a putut fi înfrânt, statul s'a văzut nevoit a mări salariile funcţionarilor în aşa măsură, ca să poată suporta această specula. Astfel în prezent nu există funcţionar care să nu aibă cel puţin 700 lei lunar. Cât va putea Statul suporta acest buget extraordinar de umflat, este o întrebare, care aşteaptă un răspuns în legătură cu resolvarea celorlalte chestiuni de ordin economic.

Dar imperfecţiunea organizaţiei economice niciodată n'a avut efecte mai dezastroase ca acum, la începutul campaniei agricole de primăvară. Nici o măsură nu s'a luat pentru imobilizarea cantităţei necesare de sămânţă. Nici un preţ nu s'a fixat, nici o statistică cât de sumară nu s'a făcut, improviza pentru a se şti, unde sunt disponibilităţi cât de mici pentru a se aviza la aprovizionarea localităţilor, cari au fost mai bântuite de secetă anul trecut. Directoratul de agricultură a făcut oarecari achisiţionări de seminţe de orz, ovăs, trifoiu, meiu, fasole şi sămânţă de legume, dar asta nu însemnează nimic faţă de cererea cea mare a populaţiei. A aştepta stocurile de seminţe din Franţa, ar fi o ilusie deşartă, de oarece, — cu toate că s'a cerut încă din Decembrie 1918 a se trimite o comisie pentru achiziţionarea de seminţe în străinătate, — această comisie nu s'a trimis decât la jumătatea lui Februarie 1919, când, cu toată bunavoinţă, orice aprovizionare de sămânţă nu mai putea corespunde scopului vizat.

După cât se vede din cele expuse, organizaţia economică de aprovizionare, de export şi de prevedere, este cu totul incomplectă. Intrucât dela dânsa depinde funcţionarea regulată a tuturor resorturilor ţărei, această organizţie nu mai poate suferi nici o întârziere. Şi pentru desăvârşirea ei, trebuesc oameni.

www.dacoromanica.ro

FABRICILE DIN BASARABIA

Ocupațiunea de căpetenie a populației din Basarabia ca și în restul țărei, este agricultura. Industria vine în a doua sau chiar a treia linie.

Această ramură de activitate, este considerată ca ceva accesoriu, ca o anexă a agriculturii. Și pentru că ea n'a fost luată în seamă de populația băștinașă, pentru aceasta a încăput pe mâna străinilor, cari au speculat produsele acestei industrii, trăgând cele mai mari beneficii.

Capital moldovenesc nu găsim, aproape de loc, în industria basarabeană.

Pe la sate, de și mai rar, cu toate acestea tot mai găsim ceva din mica industrie. In unele case de pe la țară, însă, a mai rămas obiceiul de a țese pânzeturi sau lăicere, cari prin unele părți sunt de o frumusețe și soliditate uimitoare.

De sigur că această industrie are nevoie de multă încurajare, pentru ca să se dezvolte din ce în ce mai mult, pentru ca cel puțin pentru necesitățile economice țărănești, ea să poată concura, cu succes, mărfurile de proveniență străină.

Cu modul acesta, o bună parte din capitalurile noastre vor rămânea în țară, așa că ele vor servi la noi producțiuni.

Țeseturile de lână se lucrează în comparație cu cele de cânepă, pe o scară mult mai întinsă în Basarabia.

www.dacoromanica.ro

Şi ca şi în Moldova, şi aici, lucrarea în timpul ernii a scoarţelor şi lăicerilor este ocupaţia multor gospodine moldovence, cari uneori produc materialuri foarte preţioase, şi cari deja sunt cunoscute de mult, de către familiile nobile ruseşti, cari îşi împodobesc multe din saloanele lor cu acest fel de lucruri, fălindu-se cu ele. Personal am văzut scoarţe (covoare) lucrate cu o adevărată artă, în casele cele mai bune din Chişinău.

Sumanele şi cojoacele ţăranilor, cari odinioară erau făcute de ei înşăşi, acum, în majoritate se lucrează pe la oraşe în diverse mici fabrici sau ateliere, cari toate aproape se bazează pe capital şi lucrători străini, în cari nu intră decât foarte puţini moldoveni.

Toate aceste produse fiind făcute de speculă, nu mai au trăinicia şi valoarea de odinioară, de şi sunt vândute, de regulă, cu un preţ mai mare pe piaţă.

De şi Basarabia n'are un subsol prea bogat în materii miniere, care, să dezvolte fel de fel de mari industrii, — sau că nu sunt puse în valoare,—cu toate acestea găsim câteva exploatări principale de piatră în judeţele Cetatea-Albă şi Orhei. Piatra exploatată este lucrată, tăiată în cubi, întrebuinţată la zidit. In Chişinău, Tighina, Ismail, sunt multe case clădite cu această piatră calcară, scoasă din carierele Basarabiei.

S'a făcut chiar export cu această piatră cubică, şi multă din ea a ajuns până la Odesa şi Herson, unde s'au clădit multe locuinţe particulare, dar mai cu seamă stabilimente publice.

In ceea ce priveşte felul, mărimea, numărul de lucrători, cu ce fel de maşini sunt purtate fabricile, etc. se poate vedea mai jos, din datele, cari arată situaţiunea actuală a fabricilor din Basarabia.

1. *Fabrici de tăbăcărie* 26.
2. *Ateliere de pielărie* 10.

Din 26 de fabrici de tăbăcărie sunt 16 în mâna evreilor, două în mâna moldovenilor, iar restul aparţin celorlalte naţionalităţi. Numai un singur atelier de pielărie aparţine unui rus, toate celelalte aparţin evreilor.

3. *Fabrici de sopon.* Cele mai multe sunt în Chişinău şi Bălţi. In total avem 25.

www.dacoromanica.ro

Din acestea, una aparţine primăriei oraşului Chişinău, alta Zemstvei acestui judeţ, una Zemstvei judeţului Cetatea-Albă, iar restul de 22, sunt evreeşti.

4. *Fabrici de ulei.* Avem în total 118. Acestea lucrează, fiecare, pe zi dela 80—800 de kgr. de sămânţă; după mărimea fabricii. Ele sunt răspândite atât la oraşe cât şi la sate.

După felul cum sunt purtate avem:

a) 18 fabrici purtate de mână.
b) 1 „ „ cu apă.
c) 53 „ „ „ cai.
d) 13 „ „ „ petrol.
e) 29 „ „ „ lemne,
f) 4 „ „ „ benzină.

Din toate acestea se vede, că industria uleiului se face mod primitiv aici, căci avem încă fabrici purtate cu mâna, — dacă se pot numi astfel, — iar majoritatea fabricilor sunt purtate cu cai.

Ca material, care se întrebuinţează în fabrici, este sămânţa de cânepă şi de floarea soarelui, care se cultivă pe suprafeţe ceva mai întinse decât în vechiul regat.

Dintre aceste fabrici numai 26 aparţin evreilor, iar restul, celorlalte naţionalităţi. Printre numele fabricanţilor găsim şi multe moldoveneşti de prin diverse sate, ceea ce ne dovedeşte, că această industrie este mai puţin în mâna străinilor.

Cu toate acestea, din moment ce materialul este adus în centrele mai mari de desfacere, el, de şi provine din fabrici rudimentare româneşti, este vândut tot la străini, cari îl speculează, cum vor. Foarte puţin, în oraşe, se cumpără direct dela producători, în totdeauna prin mijlocul negustorilor sau a fel de fel de interpuşi, dacă e vorba de cantităţi mai mari, ca ori şi care altă marfă.

5. *Fabrici de dimie şi postav.* Se găsesc 24. Sunt fabrici, cari dau un postav ordinar şi lucrează fiecare după mărimea fabricii, între 45—200 arşini pe zi (un arşin = 72 cm.). Le găsim răspândite mai mult în oraşele mai mici şi târguri şi exploatate, exclusiv toate, de către ovrei.

www.dacoromanica.ro

Dintre acestea sunt:

a) 10 fabrici purtate cu apă.
b) 4 „ „ „ lemne.
c) 9 „ „ „ petrol.
d) 1 „ „ „ benzină.

Această industrie este încă primitivă, şi aceasta se vede şi după numărul lucrătorilor, care este foarte redus, (între 3—20).

6. *Fabrici de spălat şi scărmănat* (*dărăcit*) *lână* sunt în număr de 13.

Afară de una singură, care este purtată de mână, toate celelalte sunt purtate de cai.

Ele aparţin în general creştinilor, şi numai 5 sunt evreeşti.

7. *Fabricile de vată* sunt în număr de 5.

Dintre dânsele, una este purtată cu lemne, iar patru cu petrol.

Sunt utilizaţi 48 de lucrători şi 8 maeştri în toate fabricile, cari sunt exclusiv proprietate evreiască.

8. *Fabrici de bere* se găsesc în total 17, în Basarabia.

Actualmente toate aceste fabrici nu lucrează, din cauza lipsei materialului prim, a orzului, care este cu totul insuficient, şi care e păstrat pentru vite şi însămânţările de primăvară.

In general aceste fabrici sunt în mâna ovreilor şi ele dau o bere de o calitate cu totul inferioară, rea la gust, şi care nu se poate conserva mai multă vreme.

9. *Fabrici de alcool*, sunt în total 36.

Ca industrie, alcoolul, în Basarabia, datează de pe la începutul secolului al XIX, adecă cam în acelaş timp, când s'au înfiinţat primile distilerii de alcool sau velniţe, în Moldova.

Numărul tuturor velniţelor de spirt, s'au înmulţit în Basarabia, către finele secolului trecut, în deosebi, aşa că dela 1836, de când s'a construit cea d'intâiu distilerie, aci, şi până la 1904, când s'a construit ultima, s'au construit în total de 68 de distilerii.

Până la 1914 funcţionau 20 de distilerii de alcool din cereale, o rafinărie şi 7 distilerii de alcool de vin,

www.dacoromanica.ro

fructe şi tescovină. Nu toate 20 produceau alcool rafinat, ci numai 12, iar 8 produceau alcool brut.

Multe din aceste fabrici de alcool, cari s'au înfiinţat în secolul trecut, după câţiva ani de lucru, s'au închis, din motive de natură economică şi financiară, cea mai mare parte ; multe însă înfiinţate de demult, de pe la 1836, 1840, 1850 funcţionează încă şi astăzi.

Cele mai multe din aceste fabrici sunt aşezate în nordul Basarabiei, începând dela nordul liniei ferate Ungheni-Tighina.

In judeţul Hotin sunt 5 distilerii cu rafinărie şi patru distilerii simple.

In judeţul Soroca sunt 2 distilerii cu rafinărie şi una simplă.

In judeţul Bălţi o simplă distilerie.

In judeţul Orhei sunt 2 distilerii simple şi una cu rafinărie, iar în judeţul Chişinău sunt patru distilerii cu rafinărie.

Pentru alcoolul de vin, se găsesc în Basarabia 7 distilerii şi anume :

Una în judeţul Cetatea Albă ; patru în oraşul Chişinău şi una în judeţul Chişinău, în comuna Vărzăreşti.

De observat este faptul, că toate distileriile de alcool din fructe şi vin se găsesc aşezate în regiunile, unde şi viţa de vie şi pomii fructiferi sunt răspândiţi pe suprafeţe mari, întinse.

Alcoolul, care este fabricat în Basarabia, de către particulari, este manipulat (filtrat, diluat, etc.) în opt depozite, proprietatea Statului, cari se găsesc în Chişinău, Bolgrad şi Cetatea Albă.

In întreaga Basarabie, *producţia* totală de alcool se ridică între 80—85.000 Hl. (la 97°) ; alcool normal până la 120.000 Hl.

S'a socotit, şi s'a văzut, că costul total al fabricării unui hectolitru de alcool, la 100°, este în termen minimum de lei 28,18, iar în termen maximum de 47 lei.

Pentru întreaga fabricaţiune a acestui produs, se întrebuinţează aci următoarele cantităţi de materii prime :

www.dacoromanica.ro

12	vagoane	de	secară	dintr'o	producţie	totală	medie	de	10.000	vagoane
365	„	„	cartofi	„	„	„	„	„	9.000	„
283	„	„	orz	„	„	„	„	„	35.000	„
1.483	„	„	porumb	„	„	„	„	„	48.000	„

In ultimul timp preţul cumpărării acestui produs de 67—90 de copeici vadra de 40°, adică între 33 lei, 23 şi 40 lei hectolitrul de alcool de 100°.

Preţul rectificării a fost de 14 copeici vadra (15 litri). In caz, când Statul, care avea monopolul alcoolului, nu putea să furnizeze rafinăriilor cele 25.000 de vedre, prevăzute prin contract, atunci se obliga, să plătească acestor rafinării câte 5 copeici pentru fiecare vadră lipsă, până la suma de 25.000 de vedre.

In toate distileriile de spirt, întocmai ca şi în Moldova, cu rezidiile provenite din fabricarea alcoolului, se îngraşă vitele, de obicei timp de trei luni; calculându-se o vită la 5 vedre de alcool produs. Fie-care distilerie îngraşă anual între 1.000—2.000 de vite, punându-se de odată între 300—600 de animale la îngrăşat.

Pe fiecare an se vinde cam 2.850 Hl. (100°) alcool denaturat, aducând un venit net de 11.900 de lei. Costul denaturării unui grad la vadră este de aproximativ 4 lei. In total se cheltuia 11.444 lei.

Alcoolul de tescovină se fabrică în 7 distilerii producând anual alcool din vin între 1.500—2.800 Hl. (de 100°) şi o cantitate egală de alcool din tescovină şi fructe.

Rezidurile distilerii produc anual 50—70 de vagoane de tartrat de calciu, din care se fabrică acidul tartric. Pentrucă în Basarabia, nu sunt fabrici de acid tartric, de aceea, tartratul de calciu era prefăcut în fabricile din Odessa.

Din tot acest alcool se exporta în Rusia 2.300—2.900 Hl. la 100°, iar în Basarabia rămânea 200—400 Hl.

Ca număr, fabrici de spirt din fructe, avem actualmente 4 în Basarabia, dintre cari două în Chişinău, iar fabrici de cognac, sunt 10.

10. *Fabrici de lacuri şi poleituri.* Sunt numai trei în Basarabia. Toate de puţină importanţă, din punctul de vedere al industriei mari.

www.dacoromanica.ro

11. *Fabricile de mezeluri* sunt în număr de 4, dintre cari două în Chişinău şi două în Tighina.

Intrebuinţează toate numai 25 de lucrători pe zi. Sunt purtate cu motor electric sau cu lemne.

12. *Fabrici de macaroane*, se găsesc în total 6, în Basarabia, dintre cari patru, sunt proprietate evreiască şi numai două, aparţin creştinilor.

Sunt ocupaţi în aceste fabrici 151 lucrători şi maeştri. Dintre ele, trei, sunt purtate cu lemne şi trei cu petrol. Funcţionează numai cinci; una, care se găseşte în oraşul Cetatea Albă, nu funcţionează.

13. *Fabrici de crupe*, sunt două: una în oraşul Tighina şi alta în oraşul Bălţi. Dintre ele funcţionează actualmente numai cea din Bălţi. Ambele sunt proprietate evreiască.

Pe lângă toate acestea, mai sunt:

a) O fabrică de alva;

b) Două fabrici de Kvas;

c) O fabrică de conserve, purtată cu petrol, şi care ocupă 14 lucrători;

d) O fabrică de oţet;

e) O fabrică de ace;

f) O fabrică de *zahăr la Zarojeni, jud. Hotin* cu clădiri şi instalaţie modernă, distrusă azi în bună parte, dar aptă a fi pusă în funcţiune.

Cele mai multe din aceste din urmă, nu funcţionează, sau dacă funcţionează, ele şi-au micşorat debitul, din cauza împrejurărilor.

Avem în Basarabia, de asemeni, 33 de brutării mai mari, afară de alte cuptoare mai mici şi neînsemnate.

Din aceste 33 de brutării, una aparţine societăţii ruseşti de consum, din oraşul Orhei, alte două la doi ruşi, iar restul de 30, aparţin evreilor.

Dintre aceste brutării mai mari, 7 se află în oraşul Chişinău, 11 în oraşul Cetatea Albă, iar restul sunt răspândite prin toate celelalte oraşe şi orăşele ale Basarabiei.

In toate aceste brutării lucrează 151 de lucrători şi maeştri.

Pe lângă acestea, mai găsim: cofetării, fabrici de

www.dacoromanica.ro

miere (în număr de 10) şi alte ateliere industriale mici, de puţină importanţă.

Din toate acestea vedem, deci, că industria basarabeană este încă în faşă, căci toate stabilimentele nu pot conrespunde cerinţelor econòmice ale Basarabiei, aşa că foarte multe materii fabricate, necesare populaţiunii, sunt aduse din străinătate.

Cum în Basarabia se găsesc atâtea materii prime, s'ar putea înfiinţa multe şi mari instalaţiuni, cari ar putea produce derivate, ce ar acoperi necesităţile, nu numai ale populaţiei, ci s'ar putea exporta încă mari cantităţi de aceste produse în guberniile vecine ruseşti, unde din cauza încetării muncii şi a reducerii cu desăvârşire a materiilor prime, este o lipsă totală de produse industriale.

Mai înainte nu se găseau capitaluri suficiente în Basarabia, cari să ajute la formarea de instalaţii industriale, pentrucă proprietarii mari, cari dispuneau de aceste capitaluri, sau le puneau în agricultură, în cazul cel mai bun, sau le cheltuiau în străinătate pe lux şi petreceri.

Acei din pătura superioară basarabeană, cari ar fi putut avea iniţiativa acestor intreprinderi, în loc de a pune bazele unei industrii temeinice în această provincie, se ocupau cu diferite sporturi, cu jocurile de noroc, etc. Cât priveşte acest din urmă fel de distracţie, era şi este foarte mult uzitat aci, unde sunt multe cluburi, şi erau şi mai multe încă, înainte, unde se făceau zilnic afaceri de sute de mii de ruble în fiecare zi.

Faţă cu împrejurările economice de azi, şi faţă cu situaţiunea marii proprietăţi, care va fi cu totul precară din punct de vedere moral, după împroprietărire, avem credinţa, că mulţi dintre boerii basarabeni, în lipsă de alte ocupaţiuni, vor forma societăţi, cari, să aibă la baza lor interesul pentru desvoltarea marii industrii atât de necesară pentru împrejurările de faţă.

Credem, că ei îşi vor putea da bine seamă de rentabilitatea tuturor materialelor, ce se vor fabrica, având în vedere lipsa totală de aceste materialuri, pe care toată lumea o resimte astăzi.

www.dacoromanica.ro

Cei, ce vor fi în măsură, au chiar îndatorirea, ca să insiste la formarea şi, să ajute din toată puterea, la crearea societăţilor industriale, căci toate acestea vor uşura posibilitatea de viaţă a orăşenilor.

Până acum, prin exproprierea generală, ne-am gândit a ridica materialmente şi a uşura viaţa ţărănească; ei bine, tot aşa trebue, să ne gândim, aci în Basarabia, a ridica şi viaţa muncitorilor orăşeni, cari astăzi se găsesc într'o mult mai mare strâmtorare economică, decât sătenii.

Prin crearea industriei, vom da posibilitatea şi acestor muncitori, ca să-şi poată câştiga cele necesare pentru viaţă, având în vedere mai ales, că traiul este mai scump la oraş, decât la ţară.

Vom face, ca având fiecare ocupaţiunea sa proprie, să înceteze toate aceste jafuri şi tâlhării la drumul mare, cari sunt atât de dese în oraşele Basarabiei şi, cari pe lângă caracterul politic, — fanatic şi bolşevic, — cele mai multe, au la baza lor, mizeria.

Capitaliştii şi foştii mari proprietari moldoveni din Basarabia, au o datorie sfântă pentru patria şi neamul lor, de a înjgheba cât de curând o industrie mare, naţională, pentru ca să se poată termina odată cu industriaşii şi speculatorii străini, cari storc, tot ce mai este de stors de pe spinarea producătorului şi a locuitorilor acestei provincii.

Dar industrializarea produselor agricole basarabene, va avea şi efectul salutar că va atrage la sine atâtea braţe viguroase de la ţară, cari într'un viitor cât de apropiat, ne mai putându-şi agonisi cele de trebuinţă în agricultură, — pământul fiind complect împarţit, — vor căuta şi vor găsi în industrii, cea mai bună întrebuinţare.

www.dacoromanica.ro

CĂILE DE COMUNICAȚIE, POȘTA, TELEGRAFUL ȘI TELEFONUL

Un lucru absolut esențial, după care se poate cunoaște starea de civilizație în care se găsește un popor, sunt căile de comunicație. Acestea reprezintă pentru un stat, artelere de circulație a bogățiilor. Fără căi, orice bogăție își pierde din valoarea ei inițială.

Din punctul acesta de vedere, putem observa, că Basarabia a fost lăsată cu desăvârșire în părăsire, așa că nouă ni trebue o muncă uriașă și cheltueli foarte mari, pentru a construi drumuri pietruite sau căi ferate, în toate părțile provinciei, pe cari să se poată transporta repede, punându-se ast-fel în valoare reală, toate bogățiile pământului basarabean.

Actualmente se găsesc aci 2000 de km. de drumuri carosabile, dintre cari numai a zecea parte, adecă vre-o 200 de km. sunt pietruite, restul sunt drumuri ordinare de pământ viu. Și când ne gândim că acești 200 de km. de drum pietruit, sunt pentru o suprafață de aproximativ 44000 km. p. și o populație de 2.600.000 locuitori!

Toate drumurile, cari sunt pe pământ viu, din cauză că în cea mai mare parte, sunt pe terenuri hleioase, în timpul toamnii și a primăverii, sunt cu totul impracticabile, așa că circulația, mai cu seamă cu poveri mari, este foarte anevoioasă.

Anul acesta, în mod excepțional, din cauză că vitele sunt slabe și specula este în floare, pentru transporturi cât de mici, se cer prețuri fabuloase, așa că mulți negustori au renunțat la transporturi de materiale, tocmai

www.dacoromanica.ro

pentru acest motiv. Preţurile de 5—8 lei de klm, cu caii, sunt aproape obişnuite.

In Basarabia, şosele pietruite găsim mai mult împrejurul Chişinăului, de unde pleacă următoarele artere principale.

1. Şoseaua care merge dela Chişinău spre Vorniceni-Nisporeni, şi care este pietruită pe o distanţă de 12 km.

2. Şoseaua care merge dela Chişinău la Orhei şi care este pietruit în mod nesuficient pe o distanţă de 76 km, având o ramură, care se îndreaptă spre Criuleni.

3. Şoseaua, care merge dela Chişinău la Hânceşti, şi care este pietruit pe o distanţă de 22 klm.

Pe lângă aceste drumuri se mai găsesc încă pietruite pe ici, pe colo câte o mică şosea de câte doi, trei km, pe unde circulaţia, din cauza terenului, se făcea cu mai multă greutate.

Apoi mai este încă o şosea nouă, care a fost făcută cu ocazia războiului actual, dela Lipcani la Noua Suliţă, pe o lungime de 40 de km.

Această reţea de căi de comunicaţie, este cu totul insuficientă pentru necesităţile economice ale Basarabiei şi pentru aceasta, serviciul tehnic român, a arătat în mod documentat, că pentru punerea în valoare imediată a tuturor avuţiilor acestei provincii, se impune ca să se construiască următoarele şoşele mai jos arătate, în ordinea importanţei lor.

1. Şoseaua, Ungheni-Ţuţora-Chişinău-Tighina.
2. „ Hotin-Briceni-Bălţi-Ţuţora-Hânceşti-Bolgrad-Ismail.
3. Şoseaua, Cetatea-Albă-Bolgrad-Reni-Galaţi.
4. „ Chişinău-Hânceşti-Leuşani-Albiţa-Huşi.
5. „ Hotin-Mămăliga-Darabani.
6. „ Lipcani-Briceni-Secureni-Atachi.
7. „ Râşcani-Ştefăneşti.
8. „ Sculeni-Bălţi-Soroca.
9. „ Bălţi-Atachi.
10. „ Orhei-Bălţi.
11. „ Tighina-Căuşani-Cetatea-Albă.
12. „ Ţiganca-Comrat-Tarutin-Sărata.

www.dacoromanica.ro

13. Şoseaua, Bolgrad-Cahul.
14. „ Tarutin-Căuşani.
15. „ Tatar-Bunar-Gibrieni-Vâlcov.
16. „ Enichioi-Chilia.

Toate aceste şosele, cari vor avea o lungime totală de 1800 de km., vor constitui arterele principale, din cari se vor ramifica apoi toate celel'alte drumuri vecinale sau comunale, şi cari vor înlesni enorm transportul diferitelor mărfuri şi materii prime, cari se vor scoate sau vor intra în Basarabia.

Toată atenţiunea, pe care trebue să o dăm la construirea acestor şosele, va sta şi în faptul de a face cât mai strânsă legătura între Basarabia şi Moldova, se va înlesni astfel traficul pe deoparte, iar Prutul nu va mai fi considerat ca ceva despărţitor, ca hotar, care împarte întreaga Moldovă în două părţi, în Moldova românească şi în Basarabia rusească, cum eram deprinşi a şti până acum.

* * *

In ceia-ce priveşte reţeaua de căi ferate, ea este foarte redusă, căci se poate considera numai o singură linie principală, acea care merge dela Ungheni până la Tighina; toate celelalte sunt linii secundare.

Dintre acestea avem linia Ocniţa-Bălţi, Ungheni-Bălţi, linia care merge prin nordul Basarabiei pe la Noua Suliţă, linia Tighina Reni, Basarabeanca Cetatea-Albă şi linia care leagă Cetatea Albă cu Fălciul din Moldova, linie din nou construită cu ocazia războiului.

Toate aceste linii au o lungime de vre-o 1200 de km. şi sunt exploatate de stat afară de linia Basarabeanca Cetatea-Albă, care aparţine unei companii particulare ruseşti. Ele sunt de tip larg asemănătoare cu toate liniile ruseşti, lucru care constitue un mare inconvenient pentru noi, întru cât nu putem să facem racordarea cu liniile de tip normal, din restul ţărei.

Din această cauză la punctele de legătură, în Reni, Ungheni sau Noua Suliţă, trebue să se facă transbordarea mărfurilor din şi în vagoanele proprii româneşti. In

www.dacoromanica.ro

viitor va trebui să tindem la o unificare a tipurilor de linii, reducând liniile basarabene la tipul normal, pentru-ca, să se înlăture dificultatea de transbordare ce există acum. La acest fapt ne conduce şi nevoia provenită din pricina puţinului şi defectuosului material rulant de care dispune Basarabia, pentru întreţinerea mai departe a acestui sistem de trenuri cu linii largi.

In general trenurile merg încet, maşinele,—cari mai toate sunt defectuoase,—se alimentează cu lemne, aşa că întârzierile cu aceste trenuri, sunt normale, afară de casul când şi ele nu trec de anumite limite. Ceace e mai extraordinar este că nici cel puţin capitalele de judeţ, nu sunt legate între dânsele prin căi ferate.

După cum se vede atât, pentru căile ferate, cât şi pentru şosele, trebue să ne interesem cât se poate mai de aproape, pentru-că acestea vor mări în viitor producţia şi valoarea avuţiei noastre naţionale.

Odată cu aceasta trebue să amintim, că Nistrul şi cu Prutul formează pentru Basarabia două mari artere, pe unde se vor putea scurge o parte din produsele ţărei, mult mai eftin şi mai uşor, şi de aceea va trebui în viitor, să ne gândim foarte serios la mijloacele cele mai eficace, pentru dezvoltarea navigaţiei pe aceste două râuri, a căror albii vor trebui îndreptate, canalisate şi amenajate aşa fel, ca să ofere o cât mai mare înlesnire acestei navigaţii.

* * *

In ceeace priveşte poşta, ea se face în condiţiuni foarte anevoioase. Chiar între oraşele legate cu linii ferate, sufere întârzieri incalculabile, cari dacă pentru corespondenţa particulară ar avea o motivare, provenită din cauza cenzurei, pentru cea oficială nu are nici una. In ceeace priveşte poşta rurală, ea e şi mai defectuoasă. Nu s'au putut organiza încă oficii poştale, în diferite puncte, de unde să se poată distribui corespondenţa în cele mai depărtate sate. Nu e de mirare ca o corespondenţă, chiar oficială, se facă câte 12—18 zile, sau să nu ajungă de loc. Pachete, să primesc cu mare greutate.

www.dacoromanica.ro

Telegraful are rețele puține, insuficiente. Telefonul nu există decât în centrele mari, orășele și câteva sate, cari serveau drept capitale de voloste. Dela venirea armatei române, s'au organizat în mai multe direcțiuni rețele telefonice și mai ales, pe tot litoralul Nistrului și Mării Negre. Lipsa poștei, telegrafului și telefonului accentuiază și mai mult lipsa căilor de comunicație.

Administrația, justiția, învățământul, organizarea agricolă, toate sufăr îngrozitor. Niciodată nu poți fi stăpân pe aducerea la îndeplinire a unor măsuri, pe care le ieai. Neexecutarea lor, poate avea și pricini de ordin personal, ele însă trec în totdeauna pe sama relei funcționări a acestor servicii, și un control efectiv este peste putință.

Cauzele, pentru care atât poșta cât și telegraful și telefonul, nu sunt la înălțimea unei bune organizări, sunt multiple.

a) Cea mai principală este lipsa personalului și ca număr și ca pregătire. Pretutindeni la alipirea Basarabiei, în acestea servicii erau ruși.

Odată cu introducerea administrației românești, au trebuit să fie înlocuiți atât pentru siguranța țărei, cât și pentru a romaniza serviciile publice și a face astfel legătura cu celel'alte instituții românești.

Puținii moldoveni cari erau, învrăjbiți de ruși, au refuzat să mai funcționeze, sau să depună jurământul. Rezultatul a fost, că a trebuit să se aducă personal din țară și să se facă achisițiuni de noi elemente nepregătite. Cu toată râvna, care s'a pus pentru repedea organizare a serviciilor, nu a reușit. Cu atât mai vârtos, la țară.

b) A doua cauză este, lipsa de material rulant și imposibilitatea de a putea fi achisiționat.

c) In al treilea rând, vine scurtimea timpului dela alipire, până în present, în care timp, nu se putea aduce la îndeplinire lucrări atât de inportante și atât de vaste.

Urgența, pe care o reclamă însă, o bună funcționare a poștei, telegrafului și telefonului, este de așa natură, în cât, rămânerea în urmă, pericletează, pe lângă neresolvarea tuturor problemelor de ordin social și economic, dar și siguranța statului.

www.dacoromanica.ro

ORGANIZAȚIA ADMINISTRATIVĂ ȘI POLITICĂ

Organizațiunea Zemstvelor.—Actuala administrație

Dintre toate așezămintele rusești, acele cari au avut o mai bună organizație și în acelaș timp, cari au exercitat o preponderanță și influență morală asupra întregii populațiuni, în vechea Rusie, au fost: Zemstvele.

Existând pretutindeni în Rusia, era natural să fie introduse și în Basarabia, pentru ca prin mijlocul lor să contribue cu mai mulți sorți de isbândă, la rusificare.

Impăratului Alexandru al II-lea i se datorește înființarea acestor instituții, cu un caracter de independență, relativ pronunțat.

Acest așezământ public, nu depindea de statul rusesc, nu era o instituție de stat, ci un așezământ autonom pe lângă instituțiile statului, și care avea conducerea sa proprie.

Când s'a format această instituție, legiuitorii au avut în vedere, de a-i da un caracter cu totul democratic, așa că funcționarii ei, erau cu totul deosebiți de funcționarii statului: *cinovnicii sau nacialnicii propriu zis.* Pe când cinovnicii se gândeau numai la afacerile lor personale, funcționarii Zemstvei cugetau la mijloacele cele mai nimerite, de-a ajuta poporul, din toate punctele de vedere. Slujbașii Zemstvelor, în teorie, erau puși ca să lucreze pentru toate noroadele, ce trăiau în Rusia, deopotrivă.

www.dacoromanica.ro

Din cauza constituției lor democratice, precum și din cauza autonomiei de care se bucurau, au făcut ca printre elementele aristocrate și clasa conducătoare, să se nască curente numeroase, care să tindă a lucra în contra lor și mai cu deosebire, în contra autonomiei, de care se bucurau ele. Din această pricină, s'au făcut legi de restrângere a drepturilor primordiale.

Cu toate aceste restrângeri, Zemstvele aveau în sarcina lor multe așezeminte, pe cari trebuiau, să le conducă și să le organizeze. Trebuia, să se îngrijască de drumuri; de starea sanitară a populației; de școli și alte instituții menite a lumina și a îndruma poporul; de agricultură, și creșterea vitelor; de statistică precum și de ajutorarea săracilor; de organizarea împrumuturilor față de locuitori, etc. etc.

Pentru întreținerea tuturor acestor instituții și pentru a conrespunde tuturor acestor cerințe, evident, că Zemstvele aveau o mulțime de cheltueli, pe care și le acopereau din tot felul de venituri, și mai ales din dările speciale, pe cari locuitorii Rusiei le plăteau, prin inpunere.

Din cauza legiuirilor ulterioare, Zemstvele au pierdut din autonomia lor. Prin modul cum erau conduse, nu reprezentau câtu-și de puțin o instituție țărănească, ci, din contra erau la îndămâna boerilor, a nobililor și a marilor industriași, așa că erau foarte departe de nevoile țăranilor.

Guvernele rusești și aristocrația veche țaristă, tocmai de acest lucru s'au temut, ca să nu se deștepte pătura de jos, ci spre propriul folos al lor, să rămână vecinic în cel mai complect întunerec. Și dacă lucrul acesta s'a observat destul de bine, în guberniile proprii rusești, s'a observat mai mult încă, în regiunile, unde popoarele peste cari plana dominațiunea rusească, erau cu totul deosebite, din punct de vedere etnic, de poporul rus. Și între aceste gubernii era și Basarabia.

Dacă a fost vre-o Zemstvă în Rusia, care să se intereseze mai puțin de școli și de drumurile publice, apoi aceea a fost Zemstva gubernială a Basarabiei. Dezinteresul a fost intenționat, așa că nu putem acuza în

www.dacoromanica.ro

direcția aceasta pe foștii conducători ai Zemstvelor Basarabiei, de incapacitate profesională. Erau interese politice, cu mult mai superioare, care le dicta această tactică, pe care trebuiau, s-o urmeze.

Conducătorii nobilimii basarabene, precum și șefii guvernanți ai Rusiei, știau prea bine, că dând instrucțiunea necesară, și luminând poporul moldovenesc din această provincie, acesta va fi în stare odată și odată, să se ridice în contra dominațiunii străine și asupritoare, și să-și revendice dreptul său etnic și cel de proprietate asupra acestui pământ, unde au trăit, suferit, și unde sunt înmormântate osemintele moșilor și strămoșilor săi.

Era o necesitate politică, deci, de a ținea departe de civilizație, pe acest neam de oameni, încă cel puțin o generație sau două, în care timp, să se poată pierde orice urmă de origină sau limbă moldovenească.

Pentru aceasta, între conducătorii Zemstvei guberniale, basarabene nu intrau, decât câte unul, doi, dintre boerii moldoveni, și acei numai, cari reprezintau pentru ocârmuirea rusească, toată garanția, că lucrează în propriile vederi ale guvernului dela Petrograd.

De vre-o 30 sau 40 de ani în urmă, în diversele Gubernii ruseşti, au început să apară fel de fel de articole de ziar sau scrieri, cari tindeau cât se poate de mult la democratizarea și autononia zemstvei, în senzul cel mai larg al cuvântului. Autorii lor vedeau ridicarea maselor din toate punctele de vedere, numai prin aceste două mijloace.

Față cu aceste tendințe democratice, guvernul rus n'a putut să rămână indeferent, și a creat un fel de funcționari numiți „zemskii nacialnic", cari aveau întreaga conducere și supravegherea generală, a tuturor lucrărilor acestei instituții. Prin urmare, în loc ca poporul, prin mandatarii săi proprii, să se poată reprezinta și conduce, era purtat de nas de acești *cinovnici*, cari aveau ordine secrete, de a împiedica pe oameni, în lucrările lor. Ba, mai mult de cât atât, cei mai mulți dintre acești

www.dacoromanica.ro

şefi, îşi făceau pe cât puteau interesele lor, lăsând la o parte tot ce-i privea pe locuitori.

Pe lângă aceasta, ca să se împiedice cât mai mult elementele dela ţară, de a intra în Zemstvă, chiar de pe la 1864, de când s'a creat această instituţie, s'au dat mai multe drepturi boerilor şi negustorilor sau marilor industriaşi, de cât ţăranilor.

Zemstva cu toate aşezemintele, de care am vorbit, avea o conducere centrală, care era una de fiecare gubernie, şi alte conduceri sau zemstve ţinutale, cari erau mai multe, după numărul judeţelor, ce erau în fiecare gubernie. Zemstvele ţinutale de-şi depindeau de zemstva gubernială, cu toate acestea, aveau şi ele, la rândul lor, un fel de autonomie, a parte, în baza căreia se conduceau, întocmiau bugete, făceau plăţi sau încasări, singure, fără a întreba pe cei dela zemstva gubernială.

In baza legii de creare a zemstvei, atât boerii, cât şi ţăranii, trebuiau să aibă reprezintanţi, aleşi de ei, atât pentru zemstva gubernială, cât şi pentru zemstvele ţinutale.

Pentrucă ţaranii, să nu beneficieze prea mult de acest articol, la 1890, guvernul rus a făcut o lege, prin care numărul reprezentanţilor ţărănimii în guvernarea zemstvei, se micşora foarte mult. In schimb, însă, să mărea numărul boerilor. Pe lângă aceasta, s'a mai fixat un articol, prin care mandatarii sătenilor, nu era de ajuns, ca să fie aleşi de ţaranii, şi trimişi în adunările zemstvelor, ci trebuiau, să fie recunoscuţi şi întăriţi şi de către guvernatorul provinciei. Or, guvernator era tot un aristrocrat, aşa că acesta, totdeauna căuta, să facă fel de fel de greutăţi sătenilor, satisfăcând astfel pe boeri.

Cum că astfel stăteau lucrurile, se vede şi dintr-o statistică făcută pentru 20 de ani, din care se constată, că din 6636 de aleşi ai zemstvelor, ca reprezintanţi în adunări, 3816 au fost dintre boeri, şi numai 1980 dintre ţăranii, iar 840 din alte clase sociale ruseşti. Faţă cu numărul de 6636 de aleşi, numărul ţăranilor, este foarte mic, când este vorba de o instituţie, care, în teorie, a fost intocmită cu anumite scopuri democratice.

Pe lângă cei 3816 nobili, ce au fost aleşi, restul de

www.dacoromanica.ro

840 era format în majoritate din fabricanţi sau burgheji bogaţi, cari aveau veleităţi şi înclinaţiuni şi cari, natural, se apropiau mai mult de năzuinţile boerilor, de cât de ale ţăranilor. Şi aceştia, ca şi nobilii ruşi, fiind puşi în fruntea acestor instituţii, făceau totul spre profitul lor personal, şi nu căutau de loc la nevoile ţăranului rus.

Şi dacă aceşti boeri, conducători ai zemstvelor, ruşi de origină în cea mai mare parte, nu căutau să înlesnească mijloacele economice de existenţă ale ţăranilor ruşi, cu atât mai puţin, aci, în Basarabia, căutau se ridice şi să modifice în bine, situaţia materială a ţaranului moldovean.

Din cauză, că aşa zisa clasă conducătoare rusească, avea de fapt şi conducerea zemstvelor, pentru aceasta şi funcţionarii, cari erau plătiţi de aceste instituţii, căutau, să servească în primul loc, interesele moşierilor nobili şi a marilor proprietari şi tocmai la urmă de tot, dacă mai aveau o mică posibilitate, căutau să vadă şi de interesele ţăranilor. Când era vorba de făcut construcţiuni din nou, de şcoli sau spitale publice, acestea nu se făceau acolo, unde era cea mai mare nevoe de ele, ci unde cereau interesele boerilor, cari-şi aveau moşiile într'o regiune oare-care.

Erau şi sunt sate, în diversele gubernii ruseşti, cari erau îndepărtate de câte 150—200 de km. de locurile, unde se găseau câte un spital sau câte o şcoală; ei bine, faţă cu această situaţiune, era foarte normal, ca odată bolile încuibate în populaţia rusă dela ţară, să nu se mai termene cu anii, din cauza lipsei mijloacelor de îngrijire şi a întunericului, în care stătea populaţiunea acestor sate.

Să nu se creadă, că aranjamentele militare sanitare, pe care, am avut ocaziunea să le vedem şi să le admirăm la armata rusă, trebue să ne dovedească o excelentă stare sanitară şi o îngrijire admirabilă, pe care o are populaţiunea, din punct de vedere medicial, în adevărata Rusie.

Ceiace am văzut este chintensenţa aranjamentului şi a stării aparente, cu care guvernul ţarist a voit să

www.dacoromanica.ro

orbească lumea. Sub cutele acestui val aparent, se vede realitatea tristă a mizeriei şi infecţiei, în care trăia poporul rus.

Pe lângă aceasta, de câte ori era vorba de trasat o cale ferată, sau o şosea, prin aceasta nu se urmărea niciodată marile necesităţi economice ale regiunii sau ale populaţiei, ci interesele cutărui sau cutărui boer. Şi cu cât acesta avea mai multe moşii, şi era de familie mai mare, cu atât şi drumurile, ce se făceau pe proprietăţile lui, erau şi mai bune, şi mai îngrijite. Când era vorba însă de provincii noi, anexate, cum erau: Lituania, Finlanda, Basarabia, Polonia, etc. acolo zemstvele aveau ordin dela guvernul central rusesc, ca să nu lucreze aproape nimic în direcţia căilor de comunicaţie, pentrucă în aceste provincii, având de a face cu elemente de rase străine, rușii îşi dădeau perfect de bine seama, că pentru aceste neamuri, căile de comunicaţie sunt un mijloc de civilizare. Ori tocmai de acest lucru se fereau ei, cât de mult.

Toate aceste motive, au determinat atât pe majoritatea ţăranilor ruşi, cât şi pe cei de alte naţionalităţi, ca să se îndepărteze şi să renunţe aproape definitiv, la foloasele şi beneficiile, pe cari le-ar fi tras ei, dela zemstve.

Revoluţiunea rusească, cu schimbările pe care le-a adus, în toate ramurile de activitate omenească, a influinţat şi asupra Zemstvelor, şi guvernul provizoriu rusesc, a introdus un articol, în baza căruia, erau îngăduiţi mai mulţi săteni, ca raprezentanţi în adunările acestor instituţii. Zemstva s'a mai democratizat,—şi probabil că în Rusia se va mai democratiza încă,—pe măsură, ce pământurile marii proprietăţi, vor intra în mânele sătenilor, şi pe măsură ce se vor micşora apanajele şi drepturile aristrocaţiei, care în Rusia, ca în nici o altă ţară, erau prea mari. Se poate zice deci, că transformarea zemstvelor pe viitor, în Rusia, va fi aproape radicală, căci de unde sub regimul ţarist, erau cu totul aristrocratice, acum vor deveni prea democratice.

Zemstva Gubernială basarabeană suferea de aceeaşi boală, a aristrocraţiei, ca şi cele din Rusia. La condu-

www.dacoromanica.ro

cerea ei, au fost fel de fel de boeri bogaţi, burgheji sau străini îmbogăţiţi, cari aveau toate rolurile politice şi toate rangurile sociale posibile, ranguri oferite, de conducătorii dela Petrograd, sau chiar de foştii ţari.

Această zemstvă, precum şi cele ţinutale, asupra cărora, ea exercita un fel de control, avea nu numai un rol economic sau social, ci unul cu mult mai mare: rolul politic.

După cum s'a dovedit în urmă, mai cu deosebire de când Basarabia s'a alipit la România, ea a făcut cea mai mare propagandă rusă posibilă, şi autorităţile noastre superioare, au avut mult de luptat şi au încă, cu această citadelă rusească, care trebue cât mai curând curăţată şi adaptată la nevoile naţionale româneşti. Când zicem acest lucru, nu facem aluzie la instituţie,. din punct de vedere economic şi administrativ, ci la elementele, cari au avut şi au, conducerea filialelor ei judeţene, şi cari sunt, sau ruşi curaţi sau rusificaţi, în cea mai mare parte.

După cât s'a putut vedea, zemstvele erau un instrument de rusificare, care înbrăca, în aparenţă, o haină democratică, mai apropiată de sufletul ţăranului, tocmai pentru a-l converti mai uşor la rusificare. Dar ele mai erau totodată şi un fel de satisfacere,—tot aparentă—a marilor necesităţi de democratizare, pe care le cereau clasele, din ce în ce mai numeroase, în Rusia, şi pe care, Ţarismul, pentru a le reduce la tăcere, le acorda nişte libertăţi cu totul relative, faţă cu actele de autocratism săvârşit în domeniul politic. Aceste libertăţi, puteau oricând şi prin atâtea mijloace, să fie suprimate.

Prin noile dispoziţii a legii guvernului provizoriu rusesc, s'au adus oarecare modificare în bine. Anume, s'a hotărât, că orice cetăţean poate să voteze, că votul este secret, etc. Dar toate acestea, favoriza pe ruşi, pe când în provinciile nerusești, zemstva rămânea tot ca o instituţie de rusificare.

In ultimul timp, dela alipirea Basarabiei, zemstvele au dus o viaţă foarte frământată. In cele mai multe din ele, — mai ales acolo unde erau ruşi, — a intrat dezorganizarea completă, introdusă în mod voluntar, —prin

www.dacoromanica.ro

inacţiune şi prin acea învrăjbire de fiecare clipă, în contra ocârmuirii de astăzi, cari după arătările lor, caută să strice toate aşezămintele şi să introducă foametea şi toate relele.

Nu încape nici o discuţie, că la dezorganizarea lor, a contribuit foarte mult şi războiul, care a abolit orice gen de activitate. A pune totul însă, pe socoteala războiului, ar fi o graşală. Mai ales, când astăzi s'a dovedit că mulţi funcţionari, profitând de încurcăturile aduse de război, s'au dedat la acte incalificabile. Cea mai bună probă în această privinţă, o formează absenţa contabilităţei în toate actele lor financiare.

Acest fapt s'a evidenţiat odată cu desfiinţarea zemstvei guberniale, în Octombrie 1918, cu care ocazie, toate serviciile ei, au trecut sub conducerea Directoratelor respective.

Cu acest prilej s'au găsit funcţionari, ce făceau parte din personalul exterior al Zemstvei, conducători de şcoli, ferme, etc. cari numeau personalul inferior al lor, făceau cheltueli, plătind fel de fel de avansuri pentru scopuri imaginare, făceau încasări de zeci de mii de ruble, fără ca să dea vreun compt, sau fără ca centrala zemstvei, să ştie ceva.

Deprinderea funcţionarilor de a beneficia personal de banul public, era aşa de mare, încât chiar după ce s'a desfiinţat instituţia, ei continau a trimite diverselor Directorate, compturi enorme, cari erau cu totul fictive.

Nu greşim dacă zicem, că activitatea Zemstvelor pe terenul cultural, social sau economic, în cursul anului 1917 şi 1918, se reduce la zero.

Pe terenul politic însă, toţi aceşti pensionari, au lucrat foarte mult, pentrucă în ultimele luni, întreg serviciul de propagandă rusă, se baza aproape exclusiv pe funcţionarii acestor instituţii, cari ni-au făcut nouă, românilor, cea mai mare opoziţie, în toate direcţiile.

Pentru acest motiv, pe lângă altele, credem că desfiinţarea Zemstvei Guberniale se datoreşte în special acestui lucru, de a stârpi acest focar de rusificare, care avea organizaţiuni în toată Basarabia.

www.dacoromanica.ro

Zemstvele, în Basarabia au diverse proprietăţi în oraşe, clădiri, stabilimente publice, iar la ţară moşii. Aceste moşii se întind pe o suprafaţă de 9.355 ha., ceeace revine la 0.02% din întreaga suprafaţă a Basarabiei.

Atât dela moşii cât şi dela toate celelalte aşezăminte publice, Zemstvele încasau pe an, sume mari. După nişte calcule *făcute de noi* în anul 1913, toate Zemstvele din Basarabia au încasat 8.570.810 ruble şi 61 copeici; în 1914, 9.615.550 ruble, 26 copeici şi în 1917, 9.069.873 ruble, 68 copeici.

Dintre aceste sume, numai pentru Zemstva Gubernială, în 1913 revine 2.579.883 ruble; în 1914, 2.967.829 ruble, şi în 1917, 4.036.714 ruble, restul pentru celelalte Zemstve judeţene.

In aceiaşi ani, s'au cheltuit de către aceste instituţii următoarele sume: pentru toate Zemstvele, 8.808.248 ruble, 17 copeici, în 1913; 8.979.956 ruble, 87 copeici, în 1914, şi 11.636.247 ruble, 10 copeici, în 1917.

Din alăturatul tablou se va putea vedea, specificat, diversele categorii de cheltueli şi venituri, cari au fost făcute de Zemstvele basarabene, în anii 1913, 1914 şi 1917. Dealtfel anul 1917, este ultimul pentru care se mai găsesc compturi, căci în anul trecut, atât veniturile, cât mai ales cheltuelele tuturor Zemstvelor, sunt foarte încurcate. (A se vedea tabloul dela pagina 294).

Acest buget, după cum se vede, este foarte mare pentru Basarabia, întru cât el se ridică în cifră rotundă, la 53 milioane 200 mii lei, dacă socotim rubla pe cursul ei de atunci, 2.60 lei.

Tot din tablou se vede, că cheltuelile au crescut, cu cât ne apropiem de 1917. Aceasta se datoreşte următoarelor cauze:

1. Din cauza negligenţei şi neprevederei conducătorilor, aşa că pe măsura ridicărei cheltuelilor, nu s'a ridicat proporţional şi veniturile, ci din contra, multe din ele au scăzut şi au mers în raport invers cu cheltuelile.

2. Din cauza ridicării preţului tuturor lucrurilor de prima necesitate: economică, agricolă sau industrială, ca

www.dacoromanica.ro

No. curent	FELUL VENITURILOR	SUMELE INCASATE		
		ANUL 1913	ANUL 1914	ANUL 1917
		Ruble	Ruble	Ruble
1	Venituri întâmplătoare.	318496	267618	516680
2	Restanțe diverse . .	482665	487457	404000
3	Bunuri mobile . . .	177548	150637	271554
4	Diverse primiri . . .	287160	224678	110806
5	Depozite în casă . .	2777802	3411239	2640625
6	Intrări și restituiri .	72199	78519	118079
7	Brevete, licențe etc. .	154102	146571	138810
8	Bunuri imobile . . .	4077148	4563936	6957450
9	Capitalul drumurilor .	208828	208828	208828
10	Capitaluri speciale .	40	74338	73267
11	Alte venituri	14820	1735	5771
	Total . .	8570810	9615560	9069873

No. curent	FELUL CHELTUELELOR	SUMELE CHELTUITE		
		ANUL 1913	ANUL 1914	ANUL 1917
		Ruble	Ruble	Ruble
1	Participare la cheltuelile statului . .	478644	448922	861696
2	Intreținerea ad ției .	574561	552626	819471
3	Contribuții la drumuri.	1602487	997374	1006353
4	Invățământul popular .	1153900	1803967	1212986
5	Subvenții la opere de binefacere . . .	57350	56852	234102
6	Serviciul medical . .	1990383	2230468	3592209
7	Serviciul veterinar .	145327	149925	210861
8	Progresul economic .	656137	857362	740560
9	Pentru datorii . . .	1059628	958725	1356675
10	Cheltueli diverse . .	339701	371312	890429
11	Depozite la capital .	293488	381829	498559
12	Fondul de prevederi .	401632	117002	159535
13	Intreținerea închisorilor	55004	53586	52802
	Total . .	8808248	8979956	11636247

www.dacoromanica.ro

maşini, unelte, etc., cari erau absolut necesare diverselor lucrări.

3. Din cauza ridicării enorme a salariilor, şi a înmulţirii funcţionarilor, cari serveau diversele instituţii puse sub controlul Zemstvelor, în ultimul timp.

4. Din cauza lipsei de control, care, în deosebi, în ultimul timp, a fost cu desăvârşire suprimat, aşacă pentru lucruri de nimic cumpărate, se plăteau de diverşii funcţionari, sume fantastice.

5. Din motive de ordin politic, căci conducătorii instituţiilor, cei mai mulţi străini, — mai cu seamă în anul 1918, — dându-şi seamă, că totul va intra în administraţia românească, au căutat să tragă din tot ce a fost posibil, cele mai mari beneficii, negândindu-se de loc, de ce va fi în urmă, mai cu seamă, că mulţi dintre ei au încasat banii şi au trecut Nistrul.

Astăzi, în Basarabia, după desfiinţarea Zemstvei Guberniale, au rămas Zemstvele ţinutale, cari, având în vedere înclinaţiunile şi vederile antiromâneşti a celor mai mulţi dintre membrii lor, trebue foarte deaproape supravegheate şi controlate.

Aceste Zemstve, nu mai au puterea, pe care o aveau în anul trecut, de oarece li s'a luat multe din atribuţiunile şi din independenţa, pe care o aveau, pentrucă unile dintre instituţiile ce depindeau de ele, au trecut sub controlul Directoratelor.

După cum se vede, instituţiile Zemstvelor, care în teorie pare a fi fost instituţii cu totul democratice şi aservite intereselor claselor de jos, în realitate n'au dat rezultatele nădăjduite, din cauza că au avut o bază falşă de aplicare, care constituiă o adevărată aberaţie. Era peste putinţă ca libertatea să se altoiască pe absolutism, cu atât mai mult, cu cât, pr.ntre scopurile ei fireşti, era şi acela prin care s'a urmărit panslavismul.

In ordinea descrescândă, după zemstva gubernială veneau zemstvele de judeţ, care aveau întreaga conducere a judeţului, din toate punctele de vedere şi apoi, veneau zemstvele de volostę, care conduceau volostile, ce nu erau de cât un fel de plăşi, de ale noastre. Fie care zemstvă

www.dacoromanica.ro

se conducea de către un consiliu dela 15—30 de membri, din mijlocul căruia se alegea un comitet de conducere, ce purta numele de: Upravă. Zemstvele de judeţ, mai aveau şi un comitet sau upravă de aprovizionare, care făcea gestiune aparte. Zemstvele erau deci instituţii cu atribuţii foarte diverse.

* * *

In prezent, organizaţia administrativă şi politică a Basarabiei, e concepută pe aceleaşi baze ca şi cea din ţară.

Basarabia este împărţită în 9 judeţe: Hotin, Soroca, Bălţi, Orhei, Chişinău, Tighina, Cetatea Albă, Ismail, şi Cahul.

Chişinăul este Capitala provinciei. In el funcţionează Derectoratele care sunt în număr de 7 şi anume: Finanţe, condus de d-l Gropa; Directoratul de Interne, condus de inimosul basarabean d-l V. Bârcă; Agricultură, condus prin delegaţie, de acelaş priceput director, V. Bârcă; Instrucţie publică, condus de d-l Ciobanu; Justiţie, condus de fruntaşul naţionalist d-l Pelivan, Industrie şi Comerţ, condus de d-l Bivol şi Control condus de d-l Laşcu.

Până la 27 Noembrie 1918 Basarabia avea un caracter de autonomie administrativă şi politică, care dădea provinciei, dreptul de a se administra de sine. Totuşi, din pricina insuficienţei mijloacelor de conducere şi administraţie, şi pentru consideraţia că Basarabia nu avea armata sa proprie, Statul a găsit de cuviinţă, că încă din luna Iunie 1918, să înstituiască un Comisariat general cu atribuţiuni plenepotente şi asupra administraţiei ţărei şi asupra armatei de pază. Instălându-se Comisariatul general, s'a început organizarea administrativă pe bazele celei din ţară iar hotărârile acestuia, — luate după împrejurări sub forma de ordonanţe, — aveau putere de legi. Aceste ordonanţe, se emiteau pe măsura introducerei ordinei în diferite instituţiuni şi cele mai multe din ele, au avut un efect salutar. Dacă totuşi nu

www.dacoromanica.ro

s'a ajuns la resultatele aşteptate, cauza este că însăşi Comisariatul general al Basarabiei, nu era complect organizat şi nu dispunea de mijloace suficiente pentru a garanta aplicarea măsurilor luate.

Dela 1 Ianuarie 1919, s'a desfiinţat Comisariatul, înlocuindu-se cu un minister basarabean la care a fost delegat să lucreze unul din cei doi miniştri basarabeni, şi anume D-nul ministru Ciugurianu, care prin personalitatea s'a chibzuită şi de o înaltă valoare morală, constitue o chezăşie că acest sistem va reuşi.

D-l Ministru Inculeţ, a rămas mai departe a representa Basarabia în consiliul de miniştri la centru, fiind acolo straja veghetoare a îndeplinirei tuturor intereselor basarabene.

Totuşi dacă nu se va da o organizaţie complectă ministerului basarabean, şi nu se va păstra un contact deplin între activitatea lui, a Directoratelor şi a ministerelor centrale, — cu toate sforţările şi nădejdele ce se pune în el, — nu se va ajunge la resultate fericite. Faptul că cel mai de samă colaborator al D-l Ciugureanu este D-l Halippa, ne întăreşte convingerea că se va păşi peste toate greutăţile, pentru a se da Basarabiei o organizaţie deplină.

Deşi alipirea s'a făcut în mod absolut dela 27 Noembrie 1918, totuşi forma Directoratelor a fost păstrată ca o măsură de descentralizare admimistrativă, impusă de timpurile moderne.

Directoratele la rândul lor, fiind instituţiii basarabene sunt conduse de basarabeni, cari au colaborarea specialiştilor din ţară, sub denumirea de Consilieri technici. Această împletire a muncei basarabene cu cea românească din regat, a avut ca resultat unificarea instituţiilor, romanizarea şi îndrumarea lor pe tărâmul naţional, în aşa fel, că în present, aceste directorate nu mai presintă nimic din acel caracter de instituţie rusească cum păreau la început.

Ca organizaţie judeţiană, s'au înfinţat prefecturile de judeţ, subprefecturile şi comunele. Prefecturile ca şi administraţiile de plasă şi comunile, lucrează indepedent de upravele zemstvelor de ţinut şi voloste, având la dipoziţie

www.dacoromanica.ro

jandarmeria rurală şi funcţionarii proprii. Faptul, că pentru aceleaşi atribuţiuni sunt două instituţii, constitue o anomalie, care se răsfrânge în rău asupra spiritului populaţiei. A se fi desfiinţat însă zemstvele, cari, oricât s'ar zice, au prins rădăcini în popor, ar fi fost un rău, după cum tot un rău ar fi fost, dacă s'ar fi lăsat numai în sama acestor zemstve, conducerea administrativă a judeţelor. Cu organizaţia lor in prezent, dar mai ales cu intransigenţa spiritului de autonomie şi cu oamenii vechi din capul lor, — cei mai mulţi ruşi sau rusificaţi, — cari nici într'un caz n'ar fi consimţit să se alipească la o politică românească şi deci să administreze în spiritul vremurilor de azi. Aşa că, de o schimbare, să simţea nevoe. Dar această nevoe mai e justificată, şi prin faptul unificărei sistemului nostru administrativ. Nu se poate că în aceiaşi ţară, să existe două feluri de administraţie. Aceasta ar îngreuia prea mult aplicarea legilor, şi menţinerea ordinei publice. Un singur lucru se poate face. Să se studieze în amănunt, sistemul administrativ al zemstvelor judeţiene.

Să se vadă cari atribuţiuni erau aduse la îndeplinire, în mod salutar pentru populaţie, să se înlăture toate celelalte, cari îngreuiau acest mers, şi apoi să se generalizeze aceste măsuri, pentru toată ţara, sub forma unor consilii administrative de judeţ şi plasă. Nu încape îndoială, că o reformă în aceasta privinţă, trebue să se facă. Suntem prea convinşi de reaua organizaţie administrativă, — nu atât ca executare, cât ca măsuri de îmbunătăţire şi bună orânduire, în care se găseşte astăzi administraţia judeţelor, cu a le consilii judeţiene nexistente şi cu administratorii de plăşi, fără nici un consiliu, — pentru ca să lăsăm să dăinuiască mai departe, aceasta stare de lucruri. Dar nici să adaptăm un sistem nu pe deplin studiat, nu ar fi bine.

Deaceea, credem, că s'a făcut bine, de s'au lăsat să funcţioneze şi mai departe zemstvele de judeţ şi plasă, alături de organizaţia românească, pentru că numai astfel, s'a putut face o paralelă, între lipsurile fie cărui sistem în parte. După un an de dublă funcţionare, se vor putea trage concluzii.

www.dacoromanica.ro

In ceace priveşte justiţia, după multă frământare, s'a ajuns la convingerea că trebuesc introduse toate legile românești, așa după cum de altfel se introdusese și toată organizația judecătorească, românească.

Era peste putință să se mențină mai departe regimul legilor rusești, înpestrițat cu legi românești. Un mare merit din acest punct de vedere, revine d-lui V. Erbiceanu, Consilier Technic al Directoratului de Justiţie şi Prim-Preşedinte al Curţei de Apel din Chișinău.

www.dacoromanica.ro

COOPERAŢIA

Mişcarea cooperativă în Basarabia datează dela 1871, potrivit unei legi a zemstvelor judeţiene, care luau sub scutul şi controlul lor, toate societăţile cu caracter cooperativ, care funcţionau în mod sporadic, încă de pe la anul 1840. In adevăr, începând cu anul 1840, găsim în comuna *Divizia*, din judeţul *Cetatea-Albă*, o tovărăşie de credit, iar pe la 1845 găsim o a doua tovărăşie la *Căuşani* în judeţul *Tighina*. In anul 1868 se înfiinţează mai multe tovărăşii, de către coloniile germane, în judeţul Cetatea-Albă, cărora, le-a urmat alte 16 tovărăşii înfiinţate, în diferite judeţe din Basarabia, în decursul anilor 1850—1871. Intre anii 1863 şi 1894 se înfiinţează o sută de artele — asociaţii — de lucrări agricole, după un sistem special, întrodus de către un proprietar basarabean din judeţul Soroca. Până la anul 1904, când s'a trecut sub oblăduirea Caselor de credit mărunt, care funcţionau pe lângă Banca Statului şi a zemstvelor guberniale şi judeţene,—funcţionau în Basarabia 28 tovărăşii de împrumut şi păstrare; 4 asociaţiuni mixte cu caracter cooperativ; 12 case ţărăneşti de ajutor; 2 case de voloste pentru ajutor; alte 18 case de voloste pentru avans; 9 case de ajutor pentru orfani; 5 case şcolare pentru avans şi ajutor şi o casă rurulă de avansuri. La 1871 zemstva gubernială din Chişinău, alcătueşte primul regulament pentru constituirea capitalurilor sociale la tovărăşiile ţărăneşti, cari capitaluri, proveneau din impositul pentru întreţine-

www.dacoromanica.ro

rea poştelor săteşti, şi dintr'un procent ce se reţinea din sumele provenite dela vânzarea productelor, cu scop de a se construi şi repara magaziile de cereale, ce serveau drept coşare de rezervă, în caz de secetă.

Până la 1889 să constată, că în judeţul Chişinău funcţionau 16 tovărăşii de credit şi păstrare, cu un capital de 193.294 ruble, aparţinând la 4908 societari.

Printr'un ucaz imperial publicat la 1871, se hotărăşte, ca statutele tuturor tovărăşiilor, să se vizeze de către Ministerul de finanţe, lăsându-se pe sama zemstvelor guberniale, întreaga organizaţie a tovărăşiilor de credit şi păstrare şi prin mijlocirea cărei autorităţi, se acorda creditul necesar şi se exercita controlul de stat.

Cu toată legiferarea dela 1840, 1871 şi 1880, mişcarea cooperativă n'a contribuit cu mult la prosperarea gospodăriilor ţărăneşti, fapt care a determinat pe cei dela centru, ca să vie cu o nouă lege la 1891 pentru încurajarea cooperaţiei, în sensul de a contribui în mod mai efectiv asupra îndestulărei creditului ţărănesc, dându-se, denumirea de bănci rurule, tuturor asociaţiilor ţărăneşti, din trecut.

Odată cu înfiinţarea Băncei Ţărăneşti, — o instituţie similară cu Casa Rurală, — asociaţiile ţărăneşti din Basarabia, au provocat un congres la Chişinău. In acest congres, sătenii şi-au arătat nemulţumirile lor, faţă cu neajutorarea cooperativelor, de a-i credita cu primele avansuri, spre a-şi putea procura pământ prin Banca Ţărănească, fapt pe care-l atribuiau mai mult nedestoiniciei conducătorilor acestor cooperative.

Rezultatul congresului dela Chişinău, a dus la lichidarea tovărăşiilor slabe sau la fuzionarea mai multora la un loc.

Greutăţile cu vizarea statutelor şi autorizaţia de funcţionare, pe care trebuia să le iea dela Petrograd, lipsa de credit abondent şi lesnicios şi reaua conducere, au provocat o frământare de spirite, care a dus la legea liberală din 1904, după care, un număr de 20 săteni, aveau dreptul, să se constîtue în tovărăşie de credit, pe bazele noilor statute, care se puteau viza acum şi de către co-

www.dacoromanica.ro

mitetul gubernial, de pe lângă casele de credit mărunt. Prin mijlocirea acestor case, cari nu erau decât niște instituții financiare de stat, tovărășiile puteau contracta și împrumuturi pe termene lungi, până la 20 ani, cu sume, variind, până la 20.000 ruble, după anumite forme.

In almanahul cooperației basarabene pe 1919 Dl. V. Ghenzul, redactorul revistei cooperatiste *„Furnica"*, și membru în direcția Centralei uniunilor cooperative din Basarabia, făcând un scurt istoric al mișcărei cooperative, recunoaște că organizarea serviciului de inspecție de pe lângă Casele de credit mărunt, prevăzută în legea din 1904, a adus servicii reale cooperației basarabene. Ea a contribuit foarte mult la acordarea de credit, astfel că în câțiva ani, numărul tovărășiilor de credit și păstrare din Basarabia, a ajuns la 400. Această sporire în numărul cooperativelor, se datorește și grație propagandei pe care o făceau, atât inspectorii dela Banca Statului, cum și adevărații apostoli ai cooperației, dintre cari cei mai mulți, erau modești învățători de pe la țară, sau funcționari de pe la zemste și voloste.

Principiul de bază a tovărășiilor de Credit, după legea din 1904, era cel reiffeisian (răspunderea solidară și nelimitată) iar tovărășiile se bucurau de scutirea de taxe, pe când debitorii lor, erau urmăriți prin autoritățile Statului, ca și pentru datoriile acestuia.

Se mai prevedea că nu pot face parte din consiliile de administrație, speculatorii, camatarii și comercianții, iar dobânda pe care tovărășiile o plăteau împrumuturilor contractate, era de 5—6 %, acestea neputând încasa de la săteni, mai mult ca 10—12 %.

Depunerilor li se plătea 4—8 %, după termenul de staționare.

Din anuarul cooperației pe *1904*, reese, că funcționau la acea dată, în Basarabia, 26 de cooperative de credit, din acelea cari au aderat la noile statute, cu un activ de 861,819 ruble, aparținând la 13,803 societari. După o propagandă serioasă de 3 ani, (1904—1907), observăm că capitalul social a crescut la 2.331.041 ruble aparținând la 121 tovărășii cu 51.185 societari.

www.dacoromanica.ro

La 1914 numărul tovărăşiilor a crescut la 349, cu un capital de 27.267.866 ruble, aparţinând la 313.771 membri. La 1915 se înfiinţează prima asociaţie a tovărăşiilor de credit, sub denumirea de „Uniunea Basarabeană" de credit şi pastrare, la început cu sediul la Călăraşi şi apoi la Chişinău. Această Uniune, care şi-a început activitatea la 1915 cu şapte tovărăşii, a ajuns la 1918 să aibă un activ de ruble de *18.167.800*, având trei filiale: Bălţi, Soroca şi Orhei şi o agenţie la Leova. La dânsa, au aderat ca societare, 149 tovărăşii, cu un activ de ruble 13.795.750, care împreună cu suma de sus, dă un total de ruble *32.498.705*.

Până în prezent, de şi numărul tovărăşiilor de credit şi păstrare, trece peste 450, dar până la 1 Ianuarie 1919, nu şi-au trimis situaţia decât 389 tovărăşii de credit şi păstrare, cu un activ de *ruble 31.567.280*.

Pe lângă tovărăşiile de credit şi păstrare, mai funcţionează în Basarabia peste 550 cooperative de consum şi producţie, în afară de asociaţiile ţărăneşti, pentru vânzarea productelor în comun şi cele constituite spre a'şi procura în tovărăşie, maşinele agicole şi tot felul de unelte necesare gospodăriei ţărăneşti, înfiinţate de către Zemstvele judeţiene, şi cari, contează la un număr de cel puţin 50.

In cea ce priveşte cooperativele de consum, şi ele s'au constituit în „*Uniunea* basarabeană din Chişinău" (înfiinţată la 1917) la care au aderat 203 cooperative, încheindu-şi bilanţul cu un activ de: *ruble* 2.669.123, în afară de cele cari contează la agenţia din Bălţi, înfiinţată de curând.

La *Uniunea Dunăreană* de consum din Ismail, au aderat 47 cooperative de consum, cu un activ de *1.055.477 ruble*.

Mai sunt 35 de cooperative de consum asociate la Uniunea Mixtă din Cetatea-Albă, la care au aderat şi cele 74 tovărăşii de credit, presentându-ne şi ultima balanţă cu *ruble 3.638.266*.

Restul cooperativelor de consum, până la 550, aproximativ, sunt afiliate la uniunele din Tighina şi Călăraşi, care n'au trimis încă, situaţiile. O parte funcţionează în

www.dacoromanica.ro

județul Hotin, unde nu s'a înființat până acum vre-o uniune, continuând a lucra și astăzi aceste tovărășii de credit, cu Casa de Credit mărunt a Zemstvei județiene.

In afară de cele 517 tovărășii de credit și păstrare din sudul Basarabiei, cari fac parte din Uniunea de Credit *Sud Basarabeană* din *Ismail* — având agențiile *Bolgrad* și *Chilia*, — al cărui bilanț ni se presintă cu un activ de ruble, *3.040.490.* mai sunt multe tovărășii de credit și păstrare, care nu s'au înscris la nici una din uniunile prevăzute mai sus, ci continuă de a lucra în compt curent și sub directa supraveghere a Caselor de Credit mărunt ale Zemstvelor județene.

După cum am spus mai sus, Zemstvele aveau dreptul de control asupra tovărășiilor, încă din anul 1871, astfel că prin legea din 1904, li s'a dat drepturi și mai precise, prin înființarea Caselor de Credit mărunt, pe lângă fiecare Zemstvă județeană, în afară de serviciile respective de controlul de Stat, care funcționau pe lângă sucursalele de credit mărunt, pe lângă agențiile băncei imperiale rusești. Așa dar, în Basarabia, pe lângă Casa de Credit mărunt a Zemstvei Guberniale, — azi în liquidare, — mai funcționează Casele de Credit mărunt în județele Chișinău, Tighina, Cetatea Albă, Bălți, Soroca, Orhei, Hotin și Basarabeanca, care deservea regiunea Ismailului și Cahulului, unde nu funcționau Zemstvele. Aceste nouă case de credit mărunt, aveau la 1910 un activ de 2.520.264 ruble care s'a mărit la 1915, la : 14.349.560 ruble, iar la sfârșitul anului 1918, activul lor era de 31.567.278 ruble, în care total, se cuprindea, atât activul casei guberniale, cu 9.505.040 ruble, cum și a casei de credit mărunt a județului Chișinău, cu ruble *3.712.452.* Tendința este, că aceste case de credit mărunt ale Zemstvelor județene, să lichideze cât de curând, ca și casa Zemstvei Guberniale, sau să fusioneze cu uniunile județene, cum este, cazul caselor de Credit mărunt din Orhei și Tighina cari au fusionat cu uniunile locale, înființate de curând.

La 12 Iulie 1918, după mai multe consfătuiri, conducătorii uniunilor, au pus bazele „*Centralei uniunilor*", la care au aderat patru uniuni și anume : Uniunea basarabeană

www.dacoromanica.ro

de credit şi pastrare şi Uniunea de consum din Chişinău, Uniunea sudbasarabeană de Credit şi Uniunea Dunăreană, de consum din Ismail cu filialele lor din Bălţi, Soroca, Orhei, Leova, Bolgrad şi Chilia. Dintre aceste filiale, primele trei au devenit la rândul lor uniuni judeţene, conform hotărârei adunărilor generale, din Martie a. c.

Centrala uniunilor, începându-şi operaţiile în Octombrie 1918, a făcut frumoase progrese, de oarece se prezintă la 1 Martie 1919, cu un activ de ruble: 5.163.309 pe când bilanţul cu 3 luni înainte, era deabia de 2.063.437 ruble.

Centrala uniunilor nu s'a mărginit numai în operaţiuni de credit şi consum, ci a dezvoltat şi o mare activitate cooperatistă, editând atât revista Furnica, de sub direcţia D-lui V. Ghenzu, cum şi toate imprimatele şi registrele, în tipografia sa proprie, iar în ultimul timp, în urma unei circulări prin care îndeamnă pe toate asociaţiile cooperatiste să'şi schimbe statutele în limba română, după un formular tip al centralei, ajunge la unificarea organizărei acestor cooperative, pe baza aceluiaş statut, în conformitate cu legea din 1917, a guvernului revoluţionar Lwov-Cherenski.

Din cele expuse mai sus reese, că mişcarea cooperatistă din *Basarabia*, de-şi datează dela 1840, dar abia în 1871 începe controlul prin zemstvele guberniale, cari au fost obligate să propage înfiinţări de noi tovărăşii de credit şi păstrare în fiecare Voloste; învestind în acest scop drept capital iniţial: *fondurile provenite din taxele poştei rurale* şi *remisa* ce se încasa dela fiecare *locuitor*, din vânzarea productelor pentru construirea şi repararea *Coşarelor de rezervă*, destinate pentru ajutorul ţărănimei, în caz de secetă.

Organizarea Asociaţiilor ţărăneşti, iea o formă mai cooperatistă, *prin legea dela 1904*, când se înfiinţează pe lângă fiecare zemstvă gubernială sau judeţeană, *„Casele de Credit Mărunt"*, cari au drept obiectiv, creditarea şi controlul tuturor Tovărăşiilor de credit şi păstrare, cu drept de aşi alimenta fondurile necesare dela *Banca Statului*, pe lângă care institutiune, funcţiona câte o *secţie*

www.dacoromanica.ro

de inspecție și control de stat, astfel precum a fost și la *Filiala Băncii din Chișinău*, care avea un plasament de peste *7.000.000 ruble în 1918, la Tovărășiile de credit și păstrare din Basarabia.*

După inființarea *Uniunilor de credit și consum* din *Chișinău, Ismail* și *Acherman*, în cursul anilor 1915 — 1916 — cu filialele din: Orhei, Bălți, Soroca, Leova, Bolgrad, Chilia etc. —; *Case de Credit Mărunt* rămân pe planul al 2-lea, *iar foștii inspectori dela Banca statului* — Secția Cooperației — în frunte cu D-nii: Chiorăscul, Buruiană, Coropceanu, Țom, Turief etc. în capul *Uniunelor Cooperative*, cari progresează din zi în zi, până ce ajung să constitue și *Centrala Uniunilor*, la cari acțiune iea parte activă și *D-l Vasile Ghenzul* cu *D-nii Gropa* si *Zunga* cari conduceau efectiv *Casa de Credit Mărunt a Zemstvei Guberniale.*

In cea-ce privește acțiunea *Centralei Uniunilor*, care a ajuns la un activ de peste *5.000.000 lei* după o funcționare de patru luni, ne ocupăm în altă parte, astfel că acum ne vom mărgini să schițăm numai programul pe care și'l propune pe viitor, conducătorii acestei *Instituțiuni cooperatiste*, care își au și reprezentanții lor în *Biroul central al Federalelor din București.*

Privitor la controlul de stat, cooperatorii n'au nimic de obiectat, întrucât regulamentul serviciului interior, cum și cel exterior, aprobat de către Consiliul de Directori sub No. 2973/918 a fost supus discuției în prealabil, tuturor conducătorilor cooperației din Basarabia.

Teama lor este, de a nu se aplica legea băncilor populare din România veche. Cu toate că această lege a fost amendată în ultimul timp, prin decretul lege, *care transformă Casa Centrală, în Instituțiune mixtă*, cu participarea *Cooperației, atât la formarea capitalului*, cum și la constituirea consiliilor de Administrație a Direcțiilor respective, prin participarea efectivă și a reprezentanților țărănimii, cari urmează să fie aleși în curând totuși ceeace îi nemulțumește pe basarabeni, este faptul că majoritatea numărului membrilor, s'a rezervat tot oficiliatății și nici de cum cooperației.

www.dacoromanica.ro

Soluţia după dânşii, constă în faptul de a se convoca cât de curând Constituanta, care va eşi din noile alegeri, la cari vor participa şi provinciile noi alipite patriei — mame; astfel că după ce-şi vor putea spune cuvântul, atât cooperatorii din ţară, cum şi reprezentanţii autorizaţi ai Ardealului, Bucovinei şi Basarabiei, cred ei că se va putea întocmi o lege cu mult mai liberală, ca cea de peste Prut, care, după cum se prezintă astăzi, este cu mult mai reacţionară, ca cea ţaristă din 1904.

Până atunci cooperatorii basarabeni, se vor mulţumi de a lucra sub imperiul legii din 1917 a *guvernului Lwof-Cherenschi*, în care scop au şi trimes Tovărăşiilor circulară respectivă, pentru schimbarea statutelor tip, traduse şi în româneşte, recunoscând în acelaş timp şi *controlul de stat*, care se exercita de către *serviciul cooperaţiei*, pendinte de Directoratul Agriculturii, fiind condus de D-nii Consilieri technici: Sergiu Cujbă şi Ep. Balamace, conform *Inaltului decret Regal* No. 240 şi Deciziei Ministeriale No. 2973/918 cu obligaţia de a se respecta dispoziţiile Consiliului de Directori basarabeni No. 2973/918.

Deasemenea cooperatorii basarabeni au obţinut deslegarea adunărilor generale, de a se împrumuta ori-şi unde ar găsi un credit mai eftin, după o prealabilă consfătuire a *Comitetelor de Direcţie* a tuturor Uniunilor, cari vor fi convocate în curând, la: *Centrala Uniunilor din Chişinău*.

Până acum la Centrala Uniunilor, au aderat numai cele patru Uniuni de credit şi consum din Chişinău şi Ismail. Se speră însă, că, după adunările generale, cari vor avea loc în cursul lunilor Martie şi Aprilie, a. c. vor adera şi Uniunile din Cetatea Albă şi Tighina, cărora le vor urma şi *Filialele uniunii basarabene* din: Bălţi, Soroca şi Orhei, cari, prin votul adunării generale ţinută în zilele de 18—21 Martie a. c. la Chişinău, vor deveni *Uniuni judeţene*, primind chiar şi dezlegarea Tovărăşiilor, de a fi membre la Centrala Uniunilor.

Faţă de cele discutate la adunările generale din lunile Octombrie şi Decembrie 1918, la Centrala Uniunilor cum şi propunerile făcute la adunarea generală a *Uniunei ba-*

www.dacoromanica.ro

sarabene de credit şi păstrare din Chişinău, reese că ţărănimea basarabeană, n'are nevoe de credit, întrucât numerariul abundă pe la sate. Ceeace le lipseşte în primul rând, *este semânţa de primăvară şi uneltele agricole*, iar în unele părţi, chiar articolele de prima necesitate pentru hrană, încălţăminte şi îmbrăcăminte. Faţă de aceste probleme vitale, care frământă ţărănimea basarabeană astăzi, delegaţii tovărăşiilor, cari au participat la ultimile adunări generale, au înputernicit pe reprezentanţii lor, ca să aducă la cunoştinţa autorităţilor respective, ca să li se înlesnească Uniunilor, creditele necesare, spre a face aceste aprovizionări şi totodată, să rezolve într'un fel, şi problema cursului rublelor, care chestie, a dezasperat pe săteni.

Conchidem deci, că Cooperaţia basarabeană, trebue ajutată în limita posibilului, mai ales, că în timpurile cele, mai grele pentru ţară, Uniunile din Ismail şi Chişinău, cu Filialele lor, au furnizat armatei, cereale în *valoare de peste 5.000.000 lei*, iar acum, Centrala Uniunilor a înmagazinat porumb pentru semânţă, de *1.000.000 lei*.

* * *

Dăm în extenso această circulară însoţită de regulamentul înregistrărei statutelor la tribunale.

Către Direcţiunile Tovărăşilor de credit şi de credit-păstrare şi către societăţile de consum.

Onoraţi tovarăşi,

Direcţiunea Centralei vă aduce la cunoştinţă, că toate Tovărăşiile, atât cele de credit cât şi cele de credit-păstrare, asemenea şi societăţile de consum, cari s'au înfiinţat înainte de 20 Martie 1917, trebuiesc a fi modificate în condiţiile legei Guvernului provizoriu, despre Tovărăşiile coperative şi uniunile lor, această modificare trebuind a fi terminată, până la 1 Mai 1919.

Aducându-va la cunoştiinţă acestea, Direcţiunea Cen-

www.dacoromanica.ro

tralei vă roagă, conform acestei legi, să îndepliniţi următoarele:

1. La adunările generale ordinare să se scoată hotărâri, privitoare la trecerea Tovărăşiei pe baza noului statut întocmit conform legei din 20 Martie 1917; această hotărâre trebue trecută în registrul Tovărăşiei de procese verbale, (după alăturatul model).

2. In cazul când adunarea generală ordinară, a avut loc, înainte de primirea acestei înştiinţării, trebue neapărat a se convoca adunarea generală extraordinară, la care se va scoate hotărârea arătată.

3. Tovărăşia trebue să îngregistreze noul statut la Tribunalul districtual, adică la Tribunalul acelui judeţ, în care se află situată Tovărăşia (vezi regulamentul de registrare).

4. Statutele noi vor fi puse în vânzare în toate Uniunile judeţene şi la Centrala Uniunilor, unde Vă veţi şi adrese pentru obţinerea lor.

Direcţiunea { *V. Ghenzul.*
M. M. Ruseff.

Instructor-Secretar *D. Şirochih.*

Forma model a hotărârei adunărei generale, despre trecerea Tovărăşiei pe baza noului statut.

Adunarea — ascultând declaraţia privitoare la faptul că tovărăşia, conform legei din 20 Martie 1917, despre Tovărăşiile cooperative şi Uniunile lor, fiind întemeiată înaintea acestei legi, trebue modificată în baza noului statut, întocmit, conform acestei legi, în unanimitate a hotărât:

1. Se admite şi se aproabă noul statut, cu arătarea că:

a) Tovărăşia se numeşte .....

b) Direcţiunea Tovărăşiei se află in satul ..... plasa..... judeţul .....

c) Raionul de activitate al Tovărăşiei cuprinde satele...

d) Maximum creditului personal pentru împrumuturile negarantate se fixsează la suma.....lei, şi la

www.dacoromanica.ro

un loc cu împrumuturile garantate cu amanete, suma de.....lei.

e) Răspunderea pentru obligaţiile şi pagubele Tovărăşiei, este de .....ori mai mare de cât creditul deschis membrului.

2. Adunarea împuterniceşte de a semna statutul şi declaraţia de îngregistrare a statutului, pe şapte oameni....

3. Cu intervenirea către Tribunal, în privinţa înregistrării, adunarea împuterniceşte pe .....

Regulamentul privitor la înregistrare, de care se vor călăuzi secţiile de înregistrare, de pe lângă Tribunalele judeţiene, înregistrând Tovărăşiile cooperative, societăţile şi Uniunile lor.

1. Declaraţile pentru înregistrare se vor timbra cu câte 2 lei 40 bani (1 rubla 50 kop.), de fiecare foaie, plus un timbru de ajutor de zece bani.

2. Se vor prezenta patru exemplare de statut în limba română, dintre cari două exemplare se vor timbra cu câte 2 lei 40 bani fiecare foie, iar exemplarele: al treilea şi patrulea, sunt scutite de taxe. Dintre acestea din urmă, un exemplar se anexează la dosar (col. leg. No 165—1917), şi unul se trimite la Centrala Uniunilor cooperative basarabene. Plata pentru publicaţia în organul guvernamental, „Monitorul Oficial", se va depune la Tribunal (aproximativ 60, 70 lei).

c) 2 lei 60 bani, taxa de cancelarie în timbre fiscale, pentru semnătura făcută pe statut şi 24 bani, dovada corpului de Portărei pe cerere, pentru achitarea taxei de predare citaţiilor.

3. Semnăturile membrilor fondatori pe declaraţie, vor fi certificate de către Notar sau Judecătorul de Pace.

4. Numărul iscăliturilor pe fiecare statut al Tovărăşiei cooperative, trebue, să fie cel puţin de şapte.

5. Statutul prezentat spre înregistrarea Tovărăşiei cooperative, trebuie, între altele, să conţie însemnarea: a firmei Tovărăşiei care se va deosebi de firmele altor Tovărăşii cooperative, şi b., sediul Direcţiunei Tovărăşiei.

www.dacoromanica.ro

6. Tovărăşiile sau societăţile trecând conform legei din 20 Martie 1917 în baza noului statut, afară de cele arătate mai sus, trebue să prezinte Tribunalului, un exemplar de statut vechiu netimbrat, în limba rusă şi un exemplu după hotărârea din procesul verbal al adunărei generale, despre trecerea în baza noului statut, extras care trebuie a fi certificat de Direcţiunea Tovărăşiei.

7. La declaraţia pentru inregistrarea Uniunei se va prezenta şi izvodul Tovărăşiilor, societăţilor şi Uniunilor cari sunt asociate la Uniune. Izvodul va fi semnat de reprezentanţii Tovărăşiilor, societăţilor şi Uniunilor asociate la Uniune. Pentru înfiinţarea Uniunei se va cere participarea a nu mai puţin de 3 societăţi.

Nota 1. în baza art. 1460—66 procedura civilă, în declaraţia pentru inregistrare, fondatorii vor arăta domiciliul ales de ei, în oraşul unde este situat Tribunalul, sau vor arăta o persoană cu domiciliul de acolo, căreia ei încredinţează primirea în locul lor, a informaţiunilor dela Tribunal. Contra toate informaţiunile vor rămânea la cancelaria Tribunalului. Până ce fondatorii sau procuratorii lor, nu vor da de ştire Tribunalului, asupra schimbărei domiciliului de mai sus, ei nu sunt în drept a se apăra cu neştiinţa despre acele hârtii cari li s'au trimis după însemnarea cea dinainte.

Nota 2. Pe baza art. 1460—63 din procedura civilă, împuternicirea de a prezenta afacerea la înregistrare, poate să fie dată atât persoanelor în drept a duce afaceri la Tribunale, cât şi unuia dintre fondatorii numitei Tovărăşii, societăţi sau Uniuni. Împuternicirea aceasta poate să fie dată prin declaraţia pentru înregistrare.

În privinţa Tovărăşiilor cooperative şi Uniunilor lor, împuternicirea de mai sus, poate să fie dată asemenea unuia din membrii Tovărăşiei sau Uniunei cooperative locale.

* * *

Mai dăm în exteso şi:

www.dacoromanica.ro

REGULAMENTUL

pentru

Serviciul Băncilor Populare şi Cooperativelor Săteşti de pe lângă Directoratul de Finanţe

CAP. I.

Art. 1. Prin Jurnalul Sfatului de Directori No. 2973 din 2 August 1918, se organizează pe lângă Directoratul de Finanţe, un Serviciu al Băncilor Populare şi al cooperativelor de tot felul.

Atribuţiunile acestui serviciu sunt:

Să ia toate măsurile pentru sprijinul, creditarea şi inspectarea din punctul de vedere financiar şi legal-statuar a băncilor populare şi cooperativelor.

Art. 2. Serviciul Băncilor Populare şi Cooperativelor se compune din:

a) Serviciul interior;

b) Secţia de credit şi control a cooperativelor.

Art. 3. Pe lângă serviciul Băncilor Populare funcţionează un consiliu consultativ, compus din delegaţii organizaţiilor cooperative.

Serviciul interilor.

Art. 4. Serviciul interilor se conduce de către un şef de serviciu şi se împarte în două birouri:

a) Biroul secretariatului, statisticei, archivei şi registraturei.

b) Biroul creditului şi al contabilităţii.

Art. 5. Secţia inspecţiei şi controlului se compune dintr'un birou al controlului şi din revizorii necesari, pentru inspectarea şi sfătuirea, bunului mers al mişcări cooperative.

Art. 6. Şeţul serviciului are în sarcina sa, grija întregului serviciu, urmând a propune proectele de buget şi să ia toate măsurile pentru bunul mers al serviciului. Şeful serviciului propune convocarea, la nevoe, a Consiliului cooperativ şi veghează la aducerea la îndeplinire, a hotărârilor acestui consiliu.

www.dacoromanica.ro

CAP. II.

Secţia de control

Art. 7. Secţia de control îngrijeşte ca inspecţiunile cooperativelor să se facă la timp, cercetează rapoartele de inspecţiuni ale revizorilor şi ia măsuri pentru îndreptarea sau aducerea la îndeplinire a celor semnalate în rapoarte.

Art. 8. Pentru controlul cooperativelor, Basarabia se împarte în 4 circumscripţiuni:

I. Chişinău-Tighina, II. Bălţi-Orheiu, III. Hotin-Soroca, şi IV. C. Albă-Ismail-Cahul.

Art. 9. Fie-care cooperativă va fi controlată măcar odată pe an, în mod complect.

Art. 10. Atât din motive de economie a transportelor cât şi pentru o lucrare mai complectă, revizorii serviciului băncilor populare, vor face cercetările lor în mod colegial cu instructorii Casiei de credit mărunt, cu instructori Uniunilor de credit şi consum şi cu inspectorii Băncei Statului.

Art. 11. Revizorii serviciului cooperativ, vor primi diurnă de 15 ruble, afară de cheltuelile de transport. Ei vor trebui să justifice în fiecare lună, prin borderouri, zilele întrebuinţate la inspectarea băncilor şi cooperaiivelor, precum şi transpoartele făcute. Borderourile vizate de către şeful secţiei controlului se vor ordonanţa de către Directorat.

Art. 12. Revizorii vor face până la 20 zile de inspecţie pe lună. La sfârşitul fie-cărei luni, ei se adună la reşedinţa serviciului, pentru a referi şi verbal, asupra mersului general al mişcărei şi a face propunerile lor pentru bunul mers al ei.

CAP. III.

Art. 13. Ca organ sfătuitor de administraţie şi supraveghere, se înfiinţează pe lângă serviciul cooperaţiei, un consiliu sfătuitor compus din 8 membri şi anume:

1) Consilierul technic al serviciului de inspecţie şi control, 2) Delegatul Uniunei de credit, 3) Delegatul Uniunei de consum, 4) Delegatul Casiei de credit mărunt, 5) Delegatul Uniunei din

www.dacoromanica.ro

C. Albă 6) Delegatul Uniunei din Ismail, 7) Delegatul Centralei Uniniunilor şi 8) Delegatul Băncei Statului (Secţia Cooperaţiei).

Art. 14. Consiliul sfătuitor se întruneşte cel puţin de două ori pe lună.

Art. 15. Principalele atribuţiuni ale consiliului sfătuitor sunt:

a) A se rosti în mod consultativ asupra tuturor chestiunilor, pentru care va fi consultat.

b) A delibera şi a decide despre tot ce priveşte relaţiunile, fie între Uniunile de credit şi consum, fie între diversele cooperative şi serviciul de control al cooperaţiei.

c) A hotărî după o prealabilă cercetare modificarea ce trebue adusă legilor, regulamentelor şi statutelor existente astăzi, în basa cărora funcţionează cooperativele din Basarabia.

d) A prescrie regulile de urmat de cooperative, a-le examina statutele şi a cere modificările trebuincioase pentru stabilirea relaţiunilor de credit cu secţia cooperaţiei dela Directoratul de Finanţe.

e) Să se pronunţe asupra creditului ce merită fie-care Uniune sau Cooperativă, urmând să stabilească atât dobânda ce se va plăti instituţiunei care va acorda împrumutul acestei cooperative, cum şi maximul de dobândă cu care se vor plasa aceste sume de către cooperativele debitoare asociate. In acest caz întotdeauna, se va cere şi avizul Directoratului de Finanţe, care va fi în legătură de credit cu Casa Centrală a Băncilor Populare şi Cooperativele săteşti.

f) A stabili, pe cât va fi posibil, condiţiunile de admitere ale instructorilor-contabili, care funcţionează pe la Uniunile de credit şi consum, în vederea unei selecţiuni mai serioase şi pentru unificarea unui regulament de inspecţie şi control pentru toate cooperativele din Basarabia.

g) A luă, în fine, înţelegere cu şeful serviciului cooperaţiei şi în de comun acord cu Directoratul de Finanţe şi Casa Centrală a Băncilor Populare, să ea măsurile cele mai potrivite, ca să poată stabili o legătură între cooperaţia basarabeană şi Direcţia generală a Cooperaţiei din ţară, în vederea obţinerei unui credit mai important, care va servi, atât la plata datoriilor pe care le are atât Uniunile, cât şi Cooperativele la instituţiunile de credit, ce urmează să se lichideze, cum şi la acoperirea tuturor nevoilor pe care le au astăzi cooperativele de credit şi consum cu toate Uniunile lor existente până astăzi.

h) Vor hotărî modalitatea înfiinţării unor şcoli de contabili,

www.dacoromanica.ro

cari vor funcţiona pe lângă Uniunile cooperative, în care scop aceste Uniuni trebue să fixeze atât localităţile unde vor funcţiona aceste şcoli, precum şi sumele ce se vor plăti profesorilor respectivi, inclusiv cheltuelile de deplasare.

i) Tot consiliul sfătuitor va hotărî dacă nu este bine ca serviciul cooperaţiei să aibă un buletin oficial, în care să se publice toate circulările şi sfaturile, ce urmează să se dea în interesul cooperaţiei, precum şi lecţiile practice ce urmează să le cunoască tot cooperatorul pentru o bună conducere a Tovărăşiilor de credit, de consum şi desfacere în comun, existente astăzi în Basarabia.

Art. 16. In ceiace priveşte atribuţiunile serviciului de inspecţie şi control, se vor hotărî de către nevoile ce se vor naşte din cererile ce urmează să se adreseze serviciului de cooperaţie din întreaga Basarabie, cari pe viitor vor fi adresate numai serviciului de cooperaţie de pe lângă Directoratul de Finanţe, astfel ca în cunoştinţă de cauză, să poată da delegaţii scrise Revizorilor-Contabili, cari urmeaza să fie numiţi pe măsură ce se vor aglomera şi lucrările.

Art. 17. Serviciul de cooperaţie va lucra în legătură frăţească cu Casa Centrală a Băncilor Populare, în vederea unui concurs reciproc, pentru sprijinirea mişcării cooperative din întreaga ţară şi întroducerea unui regim legal comun, cel mai potrivit pentru propăşirea întregei mişcări.

* * *

Rezumând situaţia sumară a tuturor asociaţiilor cooperatiste din Basarabia, găsim :

a) Că centrala uniunilor basarabene înfiinţată în 1918 cu 4 uniuni are drept activ la 1 Martie 1919 . . . . . Lei 5.163.309

b) Uniunea basarabeană de Credit şi Păstrare cu filiale la Bălţi, Orhei, Soroca şi Leova plus 157 tovărăşii asociate, cu un capital rulant de 13.795.756 ruble are un activ, de . . . . . „ 15.407.435

c) Uniunea sudbasarabeană de credit din Ismail cu filiale la Bolgrad şi Chilia şi cu 57 tovărăşii asociate are un activ, de . . . . . „ 3.514.786

d) Uniunea mixtă de credit, păstrare

www.dacoromanica.ro

şi consum Cetatea-Albă cu 74 tovărăşii de credit şi 35 cooperative de consum are un activ de	„	4.858.760
e) Uniunea basarabeană de consum, Chişinău cu 203 cooparative de consum având şi filială la Bălţi are un activ de	„	2.570.058
Toate aceste cinci uniuni însumează un activ de	Lei	00.000.000
La acesta adăugându-se şi capitalul rulant a celor 389 de tovărăşii de credit şi păstrare care şi-au trimis situaţia pe anii 1917—1919 în sumă de ruble 31.567.278		
la care sumă urmează a se adăuga şi activul celor 9 case de credit mărunt ale zemstvelor care lucrează cu tovărăşiile săteşti, în sumă de ruble 34.675.040		
(rubla socotită a 1.60 lei) 66.242.318		
ni dau la un loc în total	Lei	105.987.710

In afară de uniunile şi filialele lor prevăzute mai sus, mai funcţionează în Basarabia Uniunea judeţiană dela Tighina cu 27 tovărăşii de credit, Uuiunea din Călăraşi cu 7 cooperative de consum, cum şi 24 cooperative de consum şi 45 tovărăşii din Hotin cari nu s'au constituit în uniune până acum.

Adăugându-se deci la suma prevăzută mai sus şi situaţiile acestor uniuni şi a tovărăşiilor de credit şi cooperativelor de consum, cari n'au aderat încă la uniuni (fiind aproximativ în total 450 de credit şi 550 de consum) repartizate pe judeţe după cum se vede din anexatul tablou desvoltător, putem compta la uu capital rulant de aproximativ 200.000.000 lei învestit în cooperâţia basarabeană.

www.dacoromanica.ro

I. Centrala Uniunilor Cooperative din Chişinău

înfiinţată în Septemvrie 1918.

SITUAŢIA SUMARĂ [1])

pe ziua de 1 Februarie 1919.

DEBIT — CREDIT

	Lei	B.		Lei	B.
Casa în numărar	96.896	72	Capital social:		
Cont curent la Diverşi .	193.457	07	1) Propriu 186.555 20		
Mărfuri	1.281.489	44	2) Imprumut 40.000 —		
			3) Acţiuni . 373.110 40		
Cont curent special pro-mărfuri	413.194	08	4) Căpit. spec. 6.145 38	605.810	98
D-şi Debitori	512.422	37	Depuneri	545.128	11
Avansuri pe mărfuri . .	225.236	48	Corespondenţi	783.927	01
Corespondenţi „Laco" .	161.229	87	Avansuri asoc.	172.067	25
Aconturi pe mărfuri . .	28.418	40	D. Creditori p. mărfuri .	555.623	41
Mobilier	166.796	18	Procente la depuneri . .	1.260	01
Cheltueli generale . . .	247.340	35	Comisioane	15.830	83
Dobânzi plătite	17.303	06	Diverse venituri	243.857	90
Cheltueli rambussabile .	155	12	Cont curent speciale . .	253.885	69
Efecte publice	80.455	38	Sume trecătoare	247.003	33
Total . .	3.424.394	52	Total . .	3.424.394	52

[1]) **Notă** Balanţa de Verificarea stabilită pe ziua de 1 Martie a. c. nu se prezintă cu un activ în lei 5.163.309 44.

Preşedintele Centralei Uniunilor, (ss) **Vladimir Chiorăscul,** Membrii în Direcţie: *Vasile Ghenzul, V. Tuscan, Ef. Popovici, M. Rusef.*

www.dacoromanica.ro

II. UNIUNEA BASARABEANĂ de Credit şi Păstrare din Chişinău cu Filialele dela: Bălţi, Soroca, Orheiu, Leova — (având asociate 149 tovărăşii, cu un activ de 13.795.750 ruble) înfiinţată la 1915.

Uniunea Basarabeană de Credit şi Păstrare din Chişinău.

SITUAŢIA SUMARĂ [1])

DEBIT — *pe luna August 1918.* — CREDIT

	Lei	B.		Lei	B.
Casa în numarar	535.245	92	Capital social:		
Conture curente	147.220	94	1) Propriu . 12.464 13		
Efecte publice	5 359	21	2) Social . 35.874 65		
Imprumuturi	219.033	60	3 Imprum. 450.000 —		
Mărfuri	3.748.816	36	4) Rezerva . 7.236 97		
Mobilier şi imobile . . .	233.693	58	5) Special . 94.775 —	600.350	75
Corespondenţi	467.663	48			
Avansuri pe cereale . .	6.797.334	66	Depuneri	347.198	60
Contul Filialelor	3.970.716	67	Efecte de plată	947.530	77
Cont. cur. speciale . . .	180.000	—	Avansuri p. mărfuri . .	7.862.190	80
Cont. atilierilor de lucru	20.286	70	Diverse conturi	256.139	61
Contul Centralei	1.340.788	63	Contul Centralei	5.365.900	69
Cheltueli generale . . .	501.040	40	D-se Beneficii	788.483	80
Total . .	18.167.800	35	Total . .	18.167.800	35

Nota 1) Secţia Centrală din Chişinău a stabilit balanţa de Verificare pe Septemvrie 1918. Ruble 8.476 36 iar la 1 Martie 1919 cu un activ de lei 5.444.738. Tovărăşiile asociate la Uniune sunt în No. de 157.

	1 August 1918 Ruble	C.	1 Ianuarie 1919 Ruble	C.
2) Uniunea Bas. de cred. şi păstr. din Chişinău a avut activ	7.941.212	70	3.322.123	13
Filiala Uniunei Bas. de cred. şi păstr. din Balţi a avut activ	5.113.838	37	6.722.908	97
Filiala Uniunei Bas. de cred. şi păstr. din Orheiu a avut activ	4.282.180	38	1.889.289	73
Filiala Uniunei Bas. de cred. şi păstr. din Soroca a avut activ	530.258	18	604.190	95
Filiala Uniunei Bas. de cred. şi păstr. din Leova a avut activ	300.310	72	466.306	70
Total	18.167.800	35	13.284.819	51

Membri în Direcţie: *Teodor Coropeanu, Gheorge Buruiană. V. Ţurcan, M. Sicorscki*

Censori: Preot *Pavel Cociuşna, Gh. Gionat,* Preot *Haritonov.*

Conducătorii efectiv astăzi; Cişinău: *Coropieanu şi Ţurcan,* Bălţi: *Popovici şi Lupaşcu,* Orhieiu: Preot *Cociuşna şi Dobrovici,* Soroca: *Samsonof şi Dolghis,* Leova: *Gribincea şi Murzinca.*

www.dacoromanica.ro

III. Uniunea Basarabeană de Consum — Chişinău

(Înfiinţată la 1917 având 203 Cooperative asociate).

SITUAŢIA SUMARĂ

la 1 Februarie 1919.

DEBIT	Lei	B.	CREDIT	Lei	B.
Casa	11.060	66	Capital social	354.409	28
Conturi curente	3.388	56	„ special	15.880	—
Mărfuri	1.330.732	—	Cont curent special	1.237.456	59
Debitori	349.731	57	Depuneri	399.274	72
Avansuri p. mărfuri	191.669	32	D-şi Creditori	49.882	43
Mobilier	111.639	32	Efecte de plată	438.925	44
Cheltueli generale	77.178	91	Sume trecatoare (prov.)	74.807	16
Dev. Depuneri	1	90	Avans p. mărfuri	51.248	81
Mărfuri în comision	6.029	20	Garanţiile funcţion.	25.200	—
Sume trecătoare	21.271	63	Dobânzi datorate	9.435	70
Agentura din Bălţi	450.972	70	Diverse venituri	12.602	18
Corespondenţi	13.184	—			
Părţi sociale depuse la Centrală	64.358	40			
Cheltueli rembursabile	5.610	74			
Cheltneli reportate	32.179	20			
Total	2.669.123	31	Total	2.669.123	31

IV. Uniunea Dunăriană de Consum — Ismail

(înfiinţată la 1917 cu 47 Cooperative asociate).

Bilanţul pe 1917 s'a închiat cu un ectiv . . . . de R. 1.055.447 —
Vânzarea în cursul anului 1918 a fost . . . . . „ „ 10.039.405 —

Beneficiul net p. 1918 a fost . R. 40.323 —

V. Uniunea de Credit şi păstrare „Sud-Basarabeană" Ismail

(Înfiinţată în Ianuarie 1916 are astăzi 53 tovărăşii asociate).

Bilanţul s'a închieat la 1917 cu un activ . . . . de R. 4.715.590 18
Situaţia Centralei din Ismail pe ziua de 15 Fevr. 1919 ni se prezentă cu un activ . . . . . „ „ 3.040.490 52
Are filiale la Bolgrad şi Chilia, ultima secţie se ocupa şi cu vânzarea cerealelor, încheindu-şi Balanţa pe ziua de 1 Februarie cu un activ . . . . . „ „ 474.295 29

www.dacoromanica.ro

VI. Uniunea mixtă de Credit şi Consum din Cetatea Albă.

S'a înfiinţat în Noembrie 1917 aderând 74 Tovărăşii de Credit şi Păstrare din totatul lor în No. de 84 — în care se cuprind şi 7 din judeţul Ismail — cum şi 35 Coop. de Consum.

Bilanţul din 1917 s'a încheat cu un activ . . . . . de R. 2.793.201 —
Situaţia Sumară din Iulie 1918 se prezintă . . . . . „ „ 3.638.266 17
„ „ „ Decembrie 1918 se prezentă . . . . „ „ 4.858.766 02

VII. Uniunea de Consum din Călăraşi.

S'a înfiinţat de câteva luni, aderând numai 7 Cooperative de Consum, fără să ne fi trimes situaţia până acum.

VIII. Uniunea mixstă din Tighina.

La care au aderat 27 de tovărăşii — se află înaceiaşi categorie, cum şi Agentura Uniunii de Consum din Bălţi, cărora li s'a cerut statutele, Actul constituiv şi ultima situaţie.

IX. Casele de Credid Mărunt ale Zemstvelor judeţene.

In număr de 9, cari la 1910 aveau drept activ . . . . Ruble 2.326.264 —
La sfârşitul anului 1918 activul lor era . . . . . „ 34.675.040 —

Rezumat: Din aceste 8 Uniuni, 9 Case de Credit Mărunt ale Zemstvelor judeţene, cum şi Filialele din: Orheiu, Bălţi, Soroca, Leova, Bolgrad, Chilia, Hotin etc. fac parte 510 Cooperative de Consum şi cam 450 de Tov. de Cred. şi Păstr, dintre cari numai 389 şi-au trimes situaţiile pe anul 1918, repartizate pe judeţe, după cum urmează.

1) Chişinău . . .	49	Tov. cred.		108	Coop.	Consum.
2) Tighina . . .	52	„	„	84	„	„
3) C. Albă . . .	75	„	„	35	„	„
4) Orheiu . . .	50	„	„	86	„	„
5) Soroca . . .	45	„	„	79	„	„
6) Bălţi	44	„	„	56	„	„
7) Hotin	15	„	„	24	„	„
8) Ismail	42	„	„	38	„	„
9) Cahul	16	„	„			

In total 389 Tov. de cred. şi 516 Coop. de Consum.

www.dacoromanica.ro

SITUAȚIA SUMARĂ

pe anul 1918

a celor 389 Tovărășii de credit și Păstrare din Basarabia.

DEBIT			CREDIT		
	Lei	B.		Lei	B.
Casa în numărar . . .	3.530.563	41	Capital social	2.925.065	09
Imprumuturi	10.891.906	47	Fond de rezervă	953.037	16
Depozite la Uniuni . .	4.196.310	39	Capital special	1.243.965	75
Efecte publice	2.372.914	72	Depuneri	13.369.971	86
Mărfuri generale	5.961.611	88	Efecte de plată la:		
Mobilier și Imobile . . .	2.533.471	05	Banca Statul. 361.438 25		
Cheltueli generale . . .	2.080.670	08	la Uniuni și Zemstve . 5.109.274 59		
			la Diverși . 2.753.049 01	8.223.761	85
			Beneficiii diverse . . .	4.851.476	29
Total . .	31.567.278	—	Total . .	31.567,278	—

Consilier technic al Serviciului exterior, (ss) *Ep. Balamace.*

www.dacoromanica.ro

ÎNVĂŢĂMÂNTUL, CULTELE, ARTELE, OPERILE DE BINEFACERE ŞI PUBLICISTICA.

Invăţământul public şi privat în Basarabia este representat prin învăţământul primar şi secundar. Pentru învăţământul superior universitar, tinerii basarabeni să duceau la Odesa, Chiev, Harcov, Moscova sau Petrograd. Deasemenea şi pentru învăţământul superior, special.

Cu organizarea şi conducerea învăţământului în Basarabia, este însărcinat Directoratul Instrucţiei publice, care din punct de vedere didactic, este împărţit în 3 circomscripţii sau inspectorate şi în 12 revizorate.

Circomscripţia întâi cuprinde judeţele: Chişinău, Orhei şi Tighina cu reşedinţa în Chişinău; a doua: judeţele Cetatea-Albă, Ismail, şi Cahul cu reşedinţa în Cetatea-Albă şi a treia: judeţele Hotin, Soroca şi Bălţi cu reşedinţa în Bălţi.

Revizoratele şcolare se împart pe oraşe şi judeţe, precum urmează:

1.	Revizoratul	de	Chişinău	cu	54	şcoli primare.
2.	„	jud.	„	„	172	„ „
3.	„	„	Hotin	„	168	„ „
4.	„	„	Soroca	„	185	„ „
5.	„	„	Orhei	„	188	„ „
6.	„	„	Bălţi	„	202	„ „
7.	„	„	Tighina	„	190	„ „
8.	„	oraş.	„	„	92	„ „

www.dacoromanica.ro

9. Revizoratul jud. C.-Albă „ 456 şcoli primare
10. „ oraş. „ „ 34 „ „
11. „ jud. Ismail „ 142 „ „
12. „ „ Cahul „ 116 „ „

In total deci, sunt 1929 şcoli primare.

Invăţământul secundar de stat, este representat prin 13 licee de băeţi, din care 4 în oraşul Chişinău, unul în oraşul Bolgrad şi câte unul în fiecare capitală de judeţ şi 15 licee de fete, din care 5 în Chişinău, 3 în Tighina şi câte unul în Cetatea-Albă, Bălţi, Ismail, Bolgrad, Orhei, Soroca şi Hotin.

In afară de aceste licee de băeţi şi de fete, în Basarabia mai funcţionează 3 şcoli normale din care una de învăţătoare la Chişinău şi două de băeţi, la C.-Albă şi Soroca.

Un tip special de şcoli în Basarabia, sunt aşa numitele şcoli reale, din care sunt: câte una la Chişinau, Comrat şi Tighina. Apoi mai sunt un liceu technic (agricol) la Soroca, câte o şcoală comercială la Chişinău şi C.-Albă; o şcoală eparhială şi un seminar spiritual la Chişinău; câte o şcoală spirituală de băeţi la Chişinău, Ismail şi Edinţi.

Un tip special de şcoli în Basarabia sunt cele cari să numesc şcoli medii şi al căror program ar echivala cu două clase secondare, dela noi. Din acestea sunt în total 28 din care 5 în Chişinău, iar restul în capitalele de judeţ şi câteva târguri din ţară.

* * *

Invăţământul particular, ocupă un loc destul de însemnat în Basarabia, el însă n'are vre-o importanţă pentru noi, întrucât acest învăţământ este rusificat şi pentru ruşi sau alte naţionalităţi, afară de români.

Ca învăţământ secundar, sunt, pentru băeţi: 2 licee ovreeşti la Chişinău şi unul la Tighina; 1 liceu la Rezina (jud. Orhei); 1 liceu german la Tarutin (jud. Cetatea Albă); 1 liceu evreesc la Bălţi şi 1 liceu bulgăresc la Bolgrad, 1 liceu real al Soc. Lumina la Chilia Nouă; 1

www.dacoromanica.ro

liceu la Portnoi, din Căpreşti (Soroca) şi 1 liceu la Tatar-Bunar (Cet.-Albă).

Pentru fete, sunt 2 licee evreeşti la Chişinău şi 1 liceu al calfelor de negustori; 1 gimnaziu tot evreesc la Chişinău; 1 liceu la Chilia Nouă; 1 liceu evreesc la Bălţi; câte unul la Tighina, Cahul, Cetatea Albă şi Hotin.

Mai sunt trei gimnazii particulare, mixte: 1 liceu armenesc la Chişinău; 1 liceu ovreesc la Tarutin (judeţul Cetatea-Albă) şi 1 liceu mixt la Bairamcea (Cetatea Albă).

* * *

Se predau cursuri serale de adulţi la: Bordâr (jud. Tighina); Soroca; Portnoi (jud. Soroca). Runtov şi Weisman şi a calfelor de negustori (Chişinău).

* * *

In afară de aceste şcoli mai sunt în Basarabia urmatoarele şcoli primare medii, profesionale, de specialitate, froebiliene, orfelinate etc. după cum urmează:

1. Şcoala particulară pregătitoare de copii „Hraşanovskaia", — Chişinău.
2. Şcoala particulară primară şi grădina de copii „Bezede", — Chişinău.
3. Grădina de copii a societăţei ovreeşti „Tarbut", Chişinău.
4. Societatea particulară primară ovreiască „Tarbut", Leova (judeţul Cahul).
5. Idem, Baimaclia (judeţul Tighina).
6. Societatea de industrie casnică a societăţei naţionale a femeilor române, secţia Chişinău.
7. Societatea artistică, industrială, — Chişinău.
8. Cursuri de lucru manual şi şcoala muzicală, — Chişinău.
9. Orfelinatul basarabean pentru ocrotirea orfanilor de război.
10. Orfelinatul Mănăstirii Japca (jud. Soroca).
11. Curs ovreesc de adulţi, Tarutino.
12. Curs seral, ovreesc de adulţi „Tarbut", Chişinău.

www.dacoromanica.ro

Invățământul basarabean nu e pe deplin naționalizat, lăsând la o parte pe cel particular, în care, de și e obligatoriu, predarea limbei române, dar în care nici de formă nu se predă această limbă, vom menționa, că nici învățământul de Stat nu e naționalizat. Abia în primele clase, s'a întrodus limba română, urmând ca în celelalte, elevii să continue și se termine cursurile în limba rusă. Aceasta pentru motivul ca să nu se producă nici o perturbație în mersul ascendent al învățământului și probabil pentru a se menaja și oarecare susceptibilități de ordin pur local. Cu alte cuvinte, vom mai avea încă timp de 5—6 ani instituții rusificate în Basarabia și vom mai recunoaște în mod oficial încă atâta timp limba rusă, — această limbă de tortură, — ca limbă oficială pentru educarea tineretului basarabean. Acest fapt ni se pare lucru care nu e la locul său.

Dacă analizăm puțin lucrurile, în modul cel mai imparțial, ajungem la concluzii, care nu îndreptățesc absolut de loc pe cei cari profesează aceste idei, a stărui mai departe în aplicarea lor.

In adevăr, pentru cine preparăm noi tinerile vlăstare, în școalele noastre de Stat susținute cu atâtea sacrificii ?

Dacă le preparăm pentru noi, atunci e de prisos să le preparăm în limba rusă.

Dacă le preparăm pentru Rusia, atunci nu facem bine. Dacă credem că preparându-i în limba rusă, îi vom putea aduce apoi la învățământul național, în urmă, sau îi vom putea prepară pentru viața practică,—atunci trebue să ne punem în vedere enormele sacrificii pe care trebue să le facem pentru această schimbare, care va fi și incomplectă și enorm de costisitoare și care nici nu va da rezultatele dorite. Pentru ca un tânăr absolvent al liceului de mâine, — cu cursurile predate în rusește, — să poată trece la Universitate, la o școală specială sau în viața practică, ca funcționar, va trebui să se prepare de limba românească, întru cât cred, că nici într'un caz institutele superioare nu vor face secții rusești pentru pregătirea acestor tineri. Ori această preparație se va face cu mult mai greu după terminarea liceului, de cum s'ar

www.dacoromanica.ro

fi făcut în timpul când învăța în liceu. Așa că acestui tânăr nu-i rămâne decât, sau să treacă peste sforțări enorme, ca să parvie a învăța termenii științifici, sau, se ducă la învățătură în Rusia (și în acest caz e perdut pentru noi) sau să nu mai învețe de loc.

Pe când dinpotrivă, introducându-se chiar dela început învățământul în toate școalele în limba română, s'ar fi produs o încetineală în primul an, în toate materiile și în toate clasele, dar după o muncă serioasă s'ar fi trecut peste această greutate și lucrurile ar fi intrat în normal. Ceva mai mult, ținând socoteală că nu s'ar fi putut învinge în bune condițiuni și introducerea limbei și promovarea cunoștințelor cerute de programele analitice ale claselor, atunci cel mai mare rău ar fi fost, că 60—70% din tineri, ar fi rămas cu un an în urmă. Credem totuși, că perderea ar fi fost mai mică, decât aceea de a se fi continuat cu predarea învățământului în limba rusă, — care va avea drept urmări o înstrăinare de sentimentul național o complectă nepregătire pentru învățământul superior și societate și o impresie supărăcioasă pentru publicul dornic de a se sfârși odată cu rusismul.

Am rămas surprins când mi s'a spus, de pildă, — că chiar unul din Directorii liceelor din Chișinău, își trimite copilul la secția rusească a liceului la care e director, cea românească, fiind aproape goală. De unde vrem noi să purceadă naționalizarea învățământului?

Personal am avut prilejul să mă conving cât de greu vor parveni absolvenții basarabeni ai liceelor rusești, pentru a urma universitățile noastre, cu vocabularul foarte restrâns de cuvinte și cu lipsa complectă a cunoașterei terminologiei științifice, în limba românească.

Nici o sforțare și nici o hotărâre cât de drastică în această privință, nu e prea mult. Constitue o datorie pentru orice bun român, să ajute la alungarea a tot ce e străin de sufletul și viața noastră națională, afară de hotarele țărei, — și să introducă, adoptând, modificând, adăogând, — tot ce e național.

In spiritul acestor vederi au lucrat multe directorate

www.dacoromanica.ro

care astăzi sunt aproape complect românisate şi credem că au făcut foarte bine.

Dealtfel faptul că în fruntea acestui Directorat, e d-l St. Ciobanu, e o chezăşie singură ca învăţământul, pe lângă că va fi complect organizat, dar şi cât de curând va fi şi naţionalizat.

* * *

Pentru ca însăşi corpul profesoral să poată pregăti elevii în limba românească, a trebuit ca Directoratul de Instrucţie să deschidă în mod oficial cursuri obligatorii atât pentru învăţători cât şi pentru profesori. Aceste cursuri s'au bucurat de frecventare,—la început, cam silită, în cele din urmă cât se poate de asiduă, resultatele însă nu pot fi decât pline de aşteptări.

Nu ne îndoim că ele vor fi continuate şi în anul viitor cu mai mult succes. Dealtfel pentru învăţarea limbei române în scris şi vorbă, Directoratul a pus pe lângă fiecare instituţie, dintre acele mai însemnate, câte un învăţător, iar în oraş, a instituit un curs regulat şi gratuit de adulţi, pus sub conducerea luminatului institutor, Apostol D. Culea.

Toate aceste sforţări, la care trebue să se adauge dela început acele întreprinse cu multă perseverenţă de un grup de oameni, de un înalt simţ naţional, în frunte cu D-l Pant. Halippa, Munteanu-Râmnic, Murgoci, Cujbă, etc. şi cari au avut ca resultat înfiinţarea, dar mai ales conducerea, unei *„universităţi populare“* care funcţionează neîntrerupt, atrăgând un public numeros, constituesc întregul sbucium, către care se îndreaptă toate năzuinţele, celor cari doresc, ca în cel mai scurt timp, să avem o singură unitate naţională.

* * *

Tot ca o instituţie culturală considerăm şi Museul din Chişinău, un frumos şi instructiv museu cu patru secţiuni: întâia, de industrie casnică; a doua: de agricultură viticultură şi pomologie; a treia: de zoologie (cu o frumoasă colecţie entomologică) şi a patra: o secţie technică. Muzeul, are lucruri mai ales din Basarabia şi numai pentru comparaţie, din celel'alte regiuni limitrofe cu ea.

www.dacoromanica.ro

Colecțiile sunt foarte îngrijite, bine sistematizate și estetic aranjate.

Clădirea muzeului care a costat 325.000 lei, este o construcție masivă, de un exterior bizar de pagodă sau templu, dar de o împărțire interioară, care permite a da fiecărei secțiuni și spațul și perspectiva necesară.

Muzeul e vizitat anual de 30—40,000 persoane și ar merita să fie vizitat și de mai mulți.

* * *

Biserica în Basarabia e de rit ortodox răsăritean.

Abia dela venirea în capul ei, a Episcopului Nicodem, se poate zice că a început naționalizarea bisericei. Până la această dată, slujba se făceà în rusește, pretutindeni.

Curentul de romanizare în prezent, este foarte accentuat și presența acestui distins cap bisericesc, este cea mai puternică chezășie, că peste foarte puțină vreme, biserica, ca și toate mânăstirele din cuprinsul Basarabiei, — nu va mai presenta nici un aspect de falșă evlavie moscovită. Demnitatea îmbrăcată în forme corecte și morale, este haina cea mai priincioasă unui popor cu tendinți de cultura serioasă și cinstită. Bigotismul păstrat în forme mistice, care a ținut încătușat poporul rus atâtea secole, va trebui să dispară de pe pământul Basarabiei, alături de toate armele de slavizare, sau de ținerea în întuneric a unor popoare, pentru a putea fi mai cu înlesnire exploatate și stăpânite.

In decursul vremei, unui prelat din capul bisericei basarabeane, încredințându-se, că o mare parte din populația Basarabiei, nu știe rusește, a stăruit și obținut a se introduce în popor, cărți și scrieri bisericești în limba moldovenească[1]). Aceste cărți au ajutat foarte mult la răspândirea scrierilor bisericești, în poporul care era lipsit de înțelegerea rugăciunilor, care să făceau în rusește.

Toate acestea, ca și deschiderea unei tipografii pentru tipărirea scriirilor moldovenești, se datoresc arhiepiscopilor Vladimir și Iacob.

1) A se vedea „*Știri din Basarabia de astăzi*“, de V. D. Moisiu. 1915.

www.dacoromanica.ro

Numărul bisericilor în Basarabia, în desacord cu al şcoalelor, este foarte mare. Aproape în fiecare sat se găseşte o biserică, cu mai mulţi preoţi, diaconi şi dascăli. In oraşe de asemenea numărul bisericilor este foarte ridicat.

Un fapt deosebit şi caracteristic îl constitue, acela, că zilnic bat clopotele, ceace în oraşe constitue o adevărată meserie şi obsesiune, tot odată.

Din punct de vedere administrativ, bisericele se împart în 35 cercuri sau ocruhuri, fiecare cerc, fiind condus de un protoereu sau blagocin. Preoţilor li se dă o mulţime de ranguri şi titluri, — cu nume ruseşti,—pentru a'i distinge pe unii de alţii, ranguri exteriorizate prin fel de fel de semne şi în special prin purtări de cruci.

Bisericile din Basarabia îşi au fondurile lor, din care se întreţin. Aceste fonduri, în cea mai mare parte, provin din vânzarea lumânărilor cari constituesc un monopol în ceea ce priveşte fabricaţia şi vânzarea.

Deasemenea şi vânzarea icoanelor este un monopol al Bisericii.

Preţurile mărite la dublu sau mai mult, dau putinţa strângerei fondurilor, din care,—alături de ofrandele publice, să se cumpere toate obiectele necesare. Având-se în vedere evlaviositatea norodului, se poate lesne închipui că aceste fonduri nu sunt tocmai anemice.

Ca instituţiune de control şi de judecată în Basarabia, este *Consistoriul eparhial*, cu însărcinări judecătoreşti, administrative şi cu controlul actelor stărei civile, cari în Rusia, nu se făcea de către Ministerul de Interne, prin instituţiile sale, ci de biserică.

Pentru inspectarea şcoalelor populare bisericeşti şi a tuturor instituţiunilor cari se întreţin din fondurile bisericeşti şi mânăstireşti, există *consiliul şcolar eparhial.*

Ca instituţiuni pentru pregătirea personalului bisericesc, sunt *şcoalele pregătitoare duhovniceşti*, prin care urmează absolvenţi a patru clase primare, cari după patru ani de cursuri, pot intra în: Seminarul duhovnicesc cu o durată de 6 ani, după terminarea căruia, absolvenţii ies preoţi.

www.dacoromanica.ro

Fetele preoților și dascalilor, au deschise porțile unor școli speciale de fete. numite școli eparhiale.

Când un tânăr vrea să se dedice carierei bisericești fără să fi absolvit școala pregăritoare sau seminarul, atunci poate depune un examen înaintea *Comisiunei Eparhiale*, care are dreptul a'l absolvi ca dascal, diacon sau chiar preot.

In afară de aceste instituțiuni, tot de biserică mai țin o mulțime de alte case și societăți pentru binefăceri și ajutoare, cu o organizație mai mult sau mai puțin perfectă.

Ca organe de lumină, apare revista bisericească *„Luminătorul"*, scrisă în limba moldovenească, cu litere chirilice.

* * *

Chișinăul nu este un oraș proprice artelor, — cel puțin pentru present. Lucru e explicabil. Clasa care pricepe și se adaptează la un regim artistic, era formată din nobilmea rusă și din numărul cel mare de funcționari veniți aici cu rosturi bune și cu mijloace din belșug.

In acel timp, erau trupe de artiști ruși, veniți din Petrograd, Moscva, Odesa sau Chiev, cari făceau stagiuni întregi de operă, operetă sau artă dramatică, fiind bine susținute. Această protipendadă, fiind astăzi redusă la o existență îndoliată și cu preocupări de altă natură decât artistice, a făcut ca și întreaga viață a orașului să nu fie înfiorată de nici un suflu artistic. O clasă românească, care să guste arta și să fie totodată și o clientelă suficientă pentru susținerea unui teatru, o stagiune întreagă, nu există până în present. Puținii demnitari basarabeni, fiind prea ocupați într'o mulțime de direcțiuni, n'au timpul necesar să se ocupe prea mult de artă, — iar românii veniți din țară, sunt prea puțini pentru a susține mai multe rețete ale uneia și aceleași piese. Dacă la aceasta se mai adaugă adeseaori mediocritatea artiștilor, pieselor și prețurile exorbitante, ne putem face

www.dacoromanica.ro

face o idee exactă de ce situația artistică a Chișinăului, e sub mediocră.

Totuși din timp în timp, au venit câte o trupă dela Iași și au reprezentat piese cu un caracter puțin lăudabil. Ne-a surprins mai ales că tocmai valorosul artist și poet, Zaharia Bârsan, care în alte timpuri și cazuri a desfășurat un program prea valoros, a adus pe scena unui teatru din Chișinău două piese răsuflate și fără nici un pic de învățăminte patriotice, pe când pentru jucarea piesei D-sale: „Se face ziuă", a trebuit să vie o trupă cu artiști mediocri, cari i-au micșorat mult valoarea dramatică.

Din când în când s'au dat și câteva concerte cu elemente adunate din diferite părți și cu programe corespunzătoare armoniei și aptitudinelor artiștilor. Totuși, în această privință trebuesc aduse cuvinte de laude d-șoarei Dicescu o cântăreață de mare talent, de origină basarabeană; baritonului Atanasiu și violonistului Bobescu, cari, adeseori, și-au pus talentele lor la contribuție, pentru a face să se resimtă și pe acest colț de pamânt, fiorii artei românești.

Dar de-o mare importanță au fost și sunt așa numitele *„Matineurile populare"* — aranjate de Universitatea populară, cari au loc în fiecare Duminică în sala eparhială, — o frumoasă și spațioasă sală, însă, — din nenorocire, fără acustică, și fără un dispositiv în anfiteatru. La aceste matineuri vine un public foarte numeros, cu atât mai mult, cu cât intrările sunt gratuite. Acolo, pe lângă o conferință cu caracter adeseori național, — rar de altă natură, — restul sunt numai producțiuni artistice. Recitări, declamări, lecturi, cântece naționale, coruri, orchestră, concerte și orice fel de producții, cari fac parte dintr'un gen de artă oarecare. Influența acestor matineuri populare, a fost și este covârșitoare pentru deșteptarea sentimentelor naționale și cultivarea simțului artistic, într'o direcție bine definită.

Printre cei mai de samă cuvântători de pe anvonul acestei instituții de cultură, au răsunat multe glasuri calde. Menționăm printre conferențiari pe d-l Nistor profesorul de Istorie, dela Universitatea din Cernăuți — aflat

www.dacoromanica.ro

în refugiu—d-l Gh. Tofan, tot bucovinean, d-l Munteanu Râmnic, neobositul apostol Halippa, frații Haneș profesori, agronomul Giurgea, Profesorul Murgoci, profesorul Frățiman, macedoneanul Nuși Tuliu, etc.

De altfel Chișinăul, în afară de sala eparhială, mai are încă două săli de teatru: sala teatrului nobilimei (blagorodnoe sobranie) și sala teatrului Făclia. Cea dintâi, este o sală spațioasă și cu un aranjament scenic, care se poate adapta tuturor cerințelor artei mederne.

In ceeace privește viața artistică în celelalte orașe din Basarabia, trebue să menționăm că ea, aproape nu există. Improvizări, mici tresăriri artistice și diletantistice, aceasta-i tot. Un mediu artistic mai distinct, a lipsit și înainte de războiu, toată viața superioară de cultură, fiind concentrată numai în capitala guberniei.

* * *

O înfățișare lăudabilă se observă și în tendința înbucurătoare pe care o manifestă basarabenii alături de frații din țară, de câte ori e vorba să se înființeze câte o societate cu scop cultural național sau de binefacere. Datorită acestui simț, au luat naștere o mulțime de societăți sau filiale ale societăților din țară. In capul acestor societăți stă societatea *B. P. Hașdeu*, cu scop pur cultural, istoric și literar; societatea „Luceafărul" pe lângă scopul cultural al răspândirei în popor a cuvântului scris în românește, mai are și un scop material în legătură cu cel dintâi și anume, acela de a întemeia o mare editură cu tot ceeace se leagă de dânsa.

Societatea Caselor Naționale, fondată de vașnicul luptător pe tărâmul naționalismului, Colonelul Manolescu are o puternică filială în Chișinău pusă sub președinția de onoare a d-nei general Patrașcu, care desvoltă o prodigioasă activitate. Această societate urmărind întărirea prin cultură națională a sufletului poporului românesc, țintește ca în fiecare sat, — dacă se poate, — să se înființeze câte o casă națională, în care să se adune țărănimea dornică a se adăpa dela isvorul culturei românești.

Trebue să mai menționăm, că în afară de aceste so-

www.dacoromanica.ro

cietăţi, mai sunt societatea „*Armonia*“ pentru cor şi teatru şi societatea „*Făclia*“ care, — din motive pe care nu le amintim aici — şi-a încheiat activitatea.

Cercul economic este o reuniune de specialişti cari îşi spun părerile lor pentru promovarea problemelor economice basarabene.

O mulţime de societăţi de binefacere, societăţi pentru invalizi, Cruce roşie, sunt conduse cu multă însufleţire de doamne şi d-şoare basarabence, care-şi pun toată râvna pentru ducerea la bun sfârşit a indatoririlor ce li s'au încredinţat. Dar mai ales D-na Herţa, D-na şi D-şoara Russo şi D-na Pelivan, desvoltă o febrilă şi laudabilă activitatë.

* * *

Publicistica în Basarabia nu ocupă locul pe care ar trebui să'l aibă, nu din punctul de vedere calitativ, dar cantitativ şi anume, din punctul de vedere românesc. Singurul ziar de bază atât ca organ politic cât şi ca organ al susţinerei tuturor cauzelor naţionale, a fost şi este „*Sfatul Ţărei*“. Acest cotidian, care în curând va împlini un an de apariţie, a fost veşnic în slujba democraţiei şi a rezolvărei problemelor vitale basarabene. El a avut şi o latură culturală bine lămurită, prin bucăţile sale de literatură care au apărut în paginele sale şi nu mai puţin a avut şi o latură informativă şi politică, ca fiind o gazetă oficioasă şi deci în legătură cu toate sursele şi cu toţi factorii conducători ai Basarabiei. Având o factură impunătoare, un aranjament de ziar statornic şi serios şi o rezervă în stil plină de demnitate, *Sfatul Ţărei*, s'a impus în toate straturile societăţei româneşti, ajungând în cele din urmă, a fi o foaie căutată şi mult citită. De sigur, că acest merit revine în mare parte şi redactorului ei prim, macedoneanului Noie, care pune multă însufleţire la confecţionarea gezetei, după tipul ziarelor vrednice de atenţia marelui public.

O altă gazetă care a contribuit mult la luminarea publicului şi la trezirea conştiinţei româneşti, a fost „*România Nouă*“ redactată de profesorul Dr. O. Ghibu

www.dacoromanica.ro

şi advocatul dr. I. Matei şi apărută la început sub numele de „Ardealul".

In present gazeta nu mai apare, de oarece redactorii ei fiind chemaţi la roluri precumpănitoare în Transilvania, au hotărât, ca la momentul oportun să scoată acolo această gazetă. Prin dispariţia, ei a lăsat un gol pe care din nenorocire nu s'a găsit până în present cine să'l înlocuiască.

O gazetă săptămânală care a înfruntat asprimea vremurilor muscăleşti cu naţionalismul său accentuat, este *„Cuvânt moldovenesc"* redactată de d-l Halippa şi scris cu litere chirilice.

Un timp de câteva luni, a mai apărut în Chişinău şi gazeta *„Basarabia"* de sub direcţia d-lui Sipsomo.

Era un jurnal cu tendinţi prea accentuate de clasă şi în special pentru susţinerea chestiunei agrare, văzută prin prisma marilor proprietari.

Dealtfel era o foaie bine scrisă, în care să ducea o luptă, nu cu ieşiri prea violente, însă pe teren foarte aventuros şi greşit. Nu ştim datorită căror împrejurări gazeta şi-a încetat apariţia, dar probabil inaniţiei, lipsei de cetitori.

In ţară, apar mai multe foi locale. La Tighina apare *„Tighina"*; la Soroca *„Deşteptarea"*; la Bălţi *„Unirea"*; la Orhei *„Frăţia românească"*; *„Cetatea Albă"* la Cetatea Albă.

In afară de aceste ziare a mai apărut în Chişinău câteva reviste dintre care citäm în locul de frunte, revista *„Răsăritul"* a d-lor Manolescu (acelaş colonel despre care am mai vorbit) şi I. U. Soricu, talentatul poet al doinelor şi dorinţelor poporului românesc.

Această revistă se bucură de o mare trecere în Basarabia şi paginele ei sunt adevărate raze de cultură, aruncate cu profuzime dela înălţimea a două talente şi a două inimi cari ori unde vor fi, vor radia lumină şi o netăgăduită credinţă în forţele inepuizabile ale neamului nostru. In revistă, se publică literatură: proză şi versuri, sociologie, literatură populară, lingvistică, istorie, etc.

Revista *„Furnica"* este revista cooperaţiei, deşi e în

www.dacoromanica.ro

limba moldovenească, e scrisă cu litere rusești. Aceasta atât din cauza lipsei de tipografii românești, cât și din cauză că la țară, nu se cunoaște încă pretutindeni alfabetul latin.

Dela 1 Ianuarie 1919 a început să reapară la Chișinău revista populară „*Casa Noastră*“ care a fost foarte bine primită de plugari și a cărei răspândire conrespunde scopului vulgarizării științei plugariei și cultivării sufletului românesc. Revista publică pe lângă concentrate rânduri de agricultură și economie, și schițe, snoave și poezii populare sau pe înțelesul poporului. Mai apare revista bisericească „Luminătorul“; „Buletinu economic“; „Școala Basarabiei“, revistă pentru învățământ“; „*Cuvântul Dreptății*“, revista juriștilor; „Buletinul viticol“; „Revista de viticultură și horticultură“ și în fine „Buletinul oficial al Basarabiei“, care este organul oficial al acestei provincii.

Gazetele rusești și-au încetat apariția aproape toate. Ediția rusească a Sfatului Țării, care acum apare sub numele de „Basarabia“ represintă ideele conducătorilor de astăzi și se scoate în rusește, pentru a putea fi citită de oricine. Cu toate că din punctul de vedere strict național, a mai scoate o gazetă care să apere nevoile și aspirațiile neamului nostru, în rusește, ni se pare un anacronism, totuși, pentru informarea rușilor și risipirea tuturor criticelor și intrigilor, tot mai este, — poate, — nevoie de astfel de organe.

De altfel, pentru complectarea lecturei zilnice, poșta ne aduce din țară, toate gazetele.

Cele cari să citesc mai mult, credem, a fi : „*Neamul Românesc*“ al d-lui profesor N. Iorga; „*Dacia*“ fondată de colonelul Zăvoianu și redactată de d-nii A. Vlăhuță și I. A. Brătescu Voinești, *Indreptarea* d-lui General Averescu și apoi *Universul*, *Mișcarea* din Iași, etc.

Librării românești nu sunt decât una, înființată sub auspiciile fostei gazete „*România Nouă*“ și acum de curând, încă una, înființată de Directoratul de Instrucție publică. Dinpotrivă, librării rusești, sunt foarte multe și foarte bine asortate.

www.dacoromanica.ro

Este peste măsură de curios de a se şti, datorită căror împrejurări, în aceste librării, nu se găsesc nici un fel de alte cărţi afară de cele ruseşti.

Lipsa de tipografii, e notorie.

Abia acum sunt vre-o patru tipografii cu deposite de literă foarte mici şi de forme foarte reduse. Conducătorii Basarabiei vor trebui să aibă ca o icoană veşnic vie, înaintea ochilor, că dela vorba tipărită şi împrăştiată cu risipă în toate părţile, va atârna introducerea şi răspândirea scrisului şi vorbirei unei corecte limbe româneşti, în Basarabia. Nici un sacrificiu în aceasta privinţă, nu e prea mare. Dinpotrivă, dacă se simte azi nevoie de ceva, şi dacă ar trebui să se satisfacă vre-o nevoie de prima ordine, ar trebui să se aducă cât mai multe tipografii, să se dea prilej să se tipărească cât mai mult şi să se trimită la ţară cărţi româneşti, cât mai numeroase.

In această ordine de idei, un rol covârşitor îl joacă bibliotecele populare, din care, Directoratul de Agricultură, din iniţiativa Consilierului său technic, a înfiinţat până în present, un număr de 50 de biblioteci, cu peste 300 volume fiecare. S'au trimis la ţară cărţi din toţi autorii clasici şi moderni, ai literaturei româneşti, iar din specialitate, toate cărţile de agricultură şi ramurile anexe, din acelea cari au apărut în ţară. S'au întocmit şi trimis regulamente şi s'au dat instrucţii, de felul cum trebue să se procedeze pentru a face din aceste mici focare de cultură, obiectul de atragere a norodului dela sate.

Principiul se poate concretiza în maximo, că: „O carte răspândită în popor, e ca o navă, care după multă cutreerare, se întoarce încărcată de bogăţii".

In sfârşit, pe acest teren, totul este de făcut încă.

www.dacoromanica.ro

INCHEERE

Ne-am ocupat în paginele acestei scrieri, de tot ceea ce se leagă de pământul, bogăţiile şi isvoarele de viaţă ale Basarabiei. Nu ne-am ocupat şi de chestiunile cari se leagă de sufletul norodului basarabean. Aceasta, fiindcă-i cu mult mai uşor, să cunoşti viaţa exterioară a unui popor, pe care o poţi studia din toate actele lui, — decât să'i adânceşti sufletul, viaţa intimă, aplecările şi înclinările lui, într'un cuvânt, decât să'i descoperi această complexitate de sentimente şi manifestări, cari residă la temelia tuturor actelor vieţei şi cari purced din sufletul lui.

Ni trebue un timp cu mult mai îndelungat; un contact cu masele dela sate, cu mult mai strâns; o desfăşurare de împrejurări cu mult mai priincioasă pentru studii psihologice şi etnografice, pentru ca să ne putem da samă şi de această latură, — cea mai principală, recunoaştem, — a unui studiu complect, asupra unei ţări. Dacă vom putea îndeplini aceste condiţiuni, vom fi cei mai mulţumiţi a da tributul nostru de muncă şi în această direcţie. Tot ceea ce putem spune, din contactul de până acum cu poporul, fără frică, de a putea fi desminţiţi, este, că în sufletul norodului basarabean, domneşte o mare comoară de bunuri româneşti. Datorită acestei comori, Basarabia a resistat neştirbită tuturor valurilor de rusificare, exercitate cu atâta dibăcie, de către politica moscovită, cum resistă diamantul la presiunea atâtor straturi

www.dacoromanica.ro

geologice, păstrându-şi cu toate acestea, curăţenia şi strălucirea, timpuri nesfârşite. Rămâi uimit, în faţa îndărătniciei cu care, acest popor, — trăind în vecinătatea oraşelor, — nucleuri ruseşti şi de rusificare, — sau în mijlocul regiunilor locuite de alte naţii, — îşi păstrează cu încăpăţinare limba şi obiceiurile lui. Cu toate că e ţinut să cunoască graiul celor cu cari are zilnic de a face, celor care'i fac legi şi'i cer ascultare, cu toate acestea, el le răspunde tuturor şi în toate prilejurile, dispreţuitor, cu acel caracteristic şi banal „nisnai paruschi", ori de câte ori este întrebat în această limbă, care nu este a lui, şi pe care o respinge, cu toată conştiinţa omului care simte, că numai pe această cale îi poate veni peirea.

Poporul moldovenesc dintre Prut şi Nistru, e blând, bun, harnic, ascultător, primitor şi isteţ. E un plămădeţ de oameni dintr'o bucată, cari nu se îndoaie, — fără ca totuşi să'şi piardă mlădurile sufleteşti, faţă de povaţa dreaptă şi prietenoasă.

Viaţa lui e tichnită, patriarhală.

Obiceiurile lui sunt simple, moştenite şi înoite la atingerea cu viaţa, obiceiuri de popor de plugari, de crescători de vite şi de vieri.

Portul lui e deasemenea simplu. Nu e un port naţional, — cum din nenorocire nu e un port naţional în toată Moldova, — e un port, însă, care îţi exprimă grija zilei de mâini şi păstrarea sănătăţei. Elementul cel mai principal în compunerea acestui port, îl formează industria casnică. Oraşul i-a adăugat puţin şi prost, ca în deobşte.

Contactul lui cu celelalte neamuri şi în special cu ruşii, i-a adus o împestriţare, cu totul nepotrivită în port, împrumutându-i acea şapcă rotundă şi mare, atât de asemănătoare unei „farfurii", pe care o poartă în fostul imperiu ţarist, şi muscalii (soldaţii) şi poporul de jos şi nobilii.

O influenţă asemănătoare a avut şi asupra croelei hainelor, dar mai cu deosebire, a cojoacelor şi mântăilor de iarnă.

Dialectica basarabeană este foarte asemănătoare cu

www.dacoromanica.ro

graiul moldovenesc dintre Prut şi Carpaţi şi mai cu samă, cu cel din susul Moldovei. Vorba poporului e dulce mlădioasă, plină de nuanţări subtile, puţin tărăgănată, puţin plângătoare. Rar, şi mai ales pentru terminii oficiali, — auzi câte un cuvânt slav. Proşenie, doclad, zacon, (adică: plângere, raport, lege), sau câte un nume de instituţie, sunt pronunţate în ruseşte. De o sută de ani, de când basarabenii sunt sub stăpânirea străină, de când n'au aşezămintele lor şi funcţionari cari să le înţeleagă graiul, siliţi au fost să împrumute numele ruseşti. Dar numai să le împrumute. Acum, când au pe ale lor, se leapădă de celelalte, ca şi când nu le-ar fi avut niciodată. De şi nu suntem în atingere cu basarabenii decât de un an, totuşi, în present, rar vei mai auzi aceşti termeni, aceste cuvinte străine.

In colo, în viaţa de sat, în nomenclatura tuturor obiectelor şi lucrurilor, numele oamenilor, satelor, moşiilor, apelor, dealurilor, etc. toate sunt neaoş româneşti.

* * *

Din acest graiu moldovenesc a înflorit o frumoasă literatură populară, bogată şi nobilă, de o înaltă valoare artistică şi de-o mare putere emotivă. Povestea basarabeană, cântecul popular, balada, doina, colindul sau cântecul de stea, atâtea şi atâtea manifestări ale graiului şi gândului acestui popor, sunt mici capod'opere naturale, cari apar în cadrul artistic al literaturei generale, întocmai cum apar frumuseţele naturale ale globului, faţă de operele magnifice ale geniului omenesc.

Trebue o muncă titanică şi sârguincioasă de fiecare minut, pentru a agonisi acest material, pentru a'l orândui şi a'l prelucra, aşa după cum cer condiţiunile unei opere de folclor. Se vor găsi de bună samă cercetătorii neosteniţi, cari să lumineze şi această cale. Un început există. Sunt poeţii basarabeni, cari cu poesiile lor se inspiră în cel mai înalt grad, dela comoara poesiei popu-

www.dacoromanica.ro

lare[1]*). Este însăşi graiul norodului care are ceva din misticismul povestei şi baladei populare. Acele inversiuni de frase şi acele nuanţe pe care le pronunţă de câteori au de spus stilistice ceva, ce trebue numai să fie înţeles, fără să fie numit prea făţiş, ne conduc, nu la constatarea că ei n'ar cunoaşte limba, cât mai ales, că ei caută să ţie interpretaţi asupra înţelesului vorbelor.*

Va veni un timp, când toţi vom considera ca o datorie sfântă, să ne cunoaştem toate comorile ce zac la sate. Vom simţi o adevărată mulţumire sufletească văzând ce fond întreg şi inalterabil, găsim în ţărănimea noastră, din care vom face adevărata temelie de existenţă a statului român, întregit şi mărit.

* * *

Dacă în afară de această lacună: a studierei sufletului şi vieţei ţăranului basarabean, vor mai fi şi altele, —şi desigur că vor mai fi, — cerem ertare cercetătorilor paginelor acestei scrieri, pentru cuvântul că nu ne-a lipsit bună voinţa de a da o scriere complectă, dar ne-a lipsit materialul necesar de consultaţie, timpul şi condiţiunile proprice întocmirei unei astfel de lucrări.

Nădăjduim însă ca la o a doua ediţie, multe din aceste lipsuri vor fi înplinite, iar alte chestiuni, vor fi întregite cu ştiinţele de care au nevoie.

---

1) Cel mai nou e poetul Nicu Romanaş care are note subtile şi duioase în poesiile sale dupâ cum S. Cujbă are note jalnice şi pline de o nădejde înviorătoare în doinele sale, adânc simţite.

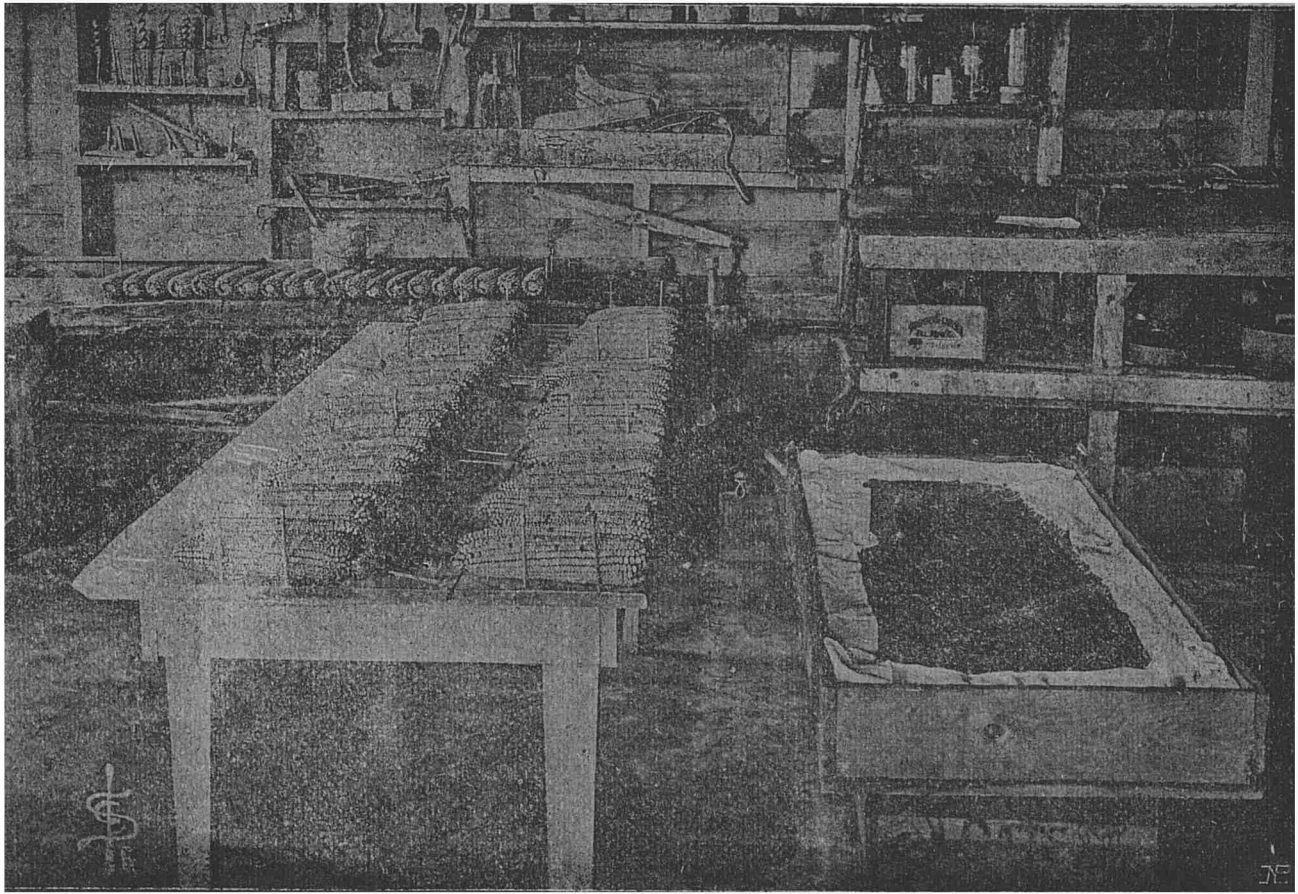
www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERIE

Pagina

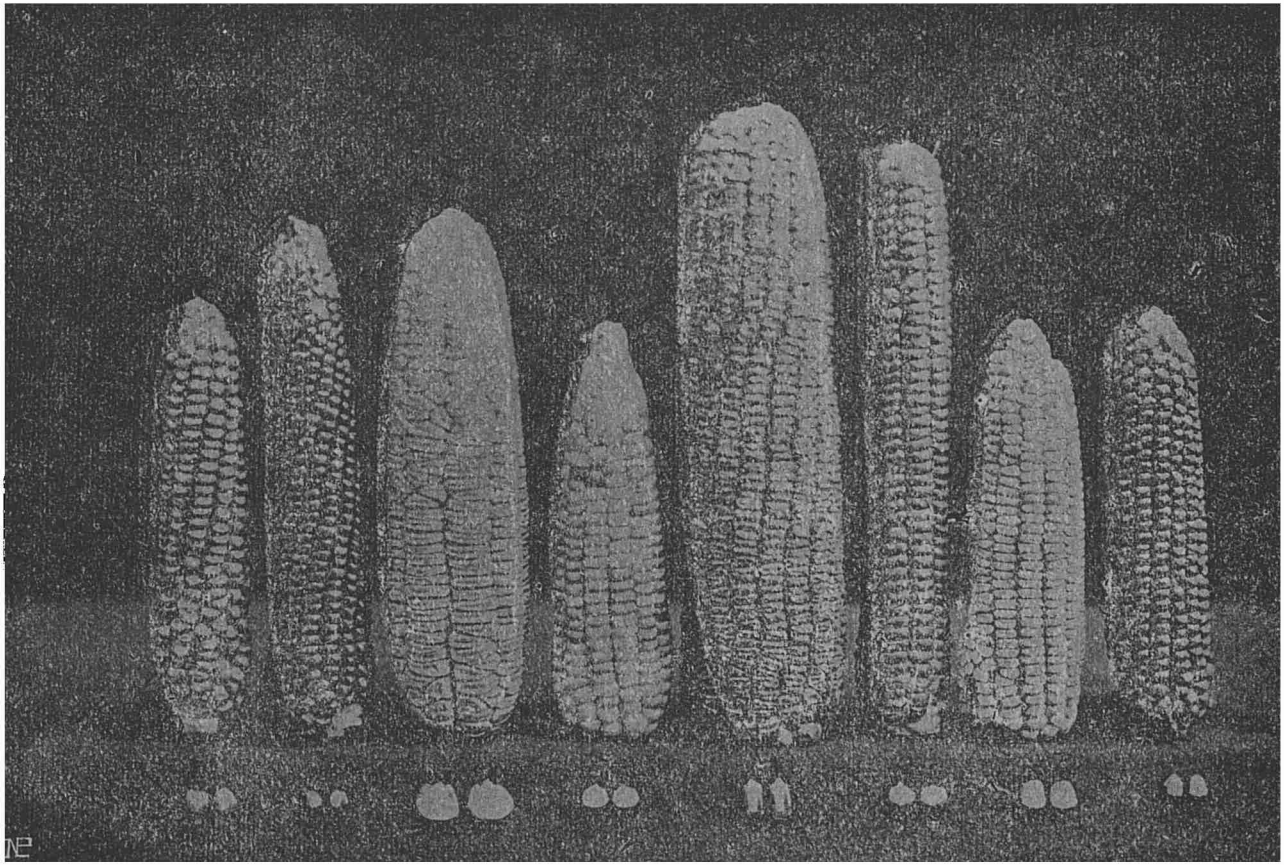
Prefaţă 3
Introducere 5
Consideraţiuni istorice 7
Populaţia Basarabiei 31
Orografia Solului 61
Consideraţiuni generale geobotanice : 71
Caracteristica stepei 73
Consideraţiuni generale geologice 77
Observaţiuni climaterice 81
Consideraţiuni statistice generale : 93
Media suprafeţelor cultivate 102
Pădurele 117
Viţa de vie şi pomii fructiferi 121
Animalele domestice 129
Condiţiile comerţului 136
Proprietatea şi repartizarea pământului în Basarabia :
A) Repartiţia proprietăţei 153
B) Datoriile proprietăţilor din Basarabia 174
C) Lucrarea actuală a proprietăţilor 176
Aspecte din situaţia economică, agrară şi agricolă a Basarabiei :
I. Fondul de pământ. Arendarea provizorie 183
II. Agricultura şi instituţiile agricole 193
III. Sisteme de culturi agricole ; specii şi varietăţi usitate ; instrumente şi maşini 204
IV. Cultura pomilor roditori şi a viei 213
V. Organizarea zootechnică şi veterinară a Basarabiei . . . 223
VI. Creşterea albinelor 229
VII. Creşterea viermilor de matase 230
VIII. Pescăriile Basarabiei 231
IX. Reforma agrară 249
X. Caracterul vieţei economice 260
Fabricile din Basarabia 271
Căile de comunicaţie, poşta, telegraful, telefonul 280
Organizaţia administrativă şi politică 285
Cooperaţia 300
Invăţământul, cultele, artele, operele de binefacere şi publicistica 323
Incheerea 339

www.dacoromanica.ro

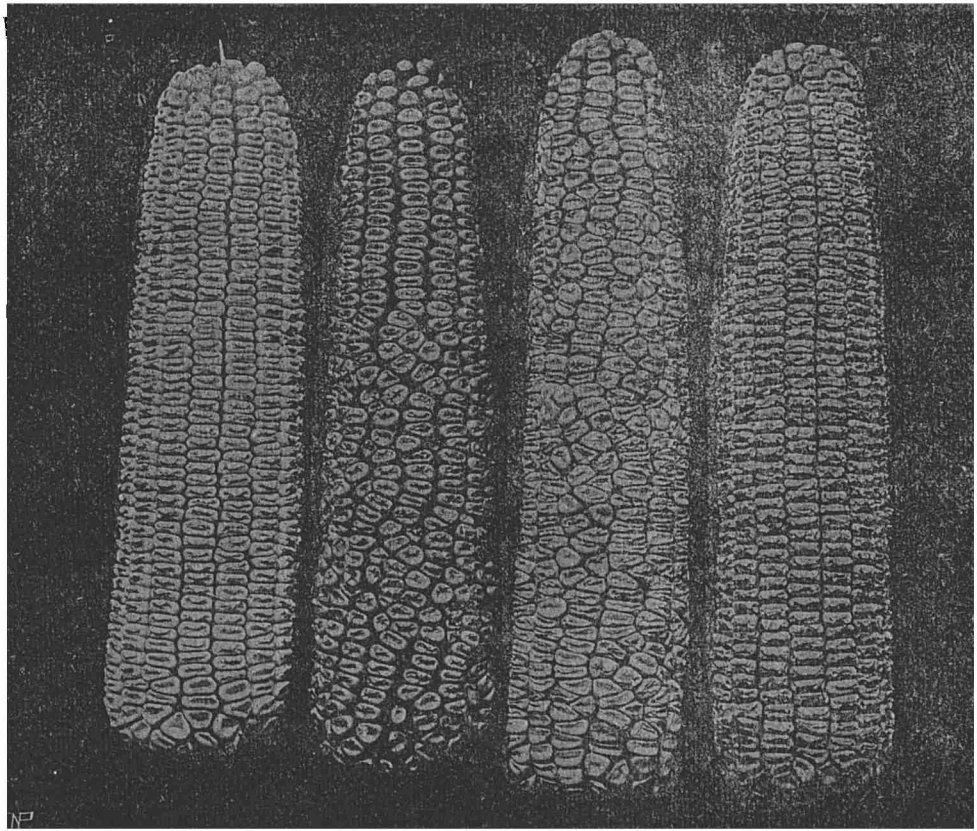
Aranjarea porumbului după categorii şi varietăţi.

www.dacoromanica.ro

Feluri de porumb cultivate în Basarabia.

www.dacoromanica.ro

Sorturi de porumb cultivate pe la ferme în Basarabia.

www.dacoromanica.ro

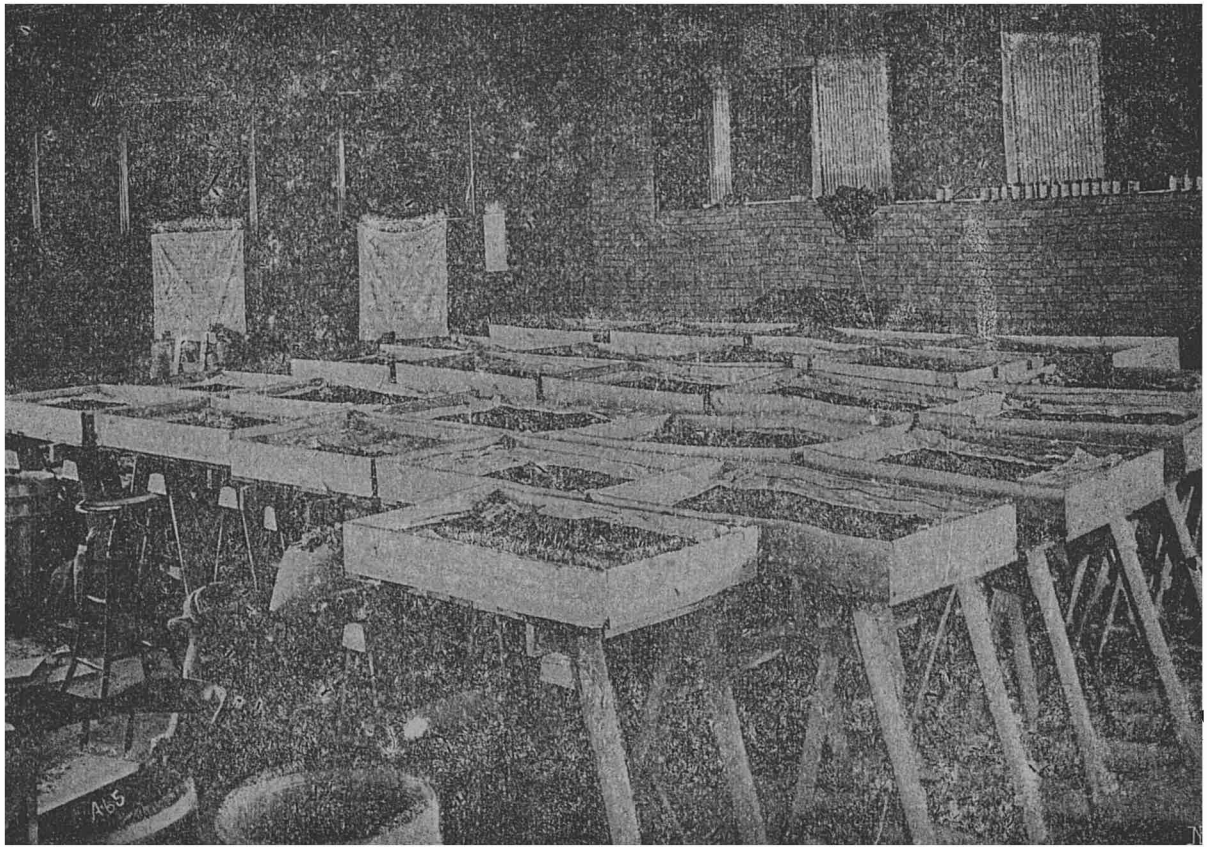
Comparaţie între două feluri de porumb, ca chestiune de producţie.

www.dacoromanica.ro

Culegerea şi sortarea porumbului, la ferme.

www.dacoromanica.ro

Germinator de porumb.

www.daceromanica.ro

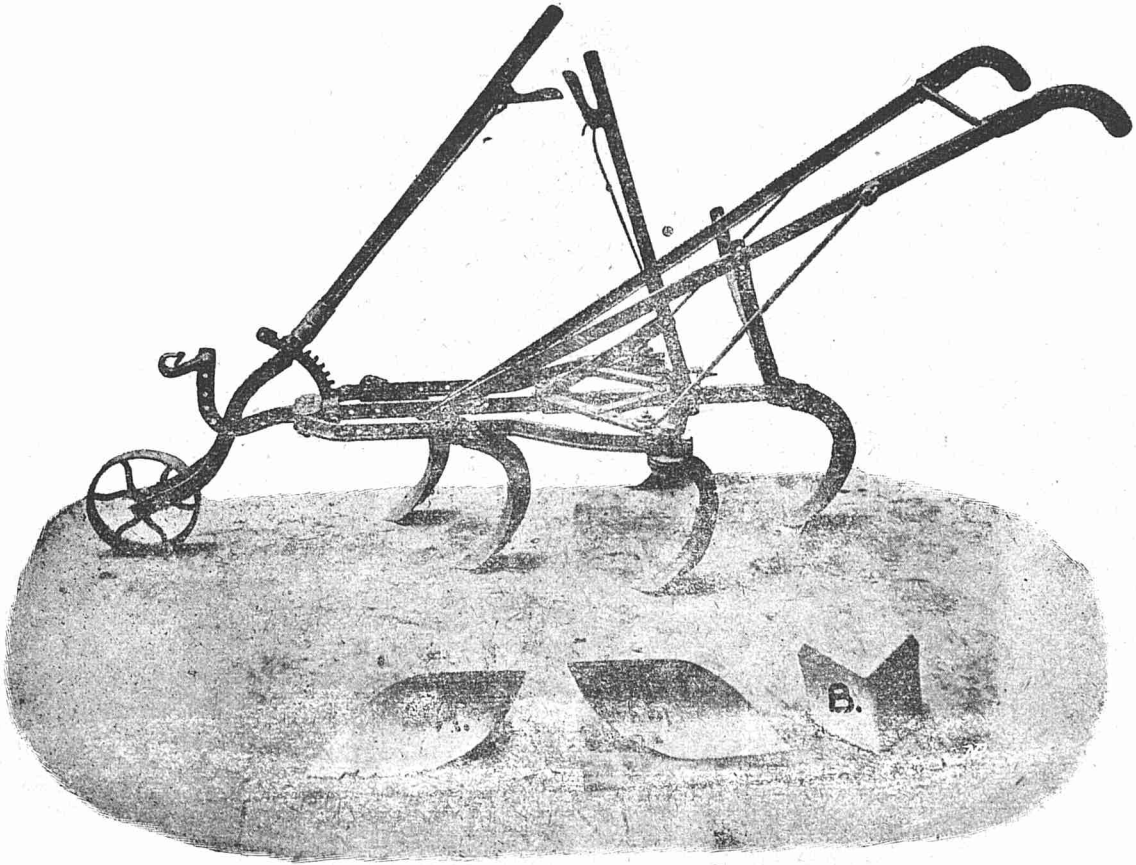
Şcoală pentru sortarea porumbului în vederea selecţiunii lui.

www.dacoromanica.ro

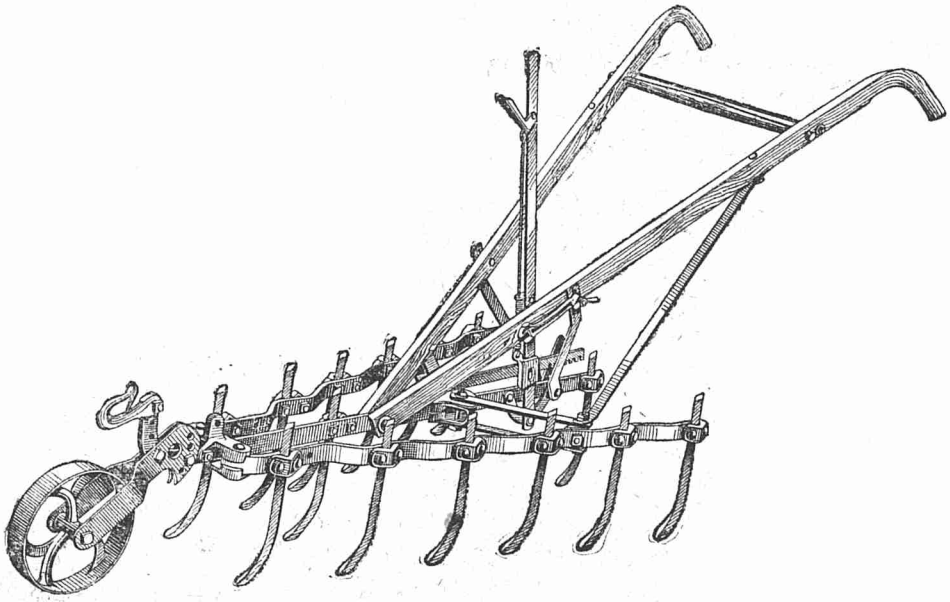
Sortarea boabelor de porumb în vederea selecțiunii lui.

www.dacoromanica.ro

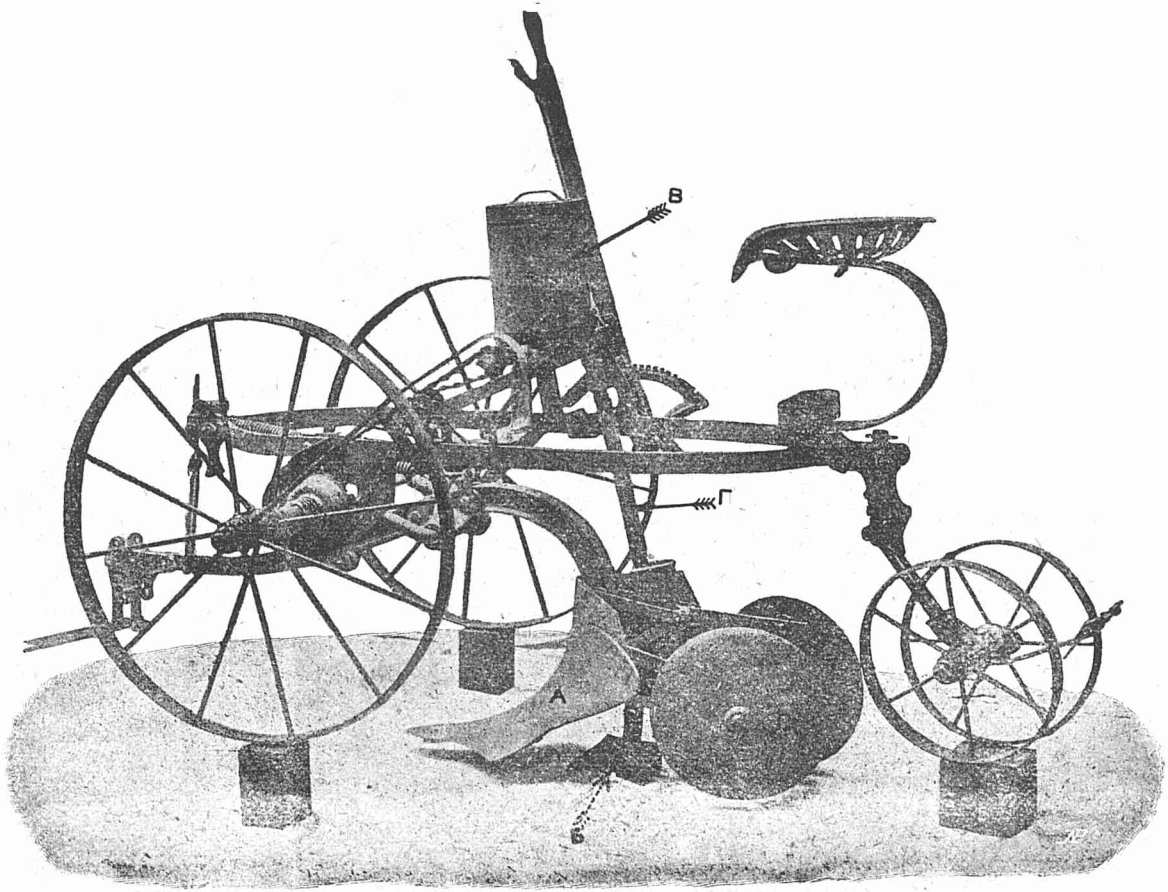
Sisteme de maşini străine sau ruseşti întrebuinţate pe la ferme sau mari proprietăţi, mai des, în Basarabia.

www.dacoromanica.ro

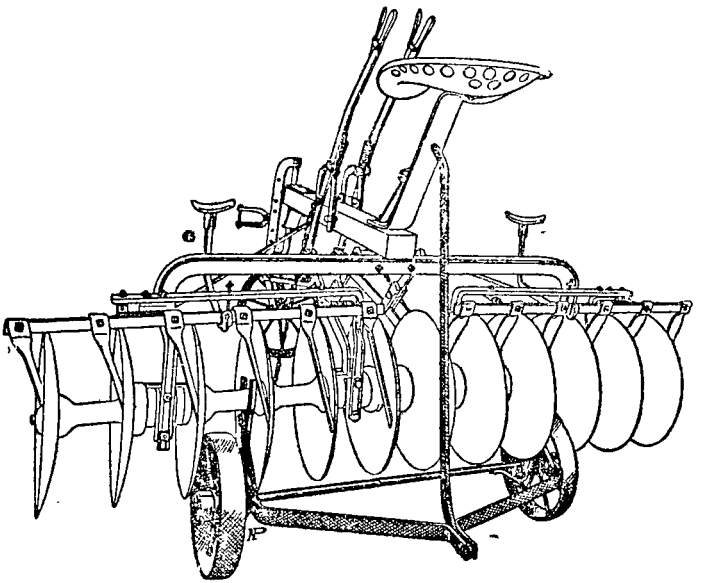
Sisteme de maşini străine sau ruseşti întrebuinţate pe la ferme sau mari proprietăţi mai des, în Basarabia.

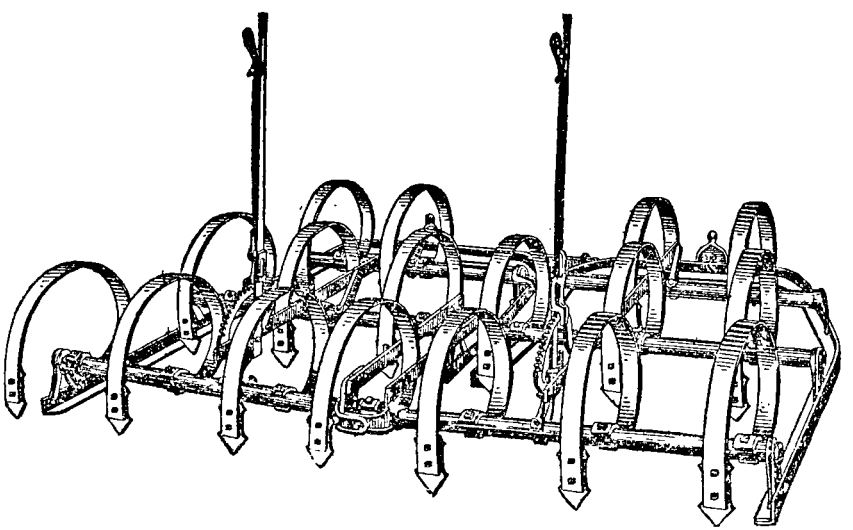
www.dacoromanica.ro

Sisteme de maşini străine sau ruseşti întrebuinţate pe la ferme sau mari proprietăţi, mai des, în Basarabia.

www.dacoromanica.ro

Sisteme de mașini străine sau rusești întrebuințate pe la ferme sau mari proprietăți, mai des, în Basaraqia.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro